

D. CONRADI BRVNI
 IVRECONSULTI, DVCVM BAVARIAE
 CANCELLARII, DE CAEREMONIIS LIBRI SEX, CVLTVS
 Dei ac pietatis antiquæ speculum, & insigne
 monumentum.

DEUTERONOM, IIII.

*En populus sapiens & intelligens, gens magna: nec est alia Natio
 tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster
 adest cunctis obsecrationibus nostris: Quæ enim est alia gens sic in-
 clyta, ut habeat Cæremonias, iustaq; iudicia, & uniuersam le-
 gem, quam ego proponam hodie ante oculos uestros?
 Custodi igitur temetipsum & animam
 tuam solcite.*

I. CORINTH. XIII.

Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant in uobis.

DE COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA

IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA

IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA

IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA

IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA
IN COVARADIA

ru
m
s
le
In
fa
ra
es
se
in
qu
ap
qu
ri
ho
la
I
C
be
sa
au
ex
C
I
iu
ru

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI, ET ILLUSTRIS-

MO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO MELCHIORI EPISCO-

PO HERBIPOLENSI, DUCI FRANCONIAE & C. DOMINO & PATRONO

SUO CLEMENTISSIMO, CONRADVS BRVNVS

S. P. D.

*V*M homo ex duabus rebus compositus sit, anima & corpore, quarum etsi diuersa natura sit: illa ad superna & coelestia tendente, hoc uero circa infima haec & terrena uersante: Tamen ea inter ipsa coniunctio est, & ueluti necessarium quoddam uinculum, ut anima sine corporis ministerio nihil operari, maxime autem ad superiorum illorum cognitionem peruenire non possit. Quod primum Ethnici & Philosophi facile ratiocinari potuerunt. Oportet (inquit Aristoteles) intelligentem phantasmata speculari. Item, Nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Deinde idem testantur sacrae literae. Inuisibilia ipsius (ait Paulus Apostolus) à creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. Atque inter haec, tametsi nobiliora sint animae quam corporis opera: tamen quia totus homo à Deo factus est, à quo scilicet & corpus & animam accepit. Ideo totus quoque, id est, secundum omnem partem sui, Deum colere tenetur: anima quidem cultu interiore, qui fit fide, spe, & charitate: Corpore autem exteriori cultu, qui extrinsecis & corporalibus signis exhibetur, quas nos Cæremonias appellamus. Ac interior quidem cultus, & si uerus cultus sit, sine quo exteriores ritus merae imposturae sunt, & hypocrisis: Tamen exteriorem cultum Deus à nobis exigit, non tam propter se (quia quicquid in homine est, Immo quicquid in coelo & in terra est, Dominum colere & laudare debet) quam propter proximum, ut scilicet exterioribus illis signis Deum tam internè quam externè uenerari excitetur. Quod & uerba illa Christi significant, Luceat lux uestra coram hominibus. Item, Non debet abscondi lux sub modio. Nec his aduersatur, quod idem Dominus & saluator noster ait. Nesciat sinistra &c. Non enim exteriorem cultum aut opus prohibet, sed inanem gloriam, & quam dixi hypocrisim, id est, exteriorem cultum, qui non ex interiore proficitur. Proinde iniuriam & Deo & hominibus faciunt, qui Cæremonias ex religione auferunt: Deo, quia cultum illi debitum detrahunt. Quo tametsi non indigeat ipse, iuxta illud Psalmi. Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges: Nihilominus tamen offenditur, et ad iram etiam prouocatur

Homo inuisibilia ministerio sensu cognoscit.

Libro 3. de anima, cap. 8.

Rom. 1.

Totus homo Deum laudare tenetur.

Cultus exterior sine interiore hypocrisis est.

Matth. 5.

Marc. 4.

Matth. 6.

Tollere Cæremonias, et contra proximum est. Psalm. 15.

in eos, qui non præstant illi honorem qui ei debetur, etiamsi ipse non indigeat eius quod debetur: Homini-
bus, quia præcipua eos parte fructus fra-
ternæ charitatis frustrantur. Siquidem præcipua pars charitatis est, ut
unusquisque proximo suo placeat in bono ad ædificationem: In bono autem
quomodo placebunt, nisi quod bonum est operantes, extrinsecus etiam de-
monstrent: & exemplo bonæ conuersationis, in his quæ sunt fidei & dile-

Exteriora si-
gna cultus dei
& fraternæ
charitatis.

ctionis Dei & proximi, alios, ut idem faciant, adhortentur? Verus
quidē Dei cultus est, ut corde credatur: ex animo diligatur Deus & pro-
ximus, spes firma adipiscendæ salutis in animo teneatur: Sed imperfecta
sunt hæc omnia, nisi foras etiam exhibito signo aliquo exteriore proferan-
tur: & qualiter intus sunt, talia etiam opere extrinsecus ostendantur.

Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, inquit scriptura, sed ore fit confessio ad sa-
lutem. Deum & proximum diligere iubemur, sed bonum operari ad om-

Gal. 6. nes Apostolus præcipit: Bonum autem ad proximum operamur, non tan-
tum cum animo ei bene uolumus, sed etiam cum re ipsa uel uerbo uel opere

Opera chari-
tatis ad proxi-
mum duplicia
sunt.

cum adiuuamus, & opera charitatis in ipsum exercemus. Sunt autem cha-
ritatis opera duplicis generis: quædam ad fidem pertinent, quædam ad di-
lectionem. Fidei sunt, ut quod in fide cum instruimus, & ad ueram fidem
adhortamur, non solum uerbo (quod est officium doctorum) sed etiam ex-
emplo (quod extrinsecus ueluti fidei nostræ testimoniū exhibemus) ueluti
quod Deum ore confitemur, uarijsque ritibus laudamus, & glorificamus.
Ad quod genus Cæremoniæ sacrificij, sacramentorum, orationum et si-
milis pertinent. Ad dilectionem spectant oratio, elemosyna: quæ & ip-
sa opere exteriore certis quibusdam obseruationibus præstantur: quibus
scilicet non id tantum agimus, ut in proximum munifici, liberales & be-
nigni simus: sed etiam ut alios ad idem genus uirtutum excitemus. Quo sa-

Matth. 5. ne uerba Christi pertinere uidentur, dicentis, Non potest ciuitas abscon-
di, super montem posita: neque qui accendunt lucernam ponunt eam sub mo-
dio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat
lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorifi-
cent patrem uestrum qui in cælis est. Quibus nimirum uerbis significat,
fidem & charitatem, omniaque adeo bona opera, non in abscondito esse,
sed in apertum proferri debere: ut his ipsis, & Deus glorificetur, & eo-
dem exemplo alij quoque ad glorificandum & laudandum Deum, & iu-
uandum proximum incitentur: Qui unicus & uerus scopus & finis est

Opera Hypo-
critica.

Cæremoniarū Ecclesiasticarum. Nam quæ non ex uera fide, spe, & cha-
ritate procedunt, neque Cæremoniæ sunt, neque cultus Dei, sed meræ impo-
sturæ et hypocrisis appellandæ. Quo nomine Scribæ et Pharisæi à Chri-
sto arguuntur: Omnia (inquit) opera sua faciunt, ut uideantur ab homi-

Matth. 23. nibus: dilatant enim Philacteria sua, & magnificant fimbrias: amant
autem

autem primos recubitus in coenīs, & primas cathedras in synagogis, & uocari ab hominibus Rabi. Eodem uitio laborant, qui labijs tantum, non corde orant: qui eleemosynam pauperibus largiuntur, non ut eis prosint, sed ut ab hominibus uideantur. Quos & ipsos Dominus redarguit di- Matth. 6.
cens, Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt &c. Hij igitur, & si qui sunt eis similes, tametsi pij in Deum, & benefici erga proximum esse uideantur: tamen quod agunt, non ex uera charitate agunt, Ideoq; hypocritæ potius dicendi sunt quā ueri Dei cultores. Iam igitur, ut hypocrisis damnanda est, quam tantopere Christus etiam execratus est: Ita rursus ferendi non sunt, qui omnem exteriorē cultum, ex radice ueræ fidei, charitatis, & spei suppullulantem, succidere conantur. Illa siquidem suam, non Dei, gloriam querit: hij uerò Catholicæ fidei lumen sub modio abscondunt, et prouocationem charitatis & bonorum operum, quæ sunt fructus spiritus, in cordibus fidelium suffocant. Media igitur uia incedendum est: ut & internè Deum Media uia incedendum.
uera fide, spe & charitate colamus, & harum etiam uirtutum fructus aliquos, ad gloriam Dei & utilitatem proximi in apertum proferamus: Rationabile obsequium Deo & hominibus præstantes, Charitatem fratrum Rom. 12.
ternitatis inuicem diligentes, & sine simulatione diligentes, honore inuicem præuenientes: solitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, orationi instantes &c. Omniaq; hæc (Apostolo præcipientē) 1. Cor. 14.
ita agamus, ut honestè & secundum ordinem fiant in nobis. Hunc Christi & Apostolorū exempla in Cæremonijs.
morem & ordinem diuini cultus & Cæremoniarum, Christus & sancti eius Apostoli, non solum uerbo docuerunt, sed etiam exemplo exhibuerunt. Cuiusmodi sane est, quod Christus gemitibus flexis, & super terram, & in faciem procidens, orauit: Quod cæcum illuminaturus, oculos Luce 22.
eius luto ex sputo facto liniuit: Quod Lazarum eleuatis sursum oculis, Ioan. 9.
magna uoce exclamans resuscitauit, & si qua sunt similia. Et quod Apostoli trinam merfionē in baptisinate obseruauerunt: quod in ieiunijs & orationibus loci & temporis rationem habuerunt: Vti hæc & multa alia Apostolici Canones testantur. Quos deinde Apostolici quoq; uiri sequuti, Cæremoniæ Apostolicorū uirorum.
Apostolorum uidelicet uel σύνθρονοι, uel eorum temporibus uicini: Synchroni, id est, contemporanei.
tum easdem obseruationes, quas ab ipsis Apostolis acceperant, custodierunt: tum alias quoq; pro qualitate & conditione temporum, authore spiritu sancto addiderunt. Quales sunt, quas Tertullianus enumerat: Vt Tertull. de corona militis.
renunciatio, quæ fit diabolo & angelis eius, in baptisinate trina merfio, sumptio Eucharistiæ de manu sacerdotis, oblationes pro defunctis: intermissio ieiunij in die Dominico, & à die Paschæ in Pentecosten: diligens custodia calicis & panis, ne in terram decendant, frontis cruce signatio, & alia ad idem genus pertinentia, quæ ad hæc usq; nostra tempora iugi
* iij obserua-

EPISTOLA NVNCVPATORIA

Cæremoniæ & sanctis pa-
tribus additæ. obseruatione custodita sunt. Quibus & aliæ à successoribus sanctis pa-
tribus, & sacrosanctis Concilijs additæ sunt: Quales sunt Cæremoniæ
sacrificij Missæ, Eucharistiæ, & aliorum sacramentorum: ieiuniorum,
orationum, rerum in honorem Dei sacratarum, sanctorum locorum, fe-
stiuorum, & alia multa eiusdem generis: quæ & ipsi spiritum Dei ha-
bentes, partim ab Apostolis obseruata custodierunt, partim ut decenti
& honesto ordine seruarentur, adiecerunt. Porro his ita rite ordina-
tis, & agro dominico pulcherrimis & fragrantissimis Cæremoniæ
floribus conferto & exulto: nunquam interea cessat ille, qui est omnis
confusionis pater Diabolus, hanc quoq; tam pulchrè sibi & aptissime
ubiq; respondentem, diuini cultus harmoniam & ordinem dissipare. Cu-
ius rei innumera sanè, non solum retroactis, sed etiam nostris temporibus
ædidi exempla, & hodie (proh dolor) ante oculos cernimus. Cuiusmodi
sunt, sacrificij Missæ, & quorundam etiam sacramentorum, & eorum-
dem rituum abrogatio: Ieiuniorum & orationum neglectus, uotorum trans-
gressiones, Omnis pudicitie & castitatis profligatio, destructa & de-
uastata templa & monasteria, expugnatæ & eiectæ ex templis Dei
& sanctorum imagines, rerum sacrarum & Deo dicatarum propa-
natio: & innumera alia, quæ sunt generis eiusdem. Contra uerò, uide-
mus etiam ingentem acervum Cæremoniæ, quæ sine ratione introdu-
ctæ, ad superstitionem potius, quàm ad diuinum cultum pertinent. Nam
& uarij abusus uerarum Cæremoniæ sunt, ut quod externo cultui in-
herentes, interim neq; fide, neq; spe, neq; charitate Deum colimus: sed so-
lam hypocrisin exercemus. Quibus omnibus, cum hodie religionis
Christianæ obseruationes ita turbatas esse uideamus, ut præter specio-
sa quædam Christianismi nomina, quibus pleriq; superbe nimis glorian-
tur, uix uestigium aliquod ueri & germani cultus diuini appareat: Om-
nium maxime necessarium uidetur, ut patres, qui in futuro Concilio, fi-
dem religionemq; nostram, tot modis ab hæreticis & schismaticis labe-
factatam, restauratum conuenient: in hoc quoq; incumbant, ut non solum
uera Catholicæ fidei & sacramentorum, sed etiam Cæremoniæ dog-
mata restituantur, falsa condemnentur: et qui abusus inoleuerunt, emen-
dentur. Nos igitur, quoniam alias de dogmatibus fidei & sacramen-
torum, alijsq; religionis nostræ negocijs, quatenus ad Concilij tractatum
pertinere uidebantur, quædam pro nostra mediocritate breuiter perstrin-
ximus, & in scripta retulimus: operæ precium facturi indebimur, si ad eun-
dem modum, Cæremoniæ quoq; (quæ & ipsæ pars sunt ueræ religio-
nis) rationabilem & decentem modum, & quæ dogmata in his renouan-
da, quæ repudianda, qui item abusus tollendi sint, declarauerimus. Itaq;
quæ de Cæremonijs, uel à sacrosanctis Concilijs decreta, uel à sanctis pa-
tribus,

Diabolus om-
nis boni ordi-
nis dissipator.

Abrogatio
Cæremoniæ
rum per hære-
ticos.

Cæremoniæ
rum abusus.

Necessaria de
Cæremonijs
consideratio.

Autoris inten-
tio in hoc ope-
re.

AD EPISCOPVM HERBIPOLENSEM.

tribus, & communi Ecclesiæ Catholicæ consensu & usu recepta sunt, in hoc uolumen congeſimus. Quibus & ea addidimus, quæ citra rationem aliquam, & sine ordine inoleuerunt: Vt scilicet hoc modo, quæ abolita sunt, restitui: quæ autem per abusum introducta sunt, abrogari: & cuncta in legitimum ordinem redigi & coaptari possint. Porro hoc opus nostrum, quale quale est, R. D. T. offerendum atq; dedicandum esse statui: Primum quod ei Ecclesiæ præsis, in qua legitimum Cæremoniæ usum, secundum Ecclesiasticas regulas & maiorum instituta, pulcherrimo semper & decentissimo ordine custoditum fuisse, sæpe & uidi ipse & audiui, et magna cum admiratione obseruau: Deinde quod eo etiam, dum in minoribus esses, officio & dignitate functus sis, quod unum inter Ecclesiastica munera omnium maxime ad diuinum cultum, tum retinendum, tum ritè exercendum pertinet. Quippe annis aliquot Decanum maioris Ecclesiæ agens: cuius nimirum curæ incumbit facere, ut omnia Ecclesiæ ministeria ritè & legitime peragantur, ac proinde facile quæ in hoc libro rectè scripta iudicataq; sint, cognoscere possis. Quod si igitur hic labor à R. D. T. probabitur, facile aliorum quoq; sana iudicia sustinebit. Si qui autem de his rebus iniquius iudicauerint, nihil est quod horum reformidem censuram, tot uidelicet sanctorum patrum præiudicijs ante multa sæcula repudiatam. Hæc igitur quali acunq; Reuerendissime Princeps, quæ de Cæremonijs Ecclesiæ ex diuinis scripturis, sanctis patribus, & sacrorum Conciliorum decretis, in hoc uolumen retulimus: tum prophanarum etiam constitutionū et Ethnicorum scriptis, quatenus cum naturali & gentium iure consentiunt, & religioni nostræ accommodari possunt, corroborauimus, R. D. T. offero, atq; dedico, ut hæc ipsa, tua quoq; auctoritate confirmetur, & patrocinio defendantur. Quod tum fiet, si quæ hic rectè in Ecclesia constituta esse depræhenduntur, in tua quoq; diœcesi custodiantur. Quæ uero ab hæreticis perperam introducta, iustis rationibus confutata sunt, deuitentur. Tum in futuro uniuersali, in quo & R. D. T. inter Catholici Orbis Episcopos, suum quoque, & eundem non infimum, locum habebit. Tuo suffragio quæ approbanda erunt, approbentur: damnanda uerò, iusto anathemate percutiantur. Quæ res, ut tuo maxime congruit officio, ita tibi, & apud Deum

Operis huius
dedicatio.

Optimum Maximum immortale præmium, & apud omnes Catholicos, sempiternæ laudis memoriam conciliabit. Vale
ex Landeshuta III. Nonas Augusti.

M. D. XLVIII.

* iij

ELEN

ELENCHVS CAPITVLORVM,

E SEX LIBRIS D. BRVNI DE CAERE-
monijs excerptus.

Capitula Libri Primi.

- 1 De Cæremonijs Ecclesiæ in genere.
- 2 De Cæremonijs, quid in Concilio statuendum sit.
- 3 De Cæremonijs personarum Ecclesiasticarum.
- 4 De ritibus tam communibus quàm proprijs, diuersorum ordinum & graduum Ecclesiasticorum.

Capitula Libri Secundi.

- 1 De Cæremonijs sacrificij Missæ & Eucharistiæ, uerisq; & Catholicis earundem dogmatibus restituendis.
- 2 De oblatione & communione populi.
- 3 De ueris aliorum sacramentorum Cæremonijs restituendis.
- 4 De abusibus sacramentorum & aliorum, quæ ad celebrationem & frequentationem diuinorum officiorum pertinent.

Capitula Libri Tertij.

- 1 De Cæremonijs rerum Dominicarum siue sacrarum restaurandis.
- 2 De rebus sacris & Dominicis non prophanandis.
- 3 De Cæremonijs, quæ ad usum rerum sacrarum pertinent.
- 4 De Ritibus sacrarum uestium, & earundem usu restituendo.
- 5 De Cæremonijs crucis Dominicæ.
- 6 De Ritu uenerandarum reliquiarum.
- 7 De abusibus rerum sacrarum.

Capitula Libri Quarti.

- 1 De Cæremonijs locorum sacrorum ac Religiosorum.
- 2 De origine & religione sepulturarum, deq; Cæremonijs earum restaurandis.
- 3 De Ritibus funerandi & lugendi mortuos.
- 4 De Ritibus sepulturarum & officio sepeliendi.
- 5 De sumptibus funerum.
- 6 De utilitate sepulturarum.

Capitula Libri Quinti.

- 1 De Cæremonijs orationum in genere.
- 2 De cantu Ecclesiastico.
- 3 De his, quibus animus ad orandum præparatur.
- 4 De abusibus Clericorum in cantu & cultu diuino.
- 5 De humilitate in oratione, pœnitentia, et luctu, et ritibus eorū
- 6 De ieiunio & Eleemosyna, & eorum Cæremonijs.
- 7 De utilitatibus ieiunij & eleemosynæ.
- 8 De abusibus ieiuniorum & eleemosynarum.

Capitula

ELENCHVS CAPITVLORVM.

Capitula Libri Sexti.

- 1 De Cæremonijs à tempore ductis.
- 2 De horis Canonicis, alijsq; temporibus orationum.
- 3 De Quadragesima, & alijs temporibus ieiuniorum.
- 4 De Ritu & tempore celebrandi paschatis.
- 5 De mysterijs Rituum festiuitatis paschalis.
- 6 De Ritu diei Dominicæ singularum hebdomadarum totius anni.
- 7 De festiuitatibus sanctorum.
- 8 An reuelato nouo Testamento, Cæremoniæ ueteris Testamenti ita sublatae sint, ut earum usus in nouo Testamento interdictus esse censeatur.
- 9 Cæremoniarum aliarumq; traditionum Ecclesiasticarum usum in Ecclesia uetustissimum esse: auctoritate Epiphanijs, traditiones & Cæremonias sui temporis enarrantis, probatur.
- 10 De corrigendis abusibus festiuitatum & dedicationum.

AD

AD LECTOREM IOAN.

C O C H L A E V S.

De Cæremo-
nijs duplex ca-
pitulorū com-
memoratio.

On moueat aut conturbet te, Pie ac amice Lector, alius hic ordo librorum & Capitulorū de Cæremonijs, quā ille est, quem nuper adnexuit libello meo, in Ioan. Calu- num scripto, pro Concilij Tridenti qualicuncq; defen- sione, Typographus. Non enim meo consilio aut data opera ita fa- ctum est, sed casu per imprudentiam sic accidit: Dum ego antiquum D. Bruni Quaternionem, in quo aliquot librorum eius Capitula consignata erant, tradidissem Typographo, ut positor literarum ex eo adiungeret libello iam dicto, ea duntaxat Capitula, quæ de Vniuersali Concilio è Sex libris fuerant excerpta, eo quod ad rem non nihil facere uiderentur: illi mentem meam non recte capien- tes, adiunxerunt alia quoq; Capitula, ex alijs illius libris: In Qua- ternione illa contenta, Inter quæ sane connumerantur 45. Capitu- la sub hoc titulo, *De Cæremonijs Liber unus*. Verum quidem est, ei- usmodi 45. Capitula sic in unum grande uolumen fuisse ab Au- thore congesta primum: Sed ubi ego ea perlegissem, admonui & rogauimus, ut pro Lectoris usu & commoditate aliter Opus illud distingueret, ne forte nimia prolixitas uel tædium lectioni uel con- fusionem ipsi Operi afferret. Vnde factum est, ut Authoris consen- su, prolixius opus illud in Duo sit diuisum. In quorum altero scor- sum uniuersa tractaretur materia de imaginibus: in altero uero Sex constituerentur libri particulares, cum suis unusquisq; Capitulis, *De Cæremonijs*. De his igitur te, Benigne Lector, præmonere uolui, ut intelligas, unde acciderit diuersa hæc de Cæremonijs Capitulo- rum assignatio. Cæterum Opus de imaginibus tanta doctrinæ ubertate tractatum ac refertū esse arbitror, ut idem argumentum à nullo alio, uel ex antiquis uel ex recentioribus, aut copiosius aut eruditius, in hanc usq; diem tractatum fuisse crediderim. Opus ue- ro de Cæremonijs ita digestum est diligenter, bono seruato ordi- ne, atq; distinctione sumpta à personis, rebus, locis, temporibus & Ecclesiæ usibus atq; consuetudinibus: ut facile possis inde multipli- cem capere fructum, non solum multijugæ ex optimis Authoribus de uarijs rebus eruditionis & scientiæ: uerum etiam eximiæ pietatis sanctiorisq; uitæ, ex laudatissimis antiquorum monitis et exemplis, quæ tibi hic monstrantur, non solum ex sanctis Ecclesiæ Doctori- bus, Cypriano, Ambrosio, Chrysostomo, Augustino, Basilio &c., atq; etiam ex Ecclesiasticis historijs, sed etiam ex sacris literis tum ue- teris tum noui Testamenti. In primis igitur & utile & necessa- rium existimo hoc opus, his maxime temporibus. In quibus per no- uas sectas, è cordibus hominum cultus & timor Dei ita exufflatus est, ut nesciam, an fuerit usquam aut unquam ulla inter mortales religio,

Opus unum
in duo diui-
sum.

Opus de ima-
ginibus.

Opus de Cæ-
remonijs.

Utilitas ope-
ris de Cære-
monijs.

religio, quæ sacra sua uel minus curarit uel magis contempserit,
 quam sit hodie apud omnes, quorum animi sunt nouarum secta-
 rum dogmatibus, sub Euangelij falso prætextu & nomine, imbuti
 aut uerius infecti, & à priscis maiorum nostrorū obseruationibus,
 Ecclesiæq; traditionibus abalienati atq; abstracti. Adeo enim Nouarum se-
ctarum cōtra
cultū Dei au-
dax attentat-
tio.
 operti sunt prauissimo carnis libertatis & malitiæ uelamine, ut
 uerum illud Dei uerbum, quod per Malachiam Prophetam ad nos
 loquitur, surda prorsus aure accipiatur, & corda minime tangat. Fi-
 lius (inquit) honorat patrem, & seruus dominum suum: Si ergo pa-
 ter ego sum, ubi est honor meus? Et si Dominus ego sum, ubi est ti-
 mor meus? Dicit Dominus exercituum. Quæ sunt, obsecro, sacra
 Christianorum uel sanctiora uel celebriora apud maiores olim no-
 stros, quam Missarum solennia, quam septem Sacramenta, quam
 templa & Monasteria, quam religiosæ rituum obseruationes in ie-
 iunijs, uigilijs, horis Canonicis, ornamentis diuino cultui consecra-
 tis, & eleemosynis? At hæc hodie ita despecta et neglecta sunt apud
 sectas, ut maxima ex parte prorsus abolita, atq; etiam in plerisq; lo-
 cis publicè interdicta fuerint, Lege igitur Pie Lector hos de Cere-
 monijs Sex libros, ut non solum doctior ex multarum rerum co-
 gnitione hinc euadas, uerum etiam ut melior magisq; pius, ex san-
 ctorum patrum admonitionibus, uitæq; & religionis imitatione
 reddaris: & condoleas nobiscum uniuersis, qui per sectas nouas in
 aliud Euangelium, quam acceperunt patres eorum, translati sunt.
 Quod si hæc pia & erudita, quæ Deus Opt. Max. per D. Brunum Amalarh &
Vualafredi o-
puscula anti-
qua.
 (speciali gratia in hoc à Deo donatum & excitatum) tibi submini-
 strat, non uidebuntur sufficere aut satisfacere: Dabimus tibi pro-
 pediem antiquiora quædam, ex quibus plane cognoscas, quantæ
 uenerationis olim apud primos in Germania Christianos fuerint,
 religionis nostræ sacra & instituta. Etenim dabimus tibi ex uene-
 randæ uetustatis Codicibus quibusdam scriptis Amalarium, Tre-
 uerensem olim Archiepiscopum, de totius Missæ ritibus & sanctis
 mysterijs, qui sub Carolo Magno, & Ludouico Pio, filio eius, flo-
 ruit. Dabimus & Vualafridum Strabonem, de exordijs & incre-
 mentis rerum Ecclesiasticarum, qui sub eodem Ludouico pio san-
 ctissime uixit & scripsit. Dabimus & alia quædam uenerandæ an-
 tiquitatis piorum patrum monumenta, quæ laboriose ex difficul-
 ter legibilibus manuscriptis libris sunt exscripta. Bene uale, ac D.
 Bruni laboribus nobiliq; ingenio, & omnimoda eruditione, no-
 stroq; studio ac piæ intentionis ædificatione frui, ac Deo om-
 nium bonorum datori gratias age, Can-
 dide Lector.

INDEX

INDEX IN SEX LIBROS

D. BRVNI DE CAEREMONIIS, PER
Ioan. Cochlaeum.

A

Abstinentie lex à Domino, eius prauaricatio à Diabolo 147
Abstinentia debet esse moderata 148
Abstinentia ab esu carnum potest bene ac male fieri 152
Abusus in celebratione Missarum 45
Abusus in prophanandis reliquijs & rebus sacris 90
Abusus in sacris quæ Laicali uestitu peraguntur 91
Abusus in prolixis & ineptis compositionibus Clericorum 140
Acuris error de affatibus Augusti 104
Adæ sepultura, ubi passus est Christus 83
Adoratio duplex, Latræ & Dulæ 88
Adorare in spiritu & ueritate quid est 96.
166
Afflictionum diuersa genera ex ira Dei 128
Afflictionum cause ex nouis sectis ibidem
Agni paschalis esus & Cæremonia 184
Alba & amictus, uestes sacræ quid significant 64
Alba Poderis dicitur, stricta olim in ueteri Testamento, nunc larga in nouo 65
Alexander Hircani filius ciues 800. cruci affixit 81
Alleluia uox letitiæ, in cælo semper erit 134
Ambulare hic in re laboris & in spe quietis 196
Anachoritarum & heremitarum abstinentia 150
Anacleti Papæ Epistola de diuisione prouinciarum 17
Eiusdem Epistola, quomodo ordinandi sint Episcopi 20. & 21
Anne duæ ob orationes in scripturis laudatissimæ 172
Anna Samuelis mater quomodo efficaciter orauit 174
Animarum requies in uita beata qualis est 194
Antiochenum Concilium sub Constantio habitum 52
Antiphona primum Antiochiæ cantari cœpit 134
Antiqua Concilliorum decreta de passionibus martyrum recitandis in eorum festis 207
Apostolorum XII. electio 14
Apostoli dicti sunt plures quam XII. ibidem
Aqua uino admiscenda est in sacrificio 34
Aqua uino admixta significat populum Christo adunatum ibidem
Aqua in scripturis multipliciter accipitur 63
Aquæ benedictæ & Aquæ expiationis uirtus ibid.

Augustini de Cæremonijs, unde dictæ sint, opinio 1
Augustini regula de Cæremonijs 5. & 7. & 12
Augustini corpus translatum in Sardiniam, & Italiam 87
Azyma septem diebus Paschæ 184

B

Baculus pastoralis seu uirga ad pascendum datur Episcopo 69
Baculus consolationis, uirga correctionis est ibidem
Baptismatis Cæremonia male abolita 40
Baptizandis Trina aut una sitmersio 41
Baptismi diuersitas propter diuersa mysteria 42
Baptizandus cur ungitur in pectore, inter scapulas & in uertice 59
Baptismatis olim duo erant tempora Pascha & Pentecostæ 164
Baptisma tempore periculi aut necessitatis semper dandum 165
Basilij rationes, cur non sunt omnia palam scripta 6
Basilicæ, templa dicuntur 48
Basilicæ in honorem alicuius sancti dedicantur 52
Basilij rationes de statis horis, id est, Canonicis 170
Basilicæ multæ in honorem Saluatoris dedicate 206
Beda diligentia circa magnum circulum Paschæ 190
Benedictio salis & aquæ, Cerei Paschalis etc. 54
Bohemorum dissidium propter communionem reprobatur 39
Bouem & asinum coniungere quid significat 215
Bustum, locus ubi corpus defuncti comburitur 98

C

Cadavera Patriarcharum significabant peccata 83
Cæremonia à Cærete oppido Romanis dictæ sunt 1
Cæremoniae uox in nouo Testamento non habetur ibidem
Cæremoniae an recta Etymologia à carendo dictæ sint 2
Cæremoniae ad exteriorè Dei cultum pertinent 3
Cæremoniae à diuersis sumuntur ibidem
Cæremoniæ usus à Christo & ab Apostolis institutus 4
Cæremoniæ antiquitas apud Tertull. ibid.
Cæremonijs

DE CEREMONIIS.

Ceremonijs non indiget Deus, sed nos	5	Chirothecarum mysterium in manibus Episcopi	68
Ceremoniarum intentio	ibidem	Chorepiscopi non sunt amplius, ut olim fuerant	22
Ceremoniarum exempla ex ueteri & nouo Testamento	6	Chorepiscopi, id est, uillani Episcopi, sunt reiecti	ibidem
Ceremoniarum mysteria non omnibus passim reuelanda	ibidem	Chorepiscopi non debent consecrare Ecclesias & altaria	51
Ceremonia infirmioribus necessariae sunt	7	Chrismatis confectio & consecratio	53
Ceremonias contemnere aut abolere, contra Paulum est	ibidem	Chrismatis mysteria per Innocentium III. declarata	ibidem
Ceremonie, aliae uniuersales, aliae particulares	ibidem	Chrisma à proprio Episcopo tempore paschali accipi debet	54
Ceremonie ab hereticis mutatae aut abolitae, restitui debent	8	Chrismatis usus in Sacramento confirmationis	59
Ceremoniarum particularium diuersitas non laedit pacem publicam	11	Chrismatis usus in consecratione Ecclesiae & altaris	60
Ceremonie inutiles & superfluae, quomodo sunt tolerandae	12	Christi exempla de uitanda uana gloria	68
Ceremonie Missarum impie abolitae ab hereticis	36	Christi sponsa, Ecclesia: amicus sponsi, Episcopus	69
Ceremoniae aliorum quoque sacramentorum restitui debent	40	Christus in scala Iacob & lapide uncto praefiguratus	73
Ceremoniarum uet. Testam. bonae significationes	208	Christus cur in Bethlehem uoluit nasci	82
Ceremonias uet. Testam. non esse necessarias ad salutem	210	Christus cur in monte Caluariae pati uoluit	83
Ceremonie & legalia Sacramenta non subito debuerunt aboleri	ibidem	Christi conuersatio in terris, ut ueri hominis	97
Ceremonie diuersae sub unitate fidei non nocent	212	Christus uespere, nos mane offerimus	160
Ceremoniarum diuersitas tollenda est, si contentiones pariat	213	Christus Sol dicitur & Dies in scripturis	169
Ceremonie quaedam in utroque Testamento profutuae	216	Christi uita & gesta diuersis adaptantur festis	182
Caligae & sandalia Episcoporum quid significant	67	Circulus decemnouennalis ex circulis solari & lunari	183
Cancris malum per signum crucis miraculose curatum	80	Clerici qui dicuntur	13
Candelabra & luminaria quid significant	63.	Clericorum diuersi gradus & ordines	15.19
209		Clericis debetur honor à Laicis	26
Canonicorum abusus & negligentiae	139	Clerici non adhibeant prophanis usibus res sacras	56
Canones Conciliorum de obseruandis diebus Dominicis	200	Cœmeterium latine dormitorium &c.	97
Canticorum diuersa genera & exempla scripturae	130	Cœmeterium consecratione fit locus religiosus	100
Canticum diuersa genera in Ecclesijs	131	Cœmeteria non debent prophanari	102
Caput Iohannis Baptistae in diuersis locis	49	Communio duplex, una Missae Essentialis quae fit à sacrificante: altera Ceremonialis, à non sacrificantibus	37
Carnium & uini usus ante diluuium non fuit	149	Communione utriusque exempla dedit nobis Christus	ibidem
Caro per ieiunium subiicitur spiritui seu animae	153	Communione sub una specie exempla & scripturae	ibidem
Casula charitatis insigne est	66	Communio Calicis non est Laicis praecipua	38
Cause honorandi reliquias martyrum	88	Communio Laicorum sub una specie Ecclesiae consensu recepta	39
Charitas per panem significatur	121	Communione sub utraque specie Laicis non esse necessariam	40
Charitatem nostram erga Deum quid accendit	137	Communio à ieiuniis sumenda est	160
Charitatis erga proximum cause	138	Communio singulis diebus dominicis ab August. laudatur	161

INDEX IN SEX LIBROS

Communicare olim ter in anno, nunc ad minus
semel 163
Conciliorum decreta de obseruandis horis Cano-
nicis 172
Conformitas rituum seruanda propter uitanda
scandala 9
Constantini Magni diligentia circa concordiam
Ecclesiarum 11
Constantini laus in amplificanda religione Chri-
stiana 205
Consuetudo Ecclesiarum pro locorum diuersitate
seruanda 178
Conuentus Episcoporum & Concilia olim in de-
dicationibus Ecclesiarum 51
Corpora hominum ne iaceant aut relinquantur
insepulta 99
Corpora non perpetue sepultura tradita possunt
transferri 103
Crapula per ieiunium fugienda 153
Crux à collo Episcopi dependens, per laminam au-
ream figurata 67
Crucis uarie in uet. Testamento præfigurationes
71
Crux apud Aegyptios in Hieroglyphicis habita
74
Crucis mysteria in eius dispositione & forma
ibidem
Crucis longitudo & latitudo quid significant
ibidem
Crucis significatio moralis 75
Crucis Quatuor plagæ secundum IIII. partes
orbis ibidem
Crucis Christi frequentissimus usus in Ecclesia
ibidem
Crucis signum in frontibus per literam Tau si-
gnificatum 76
Crucis figura in arbore nauis, in aratro &c.
ibidem
Crucis figura nihil frequentius 77
Crucis efficacia & uirtus ex Chrysost. ibidem
Crucis laudes & præconia ex Origene 78
Crucis signum Constantino Magno cælitus osten-
sum ibidem
Crucis uexillum pro Labaro receptum 79
Crucis uirtus contra incantationes ibidem
Crucis mira conuersio ex ignominia ad gloriam
81
Cultus dicitur à colendo generaliter 3
Cultus Dei duplex, Exterior & Interior ibidem
Cultu exteriori incitatur cultus interior 124
Cyrus iussit corpus suum non auro, sed terræ com-
mitti 108

D

Dalmatica latis manicis quid significat 68
Danielis & sociorum eius abstinencia à
uino & cibo Regis 149

Danielis ieiunium Leones ieiunare fecit 155
Dedicationes templorum solenniter celebrandæ
sunt 208
Defunctorum memoria in Missa ab Apostolis in-
stituta 31
Defunctorum Exequiæ a Catholicis semper usitæ
fuerunt 32
Defunctorum à seclis abolita officia restauranda
esse 121
Delectus ciborum in ieiunijs 150
Demetrii lex de sepulchris non sumptuose facien-
dis 115
Deus precibus & fletibus assidue orandus est
129
Deus aliquando in ira exaudit 137
Deuoti idiotæ, doctis in deuotis præferendi sunt
141
Diaconorum officium 16.25
Diaconorum insolentia olim in Rom. Eccle. 25
Diebus festis publice ad orandū, in Ecclesia con-
uenire oportet 94
Dies septimane nunc ferie dicuntur, olim a pla-
netis dicebantur 198
Diphthica sacra, nomina Episcoporum defuncto-
rum continebant 101
Discordia olim grauis de obseruatione Paschæ
186
Diuersitas rituum pro diuersitate temporum &
locorum 213
Dominica, templum Domino consecrata 48
Dominicæ diei mysteria 123
Dominica die cur ieiunare non licet 179
Dominica die ieiunare possunt qui ultra 7. dies
perpetuo ieiunant, exemplo Pauli ibidem
Dominica dies cur una sabbati & prima & octa-
ua dicitur 194
Dominicis diebus cur Alleluia canitur 195
Dominicæ diei multiplex laus a Leone Papa
199
Dominicis diebus non alijs quàm laudibus Dei in-
tendendum est ibidem
Domus orationum olim κυριακή seu Dominica
uocabantur 204
Domus primitiue Ecclesie Semina à Philone di-
cuntur ibidem
Duodecim, numerus est uniuersitatis 14

E

Ebron sepulturam habuit Patriarcharū. 99
Ecclesias sine Episcopi consensu & dotis
foundatione edificare non licet 50
Ecclesiarum dedicationes 51
Ecclesiarum dedicatio ad loci ordinariū perti-
net 52
Ecclesiarum immunitas, ne in eis prophana tra-
stentur 58-59
Ecclesiarum

DE C A E R E M O N I I S.

Ecclesiarum septa quousq; se extendunt	61
Ecclesie non debent patere conuiujs aut choreis	89
Ecclesia Parochialis præ alijs ius sepeliendi habet	112
Ecclesiam Luna, Sol Christum significat	192
Ecclesie preces ad Deū in festis sanctorum	103
Egesippus de templo Salomonis & preciosis rebus eius	209
Elementa per Quatuor colores in templo significata	ibidem
Eleemosynarum utilitas	156
Eleemosyna præfertur ieiunio	ibidem
Epiphanijs supputatio de diebus anni & paschatis	190
Episcoporum ordo Quadripartitus	17
Episcopi superinspectores & speculatores	ibid.
Episcopus ad minus à tribus episcopis presentibus ordinetur	21. 59
Episcopis quedam officia propria sunt	ibidem
& 23	
Episcoporum sedes seu throni ceteris sublimiores sunt in Ecclesijs	24
Episcoporum ritus antiqui in ordinando	42
Episcoporum negligentia circa sacra reprehensibilis	46
Episcopi sunt ministri sponse, & amici sponsi	69
Episcopi ab hæreticis expulsi, etiam post mortem restitui debent	101
Episcopi habent cognoscere de iure sepulture	104
Erulorum immanis ritus circa senes suos	108
Estote prudentes, sicut serpentes	138
Esca sexto die mundi concessa est	147
Etymologia quid est	2
Euangelium stando audiendum est	124
Exempla delectus ciborum in uet. Test.	149
Exempla scripturæ de horis Canonicis	168
Exequiæ celebratio funeris est	98
Exorcista officium	15

F

Familiaria sepulchra que sunt	110
Familiaria sepulchra patriarcharum	111
Faucium concupiscentia in Quadragesima	158
Feretrum, capulus, quo mortuus effertur	98
Ferie à Syluestro dictæ sunt dies septimanæ	198
Festinitates Christianorum præcipuæ, ab antiquo obseruate	95
Festinitates quedam ad cultum Dei, quedam ad uenerationem sanctorum institutæ sunt	192
Festa principalia, quibus omnes interesse oportet	

Festa sanctorum, in quibus sacrificatur, non ipsi, sed Deo	201
Festa sanctorum, quedam uniuersalia, quedam particularia	207
Festa per anni circulum ferianda	208
Fides cur per piscem significatur	121
Fides quomodo præparat ad orandum	136
Flexis genibus orare, scripturæ habet exempla	122
Fœminas ad altare ministrare non decet	46
Funerationis partes sunt, Exequiæ & luctus	105
Funerum immoderati & insolentes ritus	ibidem
Funerum exequiæ septimo aut tricesimo die	106
Funerum luctui modus ponendus est	ibidem
Funera cum Psalmis ad sepulchrum deducenda	107
Funeraria actio in quem datur	113
Funerum diuersi sumptus	ibidem
Furtum a furno dictum	2
Furari uerba & facta Domini quid est	160

G

Gaudia in funeribus detestanda	107
Germanorum moderatio in sepulturis	116
Gloria Patri & c. post singulos Psalmos superadditur	133
Gloria Patri, aliter ab Arrianis olim dicebatur	ibidem
Gloria & honor Patri & c. In Concilio Toletano dicitur	134
Gregorij septimi Canon de Psalmis & lectionibus matutinis	173

H

Hæreticorum ceremoniæ uitandæ	8
Hæreticis Episcopi legare non possunt	101
Hæreticorum furor contra Ecclesiæ cantus	135
Hebdomadæ dies septem quomodo nominantur	198
Heluonum uita breuis & inualida	148
Hieronymi rationes pro sanctis contra Vigilantium	202
Historiæ de gestis & passionibus Martyrum	206
Homo renouatur de die in diem spiritualiter	193
Honore sanctorum honoratur & Deus ipse	204
Horarum, tertie, sextæ & nonæ mysteria	168
Humilitas orantem Deo gratum facit	141
Humilitatis uarij ritus & gestus in oratione	142

A ij

Humilis

INDEX IN SEX LIBROS

Humilis precatationis exempla in Iudith & Hester

142

Hymni in no. Testamen. ex autoritate Christi & Pauli 131

Hymnos testantur Philo & Plinius in Epistolis ibidem

Hymni authores habent Hilarium, Ambrosium, Prudentium &c. ibidem

Hymni & cantica Hereticorum non debent admitti 132

Hymni & Psalmi quomodo differunt ibidem

Hymnus duorum Seraphim in omni missa dicitur 133

Hypocritarum ieiunium & eleemosyna 145

I

Iactura sepulchri à Poetis conficta 116

Iactura sepulchri animabus nihil nocet 117

Ieiunij observatio olim ualde diuersa 12

Ieiunium & Eleemosyna adiuuant orationem 144

Ieiunium quid est 145

Ieiunium Auari aut Venatoris non placet Deo 146

Ieiunij origo, ab initio mundi ibidem

Ieiunij preuaricatio in Paradiso facta est 147

Ieiunij utilitates multe 152

Ieiunium corporibus prodest 153

Ieiunium facit abstinere à peccatis ibidem

Ieiunio fiunt miracula & eijciuntur demonia 154

Ieiunia Iudith & Hester ibidem

Ieiunia Ninive iram Dei placauerunt 155

Ieiuniorum usus contra imminetia pericula ibidem

Ieiunium dat conuiujs gratiam & saporem. ibid.

Ieiunium dat alas orationi in celum ibidem

Ieiunij preconia ex Ambrosio & Basil. 156

Ieiunare in speciem quid est 157

Ieiunatores delicati 158

Ieiunia Quatuor temporum 180

Immunitas Ecclesiarum quantum in se per circuitum comprehendit 61

Intentio nostra longe alia est quam Iudeorum, etiam in eisdem ceremonijs 116

Iohannis Baptiste reliquie mirabiliter reperte 84

Iosephus quidam ex Iudaismo conuersus, mira per crucem fecit 80

Irenaei moderatio circa Ecclesiarum pacem 11

K

Kyriceleison, aliter apud Græcos quam apud Latinos canitur 28

Kyriceleison in Missa Basilij & Chrysost. ibid.

L

Laici non debent inter Clericos ad altare aut in choro stare 47

Laici ante finem Missæ non discedant. ibid.

Laicis sacrarium intrare non licet 58

Lamina aurea Petalum dicta 67

Lauare res sacras cui conuenit 57

Lectoris officium 15

Letania seu litania duplex, Maior & Minor 127

Letania septiformis à Gregorio peracta ibidem

Lex cur digito Dei, id est, spiritu sancto, scripta dicitur 195

Legis Ceremonijs nunc uti non licet 211

Liturgia Iohannis Chrysostomi pro dormientibus 33

Loca sunt sancta uel consecratione uel sanctorum contactu 92

Loca ad orandum deputata Oratoria dicuntur ibidem

Loca quedam ad miracula diuinitus præ alijs electa 93

Loca sancta adiuuant fidem & intellectum 96

Locorum alius sacer, alius sanctus, alius religiosus & alius purus dicitur 97

Locus sepulture ab Episcopo consecrari debet 99

Loca sacra non iuuant sepultos in peccatis 102

Loca sepulture distrabi aut uendi non debent. ibid.

Lucus funerum apud Christianos moderatus 107

Lutheri error de Paschate 185

M

Maia punica, fidei unitatem designant 69

Manichæorum error in abstinentia à carnibus 151

Manichæorum error in ieiunio diei Dominice 179

Manichæorum error contra literam uet. Testa. 214

Manipulus quid designat 66

Martyres non timuerunt priuari sepulturis 117

Martyres inuocantur, sed non offertur ipsis sacrificium 201

Martyrum gesta & passionis a Notarijs descripte 206

Mausoleum sepulchrum arte & materia preciosissimum 114

Mausoleum Augusti Cesaris in campo Martio ibidem

Memorias Martyrum ne quis perturbet 206

Menses Quartus, Quintus, Septimus, & Decimus, cur fuerint planctui & ieiunio deputati à Iudeis 181

Mensum

INDEX IN SEX LIBROS

P

P Alla Altaris cur debet esse linea	71
Pallij usus quibus conceditur	70
Pallij multa mysteria, in materia & forma sua	ibidem
Parentare quid est	98
Pascha aliter olim ab Asianis Episcopis celebratum	10
Pascha semper Dominica die celebrandum, non more Iudeorum	ibidem
Pascha Ritus habet & sacramentum	183
Pascha olim diuersimode in Ecclesia obseruatum	185
Pasche festum ex cursu Solis & Lune	186
Pascha aliter à nobis quam à Iudeis obseruatur	187
Pascha, transitum Christi de morte ad uitam significat	191
Pasche mysterium ex cursu Solis & Lune	192
Pasche mysterium ex tempore post uernum æquinoctium	193
pastores & Doctores Ecclesie qui sunt	15
patriarchæ, qui & Primates	18
Paulus contra stimulum carnis petens, non est exauditus	137
peccata populi comedunt sacerdotes	171
Pentecoste, quare ad baptismum olim deputabatur	164
Pentecoste neq; ieiunium neq; genuflexionem habet	195
Pentecoste dies habet 50. omnes Dominicis similes	197
persarum sobrietas	157
Petri & Pauli corpora è Catacumbis translata	86
Philo Iudeus de Semnijs & Monasterijs Christianorum	131
Pietas in operibus misericordie	120
Pietas officiosa in sepeliendis mortuis	ibidem
Planctus in funere Iacob, & Sancti Stephani	107
Platonis lex de agris ad sepeliendum aptis	116
Plinius negauit immortalitatem animarum	107
Pœnitentiam publicam agentes, quomodo admittuntur ad communionem	163
Preces nostras. interuentu & meritis sanctorum exaudiri	203
Precepta moralia legis ualent ad salutem per gratiam Christi	210
Pretoris est, ne prohibeantur sepeliri mortui	103
Presbyter, id est senior, non ab ætate sed à dignitate dicitur	16
Presbyteri olim etiam Episcopi dicebantur	19
Presbyterorum & Diaconorum diuersa officia	25

Presbyteri in fronte consignare non presumant

59

Priuari sepultura poena est affectu humano

119

Propheta à Leone occisi, corpus à Leone custoditum

ibidem

Psallentium Chori in duas partes primum diuisi

133

Psalterium iucundum cum Cithara

135

Pyra cur Latine Rogus dicitur

98

Q

Quadragesimali tempore ante uesperas cibum capere non licet, exceptis diebus Dominicis

149

Quadragesima dierum ieiunium à Moyse et Helia seruatum

175

Quale fuit sanctorum patrum ieiunium

148

Quadragesimarij numeri mysteria

175

Quadragesima dat Deo Decimas de diebus anni

176

Quadragesima non admittit esum carniū nisi infirmis

ibidem

Quadragesima non admittit prandium nisi diebus Dominicis

177

Quarta & sexta feria cur ieiunatur

179

Quatuor tempora anni ieiunio deputata

181

Quibus rebus recte uenerantur à nobis sancti

204

Quid oremus, sicut oportet, nescimus

136

Quinquagenarij numeri mysterium

175

Quotidiana communio ab Augustino suadetur

161

Quotidianus panis noster quis est

162

Quotidiana Oratio ea est quam Christus docuit

173

Quotidianæ orationis uirtus

ibidem

R

Rechabitarum abstinentia à uino

149

Religio omnibus rebus, etiam Imperijs, preferenda est

1

Religiosus fit locus per sepulturam

110

Reliquiæ sanctorum in ueneratione semper habite

49

Reliquiæ apud diuersas urbes

ibidem

Reliquiæ Ioannis Baptistæ & Ioannis Chrysostomi

50

Reliquiæ sanctorum in consecratis conduntur altaribus

64

Reliquiarum origo ex ueteri Testamento antiquissima

82

Reliquiæ sanctorum sæpe diuina reuelatione receptæ sunt

84

Reliquijs templa & altaria extructa & consecrata

85

Reliquiæ reuerenter asseruari & non nudè tangi debent

89

Res sacras non oportet abusibus prophanari

56

Ritibus

DE CAEREMONIIS.

Ritus Maioris Ecclesie alie minores se confor-
mare debent 9
Ritus funerandi quidam crudeles, quidam pij
106
Ritus antiquissimus est, corpora defunctorum hu-
mi condere 108
Ritus Barbarorum diuersi circa funera ibidem
Ritus uarij Grecorum & Romanoru circa sepe-
liendos mortuos 209
Ritus pij sepeliendi a seclis male abolentur ibid.
Ritus diuersi in Ecclesijs pro loco & tempore
213
Ritus orandi, etiam si eisdem uerbis & gestibus
fiant, longe differunt, si a Christianis, quam si
a Iudeis aut Gentilibus fiant 216
Rogationum Tres dies quomodo seruari debent
128
Rom. Ecclesie debent alie in Ritibus se confor-
mare 9
Romana Ecclesia in Pasche obseruatione praua-
luit 11
Romana Ecclesia per orbem indixit diem Pasche
omnibus Ecclesijs 137

S

S Abbati ieiunium olim in discordia fuit 177
Sabbato ieiunandum esse probat Innocentius
Papa I. 178
Sacerdotibus debetur honor a Laicis 26
Sacerdotes & sacra uiolari prohibent leges &
Canones 57
Sacerdotis est, de pondere peccatorum indicare
163
Sacerdotum est, orare pro se, & pro populo 171
Sacrarum rerum duplex Ritus, consecratio &
usus 50
Sacrificium Missae multipliciter probatum 29
Sacrificium soli Deo offerendum ibidem
Sacrificia Gentilium impia sunt ibidem
Sacrificium representatiuum in Missa 31
Sacrificans non minus quam duos habeat astantes
46
Sacrificijs ueteris Testamenti non utimur, sed be-
ne significant 215
Sacrilegium foret, libros ueteris Testamenti abij-
cere 215
Sancti pro nobis orant & exaudiuntur 201
Sancti sunt sicut Angeli Dei in caelo ibidem
Sanctos orare pro nobis probatur exemplis scrip-
turae & Cypriani 202
Sanctorum commemoratio in nostris ad Deum
precationibus 203
Sarcophagus, quasi carnem uorans arca seu urna
97
Seditio propter hymnos Constantinopoli exorta
132

Sepelire consortem naturae pium opus est 120
Sepeliendi officium ad quos spectat 112
Sepultura mortuorum significat remissionem pec-
catorum 83
Sepultura origo uetustissima est 99
Sepultura ius precio uendi non debet 100
Sepultura Ecclesiastica negatur infidelibus & he-
reticis ibidem
Sepulchra olim in urbibus & in publico probi-
bita 109
Sepulchrum Adriani Imperatoris statuis precio-
sum 115
Serapis Aegyptiorum Deus 97
Sermones ueros potius quam disertos diligere
141
Spes cur per ouum significatur 121
Spei effectus in orando qui sunt 136
Spiritus quomodo pro nobis postulat aut inter-
pellat 137
Spiritus sancti charismata & dona 138
Stola, quae & Orarium dicitur, iugum Domini
significat 65
Stola una, non duabus utendum est in sacrificio
66

Subdiaconorum officium 16. & 25
Sulpitij sepulchrum in campo Esquilino 110
Sylla primus e Patricijs iussit corpus suum crea-
mari 109
Synodus Nicena & Romana sub Syluestro
205

T

T Abernacula templi Duo, interius & exte-
rius 209
Templa Christianorum multa, non unum
tantum ut Iudeorum 95
Templa sub persecutoribus non fuisse magna
205
Templa multa & magnifica a Constantino ex-
tructa ibidem
Thelesphori Pape constitutio de Quadragesima
177
Theophyli error in supputatione Paschatis
139
Thracas natalem lugebant, mortem cum gaudio
celebrabant 106
Thymiamaterium quid in Templo significat
209
Tobie pietas in sepeliendo mortuos 113. & 120
Tonsura Clericorum qualiter fieri debet 44
Tonsura Clericorum quid significat 45
Translationes reliquiarum ex causa pietatis
57
Trium hebdomadarum primi mensis mysterium
193
Tunica duae Pontificis, Byssina & Hyacinthina
67

INDEX IN SEX LIB. DE CAEREMONIIS.

V

V Acare hymnis & laudibus Dei die Domi- nica	199
Vasa & uestimenta sacra non debent pro- phanis usibus aptari	55
Vasa consecrata quid significant	62
Veneratio reliquiarum & earum adoratio quo- modo fit	88. & 206
Veneratio sanctorum quomodo fieri debet	204
Vestium sacrarum uarietas, ratioq; & significa- tio	64
Veteris legis Cæremoniæ ad quid hodie utiles sunt	214
Veteris legis scripta non sunt superuacanea nec abijcienda	215
Vetustas ieiunij ante legem	147
Violare sepulchra graue crimen est	102
Violantes sepulchra sacrilegi sunt	103
Vitam beatam petere semper licet, ac bonum est	136
Vitam beatam oramus & speramus, sed non ui- demus	ibidem
Vita beata quomodo est actiuosa	194

Vnctio Episcoporum in capite & manibus quid significat	43
Vnctio manuum presbyteri differt ab unctione Episcopi	44
Vnguenti sacri confectio in ueteri Testamento	55
Vnctiones quæ fiunt circa Sacramentum baptis- mi	58
Voluntas Dei non est mutata per mutatas legis Cæremonias	212
Voracitas in male ieiunantibus	157
Voracium ingluuies in Quadragesima	176
Vsus uini post diluuium cœpit	147
Vtilitas Ecclesiasticæ sepulture	119
Vxores eadem habuere sepulchra cum uiris suis	111

Z

Z Acheus & Centurio Christum diuerso studio honorarunt	162
Zelus Moysi adiunctus amoris erga popu- lum	70
Zenoniorum trium Martyrum ossa per somnum ostensa	84
Zona, cingulum, continentiam designat	65
Zozymi Canon de ordinibus Cleri	20

FINIS.

D. CONRADI BRV

NI DE CÆREMONIIS LIBER PRIMVS,

DE CÆREMONIIS ECCLESIAE IN GENERE.

Caput primum.

Cæremonia nomen a gentilibus sumptum uidetur. Est enim Cæremonia a Cærete oppido dicta, ut Valerius Maximus testatur, ex euentu (ut ipse narrat) tali. Vrbe, inquit, a Gallis capta, cum Flamen Quirinalis uirginesque Vestales, sacra onere partito ferrent, easque pontem sublicium transgressas, & cliu- uum, qui ducit ad Ianiculum, descendere incipientes, L. † Aluianus

Val. Max. lib. 1. Cap. 11.

T. Liui. lib. 5.

alias Albi- nus.

aspexisset: suis, ut plauastro descenderent, imperauit, atque in id uirgines & sacra imposita, omisso coepto itinere, Cærete oppidum prouexit: ubi cum summa ueneratione recepta, grata memoria, ad hoc usque tempus hospitalem humanitatem testantur. Inde enim institutum est, sacra Cæremonias uocari, quia Cæretani ea in fracto Reipub. statu, perinde ac florente coluerunt, Hæc ille. Tanta uis religionis etiam falsæ apud Gentiles fuit: omnia namque (ut idem ait Valerius) post religionem ponenda, semper Romana ciuitas duxit, etiam in quibus summæ Maiestatis conspici decus uoluit. Quapropter non dudita uerunt sacris imperia seruire, ita seruerum humanarum futura regimen existimantia: si diuinæ potentia bene atque constanter fuissent famulata. Quanto magis omnibus rebus præponenda est uera religio Christiana, a qua salus nostra pendet: unde Cæremonia (quam tertiam partem ueræ & Christianæ religionis esse diximus) merito in Ecclesia retinendæ sunt, & maximo studio custodiendæ & conseruandæ. Nec me fugit, quod Augustinus alibi scribit, Cæremonia uocabulum non esse in usu sanctarum scripturarum: & a carendo appellatas esse Cæremonias, eo quod obseruantes careant ijs rebus, quibus abstinere. Quo loco de scripturis noui Testamenti sanctum patrem loqui puto, in quibus certum est, uocabulum Cæremonia non contineri. In ueteri autem Testamento nemo ignorat, & uerbum Cæremonia esse usitatissimum, & rem ipsam in ijs etiam quæ a Deo mandata fuerunt connumerari, iuxta illud Ietro ad Moysen. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent: ut referas quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo Cæremonias & ritum colendi, uiamque per

Cæremonia a Cærete oppido dicta sunt.

ibidem

Religio rebus omnibus præponenda.

Lib. 2. retractationum, c. 37.

Mentio de Cæremoniis, in uet. test. Exod. 18.

A

quam

Deut. 4.

1. Reg. 3.

An Care-
monia a ca-
rendo dica-
tur.

Propria uo-
cabulorū
Etymolo-
gia.

L. 1. ff. de acq.
posse.L. 2. § appella-
ta, si cert. pe.

De Pœni. dist.
3. c. pœnitentia.

Alia specis
es Etymo-
logia.

L. 1. ff. de fur-
tis.L. 2. § 4.
ff. eo.

quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Item illud Moyſi ad populum. Quæ est alia gens ſicindyta, ut habeat Cæremo-
nias iuſtaq; iudicia & uniuerſam legem, quam ego proponam hodie
ante oculos ueſtros: Et David iam moriturus, ad Salomonem filium,
Confortare (inquit) & eſto uir fortis, & obſerua, ut cuſtodias man-
data domini Dei tui, ut ambules in uijs eius, & cuſtodias Cæremónias
eius, & præcepta eius & iudicia, & teſtimonia. Cæterum de Ety-
mologia uocabuli Cæremóniæ, quod ipſe á carendo dictum putat,
uix equidem uideo quid ſtatuerè poſſim. Primum enim uera Etymo-
logiæ ratio (quam Cicero ueriloquium appellat) id exigat, ut ad om-
nia ſignificata uocabuli ſit generalis, etiam ſi alijs quoq; reb. ſit com-
munis. Illud plane conſtat, eam non in omnes Cæremónias recte
conuenire. Nam ut ſint Cæremóniæ quædam in hoc inſtitutæ, ut á
reb. quibuſdam abſtineamus, cuiuſmodi eſt ieiunium & abſtinentia a
quibuſdam eſcis: tamen complures aliæ ſunt, quarum uſus in habendo
magis agendoq; quam carendo conſiſtit. Quales ſunt Cæremo-
niæ Sacramentorum, rerum ſacrarum, & ſimilium: de quib. dici non
poſteſt, quod a carendo dictæ ſint, Quia qui eas obſeruant, reb. ipſis
præſentib. utuntur, non abſentib. & quib. abſtinendo carent. Sic
bona eſt Etymologia uocabuli, Teſtamentum, ut ex eo appelletur,
Quod ſit teſtatio mentis: Quia omne teſtamentum eſt teſtatio men-
tis. Et poſſeſſionis, ut dicatur, quaſi pedum poſitio: quia omnis, qui
poſſidet, naturaliter rei quaſi pedib. inſiſtit. Et mutuū, quaſi de meo
fiat tuum: quia ſemper quod mutuò damus, de noſtro facimus, ut alio-
rum fiat. Pœnitentiæ, ut ſit dicta, quaſi puniens in ſe, quod dolet eſſe
commiſſum, á pœnitere quod eſt pœnam tenere. Nam quiſquis pœ-
nitentiam agit, in ſe puniit ulciſcendo quod commiſit peccando, ut in-
quit Auguſtinus. Hæ ſanè & ſi quæ ſunt aliæ hiſ ſimiles uocum
interpretationes, generales ſunt ad omnia uocum ſignificata, & ple-
runcq; ab eo potius ducuntur, quod rei magis ſpeciale eſt, quàm quod cū
alijs habet commune. Qua ratione Fabius Quintilianus, hominē ne-
gat ab humo dictum, quia id omnibus animantibus ſit commune,
uerum omnia hæc de ea Etymologia accipienda ſunt, quæ uel rem
diffinit, uel quæ interpretatione á toto genere accepta, omnes eius
partes complectitur. At longe alia ratio eſt interpretationis ea-
rum uocum, quæ á certa ſpecie ducta, ad totius generis ambitum
transferuntur, maxime in eo genere quod Græci, ut Martiānus in-
quit, *ωάπισον*, Latini alluſionem, uel *παρονομαſίαν*, Id eſt, agnominatio-
nem uocant, Quemadmodum furtum á furno appellatum eſſe putat
Labeo Iureconſultus, Id eſt, á nigro, eo quod clam & obſcure fiat, &
pleruncq; nocte. Et tamen ſcimus furtum non ſolum clam, ſed etiam
manifeſte fieri, & nihilominus furti illam interpretationem eti-
am ad manifeſta furta transferri. Sunt autem Cæremóniæ
ritus

ritus externi, quos Ecclesia in cultu diuino ad ædificandam fidem, fouendā charitatē, excitandā accendendamq; deuotionem in cordibus fidelium, obseruat. Sunt enim Imagines & spectra quædam, quibus fideles instruuntur, ut omnia quæ ad cultum DEI pertinent, ordine & decenter agantur. Cultum diuinum uocamus eum, qui diuinitati, uel (si expressius dicendum est) deitati debetur. Græci Latriam uocant, latine uno uocabulo exprimere non possumus. Nam si tantummodo cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi uidetur. Nam & homines colere dicimur, quos honorifica uel recordatione uel præsentia frequentamus. Quin & quædam, quæ subiecta sunt nobis, coli perhibentur. Vnde & agricolæ, & coloni, & incolæ, & coloniæ, à colendo, nimirum & incolendo uocantur: luxta illud Poetæ.

Urbs antiqua fuit, Tyrij tenuere colom.

Sic & Religio & pietas, non Dei tantum cultum significant: sed etiam ad alia quædam referuntur, ut ad propinquos, patriam, parentes: & more uulgi, in operibus etiam misericordiæ, pietas frequentatur.

Latria igitur, & Dulia tametsi seruitutē significant ἀλατρεύω & δουλεύω quasi seruitio. Tamen secundum consuetudinem, qua locuti sunt, qui nobis diuina eloquia condiderunt: Latria aut semper aut tam frequenter, ut pene semper, ea dicitur seruitus, quæ ad solum Deum colendum pertinet: Ea autem, quæ hominibus, & sanctis debetur, Dulia uocatur. Dulia enim intelligitur seruitus communis, hoc est, seu Deo seu homini, seu cuiuslibet rerum naturæ exhibita. Sicut hæc & quædam alia, ad eandem rem pertinentia, doctissime ex Augustino & Diuo Thoma explicat Io. Cochleus, nostri æui pius & eximius Theologus, in eo libro: quem de Sanctorum Inuocatione & intercessionem, deq; Imaginibus & reliquijs eorū, pie ritēq; colendis, aduersus Henricum Bullingerum Tigurinum scripsit. Cultus diuinus duplex est, Cultus Dei interior & exterior: Interior, fit fide, spe & charitate, quo DEO per intellectum & affectum cōiungimur. Exterior, est professio quædam cultus interioris, externis quibusdā et corporeis signis & ritibus significata: ut sacramentū, sacrificium, oratio. De utroq; accipiendū est illud Psalmi, Cor meum & caro mea exultauerunt in DEVM uiuum. Cul-

Augu. de ciuit.
Dei lib. 10. c. 11.

Virg. Aene. 1.

Cultus Dei
duplex, Interior
& Exterior.

Psalm. 93.

tus autē exterior ad interiorē ordinat. Cæremoniæ igitur ad cultum diuinum exteriorem pertinet. Sumuntur autem Cæremoniæ, a persona, re, loco, & tempore. A persona, ut quæ non ab omnibus, sed a certis personis exercentur: Vt honor, qui Pontificibus, sacerdotibus, alijsq; ministris Ecclesiarum exhibetur. A re, ut ritus sacrificij, sacramentorum, sacrorum, & obseruationum. A loco, ut cultus DEO certo loco exhibitus. A tempore, ut celebrationes festiuitatum. Et inter has, quædam immediatē ad Deum ipsum, cui cultus exhibetur, referuntur, ut ritus sacrificij. Quædam ad homines Deum colentes, ut ieiunia, eleemosynæ, orationes, & aliæ obseruationes: Et hæc

Multipl
ces Cære
moniæ.

ad cultum diuinum, tam interiorem, quam exteriorem ueluti præparant. Quædam quasi instrumenta diuino cultui adhibentur, ut sacra uasa, uestes sacræ, chrisma, ceruus, luminaria: in sacrificio, sacramentis, alijsq; diuinis officijs. Nec nouum est, & humanum inuentum

De Cære-
monijs Ex
empla Chri
sti.
Marci. 14.
Luc. 22.
Ioh. 9. & 11.
Exempla
Pauli.
1. Cor. 11.
Canones
Apostolo-
rum.
ca. 50.
ca. 65.
ca. 68.
ca. 72.
Tertull.

Christus sæpe usus est. Nam & genibus flexis, & super terram, & in faciem procidentem, ipsum orasse Euangelica testatur historia. Similiter cæcum illuminaturus, lutum ex sputo fecit, & liniuit lutum super oculos eius, iussitq; ut in natatoria Siloe lauaret: aliorum oculos tetigit, & uisum receperunt. Idem resuscitaturus Lazarum, eleuatis sursum oculis, uoce magna clamauit, Lazare, ueni foras. Sed & Apostoli & discipuli, dominum & magistrum suum imitati, Cæremonijs in cultu diuino usi sunt. Paulus in omnibus propè actiōibus Christianorum Cæremonias exigit, Quod ferè indicant hæc & similia: ut uiri capite detecto, mulieres uelato orent. Quin & in ipsis Apostolorum Canonibus, quædam de cæremonijs statuta reperiuntur, Quale est illud de trina mersione in Baptismo. Si quis Episcopus aut presbyter non trinam mersionem unius ministerii celebret, sed semel mergat in baptisinate, quod dari uidetur in domini morte, deponatur. Item illud de ieiunio, Si quis Dominicum diem aut Sabbatum, uno solo dempto, ieiunare depræhendatur, deponatur: Sin Laicus, à communione deiciatur. Itē illud, Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor, sacram Quadragesimam Paschæ, aut Quartam feriam, aut parasceuen non ieiunauerit, deponitor, præterq; si imbecillitate impediatur corporis: sin Laicus sit, communione priuetur. Item illud, Vas aureum & argenteum sanctificatum, aut uelamen linteumue, nemo amplius in suos usus assumito: iniquum enim est. Cæterum si quis depræhensus fuerit, excommunicatione multator. Multas quoq; Cæremonias enumerat Tertullianus, in libro de Corona militis: Quarum quædam cum Apostolicis Canonibus conueniunt, Vt à baptisinate (inquit) ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius, in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur, nos renunciare Diadolo et pompæ & angelis eius Dehinc ter mergitamur, amplius non aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit: Inde suscepti, mellis & lactis concordiam prægustamus, exq; ea die lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ sacramentum & in tempore uictus ab omnibus mandatum à domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quàm præsidentium, sumimus: oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nephas ducimus, uel geniculis adorare: Eadem immunitate in die Paschæ, in Pentecosten usq; gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid, decuti in terram, anxie patimur. Ad omnem

omnem progressum atq; promotum, ad omnem aditum atq; exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia: quacumq; nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem exostules scripturarum, nulla legis traditio tibi prætendetur, Auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatric. Hæc Tertull.

In his uero Cæremonijs multæ sunt, quæ ad hæc usq; tempora, per uniuersum orbem, in Ecclesia obseruatæ sunt. Vnde dubium non est, ipsas ab Apostolis institutas & obseruatas fuisse, & ad nos descendisse: Tum quia Tertullianus uicinus uixit Apostolorum temporibus (Nempe sub Seuerio Principe, & Antonino Caracalla, Quorum alter à natiuitate domini 195. alter 212. Anno, Imperij Ro. administrationem sortitus est) Non est autem uerisimile, tam propinquo tempore Cæremonas in Ecclesia fuisse, quas non ab Apostolis ipsis acceperit. Tum quia quæ in Canonicis scripturis non continentur, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruantur, datur intelligi uel ab Apostolis ipsis, uel à plenarijs Concilijs commendata atq; statuta retineri, ut inquit Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Aug. Epi. 118. Iam uero, quod ad usum Cæremoniarum attinet, sciendum est, Cæremoniarum ritum, non in eo perstare, ut Cæremonijs nostris Deum iuuemus, neq; enim his ipsis indiget Deus, Cæremonijs non indiget Deus, sed nos. iuxta illud Psalmi: Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges: neq; ut ad faciendū aliquid, omittendumue cogamus, Quod sacerdotes Baal, persuadere sibi uidebantur. Quibus ab Helia Propheta dicitur: Clamate uoce maiore, forsitan Deus in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. 3. Reg. 18. Sed ut uires nostras incitemus, ad colendum Deum uera fide, spe, & charitate, & fraternam charitatem in proximos exercendam. His enim uisibilibus signis, non quidem Deum ipsum commouemus, sed nos potius mobiles, ad immobilem diuinitatem attrahimus: non secus atq; nautæ nauim appellendo, resti in portum eiecta, uel fune prolato, non quidem terram attrahunt, sed seipsos, & nauim mobiles ad terram trahunt immobilem. Vt doctissime in arte Cabalistica, ex Hebræorum mysterijs explicat Ioannes Reuchlinus. Qui ex tertio perplexorum Moyli Ægyptij talia quædam affert: Intentio, inquit, Cæremoniarum eius modi est, memoria Dei frequens, & timor eius, & amor eius, & obseruantia mandatorum omnium, & quod credatur in Deum altissimum, id quod necessarium est unicuiq;. Nimirum graui nos mole corporis oppressi, ualde quidem egemus, ad somnolenti animi excitationem commonentibus rebus: ut generosus equus, itinere iam longo fatigatus, cum clasicum personuit, in robur erigitur, stare loco nescit, micat auribus. Et Elephanta segnicie torpescens, igne ostenso, resurgit in audaciam. Ita rebus sæcularibus

Similitudo
ab animalibus.

Io. Cap.
nion de arte
Cabalistica.

Cæremo-
niæ Vet.
Test.

Cæremo-
niæ No.
Test.

Mysteria in
Cæremoniis
Eccle. 1.

Basil. Lib. de
Spiritu sancto
cap. 27.

Cur non
omnia sunt
scripta.

eneruata uirtus nostra, externis & corporalibus incitabulis, siue uocū, seu figurarum indiget, ut animi nostri uigor, spirituali operi robustius instet: Et contemplatio nostra, tanto acrius in sublime prouehatur, quanto magis attoniti antea obstupuerimus. Et in hoc constat omnis Cæremoniarum ratio, tam ueteris, quam noui testamenti. Ac propterea in ueteri testamento palmas tetenderunt, brachia expande-
runt, genua flexerunt. Iulsi quoque uaccam triennem, capram trimam, turturem, columbam, per medium diuiserunt, Arietem in uepribus hærentem cornibus gladio occidentes, igne cremarunt: Tau super postes ædium notarunt, Serpentem æneum aspexerunt, Cherubin, & alias imagines figurarunt, uerba composita loquuti sunt atque uo-
uerunt, Sanctuarium struxerunt, Pontificem tam uario, & admirando indutum ornatu, attoniti respexerunt. Et in nouo testamento, nos quoque multa horum referentes, & quædam etiam ex Apostolicis traditionibus adijcentes, manus leuamus, orantes, nunc stamus, nunc in faciem procidimus, pectus tundimus, frontem cruce signamus. In administratione sacramentorum, uestibus, uasis, alijsque rebus sacris utimur, multaque alia similia agimus, quæ ad externum cultum Dei pertinent. Quæ quidem uniuersa, & similia, propter nos ipsos fiunt, ut nos moueant, nos incitent, nos auertant, nos conuertant, à uisibilibus scilicet ad inuisibilia: fidē augeant, spem confirment, et ueram inter nos charitatem Deo gratissimam, diligenti anacephalæosi, in diuinorum amorem transferant. Illud quoque aduertendum est, Cæremonias in Ecclesia non sine alicuius mysterij significatione institutas esse, Si quidem (ut scriptura ait) in thesauris sapientiæ significatio disciplinæ, execratio autem peccatori cultura Dei. Vnde nullæ sunt res, nullus locus, nullum tempus, nulla persona, nulli gestus diuinis ministerijs adhibiti: quin secretioris alicuius mysterij significationem habeant. Quæ tamen in occulto seruare, quàm omnibus manifestare maluerunt sancti patres. De qua re Basilii Magnus ad hunc modum scribit, Ad eundem profectò, inquit, modum & qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & patres, in occulto silentioque mysterij suam seruauere dignitatem. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac uulgares aures effertur. Hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem uulgo ueniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictum. Nam dogmata silentur, edicta uero publicantur. Est autem silentij species & obscuritas, qua utitur scriptura, mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idque ad utilitatem in scripturis uersantium. Hanc ob causam omnes spectamus ad Orientem quum precamur, pauci tamen nouimus etc. Nos igitur huiusmodi significationes post hac circa singulas Cæremonias (DEO uolente ac præstante) explicabimus. Sunt autem Cæremoniæ propter

propter infirmiores institutæ, quibus etiam necessariae sunt: Multos enim carnales habet Ecclesia, quibus his, uelut incitamentis quibusdam, opus est: Propter quos & Apostoli in ordinandis huiusmodi ritibus tam solliciti fuerunt. Quod inter multa illud Apostoli Pauli indicat, qui ad Corinthios de Eucharistia & illius Cæremonijs scribens ait. Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis, Et statim subtexit. Cætera autem, cum uenero, ordinabo: nimirum significans (ut inquit Augustinus ad Ianuarium) multum esse, ut in epistola totum illum modum agendi & Cæremoniarum ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, Sed tamen necesse esse, ut ab ipso ordinaretur. Quare idem Paulus in eos qui Cæremonias contemnūt reijcit. Si quis, inquit, uult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Quapropter abijcere & repudiare Cæremonias in Ecclesia (sicut sectæ nunc faciunt) impium est: & doctrina, qua huiusmodi impietas confirmatur, tanquam hæretica condemnanda est. Quod autem ad obseruationem Cæremoniarum pertinet, de Cæremonijs, ut de cæteris traditionibus & consuetudinibus Ecclesiæ, ita distinguendum mihi uidetur, ut sint quædam uniuersales, quædam particulares. Uniuersales sunt, quæ per uniuersalem Ecclesiam in uniuerso orbe obseruantur, Quales Augustinus esse docet, quod anniuersaria solennitate celebratur Dominica passio, Resurrectio, Ascensio in cælum, Spiritus sancti aduentus de cælo, & si quid aliud occurrerit, quod ab uniuersis obseruatur: ut quod corpus & sanguinem Christi unusquisque ieiunus accipiat, obseruatio dici Dominicæ post Sabbatum, & Quadragesima: quam Christus suo exemplo docuit, & Ecclesiæ consensus roborauit. Ac illas quidem, & si quæ sunt similes, quas tota obseruat Ecclesia, in dubium reuocare, aut de his disputare, num faciendæ sint, insolentissimæ insanix est. Nam hæ (ut idem inquit Aug.) uel ab Apostolis traditæ, uel a Plenarijs Concilijs (quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas) statutæ intelliguntur. Particulares uero Cæremonia sunt, quæ per loca terrarum regionesque uariantur, ut quod temporibus Augustini alij ieiunabant Sabbato, alij non ieiunabant: alij quotidie communicabant corpori & sanguini Dominico, alij tantum Dominico die, et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest. Ac totum hoc genus rerū (ut idem Aug. docet) liberas habet obseruationes. Nec disciplina ulla est in his melior graui prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere uiderit Ecclesiam, ad quamcunque forte diuerterit, Est enim in his saluberrima regula retinenda, quam idem sanctus pater tradit: ut quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem uitæ melioris, ubi cunque institui uidemus, uel instituta cognoscimus: non solum non improbemus,

Cæremonia infirmioribus & necessariae sunt.

1. Corin. 11.

Aug. Epi. 118.

1. Cor. 11.

Uniuersales Cæremonia.
Epist. 118.

Particulares Cæremonia.

Regula circa particulares Cæremonias.

improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur. Non eo tamen inficias, quasdam quidem in Primitiua Ecclesia particulares fuisse Cæremonias, quæ postea factæ sunt uniuersales: quasdam diuerso modo seruatas, quæ postea ad unam & eandem certam formam redactæ fuerunt: Qualis est celebratio Paschatis, trinamersio in Baptismo, & similes, De quibus posthac latius dicemus.

De Cæremonijs, quid in Concilio statuendum sit.
Cap. II.

Praue hæ-
reticorū Cæ-
remonia
sunt abo-
lenda.

c. 16. Braca. 1.

Cap. 14.

Cap. 21.

Ruth. 2.

Cæremo-
nia ab hæ-
reticis abo-
lita, sunt re-
stituenda.

Dissonantia
Cæremo-
niarum per
Concilium
tollenda.

DE Cæremonijs igitur primū in Concilio uniuersali ita statuendum erit, ut si alicubi falsa & impia de Cæremonijs dogmata recepta fuerint, abijciantur. Sic Bra- carense Concilium quasdam Cæremonias Pelagianorum & Priscillianistarum condemnat, ut illam de Missa, Si quis, inquit, Quinta feria Paschali, quæ uocatur Cæna Domini, hora legitima post nonam ieiunus in Ecclesijs Missas non tenet, sed secundū sectam Priscilliani, festiuitatem ipsius, ab hora Tertia per Missas defunctorum soluto ieiunio colit, anathema sit, Item illam de esu carniū. Si quis immundos putat cibos carniū, quas Deus in usum hominum dedit, non propter afflictionem sui corporis, sed quasi immundiciam putans, ita abstineat ab eis, ut nec olera cocta cum carnibus prægustet, sicut Manichæus & Priscillianus docuerunt, anathema sit. Item illam de salutatione Episcoporum & presbyterorum, & responsione populi, placuit, ut non aliter Episcopi, & aliter presbyteri populū: sed uno modo salutent, dicentes. Dominus uobiscum, sicut in libro Ruth legitur, & ut respondeatur a populo, Et cum spiritu tuo, sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, & non sicut Priscilliana hæresis permutauit. Deinde si quæ Cæremonia ab Ecclesia receptæ et probatæ, hæreticorū malicia sublatae fuerint, conueniet ut hæ ipsæ, siue uniuersales fuerint, siue particulares, & uera earundem dogmata restituantur. Sic septima Synodus imagines sanctorum, quas hæretici ex templis eiecerant, restituit. Proinde & nostris temporibus omnium maxime necessarium erit, ut non solum imagines, sed omnes propè ritus diuini cultus, in sacrificio Missæ, in sacramentis, in orationibus, ieiunijs, alijsq; obseruationibus: quos impius & sacrilegus hæreticorum furor perturbauit, & quosdam etiam penitus destruxit & aboleuit, redintegrentur, & in priorem ordinem & nitorem reponantur. Si qua autem diuersitas aut dissonantia in Ecclesiasticis Cæremonijs fuerit, in primis curabunt patres Concilij, ut ea diuersitas in unam & concordem consonantiam & formam redigatur. Et si quidem particulares fuerint aliquarum Ecclesiarū unius regni uel prouinciæ, pari quoq; forma obseruentur, Sin

Sin uerò uniuerſales fuerint, ut ipſarum par quoq; uſus ſit & conſuetudo, per uniuerſalem Eccleſiam. Nam in uniuerſum decet, ut Epiſcopi in recta fide & in ſacramentis non diſcrepent, ſed concordēs ſint. Vt Victor Papa Aphricanos Epiſcopos hortatur. De primo igitur genere Cæremoniarum Concilium Toletanum Quartū, talem Canonem ædidiſſet. Poſt rectæ fidei confeſſionem, quæ in ſancta DEI Eccleſia prædicatur, placuit ut omnes ſacerdotes, qui Catholicæ fidei unitatem complectimur: nihil ultra diuerſum aut diſſonum in Eccleſiaſticis ſacramentis agamus, ne quælibet noſtra diuerſitas, apud ignotos ſeu carnales ſchiſmaticis errorem uideatur oſtendere, & multis extet in ſcandalum uarietas Eccleſiarum. Vnus ergo ordo orandi atq; pſallendi, per omnem Hiſpaniam atq; Galliciam, conſeruetur: Vnus modus in Miſſarum ſolennitatibus: unus in ueſpertinis officijs, nec diuerſa ſit ultra in nobis Eccleſiaſtica conſuetudo. Quia in una fide continemur & regno. Hoc enim & antiqui Canones decreuerunt, ut unaq;q; prouincia, et pſallendi & miniſtrandi parem conſuetudinem teneat. Item Concilium Toletanum undecimū, De hiſ qui contra Apoſtoli-
 uoluntatem circumferuntur omni uento doctrinæ, placuit huic S. Concilio, ut Metropolitanæ ſedis authoritate coacti, uniuiſcuſq; prouinciæ Pontifices Rector eſq; Eccleſiarum, unum eundemq; in pſallendo teneant modum, Quem in Metropolitana ſede cognouerint inſtitutum, nec aliqua diuerſitate cuiuſcuſq; ordinis uel officiij, à Metropolitana ſede ſe patiantur diſiungi. Sic enim iuſtum eſt, ut hinc unuſquiſq; ſumat regulas magiſteri, unde honoris confeſſionem accipit: ut iuxta maiorum decreta, ſedes, quæ unicuiq; ſacerdotalis mater eſt dignitatis, ſit Eccleſiaſticæ magiſtrationis. Abbatibus ſanè indultis officijs, quæ iuxta uoluntatem ſui Epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cætera officia publica, id eſt, ueſperas, Matutinum ſiue Miſſam, aliter quàm in principali Eccleſia celebrare non liceat &c. Id aut omnium maxime curarunt Metropolitanæ regnorum & prouinciarum, & qui ſub eis fuerunt Epiſcopi, ut in obſeruandis Cæremonijs, morem & conſuetudinem Ro. Eccleſiæ cuſtodirent, idq; ut ita fieret, in concilijs quoq; uniuerſalibus localibus decreuerunt. Sic enim Bracarenſe Primū, Poſtquam omnibus eiſdem patribus placuiſſet, ut ea quæ apud unum quenq; eorum uaria & inordinata conſuetudine retinebantur, unito inter eos & concordī celebrarentur officio, propoſita quadam inſtructione Apoſtolicæ ſedis, ad Proſuturum Epiſcopum Bracarenſem, longe ante miſſa, inter cætera de una eademq; ab omnibus Cæremoniarum forma cuſtodienda, ita conſtituerunt. Placuit omnibus communi conſenſu, ut unus atq; idem pſallendi ordo, in matutinis uel ueſpertinis officijs teneatur, ac nō diuerſæ ac priuatæ Monafteriorum conſuetudines contra Eccleſiaſticas regulas ſint permixtæ. Item placuit, Vt per ſolennium dierum, uigilias uel Miſſas,

Conformitas Eccleſiarū in Ritibus per totum regnum Hiſpaniarum.

c. 3. Tolet. 11.

Ut in quælibet prouincia Metropolitana num imitentur omnes in ritibus.

In Cæremonijs cuſtodienda eſt cōſuetudo Ro. Eccleſiæ.

c. 13. Brac. 1.

c. 19.

c. 10.

Missas, omnes easdem, & non diuersas lectiones in Ecclesia legant.
 c. 12. Item placuit, ut eodem ordine Missæ celebrentur ab omnibus, quo
 c. 13. Profuturus quondam huius Metropolitanæ Ecclesiæ Episcopus, ab
 ipsa Apostolicæ sedis autoritate suscepit scriptum. Item placuit, ut
 nullus cum Baptizandi ordinem prætermittat, quem & antea tenuit
 Metropolitana Bracarensis Ecclesia, & pro amputanda aliquorum
 dubietate, prædictus Profuturus Episcopus, scriptū sibi, & directum à
 sede beatissimi Petri Apostoli, suscepit. De uniuersalibus autem
 Contentio Asianorū Cæremonijs, idem semper curarunt Ro. Pontifices & Concilia, ut
 Episcoporum de obseruatione eodem modo per uniuersam Ecclesiam custodirentur. Nam ut alia
 Paschatis. mittam, unum tantum de solennitate Paschatis exemplum afferam.
 Temporibus Victoris Ro. Pontificis (Eusebio attestante) in prouin-
 Euseb. Lib. 5. cijs Asiæ quæstio oriebatur de celebratione Paschatis, Episcopis Asiati-
 c. 13. 24. 26. cis affirmantibus, Pascha Quartadecima Luna obseruandum esse,
 quando scilicet Iudæis agnus præcipitur immolari, ita ut quacumq;
 die septimanæ Quarta decima luna uenisset, soluendum esset Pascha-
 le ieiunium, & hanc consuetudinem sibi à ueteribus traditam esse con-
 tendebant. Quippe ita obseruasse Ioannem Apostolum, qui super
 pectus domini requieuit: Philippum Euangelistam, Polycarpum,
 Thraseam, & alios Episcopos & Martyres etc. Verum cum hæc
 consuetudo, in nullis prorsus alijs Ecclesijs unquam obseruata fuisset,
 Contra A- ut quæ Apostolicis traditionibus esset contraria. Sic enim habet Ca-
 sianos de non Apostolorum octauus. Si quis Episcopus aut presbyter, aut Dia-
 Paschate. conus, sanctum diem Paschæ ante uernum æquinoctium cum Iudæis
 celebrauerit, deponitor. Item Pius Papa Primus, ad uniuersos
 Papa Pius 1. Christi fideles scribens. Cæterum, inquit, nosse uos uolumus, quod
 Epistola 1. Pascha Domini, die Dominica annuis solennitatibus sit celebran-
 dum: Idcirco conuentus Episcoporum et Concilia, per singulas quasq;
 prouincias conuocati sunt. Itaq; prorogatis ad se inuicem epistolis, de
 singulis quibusq; locis, unum omnes Ecclesiasticum dogma confir-
 marunt: Ne liceat aliquando nisi in die Dominica, in qua Dominus
 resurrexit à mortuis, Dominicum Paschæ celebrare mysterium, & in
 hac sola soluendum esse paschale ieiunium: ut Concilij apud Cæsaream
 Palestinæ habiti, Concilij Romani sub Victore celebrati, & Concilij
 Gallorum, cui Irenæus præfuit, decreta testantur. Victor ad Theo-
 philum Alexandriæ Episcopum scribens, huiusmodi decretum planius
 exprimit hoc modo. Celebritatem, inquit, sancti Paschæ die Domini-
 ca agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & nos illud uo-
 bis eadem die celebrari solenniter mandamus: quia non decet, ut mem-
 bra à capite discrepent, nec contraria gerant. A Quartadecima uero
 Luna primi mensis, usq; ad uicesimum primum eiusdem mensis, die
 eadem celebretur festiuitas. Hoc igitur dogmate ita confirmato,
 idem Victor suarum partium esse ratus, ut hoc ipsum ab omnibus
 Ecclesijs

Ecclesijs per uniuersum orbem obseruari curaret, totius Asiæ ac uicinarum prouinciarum Ecclesijs mandat, ut relicta eorum consuetudine, Quod de celebratione Paschatis Romana & Apostolica decreuisset Ecclesia, id ipsæ quoque custodirēt. Cui mādato Apostolico etsi eo tempore Asiaticæ Ecclesiæ non obtemperauerint, sed mordicus semel receptam consuetudinem retinuerint: Tamen sequentibus temporibus Nicæna & aliæ quædam Catholicæ Synodi non ferentes, ut in Cæremonia uniuersali non esset in uniuersali Ecclesia concordia, & sententiam Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ confirmarunt, & omnem de Paschatis celebratione discordiam sustulerunt. Sic enim patres Nicæni Concilij ad Episcopos per Ægyptū, & Lybiam, et Pen- Trip. li. i. c. 12. tapolim constitutos scribunt. Euangelizamus autem uobis & de consonantia sanctissimi Paschæ, quia uestris orationibus est correctum etiam hoc opus: ita ut omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, consonè cum Romanis, & uobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire. Epiphanius duo maxima DEVM nobis per Constantinum Principem tribuisse affirmat. Quod congregauit uniuersalem Synodum, ædidi- Contra hæreses lib. 3. To. 1. tque fidem in Nicæa æditam, quam confessi sunt isthic cum subscriptione Episcoporum, qui ibidem conuenerant, quo Arrius subuerteretur, et fidei puritas omnibus prædicaretur: & quod curauit, quod ab ipsis corrigeretur Paschatis festiuitas ad unionem nostram.

Actalem quidem constitutionem Nicænæ Synodi, Syluester Papa in Romana Synodo post Nicænam, præsentē Constantino Principe celebrata, cum alijs Actis Synodalibus confirmauit, omnibusque custodiendam mandauit. Omnibus (inquit) Episcopis & presbyteris præceptum est, Paschæ obseruantiam custodire à luna 14. usque ad uicesimam primam. Ita ut dies Dominicus coruscet: Et dixerunt Episcopi, placet. Item patres Arelatensis Concilij primi, ad Syluestrum cap. 1. Papam de eadem re ita scribunt. De obseruatione Paschæ Domini, ut uno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas. Illud tamen diligenter cauendum erit, ne dum in obseruatione Cæremoniarū concordia quæ- Ne lædatur pax publica propter aliquā Cæremoniam particularem. ritur, interim non solum schismata augeantur, sed etiam pax publica Ecclesiarum lædatur. Quo casu magis fortasse consultum fuerit, tantisper dissimulare, donec salua publica pace, concordia conciliari possit. Quapropter Irenæus, tametsi cum Romana Ecclesia Resurrectionis Dominicæ mysterium, in die Dominico celebrandum ipse quoque confirmet: Tamen Soterem, Anicetum, Pium, Higinum, Telesphorum, & Xistum, Romanos Pontifices, hoc maximè nomine commendat, quod etiam cum his communicauerint, qui Pascha pro consuetudine Romanæ Ecclesiæ non celebrassent. Rursus uero Victorem acius arguit, quod Asiæ & uicinarum prouinciarum Episcopos, quia in celebratione

Varietas
olim in ob-
seruatione
ieiunij.

Abolendæ
inutiles &
superflue
Cæremoni-
æ.

Aug. Epi. 119.

Regula Ge-
neralis S.
Aug.

bratione Paschæ cū Ro. Ecclesia concordare uellent, à communionis societate segregasset: in alijs quoq; Cæremonijs pacis & concordie rationem habendam esse affirmans. Non solum, inquit, de die Paschæ agitur controuersia, sed etiam de ipsa specie ieiuniorum, Quidam enim putant una tantū die obseruari debere ieiunium, alij duobus, alij uero pluribus, nonnulli etiam Quadraginta: ita ut horas diurnas nocturnasq; computantes diem statuunt. Quæ uarietas obseruantie, non nunc primū, neq; nostris temporibus cœpit: sed multò ante nos, ex illis (ut opinor) qui non simpliciter quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem uel per negligentiam, uel per imperitiam postmodo decidere. Et tamen nihilominus omnes isti, etiam cum in obseruatione uariarent, inter semetipsos, et pacifici fuerunt semper nobiscum, & sunt: nec dissonantia ieiunij fidei consonantiam rupit. Postremo, sunt quædam Cæremoniæ in Ecclesia prorsus inutiles, quæ scilicet neq; deuotionem in cordibus hominum accendunt, neq; ad uerum cultum Dei respiciunt, nec aliquid ad exhortationem melioris uitæ habent: quarumq; adeo nulla, cur ita institutæ sint, iusta ac pia ratio reddi potest: Ac de his obseruandum erit quod Augustinus ad Ianuarium scribit. Quod autem, inquit, instituitur præter consuetudinem, ut quasi obseruatio sacramenti sit, approbare non possum, etiam si multa huiusmodi, propter nonnullarum, uel sanctarū, uel turbulentarum personarum, scandala deuotanda, liberius improbare non audeo: sed hoc nimis doleo, quia multa, quæ in diuinis libris saluberrima præcepta sunt, minus curant: Et tam multis præsumptionibus plena sunt omnia, ut grauius corripitur, qui per octauas suas, terram nudo pedeteterit, quàm qui mentem uinolentia sepelierit. Omnia itaq; talia, quæ neq; sanctarum scripturarum autoritatibus continentur, nec in Concilijs Episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine uniuersæ Ecclesiæ roborata sunt: sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix aut omnino nusquā inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines sequuti sunt: ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione rescanda existimo. Quamuis enim neq; hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint: Ipsam tamen religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis, misericordia Dei liberam esse uoluit, seruilibus oneribus premunt: ut tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non agnouerint legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiunguntur. Sed Ecclesia Dei, inter multam paleam multaq; zizania constituta, multa tolerat: & tamen quæ sunt contra fidem uel bonam uitam, non approbat, nec tacet, nec facit. Iam uerò, quo omnia hæc planiora fiant, quid in singulis generibus Cæremoniarum statuendum in Concilio sit, ordine demonstrabimus.

De Cære-

De Cæremonijs personarum Ecclesiasticarum.
Caput III.

Vemadmodum in ueteri testamento Dominus ex electo populo sublegit filios Leui, qui specialiter sibi in ministerijs tabernaculi seruirent. Sicut ad Aaron loquutus est: Ego, inquit, dedi uobis fratres uestros Leuitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut seruiant in ministerijs tabernaculi eius. Quos postea Rex Dauid instituit, ut starent manè ad + consecrandum & canendum domino, similiterq; ad uesperam. Sic & in nouo testamento, ex populo Christiano sublecti sunt Clerici & sacerdotes, ut illi specialiter Domino seruiant, & uirtutes eius enarrando, eum laudent & colant. Quod Petri Apostoli autoritate probatur, ad eos sic scribentis: Vos autem genus electum, Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit, in admirabile lumen suum. Est igitur prima Cæremonia personarum, ut sicut filij Leui, certis temporibus & horis, laudibus diuinis deuotius insistebant: ita & Clerici idem officium, in celebrandis diuinis laudibus & ministerijs præstare debeant. Nam & Clerici a sorte Domini dicti sunt, à κληρὸς, Quod est fors uel hæreditas, eo quod sunt de sorte Domini, ipsum pro sorte & hæreditate sua cū filiis Leui in perpetuum possessuri, dum modo hic debito cultu, & digna laudatione ei seruiuerint, ut uerè dicere possint, Dominus pars hæreditatis meæ. Augustinus alibi Cleros & Clericos hinc appellatos esse putat, quòd sint in Ecclesiastici ministerij gradibus ordinati, quia Mathias sorte electus est, quem primū per Apostolos legimus ordinatum. Generaliter igitur omnes Clerici nuncupantur, qui in Ecclesia Christi deseruiunt. Porro in hac Cæremonia duo tēpora spectantur, unū Apostolorum, alterum eorum, qui Apostolis in regimine Ecclesiarum successerunt. Apostolorum temporibus gradus spiritualium officiorum hii fuerunt, Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Pastores, & Doctores: Quos Paulus ad Ephesios his uerbis enumerat, Vnicuiq; autem nostrum data est gratia, secundū mensurā donationis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuā duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et post pauca, Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem pastores & doctores: ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Apostoli sunt specialiter à Deo electi, & ad prædicandum Euangelium uocati & segregati. Et si enim multos discipulos habuerit Christus, tot uidelicet, quot in eum creden-

Leuitarum
ordo & of-
ficium in
uet. test.
Nume. 18.

1. Paral. 23.
+ confite-
dum.

Clericorū
& sacerdo-
tum Instit-
utio in nouo
test.

1. Pet. 2.

Cæremo-
nia perso-
narum.
Clerici.

Aug. in Psal.
67.
Psal. 19.

Ministri
Ecclesiæ
temporib;
Apostolo-
rum.

Ephes. 4.
Psal. 67.

Electio
XII. Apo-
stolorum.

Augu. de con-
sensu Euange-
listarum lib. 2.
c. 17.
Lucæ. 6.

Augu. in enar-
ratione Psal. 59
et in Psal. 103.
Grego. lib. 11.
moral. c. 12.

Plures quā
XII. Apo-
stoli.

Hiero. lib. 1.
Comment. in
Epistolam ad
Galatas, et li. 3
Commentario
rum in Esaiam
1. Cor. 15.
Ro. 16.

Philip. 2.

2. Corinth. 8.
+ gloriæ
Christi.
Duodena-
rius nume-
rus uniuers-
sitatem sig-
nificat.

Matth. 19.
Aug. in enar-
ratione in
Psal. 86. & in
Psal. 45.
1. Corinth. 6.

tes, magisterio eius ad regnum cœlorum erudiebantur: tamen inter omnes, duodecim elegit, ut Lucas scribit: Et cum dies, inquit, factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum et Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem qui uocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam Iscarioten qui fuit proditor. Duodecim autem elegit, quia in uniuersum orbem terrarum erant mittendi. Mundus autem quatuor partibus constat, quæ sunt Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies. Duodenarium autem ter quaterni faciunt, Ad quos quatuor terminos orbis missum est uerbū Dei, sicut & Euangelia Quatuor conscripta sunt. Cæterum duodecim electi sunt à Christo, non quia præter hos alij eligi, aut electi esse non possent Apostoli: nam & præter duodecim Tertiusdecimus (ut ait S. Hieronymus) electus est Iacobus, qui appellatur frater Domini. Et Decimusquartus Apostolus, Paulus, uas electionis. Sicut & multi alij præter duodecim aut quatuordecim illos, uocati sunt Apostoli, Sicut Apostolus ad Corinthios scribēs: Quia uisus est, inquit, Cepha et post hæc illis undecim, deinde uisus est plus quā Quingētis fratribus simul, ex quibus multi manent usq; ad huc, quidam autem dormierunt. Deinde uisus est Iacobo: deinde Apostolis omnibus. Item ad Romanos, Salutate (inquit) Andronicum & Iuliam, cognatos & concaptiuos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo Iesu, Paulatim igitur tempore procedente, & alij ab ijs, quos Dominus elegerat, ordinati sunt Apostoli. Sicut ille ad Philippeneses sermo declarat, dicens, Necessarium autem existimans, Epaphroditum fratrem, cooperatorem, & commilitonem meum, uelstrū autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad uos. Et ad Corinthios de talibus scribitur: Siue fratres nostri Apostoli Ecclesiarum + in gloria Dei. Sed cur duodecim tantum Christus uocauit Apostolos? Quia scilicet duodecim eligendo, non ad numerum personarum, sed ad mysterium potius per numerum significatum respexit. Vnde non duodecim tantum à Christo nominati, sed alij etiam per ipsum in ministerium uerbi sui segregati, hoc duodenario numero compræhenduntur: siquidem numerus ille duodenarius uniuersitatem significat. Ideoq; Apostoli quotquot sunt, qui à Deo electi sunt, propter significationem uniuersitatis ad Apostolos duodecim pertinent. Ad quem sensum & illud accipiendum est. Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Non enim duodecim tantum nominati iudicabunt, cum & Apostolus Paulus se iudicaturum dicat, non homines tantū, sed etiam Angelos. Est igitur & in hoc dicto sacramentum uniuersitatis: ut scilicet quotquot de uniuerso orbe iudicaturi sunt, propter significationem uniuersitatis ad duo-

ad duodecim sedes pertineant. Prophetæ non illi tantum sunt, Prophetæ.
 qui futura uaticinatur, quales in ueteri legimus testamēto, sed qui infi-
 deles & imperitos arguant, & diiudicent, Tales quippe Prophetas 1. Corinth. 14.
 noui testamenti, idem Apostolus esse diffinit. Euangelistas intelli- Euāgeliste
 git Apostolus, quorum speciosi sunt pedes, ad annunciandam pacem. Esai. 52.
 Pastorum & Doctorum, siue magistrorum (ut Hieronymus et Am- Pastores et
 brosius legunt) idem est officium: Non enim ait, alios autem pastores, Doctores.
 & alios magistros, sed alios pastores & magistros: Nec in Ecclesijs,
 quamuis sanctus sit, pastoris sibi nomen assumere potest, nisi posset
 docere quos pascit: Vel certe aliter, ut unus atq; idē præsides Ecclesiæ, sit
 pastor & Doctor, pastor ouium, magister hominum, Homines quip *Psalm. 35.*
 pe & iumenta saluos facies Domine. Atq; hī sunt gradus officiaq; Ordines
 diuinorum ministeriorum, quos Apostolica Ecclesiæ habuerunt. Sed Clericorū.
 & præter hos, alij quoq; Clericorum ordines à Christo et Apostolis
 instituti, et introducti sunt: Sed quorum usus crescente iam & ubiq; se
 per uniuersum orbem diffundente Ecclesia, pro diuersitate temporū,
 ut Spiritui sancto & Ecclesiæ Christi uisum est, uariatus est, Quorum
 nomina sunt hæc, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaco- *Lib. 7. c. 17.*
 nus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. Quæ ab Isidoro in hunc mo- *Etymolog. Pe-*
 dum explicantur. Ostiarij, id est, ianitores sunt, qui in ueteri testa- *trus Lombard.*
 mento electi sunt, ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud *lib. 4. sent.*
 immundus. Dicti autem Ostiarij, eo quod præsunt ostijs templi: ipsi *Theolog. dist.*
 enim tenentes clauem, omnia intus & extra custodiunt, atq; inter bo- *24. Et Gratia-*
 nos et malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos respuunt. *nus dist. 22. c.*
 Lectores à legendo, sicut Psalmistæ à Psalmis canendis, uocati sunt: *Cleros.*
 illi enim prædicant populis uoluntatem Dei, & quid sequantur: isti ca- *Ostiarij.*
 nunt ut excitent ad cōpunctionē animos audientiū. Ad lectores autē *Lectores.*
 pertinet, lectiones pronunciare, & ea quæ Prophetæ uaticinati sunt,
 populis prædicare: ut iam ex officio in Ecclesia legant lectiones & Pro-
 phetas. Exorcistæ, adiuratores siue increpantes uocantur. Est enim *Exorcistæ.*
 idem, quod adiuro, inuocant enim super Catechumenos, uel *εξορκισμα*
 super eos, qui habent spiritū immundū, nomen Domini Iesu, adiuran-
 tes per eum, ut egrediatur ab eis. Hoc officio Dominus quoq; usus est, *Marc. 7.*
 quando salua sua tetigit aures & linguam surdi & muti, dicens: Eph-
 pheta quod est adaperire. Similiter quādo dæmoniacos sanauit, qui et *+ Effeta.*
 Apostolis hæc potestātē, nimirū eiiciendi dæmonia, contulit. Aco-
 lyti græce, latine Ceroferarij dicuntur, à deportandis ceris, quando *Acolyti.*
 legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim ac-
 cenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tene-
 bras, dum sol eodē tempore rutilat: sed ad signū lætitiæ demonstnan-
 dum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, De qua in
 Euangelio legitur: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem ue- *Io. 1.*
 nientem in hunc mundum. Ad Acolytum autem pertinet preparatio

B ij

luminarium

Hypodia-
cones.

Subdiacon
ni legi con
tinentiae
subiecti
sunt.

Esaiæ. 52.
Diaconi.

Num. 3.

Officia Dia
conorum.

Acto. 6.

Presbyteri.
c. porro. 84.
dist.

Sap. 4.

Num. 11.

luminarium in sacrario, ipse cereum portat, ipse urceolum cum uino et aqua suggesta, pro Eucharistia Subdiaconis preparat. Hypodiacones græcè, quos Subdiaconos uocamus, ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis & officijs Leuitarum seu Diaconorum: Oblationes enim in templo Domini à fidelibus suscipiunt, & Leuitis superponendas altaribus deferunt. Hij apud Hebræos Nathanei uocantur, id est, in humilitate Domino seruietes. Ad Subdiaconum pertinet, calicem & patenam ad altare Christi deferre, & Leuitis tradere, eisq; ministrare, urceolum quoq; & aquæ mantile, & manutergium tenere Episcopo, et Presbyteris, & Leuitis pro lauandis ante altare manibus, aquam præbere. His lex continentiae imponitur, quia qui altari propinquantes, uasa corporis & sanguinis Christi portant, uerbum illud implere debent: Mundamini qui fertis uasa Domini. Ad hos etiam pertinet, tantum de oblationibus ponere in altari, quantum sufficere possit populo, nec non corporales, & pallas, & substratoria lauare. Diaconorum ordo, in ueteri testamento à tribu Leui nomen accepit: dicuntur enim & Leuitæ. Præcepit quippe Dominus Moyse, ut post ordinationem Aaron & filiorum eius, prorsus tribus Leui ad Diuini cultus ministeria ordinaretur, & consecraretur Domino: & seruirent Israel coram Aaron, & filijs eius in tabernaculo, ipsiq; gestarent Archam, & tabernaculum, & omnia uasa eius, & in circuitu tabernaculi excubarent, & in transportando tabernaculo ipsi deponerent, rursusq; cõponerent. Leuitæ ergo, ex nomine Authoris uocati sunt, De Leui enim Leuitæ exorti sunt: à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hij græcè Diacones, latinè ministri dicuntur. Quia sicut in sacerdote consecratio: ita in Diacono ministerij dispensatio habetur. Ad Diaconum pertinet, assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, scilicet in Baptismo, in Chrismate, in patena & calice, oblationes quoq; inferre & disponere: Componere etiam mensam Domini, prædicare Euangelium & Epistolam ad Populum. Nam sicut lectoribus uetus testamentum: ita Diaconibus nouum prædicare præceptum est. Hic ordo ab Apostolis celebratus est, quando septem uiros, plenos Spiritu sancto ad hoc officium elegerunt, et oratione præmissa, manus eis imposuerunt. Vnde & consuetudo inoleuit, ut in omni Matrice Ecclesia, septem Diacones circa Christi aram, quasi septem columnæ assistant. Presbyter græcè, latinè senior interpretatur, non propter ætatem, uel decrepitam senectutem: sed propter honorem & dignitatē, quā acceperunt, presbyteri nominantur: qui morū prudētia, et maturitate conuersationis præcellere debent in populo. Vnde scriptum est, Senectus uenerabilis est, non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis: & ætas senectutis, uita immaculata. Et Moyse præcipitur, ut eligat Presbyteros, id est, seniores,

seniores, non quidem propter decrepitam ætatem uel senectutem, sed propter sapientiam. Ideo Presbyteri etiam sacerdotes uocantur, quia sacrum dant: Quia licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent, sicut Episcopi: Ideo ipsi nec Chrismate frontem signant, nec Paracletum dant, quod solis deberi Episcopis lectio Actuum Apostolicorum demonstrat: & posthac à nobis ex sanctis patribus demonstrabitur. Ad Presbyterum autem pertinet, sacramentum corporis & sanguinis domini in altari Dei conficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere. Ordo autem Episcoporum quadripartitus est, scilicet in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis. Quorum omnium rationem ad hunc modum explicare possumus, Vt Patriarcha summus patrum interpretetur, quia primum post Apostolicum tenet locum: & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus &c. Archiepiscopus græco interpretatur uocabulo, quod sit summus Episcoporum, id est, Primas, tenet enim uicem Apostolicam, & præsedet tam Metropolitanis quam cæteris Episcopis. Metropolitanus autem à mensura ciuitatum uocatur, singulis enim prouincijs præminent, quorum authoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquis agere licet Episcopis: Sollicitudo enim totius prouinciæ Archiepiscopis commissa est. Omnes autem superior designati ordines, uno eodemque uocabulo Episcopi nominantur: Inde dicto uocabulo, quod ille qui efficitur Episcopus superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Ambrosius Episcopum dici putat quasi Superinspectorem: Ideoque & in folio eum in Ecclesia æditiore residere, ut sicut ipse cunctos respicit: ita & cunctorum oculi ipsum respiciant. Item Speculatores appellantur, quasi populorum quibus præpositi sunt, obseruatores, custodes, & præfecti: qui speculentur & prospiciant populorum subditorum mores & uitam. De quibus per Prophetam dicit Dominus, Ille quidem in suo peccato morietur: sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. In qua significatione Ethnici quoque, nomine Episcopi uisi sunt, Vt Cicero ad Atticum: Vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc Campania & Maritima ora habeat ἐπισκοπος. Item Pontifices dicuntur, quasi uia sequentium, & pontem ad uitam æternam nobis facientes. Nec sanè prætereundum hoc loco uidetur, quod Anacletus Papa, ante annos Mille Quadringentos (siquidem post Christum natum, Anno, LXXXVIII. Tertius à Petro Clementi in Pontificatum successit) de diuisione prouinciarum, et Episcopatum, uarijsque officiorum gradibus Episcoporum, ad Italiæ Episcopos scripsit. Prouinciæ autem, inquit, multo, ante Christi aduentum, tempore diuise sunt, maxima ex parte: et postea ab Apostolis et beato Clemente prædecessore nostro, ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum, ubi dudum Primates leges

Presbyteri
dicuntur et
sacerdotes:

Acto. 8.

Ordo Episcoporum
Quadripartitus.

In Decretis
dist. 21. c. Clerici

ros.
In sentent. lib.
4. dist. 24.

Cur & unde
dicuntur
Episcopi.

De dignitate
sacerdotali c.
6.

Aug. lib. 1. de
Ciu. Dei. c. 9.

Ezech. 33.

Lib. 7.

Pontifices:

Anacletus episcopus
Istola 2.

Prouinciæ
rū diuisio
ante Christi
natū

faculi in carne:

B iij

sæculi erant, ac prima iudiciaria potestas: ad quos, qui per reliquas ciuitates conuenerant, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris uel Regum confugere non poterant, uel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressiōibus, uel iniusticijs suis. Ipsosq̃ appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat.

Primates in *Ipsos quoq̃ in ciuitatibus, uel locis nostris, Patriarchas uel Primates, provincijs.* qui unam formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & Ecclesiasticæ poni, et esse iusserunt, ad quos Episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosq̃ appellarent, & ipsi Primatum nomine fruerentur, non alij. Reliquæ uero Metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent Primatibus: sicut et in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ Metropoles ciuitates, suas provincias habeant, et suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos: sicut prius Metropolitanos iudices habebant sæculares, Primates tamen (ut præfixum est) et tunc, & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negocia conueniant: ut ibidem, quibus necesse fuerit, releuentur, & iuste restituantur: & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur, atq̃ fulciantur: Episcoporumq̃ causæ, & summorum negotiorum iudicia (salua Apostolicæ sedis autoritate) iustissimè terminentur. Hæc ab

Antiquissi *ma sedis Apostolicæ Autoritas.* antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis patribus accepimus, uobisq̃ (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus, mittimus: et reliquis fratrib. prædicanda, ac cunctis fidelib9 tradenda, mandamus: ne pastorum imperitia, qui sequuntur, deteriores fiant. Dicente Domino per Prophetam: *Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiã.* Quos rursus Dominus detestatur, dicens: *Et tenentes legem, nescierunt me.* Nesciri ergo ueritas se ab eis conqueritur, & nescire se principatum nescientium protestatur: Quia profecto hi, qui ea, quæ sunt Domini, nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, qui ait: *Si quis ignorat, ignorabitur.* Hinc & Psalmista, non optantis animo, sed prophetantis mysterio, denunciat, dicens: *Obscurentur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorū semper incurua.* Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur, quoniã cū lumē scientiæ perdūt qui præeunt, sine dubio ad portāda peccatorū onera, inclinātur sequētes. Nec sane mirū, q̃ defunctis

Quædā cū *tempore mutata sūt in Ecclesiæ ordinatio nibus.* Apostolis, Ecclesiasticorū graduū usus commutatus est, et iisdē quandoquidē Apostoli multa etiā uiuētes, et introduxerūt, et pri9 etiā statuta cōmutarūt. Id quod multis in locis et Actus Apostol. et Apostolicæ Epistolæ facile demonstrāt. Etenim Apostolorū tēporib9, idē erat Presbyter, qui et Episcopus. Quod ipsis etiā Apostolicis scripturis probat. Sic enim scribit Apostol9 Paul9: *Propter hoc reliquite Cretæ, ut quæ deerāt corrigeres, et cōstitueres Episcopos per ciuitates, sicut tibi mandauit.*

daui. Itē, Noli negligere gratiā, quæ tibi data est per pphetiā, et per im-
 positionē manuum Presbyteri. Sic et Petr⁹ in priori Epistola: Presbyte-
 ros qui in uobis sunt (inquit) precor ego cōpresbyter, et testis passionū
 Christi, et futuræ (q̄ reuelāda est) gloriæ particeps + regite gregē Chri + pascite.
 sti, et inspicite nō ex necessitate, sed uolūtate iuxta Deū. Et tamen po-
 stea factum est, ut inter Presbyteros unus eligeretur, qui cæteris præ-
 poneretur: sicut & Alexandria à Marco Euangelista, usq; ad Esdram
 & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se eligebant, et
 in excelsiore gradu collocabant, quem Episcopum nominabant.
 Et ad eundem modum multa quoq; alia commutata reperiuntur, ut ex
 his quæ de ministerijs Prophetarum, Euangelistarum, pastorum &
 magistrorum, ac eorundem commutatione scribit Ambrosius, facile
 colligi potest, qui post multa hæc quoq; subiungit. Postquam om-
 nibus locis constitutæ sunt Ecclesiæ, et officia sunt ordinata, aliter com-
 posita res est quàm cœperat. Primum enim omnes docebant, & om-
 nes baptizabant, quibuscunq; diebus uel temporibus fuisset occasio.
 Nec enim Philippus tempus quæsiuit, aut diem, quo Eunuchum bapti-
 zaret, neq; ieiunium interposuit. Nec Paulus & Silcas tempus distule-
 runt quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neq;
 Petrus Diaconos habuit, aut diem quæsiuit, quando Cornelium cum
 omni donio eius baptizauit: nec ipse, sed iussit fratribus, qui cum illo
 ierant ad Cornelium ab Ioppe: Adhuc enim præter septē Diaconos,
 nullus fuerat ordinatus. Vt ergo cresceret plebs, & multiplicaretur,
 omnibus inter initia concessum est, & euangelizare, & baptizare, &
 scripturas in Ecclesia explanare. Vbi autem omnia loca circumplexa
 est Ecclesia, conuenticula constituta sunt, & rectores, & cætera officia
 in Ecclesijs sunt ordinata: ut nullus de Clero auderet, qui ordinatus
 non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum uel con-
 cessum: & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari Ecclesia, quia
 si omnes eadem possent, irrationabile esset, & uulgaris res, & uilissima
 uideretur. Hinc ergo est, unde nunc neq; Diaconi in populo prædi-
 cant, neq; Clerici uel Laici baptizant, neq; quocunq; die credentes rin-
 guntur nisi ægri. Ideoq; non per omnia conueniunt scripta Apostoli
 ordinationi, quæ nūc in Ecclesia est: Quia hæc inter ipsa primordia
 sunt scripta. Nam et Timotheū Presbyterū a se creatū, Episcopū uocat,
 quia primi Presbyteri, Episcopi appellabātur, ut recedente eo sequens
 ei succederet. Deniq; apud Ægyptum presbyteri consignant, si præ-
 sens non sit Episcopus: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indi-
 gni inueniri ad Primatus tenendos, immutata est ratio prospiciente
 Concilio, ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum: multorum sa-
 cerdotum iudicio constitutum, ne indignus temerè usurparet, & esset
 multis scandalum. In lege nascebantur sacerdotes ex genere Aaron,
 Leuitæ: nunc autem omnes ex genere sunt sacerdotali, dicente Petro

1. Tim. 4.

1. Pet. 5.

+ pascite.

Verba Ambro.
super Eph. 4.

Acto. 9. & 16.

Optionem,
id est, custodiam
quod optatus,
id est, electus
ad hoc esset, ut
custodiret car-
cerem. Aliæ
significationes
huius nominis
require apud
Eudæum, in an-
not. l. uti. ff. de
iure immuni-
tatis.Acto. 10.
Officia in
clero distin-
cta.

1. Tim. 3.

1. Pet. 2.

Apostolo: Quia estis, inquit, genus Regale, & sacerdotale. Ideoque ex populo potest fieri sacerdos. Hæc Ambrosius. Sed nec ita inter se discreta hæc Ecclesiæ officia ordinesque fuerunt, ut plura etiam in una persona residere non potuerint. Quin potius secundum ueterum Canonum sanctiones, nemo ad superiores gradus, nisi per inferiores ascendere potuit: Ac proinde nemo Episcopus esse potuit, qui non idem prius Presbyter: nemo Presbyter, nisi qui idem prius Diaconus: nemo Diaconus, nisi qui ante Hypodiaconus fuisset, Et eodem modo

Epistol. prima
ad Iſychiū Sa-
lonitanum Epi-
scopum c. 1.

in cæteris, ut Canon Zozimi Papæ declarat. Si enim, inquit, officia secularia principem locum, non uestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, ut in cœlesti militia (quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda) statim dux esse desiderat, cum tyro ante non fuerit, & prius uelit dicere quam discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu diuini rudimenta seruitij: nec illi uile sit, Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum, per ordinem fieri, nec hoc saltu, sed statutis maiorum ordinatione temporibus. Iam uero ad Presbyterij fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia antea acta testentur: Iure inde Summi Pontificis locum sperare debet, Hæc Zozimus. Et ad eundem modum aiunt Hebræi, inter ipsos quoque unam personam sæpe diuersa officia sustinere, ut alij simul & Prophetæ sint & Apostoli, alij tantum Prophetæ: Sic Moysen cui dicitur, Et ego mittam te ad Pharaonem, & ipse respondeat, Prouide alium quem mittas: Et Esaiam, cui loquitur Deus, Quem mittam, & quis ibit ad populum istum: Ecce et Apostolos & Prophetas. Vnde & nos possumus intelligere, Ioannem quoque Baptistam & Prophetam & Apostolum appellandum: siquidem ait scriptura, Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Sic quod in singulis Cleris consecratum est, solus Episcopus habet, & in illis sunt partes & membra uirtutum: in Episcopo autem plenitudo diuinitatis, ut hæc et alia quædam ad ordines Ecclesiasticos pertinentia, pulchrè admodum docet & explicat epistola illa, quæ inter epistolas Hieronymi ipsius etiam nomini inscripta: titulum habet, De septem gradibus Ecclesiæ. Cæterum inter ordines Ecclesiasticos, Episcopus, Presbyter, Diaconus, et Subdiaconus maiores: reliqui minores Ordines gerunt. Olim in maioribus gradibus Chorepiscopi numerabantur, quod tamen deinde mutatum est, ut paulo post dicitur. Illud hoc loco addendum uideatur, quod sancti patres de consecrationibus Episcoporum diffiniuerunt, Ordinationes Episcoporum (inquit Anacletus Papa) auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia Episcopis sunt celebrandæ. Quod si simul omnes minime conuenire poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione amodo

Exod. 3.
Esa. 6.

Quomodo ordinantur, quod sancti patres de consecrationibus Episcoporum diffiniuerunt, Ordinationes Episcoporum (inquit Anacletus Papa) auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia Episcopis sunt celebrandæ. Quod si simul omnes minime conuenire poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione amodo

amodo non desint. Porro & Hierosolymorum primus Archiepiscopus, beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis est ordinatus, successoribus uidelicet dantibus formas eorum, ut non minus quam à tribus Episcopis, reliquisq; omnibus assensum præbentibus, ullatenus Episcopus ordinetur, & communi uoto ordinatio celebretur. Item Nicæna Synodus, Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius, ordinari: si uero hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente necessitate, uel itineris longitudine, certe tres Episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam cæterorum, qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè uel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad Metropolitanum Episcopum. Item Arelatense primum, De his, qui usurpant sibi quod soli debeant Episcopum ordinare, placet, ut nullus hoc sibi præsumat, nisi assumptis secum alijs septem Episcopis, si tamen non potuerint septem, sine tribus fratribus non audeant ordinare. Item Anacletus, Episcopi non in castellis aut modicis Ciuitatibus debent constitui: sed Presbyteri per castella, & modicas ciuitates atq; uillas, debent ab Episcopo ordinari & poni: singuli tamen, per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed à pluribus Episcopis debet ordinari: et (ut dictum est) non ad modicam ciuitatem, ne uilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus, & denominandus est. Presbyter uero ad quemcunq; locum uel Ecclesiam in eo constitutam, est præficiendus, atq; in ea diebus uitæ suæ duraturus.

Non minus quàm à tribus ordine tur, Ne forte ordinetur hæreticus aut de hæresi suspectus, si non sit satis exploratus.

c. 4.

c. 21.

Epistola. 3.

*De Ritibus tam communibus quam proprijs, diuersorum
ordinum & graduum Ecclesiasticorum,
Caput IIII.*

Am uero in sacrificio Missæ, in administratiõe sacramentorum, alijs que diuinis ministerijs, quidam ritus Episcopo & Presbyteris communes sunt, quidam propriè ad Episcopum & nõ ad Presbyteros: Quidam ad Presbyteros & non ad Diaconum, Subdiaconum, aliosque gradus inferiores pertinent: Quidam etiam inferioribus gradibus proprij sunt. Episcopis proprij sunt, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos &c. ordinare: uirgines benedicere, altaria erigere, ungere, sacrare, Ecclesias dedicare, chrisma conficere, baptizatorum frontes chrismate signare, poenitentes in Missa publicè reconciliare, formatas epistolas mittere, populum solenniter benedicere. Hij autem ritus à Presbyteris, Diaconis, & alijs inferioribus fieri non possunt. Sic olim Chorepiscopi, & siut Episcopi consecrare, lectores ordinare possent: tamen prædictos ritus qui Episcopo sunt

Ritus, qui ad solos pertinent Episcopos

Chorepiscopi minus poterant in ordinationibus quā Episcopi.

c. 19.

c. 23.

Chorepiscopi non sunt amplius in usu.

Verba Damasi.

Chorepiscoporū ordo non habetur amplius inter sacros ordines.

c. 13.

sunt proprii, exercere non poterant. De qua re ita constituit Antiochenum Concilium, quod sub Iulio Papa Primo celebratum est. Qui, inquit, in uicis uel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamuis manuum impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint: tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, ut gubernent sibi subiectas Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint: ordinent etiam lectores, & Subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Neque Presbyterum uero, nec Diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis Episcopum cui ipse cum possessione subiectus est: Si quis autem transgredi statuta tentauerit, depositus quo utebatur honore priuetur. Chorepiscopum uero ciuitatis Episcopus ordinet, cui ille subiectus est. Sunt autem Chorepiscopi dicti quasi uillani, $\chi\omega\iota\tau\alpha\iota$ enim uilla est apud graecos, quod & uerba Antiocheni Concilij supra memorata significat. Et erant uicarij Episcoporum, qui constituti erant ad exemplum et formam Septuaginta seniorum, sed tanquam Consacerdotes, propter sollicitudinem & studium, quod erga pauperes exhibebant, honorabiles habebantur, ut in Concilio Neocæsariensi diffinitum est. Postea autem, cum Chorepiscopi ea, quæ ad ministeria, & ritus summorum sacerdotum pertinent, exercere præsumpsissent: eorum in totum tam institutio quam potestas, publica auctoritate sublata est. De quibus Damasus Papa, Prospero Numidiæ primæ sedis Episcopo, omnibus, quæ alijs orthodoxis Episcopis, ita rescripsit, Quod ipsi idem sunt, inquit, qui & Presbyteri, sufficienter inuenitur, quia ad formam & exemplum Septuaginta inueniuntur primitus instituti: sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiua Ecclesia propter studium, quod erga pauperes exhibebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in securitatem lapsi, Ecclesiastico fraudabantur & frustrabantur ministerio: Ideo tam ab hac sancta sede, quàm ab omnibus totius orbis Episcopis, à Pontificalibus remoti sunt officijs. Præterea idem affirmat, hunc ordinem Chorepiscoporum, non habere in diuinis literis auctoritatem, nam non amplius quam duos ordines, inter discipulos domini cognouimus, id est duodecim Apostolorum et Septuaginta discipulorum: Apostolis Episcopi, Septuaginta discipulis Presbyteri successerunt. Chorepiscopi autem Episcopi non sunt, ergo Presbyteri sint oportet, ut Neocæsariense diffiniuit. Quod si Presbyteri esse despiciunt, nihil sunt: nam tertius iste ordo unde processerit, ignoratur. Quod autem in decretis Antiocheni Concilij legitur, Chorepiscopos manuum impositionem Episcoporum percipere, & ut Episcopos consecrari, ritus est, qui proprie ad consecrationem Episcoporum pertinet: Nam Episcopi à multis et non minus, quàm à tribus Episcopis ordinantur. Quod autem Chorepiscopos nominat, nimirum uillanos intelligit, Et si uillanus, quid agit in ciuitate?

ciuitate: cum in una ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi. Et si in uilla, et in eo loco, ubi ante Episcopi non fuerunt, cum et in modica ciuitate uel in uilla, aut castello, Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea Episcopi non fuerunt, ne uilescat authoritas & nomen Episcopi, fuerunt constituti, Quid ergo erunt? ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco. Vnde repugnare uidentur hæc, consecratos eos esse ut Episcopos, & in uilla constitutos esse: Si enim cōsecrati sunt ut Episcopi, utiq; Episcopi sunt: si autē in uilla cōstituti sunt, quomodo Episcopi esse possunt, qui in ciuitatibus tantū magnis, non in uillis & castellis constituuntur? Atq; hac ratione supradictus Damasus Papa colligit, eam ordinationem tanquam authoritate scripturæ & ratione carentem, nullam fuisse, ac proinde publica Apostolicæ sedis & omnium totius orbis Episcoporum authoritate remotam. De Chorepiscopis illud quoq; canonis Laodicensi Concilij accipiendum uidetur, Non debere in uillis et uicis Episcopos ordinari: sed uisitatores, id est, qui circumeant, constitui: his autē qui ante hoc ordinati sunt, nihil agere censemus, sine cōscientia Episcopi ciuitatis: similiter etiam Presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant. Sed redeo iam ad id, quod supra dicebamus, Chorepiscopos & Presbyteros ritus, qui Episcopis erāt proprii, peragere non potuisse: Quod idem Damasus his uerbis confirmat. Nec, inquit, in lege domini, quæ Moyse legitur ab ipso domino dictata, de his, quæ summis sacerdotibus, id est, Moyse et Aarō, erāt specialiter cōcessa, filij Aaron quicquam præsumebant, Nulli enim dubiū est, quod Moyses & Aaron soli præcipiente Domino, in tabernaculo Dei erigebant altare, soli ungebant, soli sacerdotes sacra unctiōe instituebant, & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant agebant, quoniam summi domini sacerdotes erant, sicut scriptum est, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Sic & modo, quia umbra legis transijt, & lux Euangelij in nos Dei gratia manifeste coruscat: de his quæ in summis sacerdotibus, id est, Episcopis sunt (Quorum figurā Moyses & Aaron tenuerunt) illi, qui Septuaginta discipulorum formam gestant (in quorum uidelicet Typo filij Aaron erant) nihil præsumere debent, sicut nec illi quicquā de summi sacerdotij ministerio attingebant. Vnde hodie Chorepiscopis et Presbyteris non licet sacerdotes consecrare, nec Diaconos, aut Subdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec ungere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec Christum conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quenq; pœnitentem reconciliare, nec formatas Epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio aut in sacrario introire, nec præsentē Episcopo infantem tingere aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsentē nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis

c. 57.

Verba Damasi.

Psal. 98.

Quæ Chor
episcopis et
Presbyteris
in Ecclesia
facere aut
exequi nō
licet.

Leo in Episto-
la. 86.

Gelasius Papa
in Epistola ad
Episcopos per
Lucaniam &
Bruttios & Si-
ciliam. c. 8.

Ecce ego 95.
dist.

c. deniq; 21.
dist.

Heb. 7.

c. 56.

De sede
sublimiori
Episcopi
in Ecclesia.

c. 35.

De Digam-
mis.

sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari, quæ omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus quam ex alijs patrum constitutis, aut sacris Canonibus edocti estis. Similiter & de Presbyteris hæc habeantur, ut sine iussu proprii Episcopi nil agant, quia quod rarum est, hoc & pulchrum esse uidetur. Et si nomen uilescit pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ, hæc Damasus Papa, Quæ & Leo Papa Primus, in suis repetijt Epistolis. Item Galasius Papa, Nec minus etiam Presbyteros, inquit, ultra modum suum tendere prohibemus: nec Episcopali fastigio debita sibi met audacter assumere, non conficiendi Chrismatis, non consignationis pontificalis adhibendæ sibi met accipere facultatem: non præsentem quolibet antistitem, nisi fortasse iubeatur, uel orationis, uel actionis sacræ suppetere sibi præsumat esse licentiam: neq; sub eius aspectu, nisi iubeatur, aut sedere præsumat aut ueneranda tractare mysteria, nec sibi meminerit ulla ratione concedi sine summo pontifice Subdiaconum aut Acolytum ius habere faciendi: Nec prorsus addubitet, si quicquam ad Episcopale ministerium specialiter pertinens, suo motu putauerit exequendum, continuo se Presbyteri dignitate & sacra communione priuari, Quod fieri necesse est censeamus, si eius Præsule deferente huiusmodi fuerit præuaricatio comprobata, nec ipso eius Episcopo à culpa conniuentiæ & ultione uacaturo, si imoderata facientem dissimulauerit uindicare. Hieronymus tamen εὐὐχρηστὸν Damasi Papæ scribit, Episcopos magis consuetudine quam dispensationis dominicæ ueritate Presbyteris esse maiores, unde & pœnitentibus Episcopis Presbyteros sacramenta cōficere, prædicare, benedicere, confirmare, communioni reddere, uisitare infirmos, orare pro inualidis, atq; omnia Dei sacramenta cōplere posse, affirmat: Verum hæc ita Presbyteris permessa sunt, si præsentibus Episcopi id iubeant, uel permittant. Sed nec solennes benedictiones præsentibus Episcopo facere possunt, Scriptum est enim, quod minor à maiore, non maior à minore benedicatur: Quod & consuetudo Ecclesiæ approbat. Prædictis namq; consentit decretum Laodicensis Concilij, quod sic habet, Non oportet Presbyteros, ante ingressum Episcopi, ingredi Ecclesiā, & sedere in tribunalibus, sed cum Episcopo ingredi: nisi forte aut ægrotet Episcopus, aut in peregrinationis commodo eum, abesse constiterit. Item Carthaginense Quartum, Episcopus in Ecclesia in cōfessu Presbyterorum sublimior sedeat: intra domum uero collegam se Presbyterorum esse cognoscat. Quod autem sedes in Episcoporum Ecclesijs excellæ cōstitutæ et præparatæ inueniuntur, ut thronus: speculationem & potestatem iudicandi & soluendi, atq; ligandi, à domino sibi datam materiam docent, ut Urbanus Papa Primus interpretatur, ille qui Heliogabali temporibus, Ro. Ecclesiæ præfuit sanctissimus pontifex & martyr. Generaliter etiam Digami ordinati Presbyteri,

Presbyteri, uel Diaconi, ea quæ sunt Presbyterorum et Diaconorum minime exercent, ut Concilium Agathense constituit. De digamis, inquit, aut ante nuptiarum maritis, quanquam aliud patrum statuta decreuerint, ut qui hucusque ordinati sunt, habita miseratione, Presbyteri uel Diaconi nomen tantum obtineant, officium uero consecrandi Presbyteri, & ministrandi huiusmodi Diacones non præsumant. Presbytero propria sunt sacrificare, baptizare, peccata remittere & retinere, pro populo orare, infirmos uisitare, communionem reddere, & si qua sunt similia: hæc à sacerdotibus non à Diaconis aliisque gradibus inferioribus rite peraguntur: sicut nec eundem honorem habent in sessionibus, in uestitu, & similibus rebus. De Diaconis ita constituit Concilium Nicænum, Peruenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus, Presbyteris sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidam Diaconi, etiam ante Episcopos sacramenta sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & accipiant secundum ordinem post Presbyteros, ab Episcopo uel à Presbytero sacram communionem. Quod si non fuerit in presenti, uel Episcopus, uel Presbyter, tunc ipsi proferant, et edant. Sed nec sedere quidem licet in medio Presbyterorum Diacones. Si quis autem non uult his sufficiens esse, post hanc definitionem cesset esse Diaconus. Idem fere canon, inter decreta Carthaginensis sexti, uerbis paululum mutatis, recensetur. Item de eadem re Gelasius ad hunc modum constituit. Diaconum quoque propriam constituimus seruare mensuram, nec ultra morem paternis canonibus deputatum quippiam tentare, Nihil eorum suo ministerio permittimus applicare, quæ primis ordinibus proprie decreuit antiquitas, Absque Episcopo uel Presbytero baptizare non præsumat, nisi prædictis fortasse officiis longius constitutis, necessitas extrema compellat: Quod & Laicis Christianis facere plerumque conceditur. Eadem quoque aliorum sanctorum Conciliorum decretis confirmantur, In Aurelianensi quippe ita constitutum est, De Diaconibus, quos agnouimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere. Item Laodicense, non oportet Diaconem panem dare, nec calicem benedicere. Item Carthaginense quartum. Diaconus præsentem Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget. Item Laodicense. Non oportet Diaconum sedere ante Presbyterum, sed ex iussione Presbyteri sedeat. Similiter autem honorificetur Diaconus, à ministris inferioribus & omnibus clericis. De Subdiaconis in Concilio Laodicensi ita diffinitum est, Non oportet Subdiaconos licentiam habere in secretarium, siue sacrarium (quod græci *διακονικον* appellant) ingredi, & contingere uasa dominica. Item non oportet Subdiaconum panem dare, aut calicem benedicere. Item non oportet ministrum orario uti nec ostia derelinquere, Item non

c. 1.

De officio
Presbyterorum.

Lib. 1. c. 6.

De Diaconorum officio.

Dist. 93. c. Peruenit.

c. 18.

Gelasius ad Lucianæ Episcopos. c. 9.

Aurelia. 1.

c. 15.

c. 25.

c. 38.

c. 20. Laod.

De subdiaconis, Ex Concilio Laodicensi

c. 21.

c. 25.

c. 22.

- oportet lectores aut Psalmistas orarijs uti, & sic legere aut psallere.
 c. 26. Item, qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesijs quam in do-
 c. 15. mibus, exorcizare non possunt. Item, non licet præter Canonicos
 psaltes, id est, qui regulariter Cantores existunt, quique pulpitu-
 m ascendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in Ecclesia psallere.
 c. 32. Item, ritus Ecclesiasticos hæretici exercere prohibentur, à quibus nec
 benedictiones accipere licet, quoniam maledictiones magis sunt quā
 c. 33. benedictiones, ut Laodicenum Concilium diffiniuit: Sed nec cum hæ-
 reticis & schismaticis orandum est, ut idem Laodicense, diffiniuit.

Sacerdotibus debetur honor à Laicis. Postremo ad ritum personarum illud etiam pertinere uidetur, Quod non solum inter ipsos clericos honorum exhibendorum differentia seruatur, sed ipsi etiam Laici reuerentiam & honorem clericis deferre et exhibere tenentur: maxime pontificibus et sacerdotibus, ut qui in diui-

nis eloquijs aliquando dñi, aliquando angeli uocantur, Dñs (inquit scriptura) nō detrahes, id est, sacerdotibus. Item, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, id est, iustitiam, & legem exquirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Merito igitur à Laicis honorantur sacerdotes, quos etiam Deus dignatus est appellare deos & angelos. Sic Constantinus Imperator, oblati ei in Nicæna Synodo Episcoporum accusatorijs libellis, Combustis libellis: Ite, inquit, &

inter uos causas uestras disponite, quia dignum non est ut nos iudicemus deos. Et Valentinianus Imperator, mortuo Auxentio Mediolanensi Episcopo, electionem alterius Synodo Episcoporum committens, inter cætera inquit, Talem in pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus.

De eadem re ita constituit Concilium Matisconense Secundum. Statuimus, ut si quis quempiam Clericorum honoratorum in itinere obuium habuerit, usq; ad inferiorem gradum honoris ueneranter (sicut condecet Christianum) illi colla subdat, pro ut is officia & obsequia fidelissima Christianitatis iure promeruit. Et siquidem ille sæcularis equo uehitur, clericusq; similiter: sæcularis galerum de capite auferat, & clerico sinceræ salutationis munus adhibeat: si uero clericus pedes graditur et sæcularis uehitur equo, illico ad terram defluat, et debitum honorem prædicto clerico sinceræ charitatis exhibeat: ut Deus (qui uera charitas est) in utrisq; lætetur, & dilectione sua utrunq; asciscat, Qui uero horum, quæ spiritu sancto dictante sancita sunt, quicquam transgredi uoluerit, ab Ecclesia, quam in suis ministris dehonorat, quam diu Episcopus illius Ecclesie uoluerit, suspendatur.

D. Bruni

27

D. BRUNI DE CAE

REMONIIS, LIBER SECVNDVS.

DE CÆREMONIIS SACRIFICII MISSÆ ET EVCHARISTIÆ, VET

risq; & Catholicis earundem dogmatibus restituendis,

Caput Primum.

*N*um est in nouo Testamento sacrificium, quod Hebraicè Missa appellatur, Græci Liturgiam, Latini sacram Oblationem uocant. Est autem Missa (ut Iodocus Clichtoueus definit) diuinum officium, ab Ecclesia & primorum patrum institutione in sacro altari fieri solitum, in quo sanctæ Eucharistiæ secundum ritum legitimum consecratio fit et oblatio. Huius partes Essentiales sunt, consecratio corporis & sanguinis Christi (ueteres benedictionem mysticam appellarunt) & oblatio. Hæ à Christo ipso institutæ sunt. Accidentales sunt Cæremonia, quibus consecratio ipsa & oblatio rite perficiuntur, ut orationes, benedictiones, gratiarum actiones, oscula, manuum expansiones, eleuationes, complicationes, genuflexiones, signacula crucis, communio, memoriæ sanctorum, salutationes, responsiones, oblationes, & si quæ sunt similes. Harum quædam ab Apostolis institutæ sunt, Quædam ab eorum successoribus S. patrib. & Ecclesiæ Concilijs traditæ. Isidorus ordinem quidem Missæ & orationum, quibus Deo oblata sacrificia consecrantur, Primo à beato Petro constitutum esse, eiusdemq; celebrationem uno eodemq; modo, uniuersum orbem peragere affirmat, qui & primam Missam Antiochiæ celebrauit. Verum non exprimit, quibus & qualibus orationibus missa à Petro instituta peracta fuerit. Sic & Paulus ad Corinthios scribens, Cæremonias ad sacramentum Eucharistiæ pertinentes, dispositurum se promittit, sicut & procul dubio disposuit: Quæ autem & quales fuerint, non exponit. Quarundam tamen, ad Timotheum scribens, meminit, Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones, pro Regibus et principibus: pro ijs qui in sublimitate sunt constituti. Quibus uerbis dubium non est, eas orationes significari, quibus Apostoli ipsi Apostolorumq; temporibus uicini S. Patres, in sacra Liturgia usi sunt. Sicut & multi alij ritus in eadem Liturgia continentur, quos & ipsos dubium non est, ab Apostolis ipsis institutos: ab ipsis & eorum successoribus usq; ad nos descendisse, etiam si nulla horum in Apostolicis scriptis mentio fiat. Breuiter omnium rituum Missæ origo, quorum certi authores ostendi non possunt, qui modo communi Ecclesiæ consensu & consuetudine recepti sunt, ad Apostolos uel Concilia referri debet. Nam iuxta doctrinam August: Quæ, inquit, non scripta sed

Quid Missa.

Partes Missæ, quædã Essentiales, quædã Accidentales.

Ordinem Missæ S. Petrus tradidit.

1. Corinth. 11. Quid S. Paulus de Missa constituit. 1. Tim. 2.

Ritus Liturgiæ, non scripti sed traditi.

Aug. Epis. 18.

Ro. ponti-
ficū de Mis-
sa superad-
ditiones.

Introitus
Missæ.

c. 3.

Kyrieley-
son aliter
apud Græ-
cos quàm
apud Lati-
nos canitur

Lib. 7. c. 63.

Thurifica-
tio in Mis-
sa.

c. 3. Ecclesi.
Hierach.

Affertio sa-
crificij Mis-
sæ.

tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruant, datur intelligi, uel ab ipsis Apostolis uel plenarijs concilijs commendata atq; statuta retineri. Aliæ sunt Cæremonia Missæ, à S. Patribus, Ro. Ecclesiæ pontificibus, & sacris Concilijs traditæ, Platina narrat Cœlestinum Missæ introitum dedisse: Gregorium, Kyrieleyson: Thelesphorum, Gloria in excelsis Deo: Gelasium primum, Collectas: Hieronymum, Epistolam & Euangelium: Synodum Nicænam, Symbolum fidei: commemorationem mortuorum, Pelagium: Thus, Leonem tertium: Osculum pacis, Innocentium primum: Sergium, ut caneretur agnus Dei, instituisse. Ego uero inter iam memoratos ritus, quosdam etiam ab Apostolis traditos, et à pontificibus confirmatos, auctos, aut in aliam formam potius redactos, quàm institutos fuisse crediderim. Primum enim in ipso Ecclesiæ principio, ex Apostolica institutione, exordium Missæ à lectione Psalmorum fuit, ut Dionysius in Ecclesiastica Hierarchia testatur. Deinde à Cœlestino ordinatum est, ut Psalmi ante sacrificium Antiphonatim ab omnibus canerentur. Postea ex institutione Gregorij, loco integri Psalmi desumptus est unus uersiculus, Missæ celebrandæ accommodus, à Clero tantum (non ut antea integri Psalmi à toto populo) decantandus: quem nunc Introitum uocat Ecclesia. Sic & supplicatio Kyrieleyson, non à Gregorio primum introducta est, ut quæ in officio Missæ ante Basilium instituta, & tempore Basilij & Ioannis Chrysostomi in usu fuit, ut eorum Liturgiæ docent. Cæterum quod Græcorum more nouies Kyrieleyson à toto populo replicatum fuit, nec in medio ternario uariatum: apud Latinos ita mutatum est, ut inter primum & extremum ternarium Kyrieleyson, medius ternarius Christeeleyson proferatur, & à Clericis tantum dicatur, & à populo respondeatur, ut Gregorius in Registro suo testatur, Qui ad Ioannem Episcopum Syracusanū scribens, Kyrieleyson autem, inquit, nos neq; diximus neq; dicimus, sicut à Græcis dicitur: Quia in Græcis simul omnes dicunt, apud nos autem à Clericis dicitur, à populo respondetur: & totidem uicibus etiā Christeeleyson dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis alia quæ dici solent tacemus, tātummodo Kyrieleyson & Christeeleyson dicimus, ut in his deprecationis uocibus paulo diutius occupentur, Hæc Gregorius. Simili modo commemoratio mortuorum in Missa, non à Pelagio cœpit, sed ab Apostolis instituta est, ut multis sanctorum patrum autoritatibus probatum est. Sic & thus Apostolorum temporibus officio Missæ adhibitum fuit, ut sacer Dionysius testatur his uerbis. Itaq; pōtifex quidem, ubi orationē sanctam super diuinum altare peregit, ex ipso incensum adblere incipiēs, omnem phani ambitum circuit. Iam igitur quod ad essentialia huius sacrificij attinet, primū omnium uerum illud, plenum et diuinissimum sacrificium, ab hæreticis huius tēporis uindicandū erit, De uno enim hoc

hoc nostro sacrificio dicit, Immola Deo sacrificiū laudis, et redde altif-
 simo uota tua. Item, Sacrificiū laudis glorificabit me, et illicuia est qua
 ostendam illi salutare meum. Salutare Dei Christus est, quem infantē
 Symeon, cum senex agnouisset in spiritu, eumq; in ulnas sumplisset.
 Nunc dimittis, inquit, domine seruum tuum, secundum uerbum tuū in
 pace, Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum. De hoc sacrificio Ire-
 næus ad hunc modū scribit. Christus, inquit, panem accipiens, & gra-
 tias agens dixit, Hoc est corpus meum: et calicem similiter, qui ex eadē
 creatura est, quæ secundū nos est, sanguinem confessus est, & noui tes-
 tamenti nouā docuit oblationē, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens
 in uniuerso mūdo offert Deo. De quo in XII. Prophetis Malachias sic
 præsignificauit, Non est mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omni-
 potens, & sacrificiū non accipiam de manibus uestris: quoniam à solis
 ortu usq; ad occasum glorificatur nomen meum inter gentes, & in om-
 ni loco incensum offertur nomini meo & sacrificiū purum: quoniam
 magnum est nomē meum in gentibus, dicit dominus omnipotens.
 Et Alexander Papa primus, de hoc sacramēto loquens, Crimina enim
 inquit, atq; peccata oblati his domino sacrificijs delentur, Idcirco &
 passio eius in his commemoranda est, qua redēpti sumus, et sæpius re-
 citanda, atq; hæc domino offerenda, Talibus hostijs delectabit & pla-
 cabitur dominus, & peccata dimittet ingentia: nihil enim in sacrifi-
 cijs maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio
 potior est: sed hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia Domino of-
 ferenda est, & pura mente sumenda, atq; ab omnibus ueneranda: et si-
 cut potior est cæteris, ita potius excoli & uenerari debet. Alia autem
 sacrificia ueteris testamenti, quæ in umbra futuri offerebantur, hoc ip-
 so adueniente, omnia euacuata sunt, quod & Psalmus pronunciauit,
 Non accipiam, inquit, de manu tua uitulos, neq; de gregibus tuis hir-
 cos, Vnde quæ ante manifestationem noui testamenti licite fiebant
 sacrificia, succedente sacrificio uero: quod ex ipsa uera & unius sacerdo-
 tis uictima, hoc est, effuso Christi sanguine, ministratur, amplius fieri
 non possunt. Similiter & sacrificia gentilium, ubicunq; ea exerceri
 constiterit, omnibus modis cū suis cultoribus abijcienda erunt. Nam
 soli Deo uero sacrificandū est, cui uni seruitus religionis debetur, quæ
 uno nomine Latria græce appellat. Non quod Deus seruitijs nostris
 indigeat, Scriptū est enim, Dixi domino Deus meus es tu, quoniam
 bonorum meorum non eges: sed quod etiā in his, uel acceptandis, uel
 reprobandis, uel percipiendis, non nisi hominibus cōsulat: nobis enim
 prodest colere Deū; non ipsi Deo. Alia sacrificia quæ nō de Deo uero,
 sed idolis & dijs falsis & creaturis fiunt, idolatriæ sunt et noxiæ super-
 stitiones: Nimirum Latriæ cultus Deo soli debitus, impie per sacrificia
 creaturis adeoq; dæmonijs exhibitus. Omnes enim dij gentium Dæ-
 monia, ut inquit Psalmus, & Apostolus Paulus. Sed quæ immolant

Psal. 49.

Luce. 2.

Irenæus lib. 4.
c. 52.

Malach. 1.

Alexander Pa-
pa. 1. in Epist.
Decretali.Sacrificia
uet. testam.

Psal. 49.

Sacrificia
Gentilium

Psal. 15.

Impia sacri-
ficia Dæ-
monijs ob-
lata.Psal. 95.
1. Corinth. 10.

gentes, dæmonijs et nō Deo immolant, nolo autē uos socios fieri dæmoniorum. Recte igitur & hoc genus sacrificiorum cum suis cultoribus exterminabitur. De illis siquidem dictum est, sacrificans dñs eradicabitur nisi soli Deo, Et recte Dominus in Euangelio, qui me negauerit, & ego eum negabo. Et alio in loco, indignatio & ira diuina minatur dicens, Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia, super hæc nō indignabor: dicit Dominus. Ad hunc modū ueterū Conclia nō solū gentilium sacrificia reprobarūt, sed condignā etiā poenitentia sacrificantibus pro qualitate delicti iniunxerūt, ut Marcellini Papæ condemnatio probat, & multi Ancyрани Concilij, ea de re æditi Canonestestantur. Deinde falsa de hoc sacrificio dogmata condemnanda erūt, Cuiusmodi ferē sunt, Missam nō esse institutā à Christo, Missam nō esse sacrificiū, Missam nihil prodesse defunctis, Non esse opus bonū, Non esse uino aquā in sacrificio Missæ cōmiscendā, et si qua sunt similia: In quorū locū uera et Catholica restituenda erunt. Missam igitur esse sacrificiū, primū Malachiæ Prophetæ uaticinio (ut supra ex Irenæo quoq; recitatū est) cōprobatur. Is namq; prædicēs abrogatiōes ueteris legis, ad hunc modū loquitur. Non est mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercitū, et munus non suscipiā de manu uestra. Ab ortu enim solis usq; ad occasum, magnū est nomē meū in gentibus, et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnū est nomē meū in gentibus. His Prophetæ uerbis repudiantur sacrificia ueteris legis, & illis aliud sacrificiū subrogatur: munda uidelicet oblatio, in omni loco offerenda. Hæc nimirū est Eucharistia, neq; enim alia ex se munda est, neq; alia in omni loco offertur, quā Eucharistia: quæ à tota Ecclesia, per uniuersum orbem diffusa, per sacerdotes Deo in Missa offertur. Idem quoq; sacrificiū, per sacrificiū Melchisedech sacerdotis, figuratū est, ut apertissimē docet Paulus, qui et ex eo colligit, melius esse sacerdotiū nouæ legis quā ueteris. De Melchisedech enim scriptura exprimit, Quod panem & uinū obtulerit: Per oblationē autē panis & uini nullū aliud sacrificiū repræsentari potest, quā Eucharistia, in qua et panis et uinū sacrificat, id est, sub specie panis et uini, caro et sanguis Christi, adeoq; totus ipse offert Deo patri, ut illic fuerit figura, in nouo autē testamento sacrificij ueritas. Quam sententiā Cyprianus, Damascenus, et alij Ecclesiæ doctores, iam olim docuerunt et approbarūt. Inter omnes autē id apertissimē confirmat Augustinus. Participē autē, inquit, fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere uitā. Nam et in alio libro qui uocatur Ecclesiastes, ait, Nō est bonū homini, nisi quod manducabit & bibet. Quid credibilius dicere intelligitur, quā quod ad participationē mensæ huius pertinet: quam et sacerdos ipse, mediator testamēti noui, exhibet secundū ordinē Melchisedech, de corpore et sanguine suo. Id enim sacrificium, successit omnibus illis sacrificijs ueteris testamēti, quæ immolabātur in umbra futuri, propter quod

Exod. 22.

Matth. 10.

Esai. 57.

Poenitentia
de illicitis
sacrificijs:Ancyra. Con-
cil. c. 1, 2, 3, 4.
s. 7, 9.Falsa dog-
mata noua
rum sectar-
um de
Missæ.

Malach. 1.

Oblatio
munda Eu-
charistia
est.
Sacrificiū
Melchise-
dech.
Hebræ. 7.
Gene. 14.Augu. lib. 17.
de ciuitate Dei
c. 20.
Ecclef. 2.

quod illā etiā uocem in Psalmo tricesimo nono, eiusdē mediatoris per Prophetam loquentis agnoscimus, Sacrificiū et oblationē noluisti, corpus autē perfecisti mihi, Quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Cæterum sacrificium hoc loco accipimus, non illam oblationem uisibilem, quæ Christus semel seipsum in cruce obtulit moriens, quæ ut semel tantum facta est, ita posthac nunquā fiet: Christus enim resurgens, amplius non moritur, nec mors illi ultra dominabitur, nec habet necessitatem quotidie, quæadmodū sacerdotes, primū pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi, ut inquit Paulus. Hoc enim fecit semel seipsum offerendo. Item, Quemadmodū statutū est hominibus semel mori, post hoc autē iudiciū, sic & Christus semel oblatus est ad exhaurienda peccata. Nec est opus ut sæpe offerat semetipsum, alioqui oporteret eū frequenter pati: Sed de illa oblatione loquimur, quæ sine dolore, angustia, et morte fit, Quæ Grego. Nazianzenus incruentā appellat. Actale quiddē sacrificium sacerdos in persona Ecclesiæ quotidie offert in Missa, representās deo patri oblationē factā per filiū in ara crucis, in hac Christus nō moritur, sed fit quædā Christi mortis memoria, & de hoc sacrificio loquitur Ioan. Chryso. Et quia semel, inquit, oblata est illa hostia, oblata est in Sancta sanctorum, hoc autē sacrificium exemplar est illius, id ipsum semper offerimus: nec nunc quidē alium agnum, crastina aliū: sed semper id ipsum, proinde unum est hoc, Et subdit, Pōtifex autē ille noster est, qui hostiā mundantē nos obtulit, ipsam offerimus & nunc quæ tunc, oblata quidē consumi nō potest. Itaq; Clemens, Dionysius, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Augustinus, Hieronymus, Gregorius, Ambrosius, & alij sancti patres sacrificiū appellant: ac tale quiddē, in quo Christus ipse pro peccatis nostris, & ad commemorationē mortis suæ offertur. Quam sententiā sacra quoq; Concilia confirmāt. Quæ & ipsa Missam sacrificiū appellāt, ut Toletan. XI. Tolat XII. Antisiodorense, Lateranense, &c. Illud quoq; dogma de eodem sacrificio restituendum erit, Quod & ipsum Catholicū est, Missam offerri pro peccatis uiuorum et mortuorum: et non solum sacerdoti, sed etiā alijs uiuis et mortuis prodesse. Ac primū quidem hæc sententia, Pauli testimonio confirmatur. Ita enim inquit, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: qui condolere possit his, qui ignorant & errant, quoniam circumdatus est infirmitate, & propterea debet quemadmodū pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Deinde usus & consuetudo Ecclesiæ, quam & ab Apostolis ipsis recepit, & in hoc sacrificio semper obseruauit, eandem sententiam corroborat, ut Chrysostomus testatur, his uerbis. Nō temere ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremēdis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum posse contingere

Psal. 39.

De quo sacrificio hic loquimur.

Ephes. 5.
Ro. 6.

Hebra. 7.

Hebra. 9.

Oblatio incruenta.

Sacrificiū Repræsentatiuum.

Chryso. in Epistola ad Hebræ.
Homil. 17.Tolet. 11. c. 14.
Ephesinum primum in Epistola ad Nestoriū.Antis. c. 8.
Oblatio pro uiuis et mortuis.
Hebra. 5.

Chryso. homilia 69. ad populum.

2. Mach. 12.
Aug. de cura
pro mortuis.
ag. c. 1.

Ibid. c. 4.

Cle. Epist. 1.
ad Iacobum.

In sacrificio
pro mortu
is orare sē
per consue
tum in Ec
clesia fuit.
In Eccl. Hiear
chia. c. 7.

3. Reg. 8.
Chryso. in Ca
sue Missæ.

Aug. in Enchi
ridio c. 110. Et
in lib. de cura
pro mortuis ge
renda. c. 1. et
ult.

1. Corinth. 6.

Quibus
prodest
Oratio pro
defunctis
in Missa.

lucrū, utilitatē multā. Cum enim totus cōstitērit populus extēsis ma
nibus, sacerdotalis plenitudo, et tremendum proponatur sacrificium,
Quō Deū nō exorabimur, pro his deprecātes? Et Augustinus in Ma
chabæorū (inquit) libris legimus oblatū pro mortuis sacrificiū. Sed et
si nūscq̃, in scripturis ueteribus omnino legerēt, nō parua hac consuetu
dine claret authoritas, ubi in precibꝫ sacerdotis, quæ domino Deo ad
eius altare fundunt, locum suū etiam habet commemoratio mortuorꝫ.
Et post pauca, Non sunt, inquit, prætēmittēdæ supplicationes pro spi
ritibus mortuorū, quas faciendas pro omnibus in Christiana societate
defunctis, etiā tacitis nominibus quorūq̃, sub generali commemora
tione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista defunt parētes, aut filij, aut qui
cūq̃ cognati uel amici, ab una eis exhibeat matre comuni. Idem
ante illos, Clemens S. Petri discipulus et successor, cōfirmat: qui inter
cætera mortuos sepeliendos esse docet, diligenter corū exequias per
agendas, orandumq̃ pro eis, & elemosynas dandas. Adde quod in
sacra Missa, semper in Catholica Ecclesia pro mortuis orationes et sup
plicationes factæ sunt: ut forma Missæ, nō solū qua hodie in Ecclesia uti
mur, sed etiā quæ tēpore Apostolorꝫ, ac deinde subsequentibus tēpori
bus in usu fuit, et ad nos usq̃ peruenit, plane demonstrat. Quod et ex
Liturgia Dionysij cognoscere licet: in qua sacerdos Deū orat, ut mor
tuo quæcūq̃ ex humana infirmitate cōmissa sūt peccata remittat, cū
dēq̃ in luce ac regione uiuorꝫ constituat, in sinibus Abraham, Isaac et Ia
cob. Et quo quidē loco dolor, tristitia, et gemitus aufugiūt procul, præ
sertim cū diuina maiestas sua benignitate despiciere maculas cōsueuerit,
quas uitio humanæ imbecillitatis susceperūt mortui: quippe cū diuina
clamet hīstoria, neminē à sordibus impollutū reperiri. In Liturgia Io.
Chrysostomi, sacerdos ad hūc modū pro mortuis orat, S. Ioan. Pro
phetæ præcursoris et baptistæ, sancti huius cuius et memoriā peragi
mus, et omniū sanctorꝫ tuorꝫ supplicationibus, respice nos Deus, et me
mēto omniū dormiētīū, in spe resurrectiōis uitæ æternæ et requiescere
eos facito, ubi uidet lumē uultus tui. Licet autē oblatio pro mortuis fa
cta, nō omnibus proffit, tamē pro omnibus faciēda est. Nā ut Aug. re
fert, quorūdā uita tā bona est, ut post mortē nulla supplicatiōe indige
āt: In qua cōditiōe sunt Apostoli et sancti Dei Martyres. Aliorꝫ uita tā
mala est, ut nulla eis oratio uel oblatio post mortē proffit: Quales sūt de
quibus dicit, Quoniā regnū Dei nō possidebūt. Alij mediū quēdā ui
uēdi modū habēt, nō tam bonū, ut istis post mortē nō indigeāt: nec tā
malū, ut hec ipsis nō prosint: Quales sunt qui pœnitētes in fide et cōfel
siōe Christi obdormiūt, nec dū satis à reliquijs peccatorꝫ purgati, quos
per ignē aliquē purgatoriū expiari oportet. Pro his igit omnibꝫ, si in
signo fidei decesserint, orādū est, etsi nō omnibꝫ p̃sit oratio. Quū n. sa
crificia siue altaris siue quarūcūq̃ elemosynarꝫ pro baptizatis defun
ctis omnibꝫ, offerūt, pro ualde bonis gratiarꝫ actiōes sūt, pro nō ualde
malis

malis propiciationes sunt, pro ualde malis, etiā si nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescūq; tamen uiuorum consolationes sunt. Hæc Aug. Et insuper Liturgia Chrysostomi indicat, ueteres in Missa etiā pro Prophetis, Apostolis, Euangelistis, alijsq; sanctis mortuis oblationem fecisse. Ita enim in ea orat sacerdos, Præterea offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide requiescentibus Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, Martyribus, Confessoribus, continentibus, & omni spiritu in fide perfecta: præcipuè pro sanctissima, immaculata, superbenedicta domina nostra genitrice Dei semperq; uirgine Maria. Fit itaq; gemina adhuc hodie dormientium memoria in sacris Missæ: Altera, sanctorum scilicet beatè cum Christo uiuentium: Altera, in Christo pie dormientium, sed qui plenam quietem nondum sunt assequuti. Sed et præter hanc duplicatam defunctorum memoriam, Ambrosius Pelargus, uir sacrarum literarum absolute doctus, in annotationibus ad Liturgiā Chrysostomi, quā ipse in latinam linguā uertit, aliā memoriam habuisse ueteres τὸν ζωντῶν affirmat, Ac ipsam quoq; eandem duplicatam: alteram fortasse (ut ipse inquit) bonorū, ut se ipsis meliores euaderent: alterā malorū, ut resipiscerent. Hic additur aliud dogma, quod & ipsum aduersus hæreticos nostri tēporis restituendum erit, uidelicet Missam esse opus bonū: Est enim sacrificium quod offertur, pro peccatis uiuorū & mortuorū, iuxta illud Pauli. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Est autem opus bonum, quod ei qui facit affert salutem. Dubiū igitur nō est, Missam (si rite fiat) & ipsi sacerdoti celebranti, et cæteris tam uiuis quam defunctis, ad remissionē peccatorū & salutem æternā consequendam, conferre, ut iam dictum est: & clarius ex eo quod supra ex Epistola Alexandri recitauimus, probatur. Immo & orationes, in sacrificio Missæ, factæ, prosunt ad consequenda etiam temporalis uitæ necessaria, ut sanitatē corporis, opes ad uitę sustentationē necessarias etc. Quod non solum forma orationum, quas pro impetratione huiusmodi rerum hodie in Missa fundunt sacerdotes: sed ueterū etiam Liturgiæ, ut Basilij & Chrysostomi, aperte docent. Quibus etiam consonat quod Christus promittit, Deum quicquid in nomine suo petierimus, nobis daturū, Quodcūq; inquit, petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciā. Item, Petite, & dabitur uobis. Item, Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Item, Omnia quæcūq; orātes petitis, credite, quia accipietis. Iacob in Mesopotamiā profecturus, dominū orasse legitur, ut prosperam faceret uiam, et peregrinationē. Ezechias Rex, pro recuperanda corporis sanitate Dominū orauit, & exauditus est. Oratio Salomonis pro consequendis uitæ necessarijs talis fuit, Vt ipse in Prouerbij tradit. Mendicitatem ne dederis mihi, tribui tantū uictui meo necessaria. Quid igitur impedit cur non idem

Liturgia
Chryso.Gemina in
Missæ dor-
mientium
memoria.
Ambro.
Pelargus.

i. uiuorum

Missæ opus
bonum est
Heb. 5.Orare Deū
pro sanita-
te corporis
quoque &
pro uitę ne-
cessarijs li-
cet in Mis-
sa.Iohan. 14.
Luce. 11.
Marci. 11.
Gene. 28.4. Reg. 20.
Prouerb. 30.

per

In Missa uero admiscenda est aqua. *Alex. in Epist. ad orthodoxos omnes.* per orationes Missæ eueniat? Vino in sacrificio Missæ aquam esse miscendā, institutū est non recens, sed ab ipsis proculdubio Apostolis ad nos translātū. Audiamus de hoc ipso, quem supra dixi, Alexandrū Papam primum, & à Petro septimum, qui sub Hadriano Imperatore Martyrio coronatus est. Non debet, inquit (ut à patribus accepimus & ipsa ratio docet) in calice domini, aut uinum solū, aut aqua sola offerri, sed utrunq; permixtū, quia utrunq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Idem testatur gloriosus Martyr Cyprianus. Sic enim scribit ad Cæciliū, Calix domini non est aqua sola, aut uinū solū, nisi utrunq; misceatur: sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi utrunq; fuerit adunatū, & potius unius compage solidatū. Et post pauca, Si quis de antecessoribus nostris uel ignoranter uel simpliciter hoc nō seruauerit, scilicet aquā uino non miscuerit in calice domini, quod nos dominus facere & exemplo & magisterio docuit, potest simplicitati eius indulgenter domini uenia concedi: Nobis uero non potest ignosci, qui nunc à domino instructi sumus, ut calicē domini cū uino mixtum, secundū quod dominus obtulit, offeramus. Item Hieronymus, Dominici sanguinis (inquit) uinū aqua esse miscendū, non solum traditione, sed ipso etiam genere mortis & passionis dominus noster ostendit, ex cuius latere sanguis et aqua lanceæ illusione effluxit. Item Ambrosius in libro de sacramentis, In calice, inquit, mittitur uinū, Et quid aliud? aqua. Sed dices, quomodo ergo Melchisedech panē & uinū obtulit? Quid sibi uult admixtio aquæ? Rationem accipe, Primo omniū figura, quæ ante præcessit tempore Moy si, quid habet? Quia cū sitiret populus Iudæorū, et murmuraret, quod aquā inuenire nō posset, iussit Deus Moy si, ut tangeret petrā de uirga: Tetigit petrā, & petra undā maximā fudit, Sicut Apostolus ait. Bibebant autē de cōsequenti eos petra: Petra autē erat Christus, nō immobilis Petra quæ populū sequebat: et tu bibe, ut te Christus sequat. Vide mysteriū: Moy ses, hic est Propheta: uirga, hoc est uerbū Dei: Sacerdos uerbo Dei tangit Petrā, & fluit aqua & bibit populus Dei: redundat aqua in calice, salit sanguis in uitā aternā. Itē, Accipite et aliud, unus ex militibus tēpore dominicæ passiōis, quā repræsentam⁹ in hoc sacrificio, lancea latus Christi mortui aperuit, et continuo de latere eius effluxit aqua et sanguis: aqua, ut emūdar et: sanguis, ut redimeret. Quare de latere? Quia unde culpa, inde gratia: culpa per fæminā, gratia per Christum. Sane horū patrū autoritate probat, uinū aqua esse miscendū in calice domini, tū quia ita dominus docuit, tū quia ut ita fiat, in morte domini per sanguinē & aquā, quæ ex latere eius fluxerunt, significatum sit. Sancti patres tertiam rationem addunt, Quia per huiusmodi mixtionem unio populi fidelis cū Christo significatur. Quod Hieronymus astruit. Aduertimus, inquit, in aqua figuras gentium designari, dicente Ioanne in Apocalypsi. Aquæ quas uidisti populi multi sunt. In uino

Cypri. lib. 2.
Epistolarum
Epistola. 3.

Ambrosius de
Sacramentis
lib. 5. c. 1.

1. Corinth. 10.

Nume. 20.

Ioh. 19.

Mysteriū
aquæ uino
admixtæ.

Apoc. 17.

uino autem sanguinem dominicæ passionis ostendi, ac sic cum in huius sacramenti oblatione uino aqua miscetur, eo ipso designatur, quod Christo fidelis populus incorporatur, iungiturq; & quadam ei copula perfectæ charitatis unitur. Item confirmat Iulius Papa Primus, ut *De consec. dist. 2. c. cum omne crimen.* Gratianus refert, Calix domini, inquit, iuxta Canonum præcepta uino & aqua permixtus debet offerri, quia uidemus in aqua populum intelligi, in uino uero sanguinem Christi ostendi. Ergo cum in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit, copulatur & iungitur: Quæ copulatio aquæ & uini sic miscetur in calice domini, ut mixtio illa non possit separari. Post hæc restituendæ erunt Cæremoniæ huius sacrificij, quas impij & crudeles hæretici, hac nostra tempestate, ex multis Ecclesijs sustulerunt. In hoc igitur sacrificio, primum omnes Cæremoniæ adhibendæ sunt, *Cæremoniæ Missæ ab hereticis impie abolitæ.* quæ consecrationem corporis & sanguinis Christi, & illius oblationem in altari Domini præcedunt & sequuntur: Quarum multas omitendas esse, hæretici multo iam tempore docuerunt. Hæ sunt, generalis confessio peccatorum sacerdotis, introitus ex Psalmis, Kyrieleyson, Gloria in excelsis, Orationes quas collectas uocant, Alleluia, Lectio Epistolarum Apostolicarum, Prophetiarum & Euangeliorum, Symbolum, Offertorium, Gratiarum actio in præfatione: Similiter hymnus ille angelicus, Sanctus, sanctus, sanctus, uariæ ad Deum preces, orationes & supplicationes, pro unitate Ecclesiæ, pro populo, pro Episcopis, pro his qui circumstant, idq; precibus etiam & supplicationibus intercedentibus sanctorum. Orationes, quibus sacerdos oblationem suam & Ecclesiæ, acceptam haberi, & ut corpus & sanguis Christi, uirtute uerbi diuini fiat, precatur. Et hæc quidem consecrationem corporis & sanguinis Domini & oblationem præcedunt, Orationes, item quæ consecrationem & oblationem sequuntur, suffragia pro defunctis: Similiter orationes pro uiuis, ut remissionem peccatorum consequantur, per Christum Dominum nostrum, participatio huius diuinis. Sacramenti, Oratio dominica, Imprecatio pacis, Imploratio misericordiæ ab illo immaculato agno Dei, qui tollit peccata mundi, Fractio hostiæ salutaris, Orationes ad communionem præambulæ, Sumptio sacramenti, Orationes post communionem, Commune, Benedictio: Hæ ueræ sunt Cæremoniæ, quibus diuinissimum Missæ sacrificium peragitur. Quibus accedunt cantus, uarij corporis gestus, ut elatio uultus in cælum, oscula, manuum eleuationes, extensiones, complicationes, genuflexiones, signacula Crucis. Atq; omnia hæc non sine magnorum mysteriorum significatione: *Antiquitas Cæremoniarum in Missa.* nec nuper quidem excogitata sunt, sed pro maiore parte ab Apostolis tradita, & per successiones Patrum in Ecclesia in nos usq; derivata: ut Dionysij, Basilij & Chrysostomi Lyturgiæ (multo certe ea, qua hodie in Ecclesia utimur, prolixiores) demonstrant: & quorundam ijs *de rebus*

de rebus æditis libellis pulchre explicatur, quos pio lectori, quem hic superfluis grauari nolo, diligenter legendos, eaq; quæ ad significationem rituum Missæ pertinent, cum bono iudicio excutienda commendo. Olim sacrificio Missæ, orationes & responsiones populi intercedebant, Psalmodiæ, deprecationes, Kyrieleyson, Et cum spiritu tuo, Amen, Sursum corda, habemus ad Dominum, Dignum & iustum est, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabbaoth &c, crificanti. Postea autem hæc omnia in clerum translata sunt.

*De Oblatione & communione populi,
Caput II.*

Oblatiões
populi ad
altare.

De consecra.

dist. 1. omnis

Christi.

Exod. 23.

Deut. 16.

Matth. 5.

Nomina
offerentium
ad altare
olim recita-
bantur.

Innoc. in Epi-
stola ad Eugu-
binum Episco-
pum.

Ed & oblatio & communio populi in hoc sacrificio fiebant, Quæ Cæremoniæ & hodiè à Catholicis seruantur. Oblationem hæretici in multis Ecclesijs abiecerunt: quâ et ipsam, ut cæteras Cæremonias, restitui oportet, & patrū Conciliorumq; ea de re æditos Canones obseruare. Omnis Christianus, inquit Canon, procuret ad Missarum solennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit, Non apparebis in conspectu meo uacuuus. Item, dato præcepto, quod omne masculinum ter in anno compareat in conspectu Domini (ut pote in tribus præcipuis Hebræorum solennitatibus) continuo addit Moyses, Non aparebit, ante Dominū uacuuus, sed offeret unusquisq; secundum quod habuerit, iuxta benedictionem Domini Dei sui, quam dedit ei. Sed & Christus huiusmodi oblationes approbat. Inquit enim in Euangelio: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. In Collectis item sanctorum patrum liquido apparet, quod omnes Christiani offerre aliquid ex usu sanctorum patrum debent. Illud etiam in Ecclesiasticis Canonibus constitutum est, ut in hoc sacrificio, & oblationes à fidelibus factæ commendentur, & eorum nomina, quorum oblationes sunt, recitentur. De qua re talis extat Canon Innocentij Papæ, quendam in eare abusum corrigens. De nominibus uero recitandis, inquit, antequam preces sacerdos faciat, atq; eorum oblationes, quorū nomina recitanda sunt, sua oratione commendet, quàm superfluum sit, & ipse per tuam prudentiam recognoscis: Vt cuius hostiam, nec dum Deo offeras, eius antè nomen insinues: quamuis illi incognitum sit nihil. Prius ergo oblationes sunt commendandæ, ac tunc eorum nomina quorum sunt oblationes edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur: non inter alia, quæ ante præmittuntur, ut ipsis mysterijs uiam futuris precibus aperiāmus.

Communio

Communio est duplex, una sacerdotis sacrificantis, Altera populi: **Prima**, pars est sacrificij illius & oblationis, quæ a sacerdote fit, in memoria eius, quæ semel facta est ab ipso summo sacerdote (qui et hostia erat) Christo, in ara crucis: & hæc non Cæremonia est, sed pars essentialis sacrificij. Itaq; hæc sub utraq; specie fit, uidelicet panis et uini, nec perfecte fieri potest hæc oblatio sine specie uini, scilicet quæ illam hostiam Christum omnibus modis refert, ut in ara crucis oblata est. Itaque autem oblata est, ut in remissionem peccatorum nostrorum, uniuersus eius sanguis effusus fuerit, & separatus a corpore. Vnde in hac oblatione utraq; species necessaria est: & alia panis, alia uini ratio & figura est: Quamuis sub utraq; specie integer contineatur Christus. Quod & in oblatione Melchisedech præfiguratum est, qui ut sacerdos Dei altissimi, panem & uinum Domino obtulit. Et in ritu Levitico, panes propositionis offerebantur a sacerdotibus, cum uino libamini. Altera, rationem habet panis illius uiui & pacifici, qui & uiaticum a nobis dicitur. Et ista est Cæremonia, de qua illud Anacleti accipiendū est, Peracta autē consecratione, inquit, omnes communio cent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus: Sic enim & Apostoli statuerunt, & S. Romana tenet Ecclesia. Et hæc communio Laicorum est, & sacerdotum non sacrificantium. Proinde ut ineffabile illud sacramentum panis illius uiui & uiuifici, a sola specie panis significatur, ita et perfecta est et sufficiens, quæ sub specie panis tantum fit communio. Nam quod ad fructum spiritualis cibi pertinet, quo Christi fidelibus uita quæritur, & unio cum Deo uiuo conciliatur, tantum sub una specie panis præstatur, quantum sub utraq; Nam unus panis et unū corpus multi sumus, ut inquit Paulus, Vnde cum nulum de communione sub utraq; specie Laicorum præceptum Christi extet, Licitum in primitiua Ecclesia Laicis fuit, uel sub una uel sub utraq; specie communicare. Sicut & Christus 12 Apostolis in ultima coena panem & calicem dedit: Duobus autem discipulis in Emaus, panem tantum porrexit, qui sanæ panis Eucharistiæ fuit, Vt Beda, & alij S. Patres interpretantur. De quo et illud accipiendū est, quod in Actis Apostolicis legitur, Perseuerantes erant in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, et orationibus. Item, Quotidie perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione. In alijs autem particularibus Ecclesijs et Apostolorum temporibus sub utraq; specie communicarunt. Quod Corinthios fecisse, facile ex Epistola Pauli ad Corinthios colligitur. Quem usum subsequentibus temporibus aliæ quoque Ecclesiæ receperunt, sed ex maxime, in quibus grassantibus Tyrannis, quotidie propter fidem, mortem subibant sancti Dei martyres: qui quo magis ad fundendum pro fide Christi sanguinem, anismarentur, & fortiores redderentur, non solum de pane sed etiam de

Communio
sacrifican-
tis necessa-
rio fit sub
utraq; spe-
cie.

Genesi. 14.
Leuit. 24.

Communi-
o populi
sub specie
panis.

Epistola. 1. Vi-
de c. Episcop.
et c. Omnes.
de conse. dist. 1.
Et c. Peracta.
dist. 2. Ibidem

1. Corin. 10.
Exempla
Christi &
de una et
de utraque
specie.

Act. 2.

Vtriusque
speciei Co-
munio as-
pud Corin-
thios olim
fuit.

D calice

calice participabāt: hoc modo memoriam effusi sanguinis Christi re-
Cyp. li. 1. epl. 2 nouantes, ut Cyprianus scribit. Ad hoc (inquit) conficitur Eucharis-
 tia, ut possit esse accipiētibz tutela. Quos igitur tutos esse uolumus,
 contra aduersarios, munimento Dominice securitatis armamus: Sed
 quomodo armamus, quomodo prouocamus in cōfessione fidei san-
 guinem suum fundere, si eis sanguinem Christi denegamus? aut
 quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eos prius
 ad bibendum in Ecclesia Dei poculum admittimus? Atq; ex istis faci-
 le colligitur, liberū ab initio fuisse Laicis, uel sub una, uel sub utraq;
 specie communicare. Idq; ipsius etiam Christi, diuinissimi huius et in-
 effabilis sacramenti autoris, exemplo & opere. Nec usquam legitur,
 à Christo, uel ab Apostolis, communionē sub utraq; specie præceptā
 esse: immo ne Sacerdotibus quidem nisi iisdem sacrificantibus. Pri-
 mum enim duo loci proferuntur, quibus qui Laicis communionem
 sub utraq; specie necessariam esse asserunt, eandem à Christo præce-
 ptam esse contendunt: Alter ex Matthæo, & alter ex Paulo. Apud
 Matthæum sic legitur, Coenantibus autem illis, accepit Iesus panem
 & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & co-
 medite, hoc est corpus meum: Et accipiens calicem, gratias egit, & de-
 dit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui te-
 stamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.
 Paulus eadem uerba Christi plenius ad hunc modum explicat. Quo-
 niā Dominus noster Iesus Christus, in qua nocte tradebatur, accepit
 panem & gratias agens, fregit & dixit, Accipite & manducate, hoc
 est corpus meum, quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam com-
 memorationem: Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens, Hic
 calix nouum testamētum est in meo sanguine, hoc facite, quotiescunq;
 que bibetis, in meam commemorationem. Sed hæc uerba ad Apo-
 stolos tantum à Christo dicta sunt (cum duodecim enim discipulis
 discubuit) tanquam ad eos, qui corpus & sanguinem Christi essent
 consecraturi, sumpturi, & alijs communicaturi: ergo ad Laicos refer-
 ri nō debent. Quæ si ad eosdem quoq; dicere uoluisset Christus, pro-
 cul dubio ad eam cœnam mulieres, & in primis matrem suam, simili-
 ter Septuaginta duos discipulos, adhibuisset. Deinde eadem uer-
 ba præceptum quidem continent, quod ad manducationem pa-
 nis, & ad consecrationem corporis & sanguinis Christi, ab Aposto-
 lis faciendam pertinet: hoc enim significant uerba, Accipite & man-
 ducate: Item, Hoc facite in meam commemorationem. De com-
 munionem autem calicis, nullum præceptum in iisdem uerbis continet-
 tur: Siquidem de calice loquens, hoc facite (inquit) quotiescunq; bi-
 betis, in meam commemorationem. Quæ quidem uerba, ut priora,
 ad Apostolos dicta sunt, sed quibus eisdē non ut prioribus præcipit
 simpliciter bibere, sed quotiescunq; (inquit) bibetis, facite in meam
 com-

Verba
Christi in
nouiss. cœ-
na, non ad
quoslibet
sed ad A-
postolos
dicta sunt.

Matth. 26

1. Cor. 11

Luce 22

De cōmu-
nionem Cali-
cis nihil est
Laicis præ-
ceptum.

commemorationem: Nimirum in eorum arbitrio relinquēs, ut quoties uellent biberent. Sed si ex officio sacerdotali sacrificarēt, et sanguinem suum consecrarent, ac biberent, hoc in sui memoriam facerent. Cæterum quod apud Matthæum dicit, Bibite ex hoc omnes, uerba sunt ad Apostolos dicta, non ad Laicos referenda: Vnde de calice in sacrificio à sacerdote bibendo, non de communione Laicorum intelligenda sunt. Sed nec præceptum aliquod continent uerba Christi apud Ioannem, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis uitam in uobis: Nam & qui sub specie panis tantum communicat, & manducare carnem filij hominis & bibe-
 bere eius sanguinem intelligitur. Neq; enim caro, quæ sub specie panis manducatur, exanguis est: immo sub ea totus & integer Christus manducatur, qui simul cibus & potus est spiritualis animæ. De hoc enim pane ipse Christus loquens, Panis inquit, quem ego dabo uobis, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Et rursus, Ego sum panis uitæ: Quibus uerbis declarat, se eum panem esse uiuificum, quem carnem suam esse dixerat. Item, Qui manducat me uiuet propter me: ubi uitam ex manducatione carnis suæ pollicetur. Item Ego sum panis uiuus, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternū. Ex quib. concluditur, sub specie panis integrum Christū manducari: & ita manducari, ut qui manducat, uitā æternā habeat. Vnde necessario consequit̃, ut qui carnē sub specie panis māducat, Idē etiā eius sanguinē bibere intelligatur, Quod et alijs uerbis plenissime declarat Christus, Nā de solo pane loquens. Ego, inquit, sum panis uitæ, qui uenit ad me non esuriet: qui credit in me: non sitiet in æternum, Id est, qui ex illo pane edit et credit firmiter, & discussa consciētia sua, digne panem hunc sumit, nec esuriet, nec sitiet in æternum. Licet autem in primitiua Ecclesia liberū fuerit, sub una panis: aut utraq; panis & uini specie communicare, idq; utroq; modo in Ecclesijs usurpatum fuerit: Tamen subsequentibus temporibus, multiplicato numero Christi fidelium, ac pace ubiq; à sæuitia Tyrannorum Ecclesijs restituta: cum uaria eademq; grauissīma, ex communione calicis pericula acciderent, Vnanimi consensu Ecclesiæ, nulla unq; de ea re controuersia mota (Quod raro admodum in huiusmodi rebus fidei fieri assolet) ea consuetudo recepta est, ut Laici sub una tantum specie panis communicarent: Quæ in Ecclesia multis sæculis obseruata fuit. Donec tandem ea res, à Ioanne Huss, & Hieronymo Pragenſi, apud Bohemos in dubium reuocata, eoq; redacta sit, ut quod primum in Ecclesia liberū fuit, deinde ob certas causas, certa ex consuetudine legem accepit, ut Laici sub altera specie communicarent: Hī in totum interuenterent ac assererent, diuini iuris et præcepti esse, ut Laici sub utraque communicarent: Quæ & magnam seditionem & tumultum excitauit in Bohemia, quæ & tota fere hoc errore infecta est, qui lati-

Bibite ex hoc omnes

Nisi biberitis sanguinem eius.
 Ioann, 6

Sub specie panis integer sumitur Christus.

Ioann, 6

Cōmuniō sub una specie cōmuni Ecclesiæ cōsensu recepta et usū confirmata est.

Discordia per Hussitas excitata

D ij us eti

us etiam eo tempore serpsisset, nisi uniuersalis & Oecumenici Concilij, quod in Imperiali Germaniæ ciuitate Constantia celebratum fuit, damnatus, & rationalis Ecclesiæ consuetudo confirmata fuisset.

Dissidium
de commu-
nitione per
Lutherum
renouatū.

Sed non patitur ueritatis inimicus, & mendacij pater Diabolus, pacem Ecclesiarum & ueritatem esse saluam: Vnde & hoc nostro sæculo, eundem errorem, uelut ab Inferis per Apostatam illum monachum Martinum Lutherum reuocauit, qui & ipse cum Hulsitis astruit, communionem sub utraq; specie Laicis ad salutem esse necessariam: & alteram Laicis per Tyrannidem & inuidiam esse subtractā,

Hæc igitur & id genus alia figmenta, & falsa, de hac Cæremonia cōmunionis Laicorum, dogmata, in Concilio tollenda, et quæ in prædicto Concilio Constantiensi, ea de re aduersum prædictam hæresim definita sunt, renouanda & confirmanda erunt.

De ueris aliorum Sacramentorum Cæremonijs restituendis.

Caput III.

I.
Consecra-
tio fontis
baptisma-
lis.

II.
Exorcis-
mus.
Epistola 1. c. 12

Ioann. 12
Matth. 12

III.
Signaculū
crucis.

III.
Nominis
impositio

V.
Qualia ba-
ptizandis
imponen-
da sunt no-
mina.

Vnt & multæ aliorum sacramentorum Cæremoniæ, à Catholica Ecclesia institutæ, malitia hæreticorum hoc tempore in multis Ecclesijs subtractæ: Quas & ipsas restituere & restaurare oportebit. In baptismo igitur hij fere restituendi sunt ritus, qui iam passim in Ecclesijs negliguntur. Consecratio fontis baptismatis, duobus solennibus anni diebus, quibus in primitiua Ecclesia baptismus recipiebatur, uidelicet Paschæ & Penthecostes. Exorcismus, Qui uerbo & exufflatione peragitur. De quo ita Cælestinus Papa, Illud, inquit, quod circa baptizandos in uniuerso mundo, S. Ecclesia uniformiter agit, non ocioso contemplamur intuitu, cum siue paruuli, siue iuuenes: ad regenerationis ueniunt Sacramentum, non prius fontem uitæ adeunt, quam exorcismis & exufflationibus spiritus ab eis immundus abigatur: Vt tunc uere appareat, quomodo Princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis: & deinceps uasa eius diripiantur, in possessionem translata uictoris, qui captiuam ducit captiuitatem & dona dat hominibus.

Signaculum crucis in fronte, super oculos, super aures, super nares, in pectore, scapulis, & ore. Ingestio salis in os baptizandi. Manuum impositio patris in baptizandū. Sputum naribus, et auribus illinitū, & alia quæ Exorcismo exhibentur. Item post Exorcismum, editio nominis, abrenunciatio, oleum Catechumenorum in pectore & inter scapulas, & chrisma post baptismum in uertice inunctum. Ac in editione proprii nominis illud in primis custodiendum est, ut religio nis, non uanæ ostentationis aut irreligiøse superstitionis causa, nomina Pueris indantur, Et eiusmodi quidem, quæ ipsis iam factis adul-

tis, ad

tis, ad uirtutes incitamenta esse possint. Qualia sunt, quæ uel ex impositione sua uirtutem & pietatem significant, ut Hebræa illa, Ioseph, Gabriel, Vriel, Raphael, Ioachim, Salomon, Maria, Martha: Græca, Theodorus, Theodosius, Erasmus, Eusebius, Eucharis, Agatha: Latina, Victor, Urbanus, Magnus, Placidus, Faustus, Clara, Benigna, Concordia, Corona: Germanica, Gotthardus, Fridericus Renhardus, Himeltrudis, & si qua sunt his similia: Vel quæ olim sanctis hominibus indita, non solum eorum uirtutes referunt, sed eos etiam, qui ipsa fortiuntur, ad imitationem earundem etiam uirtutum adhortantur. Cuiusmodi sunt nomina Apostolorum, Martyrum, Virginum, Confessorum, aliorumque sanctorum Dei hominum: De quibus in Homelijs supra Genesim multa præclare scribit Ioannes Chrysostomus, quæ hic referre longum foret. Item Catechesis, id est, inquisitio de fide Trinitatis. Sed & institui in fide oportet baptizandos, si adulti fuerint. De qua re ita Laodicense Concilium constituit, Baptizandos oportet fidei Symbolum discere, & Quinta feria ultimæ Septimanæ uel Episcopo uel Presbytero reddere. Item, Qui in ægritudine constituti baptismum perceperunt, facti sani, fidei Symbolum doceantur, ut nouerint qua donatione digni sint habiti.

Ioann. Chryso.
in Genes. hom.
20. & 50

VI.

Catechesis

c. 46. et. 47
Laod. Concil.

VII.

Trinamersio uel tinctio infantis in fonte baptismatis: quæ sane Ceremonia uetustissima est, cuius & Tertullianus meminit. Quæ tri-
duanam sepulturam Domini significat: sicut trina eleuatio ab aquis resurgentem de sepulchro repræsentat, ut inquit Leo Papa. Quod ante eum etiam Augustinus confirmauit. Postquam uos credere promissistis, tertio capita uestra in sacro fonte demersimus, qui ordo baptismatis duplicis mysterij significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine S. Trinitatis: Recte ite-
tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui etiã tertia die resurrexit à mortuis. Illa em̃ tertio repetita demersio, typum Dominicę exprimit sepulturæ, per quã Christo consepulti estis in baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide, ut peccatis absoluti, in sanctitate uirtutum uiuatis, imitando Christum. Quanquam & una mersio sufficit, ubi ita habet Ecclesiæ consuetudo, quod Gregorius Papa ad Leandrum Hispaniæ Episcopum scribens definit: & Toletanum Concilium Quartum, ex eodem decreto confirmat. De trina, inquit, mersione baptismatis, nihil responderi uerius potest, quã ipsi sensistis, quod in una fide nihil officit S. Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus: ut dum tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanæ temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis ueneratione existimet fieri, neque ad hoc aliquid obstitit, baptizandum semel in aquas mergere, quia dum in tribus subsistentijs una substantia est: repræhensibile esse nullatenus potest, infantem in

Trina mersio.

Leo Epist. 4
cap. 3

De cons. dist. 4
c. postquam.

Greg. lib. 1. re-
gist. epist. 41
Tolet. 4. c. 6

Mors & re
surrectio
Christi per
baptismū
representa
tur.

Varietas
mysterij ua
riat et ritū.

VIII
Ritus ordi
nandi ex Cō
cil. Cartha
gi. Quarto

c. 2

c. 3

c. 4

c. 5

c. 6

c. 7

baptismate in aquam, uel ter uel semel mergere: Quando & in tri
bus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest diuinitatis
singularitas designari. Sed si nunc usq; ab hæreticis infans in baptis
mate tertio mergebatur, faciendum apud uos esse non censeo, ne dū
mersiones numerant, diuinitatem diuidant: dumq; quod faciebant
faciunt, morem uestrum se fecisse glorientur. Hæc Gregorius ille Ma
gnus, qui non solum partes Italiæ illustrauit, sed & longe existentes
Ecclesias sua doctrina perdocuit, ut de eodem affirmat prædictum
Toletanum Concilium. Addo etiam ex eiusdem Concilij sententia,
in huius simpli sacramenti mysterio, mortem & Resurrectionem
Christi significari. Nam in aquis mersio, quasi ad infernum descensio
est: & rursus ab aquis emersio, Resurrectio est. Similiter in eo unitas
diuinitatis, & Trinitas personarum ostenditur: Vnitas, dum semel
mergimus: Trinitas, dum in nomine patris, & filij, & Spiritus Sancti
baptizamus.. Hæc de trina mersione ideo adducere uoluimus, ut
intelligamus, non solum huius Cæremoniæ mysterium, sed etiam Cæ
remonias quantumlibet uniuersales, non ita fixas esse & firmas:
Quin propter uarij mysterij significationem, uarium etiam & diuerso
rum uel recipere possint. Secus quando mysterium Cæremoniæ
est unum & fixum, unum tantum utendi modum requirens: Nam
tunc unus quoq; & simplex usus Cæremoniæ est, quem & illibatum
custodire oportet, ut celebritas Patris, & observatio Quadragesimæ.
In Sacramēto Ordinis, restaurandi sunt ac reddendi Eccle
siis ritus, consecrādi Episcopos, ordinādi sacerdotes, Diaconos, Sub
diaconos, & alios inferiores ministros. Carthaginense sane Concilium
Quartum, de ritibus in ordinandis Ecclesiæ Pontificibus, sa
cerdotibus, & ministris obseruandis, tales Canones addidit. Episco
pus cum ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Euangeliorū
librum, super caput & ceruicem eius: & uno super eum fundente be
nedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis ca
put eius tangant. Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum bene
dicente & manum super caput eius ponente, etiam omnes presby
teri qui præsentēs sunt, manus suas iuxta manum Episcopi, super ca
put illius teneant. Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus qui e
um benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdo
tium, sed ministerium consecratur. Subdiaconus cū ordinatur, quia
manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipi
at uacuum, & calicem uacuum: de manu uero Archidiaconi urceolū
cum aqua, & mantile, & manutergium. Acolytus cum ordinatur,
ab Episcopo quidē doceatur, qualiter in officio suo agere debeat, sed
ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accē
denda Ecclesiæ luminaria mancipari: Accipiat & urceolum uacuum,
ad suggerendum uinum, in Eucharistia sanguinis Christi. Exor
cista

cista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, Dicente sibi Episcopo: Accipe & conimenda memoria, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue baptizatum, siue Catechumenum. Lector cum ordinatur, faciat de illo uerbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac uitam, atq; ingenium: Post hæc spectante plebe, tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum. Accipe & esto lector uerbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleueris officium, partem cum eis, qui uerbum Dei ministrauerunt. Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcopus clauēs Ecclesiæ de altario, dicens, Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur. Psalmista, id est, cantor, potest absq; sciētia Episcopi, sola iussione Presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero, Vide ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus comprobes.

Sanctimonialis uirgo, cum ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus uestibus applicetur, qualibus semper usura est, professione & sanctimoniali aptis. His accedunt aliæ quædam Cæremoniæ, ut in consecratione Episcoporum & sacerdotum, unctio, orationes. In ordinatione Diaconorum, Subdiaconorum, & aliorum minorum tonsura. De unctione Episcoporum ita scribit Innocentius Tertius Papa, Hoc ergo Chrismate (inquit) debet ungi Episcopus, non tam in corpore quàm in corde: ut & interius nitorem conscientiæ quantum ad Deum, & exterius habeat odorem famæ, quo ad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. De odore famæ idem Apostolus ait, Christi bonus odor sumus in omni loco: & alijs sumus odor uitæ in uitam, alijs sumus odor mortis in mortem. Debet enim Episcopus habere bonum testimonium, & ab his quæ sunt intus, & ab his quæ sunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, ueni. Hoc ungento manus & caput Episcopi consecrantur: Per caput enim mens intelligitur, iuxta illud. Vnge caput tuum, & faciem tuam laua: Per manus opera intelliguntur, iuxta illud, Manus meæ distillauerunt myrrham. Caput inungitur, propter autoritatem et dignitatem: & manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repræsentare personam, de quo dicitur per Prophetam. Sicut unguentum in capite. Caput enim uiri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me. Manus Episcopi inunguntur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Vnde cum eas consecrator inungit, Cōsecrare, inquit, & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem & benedictionem

D iiii nem

c. 8

c. 9

c. 10

c. 11

IX.
Unctio.Extra. c. 1. de
sacra unctione2. Cor. 1
2. Cor. 2
Odor bonæ famæ.
1. Tim. 3Matth. 6
Cantic. 5
Cur unguatur caput
& manus
Episcopi.
Psalm. 132
1. Corin. 11
Esaiæ. 61
Lucæ. 4

nem nostram, ut quaecumque consecrauerint consecrentur, & quaecumque benedixerint benedicantur in nomine Domini. Hæc Innocentius Papa Tertius. Similiter & sacerdotis manus unguuntur, non quidem chrismate, sed oleo, ab ordinatore tamen Episcopo, iisdem omnino uerbis, quibus Episcopus benedicitur. Post manus impositionem clerici ex more Ecclesiastico tondentur, ut hoc signo à Laicis discernantur, Qui ritus in multis Ecclesiis hodie sublatus est, maxime quas occupant nostri temporis hæretici: In quibus qui Ecclesiastica ministeria utcumque usurpant, neque uestibus sacerdotalibus, neque tonsura clericali utuntur. Veteres hæreticos in hac re, ut in alijs, referentes, Quibus semper in usu fuit, ut ritus Ecclesie uel mutarent uel prorsus subuerterent. Sic olim in Hispanijs, cum Catholici consuetudinem haberent, ut toto superius capite tonderent, inferius sola corona circuli relicta: hæretici solo nouandi studio prolixas comas nutrire, & in uertice capitis circulum tondere præsumperunt. Quem morem deinde lectores Catholici recipientes, occasionem decreto Concilij Toletani Quarti dederunt. Quod sic habet, Omnes clerici uel lectores, sicut Leuitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant, non sicut hucusque in Gallie partibus facere lectores uidentur, qui prolixis, ut Laici, comis in solo capitis apice modicum circulum tondent: Ritus enim iste hucusque in Hispanijs hæreticorum fuit. Vnde oportet, ut pro amputando ab Ecclesiis scandalo, hoc signum dedecoris auferatur, & sit una tonsura uel habitus, sicut totius Hispanie est usus: Qui autem hoc non custodierit, fidei Catholice reus erit. Proinde & hic ritus restituendus erit, qui non est nouus, sed non multo post Apostolorum tempora institutus. Siquidem ab Aniceto, duodecimo à Petro Pontifici, ea de re ita ad Ecclesias uniuersæ Gallie scriptum legimus. Prohibete, inquit, fratres per uniuersas regionum ueststrarum Ecclesias, ut clerici (qui Laicis & simplicibus, uirtutis & honestatis, pudicitie & grauitatis exemplar esse debent, ac se ipsos tanquam signum uitæ, rudioribus ad imitationem prudenter exhibere) iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum Sphæræ radant: quia sicut discreti debent esse in conuersatione, ita & in tonsura, & omni habitu discreti debent apparere. Atque hunc ritum non solum Latine sed etiam Græcæ Ecclesiæ receperunt, et diligenter semper custodierunt, ut constitutiones tam Græcarum quam Latinarum Synodorum testantur. Nam præter ea, quæ supra ex Toletano Quarto retulimus, de clericis detondendis ita statuit Agathense Concilium. Clerici qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiam si noluerint, inuiti detondeantur. Item ex Capitulis Græcarum Synodorum, Martini Bracarensis Episcopi. Non oportet clericos comam nutrire, & sic ministrare: sed attonso capite, patentibus auribus, & secundum Aaron talarem uestem

X.

Tonsura.

c. quoniam

59. dist.

Hæretici

maligne

student mu

tare Care

monias.

c. 40 Tolet. 4

Ne clerici

comam nu

triant.

In decr. dist. 23

c. Prohibete

1. Cor. 11

Cap. 20

c. 67

stem induere, ut sint in habitu ornato. Porro huiusmodi coronam habent clerici ab institutione. Ro. Ecclesiæ, in signum regni quod a Christo expectatur. Ratio uero capitis rerum temporalium contemptum significat, ut Hieronymus testatur. Sunt & alia multa, quæ ad ætatem, qualitatem & mores magis ordinandorum, quam ad Cærimonias pertinent, Sed quæ alias a nobis commodius explicabuntur. Simili modo in alijs quoque sacramentis, si qui ritus Ecclesiastici hætenus, uel negligentia sacerdotum, uel hæreticorum fraudibus intermissi, & aboliti sunt: eos conueniet pro ueteri Ecclesiarum consuetudine reuocare, & in pristinam formam reducere, ut sic sacramenta decenti ordine administrentur.

De abusibus Sacramentorum & aliorum, quæ ad celebrationem & frequentationem diuinorum officiorum pertinent.

Caput IIII.

Diximus de ueritate Cæremoniæ Ecclesiasticarum in Sacramentis, quibus modis, si quæ in pietate hæreticorum aut prælatorum ignorantia uel negligentia, interciderunt, in Concilio renouanda sint, atque restituentur: Super est ut de earundem abusibus dicamus, ut si qui forte Ecclesiam inuaserint, corrigantur.

Quod & ueterum Conciliorum patres obseruarunt: Qui & ipsi restituitis primum ueris & legitimis Ecclesiæ ritibus, mox operam dederunt, ut si qui contra ueritatem & rationem abusus irrepsissent, eos etiam emendarent. Et idem in cæteris quoque Cæremonijs obseruabimus, ut earum ueris dogmatibus & usu confirmatis, si quos abusus in hunc inoleuisse animaduertimus: quibus modis & ipsi corrigendi sint, doceamus. Primum igitur in sacrificio missæ, olim maximus abusus fuit, qui & hodie in Ecclesia perdurat, ut missæ ab indoctis et illiteratis sacerdotibus, ac mysteriorum eiusdem prorsus ignaris celebrarentur. Is autem a Fabiano Papa huiusmodi decreto correctus est, quod & hodie renouandum erit. Sacrificium, inquit, non est accipiendum de manu Sacerdotis, qui orationes uel actiones, & reliquas obseruationes, in missa, secundum ritum implere non potest.

Alius abusus, Quod in Celebrationibus missarum, Sacrificantes non habent adiutores: Vnde periculum est, ut si forte in infirmitatē incidāt, nemo adsit, qui sacrificium cœptum complere possit. Hic abusus & olim fuit in Toletano Concilio emendatus, tali decreto. Illud etiam diuini oraculi momentis singulis præcauentes, quo scribitur Væ soli, cum in ceciderit non habet subleuantem: summopere uerè dum nobis est & cauendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Domino psallitur uel sacrificatur, unicuique diuinis singulariter officijs insistenti, perniciofa passio uel corporis quælibet ualetudo occurrat,

Prefatio.

I.
Abusus.

In Cod. decret.
sedecim libro.
libro 5. c. 9

II.

c. 14. Tolet. ii.

Ecclesi. 4
Prouisio
cōtra subitōs
casus sacrificantiū.

currat, quæ aut corpus subito subruui faciat, aut mentem alienatione uel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes necessarium duximus instituere, ut ubi temporis, uel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisque ille canens Deo, atq; sacrificans post se uicini solaminis adiutorem: ut si quando casu ille officia impleturus accedit, turbatus fuerit, uel ad terram elisus, a tergo semper habeat qui eius uicem exequatur intrepidus. Huic haud dissimile est, qd presbyteri in Celebrationib. Missarum, nō habent astantes, ad quos salutationes sacrificantium dirigantur, & a quibus rursum salutanti- bus respondeatur. Quem abusum Soter Papa correxit tali decreto. Hoc statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solennia cele- brare præsumat, nisi duobus præsentibus sibiq; respondentibus, & ipse tertius habeatur. Quia cum pluraliter ab eo dicitur: Dominus uobiscum, & cum illud in secretis, Orate pro me, apertissime conue-

III.
Sacrificans
non min⁹
quam du-
os habeat
astantes.
*c. hoc quoq; de
conf. dist. 1*

III.
Ne fœmi-
næ mini-
stræt ad al-
tare.
*Gelasius in epi-
stola ad Epif-
copos per Lu-
caniam et Bru-
tios et Siciliam
cap. 28*
Repræhen-
sio negligē-
tiæ Episco-
porum.

Eccles. 19

Attendant
Episcopi.

nit, ut illius respondeatur salutationi. Alius abusus olim fuit, quod sacrificantibus ad altare astabant & ministrabant fœminæ, qui & hodie durat, maxime in ruralibus Ecclesijs, Hunc abusum inter alios multos sacerdotum excessus enumerat facundissimus Gelasius Papa Primus, Nihilominus, inquit, impatienter audiuius, tantum diuina rerū subijisse despectum, ut fœminæ sacris altaribus ministrare ferantur, & cuncta quæ non nisi uirorū famulatui deputata sunt, sexū cui non competit, exhibere, Deinde tales excessus in hunc modum emendat, Nisi quod, inquit, omnium delictorum, quæ singillatim perstrinximus, noxa omnis & crimen eos respicit sacerdotes, qui uel ista committunt, uel committentes minime publicando, prauis excessib. se fauere significant. Si tamen Sacerdotum uocabulo iam sunt nuncupandi, qui delegatum sibi religionis officium prosterne moluntur, ut in peruersa quoq; prophanaq; procliues, sine ullo respectu regulæ Christianæ, præcipitia funesta sectentur. Cumq; scriptum sit, Minima qui spernit paulatim decedit, quid est de talibus existimandum, qui immensis ac multiplicibus prauitatum molibus occupati, ingentem ruinam multimodis impulsionebus ædiderunt: quæ non solum ipsos uidentur obruere, sed & Ecclesijs uniuersis mortiferam, si non sanentur, inferre perniciem: Nec ambigant qui hæc ausi sunt exercere, sed etiam qui hæc cognita siluerunt, sub honoris proprii se iacere dispendio, Si non quanta possint celeritate festinent, ut lethalia uulnera a competenti medicina sanentur. Quo enim more teneant lura Pontificum, qui Pontificalibus excubijs eatenus iniuncta dissimulant, ut contraria domui Dei, cui præsident, potius operentur, qui quantum apud Dominum possunt, Si ei non nisi conuenientia procurarent: tamen quid mereantur, aspiciant, quum execrabili studio sectentur aduersa: & quasi magis hæc regula sit, qua Ecclesiæ debeant gubernari, Si quicquid est Ecclesiasticis inimicū regulis, perpetr-

petratur. Cum & si cognitos habeat Canones unusquisque Pontificum, intemerata debuerit tenere custodia: Et si forsitan nesciebat, cōsulere fidenter oportuerit ignorantem. Quo magis excusatio nulla succurrit ignorantibus: quia nec sciens præposuit seruare quod nouerat, nec ignorans curauit nosse quod gereret. Alius abusus in sacrificio est, quod Laici in celebratione mysteriorum ad altare accedunt. Quæ Turonica synodus secunda ita emendauit: ut Laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos tam ad uigilias quam ad Missas, stare penitus non præsumant: sed pars illa, quæ à Cancellis uersus altare diuiditur, Choris tantum Psallentium pateat clericorū, ad orandum & communicandum laicis & foeminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum. Alius abusus, quod in summis festiuitatibus Missæ celebrantur in oratorijs: Vnde Christi fideles à diuinis maiorum Ecclesiarum maxime parochialium abstrahuntur. Hunc abusum emendauit Agathense Concilium tali decreto. Si quis etiā extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusq; cōuentus, oratorium in agro habere uoluerit, reliquis festiuitatibus, ut ibi Missas teneat, propter fatigationē familiæ, iusta ordinatione permittimus. Pascha uero, Natali Dñi, Epiphania, Ascensione Domini, Pētecoste, et Natali. S. Ioan. Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatib. habent, nō nisi in ciuitatib. aut in parochijs teneāt. Clerici uero, Si qui in festiuitatib. quas supra diximus, in oratorijs, nisi iubente aut permittente Episcopo, Missas facere aut tenere uoluerint, à Cōmunionē pellātur. Alius abusus, quod populus die Dominica, nec dū completo Missæ sacrificio, discedit. Hic abusus antiquus est, quē temporib. Cœlestini Papæ, patres Agathen. Concilij emendarunt tali decreto. Missas die Dominica sæcularib. tenere, speciali ordine præcipimus: ita ut ante benedictionē sacerdotis egredi populus nō præsumat: qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur. Idem abusus etiam temporibus Vigilij Papæ durauit, quem denuo correxit Aurelian. Concilium. De Missis, inquit, nullus Laicorū ante discedat, q̄ Dominica dicatur oratio: & si Episcopus præsens fuerit, eius benedictio expectetur. Idē abusus in alijs quoq; diuinis officijs etiā Apostolorū temporib. cōcepit, & lōgo post tempore durauit, et ad hæc usq; nostra tēpora + permeauit: ut Laici quidā scripturas quidē et uerbū diuinū audiētes, alia diuina officia negligant. Quidā etiā sacerdote uerbū Dei prædicante, sermone necdū finito exeant. Quidā neglectis diuinis officijs, spectaculis intersint. Contra quos abusus, hæc ferē decreta Apostolorū & sanctorū patrum extāt. Omnes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas audiunt, non autem perseuerant in oratione, nec sanctā Communionem percipiunt, uelut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communionē priuari. Item Carthaginense Concilium Quartum, Sacerdote uerbum faciente in Ecclesia, qui egressus

V.
Ne Laici
assent pro
pe altare.
c. 4

VI.
Quando li
ceat uti O-
ratorijs pri
uatis.
c. 21

VII.
Ne popu-
lus ante fi-
nem Missæ
discedat.
c. 28. Aur. l. 3.
Agath. c. 47
de cons. dist. 1.
c. Missas.
In canonibus
Apostol. c. 10
Vt Laici di-
uina offi-
cia non ne-
gligant.
+ permanet.

De cons. dist. 2
c. Omnes fide-
les.

c. 24

c. 34

de audis

de auditorio fuerit, excommunicetur. Itē, Qui die solenni, prætermisso
so Ecclesiæ solenni conuentu, ad spectacula uadit, excommunicetur.

D. BRVNI DE CAE- REMONIIS LIBER TERTIVS. DE CAEREMONIIS RERVM DOMINICARVM SIVE SACRA- rum restaurandis. Caput I.

Res sacræ
ad cultum
Dei neces-
sariæ in u-
troque te-
stamento.

Templa di-
cta sunt o-
lim Domi-
nica.

e. de relig. do-
mi. Pan. in ru.
de conf. Eccle.
uel alt.

Reliquiæ
sanctorum
inter sacra
ecclēstia

Vemadmodum in ueteri testamento, ad peragendū
culum diuinum, & custodiēdas Cæremonias, res que-
dam ad eum usum consecratæ, uelut instrumenta, ne-
cessariæ erant: ut rationale, superhumale, Tunica,
et linea stricta, Cidaris, et Baltheus, Tiara, et alia ue-
stimenta sacra: Omniaq; hæc faberrime sculpta, cæla-
ta & auro, gemmis, purpura, alijsq; rebus preciosis pulcherrime di-
stincta & ornata: Item altare, tabernaculum, uasa sacra, oleum sacrū,
mensæ, lucernæ, Thuribula, patellæ, Scyphi, mortariola, & cætera ex
auro etiā fabrefacta. Sic in nouo testamento ad rite perficiendum sa-
crificium, & ad ministrandum sacramenta, usus quarundam rerum
sacrarū necessarius est: Quales sunt, templa, altaria, uestes sacræ, uasa
sacra, chrisma, oleū, luminaria, reliquiæ, imagines, signaculū crucis, &
quæ sunt generis eiusdem. De quibus iam singulis ordine dicemus.
Sunt autem res sacræ, quæ ad usum ministerij Ecclesiastici, cultus di-
uini, & sacrarum Cæremoniarum rite à Pontificibus consecratæ sunt,
ueluti ædes sacræ, et dona quæ rite ad ministerium Dei dedicata sunt.
Has res ueteres interdū sacras, interdū sacratas, interdum ministeria
& quæ harum preciosiores sunt, ornatum sacrorum, thesaurum Do-
minicum appellant. Ad quem modum uasa etiam Dominica, mensæ
Dominicæ, &c appellantur: Et templa ipsa in honorem Christi ere-
cta, ueteres Dominica appellarunt. Nam sicut Christum saluatorem
nostrum frequentius dominū uocabant, nimirū Apostolorū morē
sequuti, et historiā Euangelicam: Ita quæ res Christo consecrabantur,
eas a Domino dominicas appellabāt. Vnde & hodie templa Cathe-
dralium Ecclesiarū Germanico uocabulo Domkirchen uocantur, et
eorum Canonici Domherrn, Vt beatus Rhenanus in annotationib;
Eusebii testatur. Illud quoque addendum est, in canonibus templū
ante consecrationem Basilicam, post consecrationem autem Ecclesiā
uocari. In rebus sacris, reliquiæ quoque sanctorum connumeramus,
quas olim Christi fideles magna deuotione collegerunt. Nam & ip-
sæ ritibus sacris adhibentur. Satis ipsorum sanctorum uel sanguine
uel sanctæ uitæ merito consecratæ. Ideoq; in solis Deo sacratis locis
repositæ

reponuntur, iisdemq; celebrioribus. Neq; enim in oratorijs uillaribus ponuntur, nisi forte clericus cuiuscunq; parochiæ, in cuius Ecclesia eas esse contingat, huiusmodi sacris cineribus psallendi frequentia famuletur, ut in Epauuensi Concilio constitutum est. Sicut & distractio earundem etiam ciuilibus legibus prohibita est. Nemo martyres distrahat, nemo mercetur, habet lex Honorij et Theodosij. Fuit autem magna semper in Ecclesia fidelibus cura, ut diligenter custodirent & pietuenerarentur sanctorum reliquias, ut sacræ historiæ testantur. Vrbs Roma, Apostolorum Petri & Pauli reliquias custodit: Quorum etiam sanguine Romana Ecclesia consecrata est, ut testatur Tertullianus Felix Ecclesia, inquit, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni dominicæ adæquatur, ubi Paulus Ioannis exitu coronatur, ubi Apostolus Ioannes Euangelista, posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Edesseia ciuitas reliquijs Thomæ Apostoli decorata fuit. Patauium Lucam Euangelistam. Veneriæ, Marcum Euangelistam habent, & alia loca aliorum Apostolorum & Martyrum sanctorumq; reliquias. Sic Smyrnæi reliquias S. Martyris Polycarpi Antistitis, sui illius qui fuit Ignatii discipulus, discipuli S. Ioannis Euangelistæ, et ab Apostolis ordinati, collegerunt, condiderunt, & uenerati sunt, ut in Epistola quam ad omnes ubiq; sanctas Ecclesias scribunt, testantur. Vbi autem, inquit, Centurio uidit tam obstinatam Iudæorum contentionem, positum ipsum in medio corpus Polycarpi exussit, & ita nos postmodò ambusta ossa, preciosissimis gemmis chariora, & omni auro probabiliora per ignem facta, collegimus, et sicut conueniebat, ex more condidimus: Quo in loco etiam nunc præstante domino, solennes agimus celebresq; conuentus, maxime quidem in die passionis eius. Sed & cum ipsis eorum memorias, qui prius passi fuerant, celebramus, ut sequentium animi ad præcessorum uiam exemplis insignibus suscitentur. Ex quibus uerbis planè intelligimus, uetustissimum esse morè, adeoq; Apostolorum etiam temporibus uigentem, reliquias sanctorum colligendi, in sacrarijs condendi, ac pia ueneratione colendi. Tradunt historiæ Ioannis Baptistæ caput, quod Herodias petijt ab Herode Tetrarcha, temporibus Valentis Imperatoris, Monachos Macedonianos, qui primum Hierosolymis habitauerunt, postea in Ciliciam migrauerunt, inuenisse. Quod cum rescuisset Valens, præcepit caput sacrum Constantinopolim deportari: Quod cum uehiculo impositum, ad locum qui uocat Panthichium deportatum fuisset, non passum est amplius trahi uehiculum, quantumlibet iumentis multis plagis afflictis, Vnde sanctum caput eo loci, in uico appellato Cosilai reconditum, ibidem usq; ad tempora Theodosij requieuit. Idem igitur Imperator, quod Valens aut Deo aut Propheta resistente non potuit, ad eum locum perueniens, purpura sua thecam, in qua sanctum caput reconditum erat, amplectens,

c. 25.

C. de sac. sanct.
Ecclesi. L. nea
mo.Reliquiæ apud diuersas urbes in ueneratione habitæ.
Li. de præscri.
hæretico.Ruff. lib. 11.
Ecclesi. Histo.Reliquiæ S. Polycarpi apud Smyrneos.
Euseb. lib. 4.
c. 14. c. 15.Caput. Io. Baptistæ.
Zozomenus in
Trip. lib. 9.
c. 43.

Alia reli-
quia Ioan.
Baptistæ.

Lib. 11. Ecclef.
histo. c. 28.
Trip. lib. 10.
c. 26.
Theode. lib. 5.
c. 36.

Rerum sa-
crarū Du-
plex ritus,
Consecra-
tio et usus.

c. de locorum
cum 4. seq. de
consecr. dist. 1.
Gelas. in Epi-
stola ad Episco-
pos per Luca-
niam & Bru-
tios et Siciliam
c. 27.
c. nemo. de con-
secr. dist. 1.
c. 5.

plectens, eamq; secum portauit, & ante ciuitatem Constantinopoli-
tanam ad Septimum miliarium, magna & pulcherrima ibidem Ecce-
lesia ædificata, recondidit. Reliquæ uerò reliquiæ eiusdem S. Prophe-
tæ, usq; ad tempora Iuliani Imperatoris Apostatæ, in Palestinorum
urbe Sebaste reconditæ fuerunt. Verum eiusdem Imperatoris tempo-
re, cum in omnia sæuaret feritas Paganorum, sepulchrum quoq; Ioan-
nis Baptistæ inuasit, ossa disperferunt, atq; ea rursus collecta igni
concremanda, ac sanctos cineres pulueri commixtos, per agros & ru-
ra dispergenda destinarunt. Verum prouidentia Dei, Monachi qui-
dam de Hierosolymis, homines Dei, eo orationis causa profecti, cum
tantum scelus uiderent, nullum periculum timentes, ipsi qui ossa lege-
bant commixti, sanctas reliquias diligenter & religiose congrega-
runt, atq; subtraxerunt: quas deinde B. Athanasius, Alexandria Episcopus,
sub cauato sacrarii pariete inclusas, generationi posteræ conser-
uauit, ut Ruffinus scribit. Theodosius iunior Ioannis Chrysostomi
reliquias, quem Arcadius & Eudoxia parentes eius urbe expule-
rant, non solum in Regiam urbem deuehi curauit, sed etiam oculis
atq; facie in arcam procumbens, errati parentum suorum ueniam pre-
catus est. Hæc propterea commemorare uolui, ut intelligamus, reli-
quias quoq; sanctorum inter sacra merito connumerari: ut quas Ecce-
lesiæ semper, non solum piè ueneratæ sunt, sed sacris etiam diuinisq; usi-
bus adhibuerunt, ut posthac dicemus, quando de usu rerum sacrarum
agemus. Sunt autem ritus sacrarum rerum duplices: Quidam ad
consecrationem earundem pertinent, ut dedicatio templorum, conse-
cratio altarium, Chrismatis, olei, uestium, uasorum: benedictio salis,
aquæ, cereorum etc. Nam earum rerum in sacrificio, sacramentis, &
diuinis officijs, nullus legitimus usus esse potest, nisi consecratarum.
Quidam uero ad usum sacrificij & sacramentorum adhibentur, ut lo-
cus sacer, altare, uestes, uasa sacra in sacrificio Missæ, alijsq; diuinis offi-
cijs: unctio in consecratione pontificum, sacerdotum, etc. unctio in-
fantum in baptismo: usus sacrorum uasorum in sacrificio Missæ, &
similes. Ac primum quidem uetustissimus est ritus, ne ulla Ecclesia
absq; sedis Apostolicæ autoritate ædificetur, Quod Gelasius & Ni-
colaus pontifices constituerunt. In Concilio Aurelianensi decretum est,
ut nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus ciuitatis ueniat, &
ibidem crucem figat publicè: atrium designet, & ante præfiniat, qui
ædificare uult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia cu-
stodum sufficiant: & ostensa donatione sic demum ædificet, & post-
quam consecratum fuerit atrium eiusdem Ecclesiæ, sancta aqua con-
spargat. Idem in Concilio Bracarensi secundo statutum est. Vnus-
quisq; Episcoporum meminerit, ut non prius dedicit Ecclesiam, nisi
ante dorem Basilicæ & obsequium ipsius, per donationem chartulæ
confirmatum accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine
luminarijs

luminarijs, uel sub substantiali sustentatione eorum qui ibidem serui-
turi sunt, tanquam domus priuata consecratur Ecclesia. De ritu au-
tem dedicandi & consecrandi Ecclesias et altaria, ita Euaristus, Sextus
à Petro Pontifex, constituit. Omnes Basilicæ cum Missa semper de-
bent consecrari. Altaria uero placuit non solum unctione Chrismatis,
sed etiam sacerdotali benedictione sacrari: Si uero altaria non fuerint
lapidea, ad celebranda diuina officia non consecrentur. Idem quoque
& iisdem uerbis de consecratione altaris, in Concilio Agathensi, tem-
pore Cœlestini Papæ, decretum est. Quibus consentit Canon Conci-
lij Epauensis, Altaria (inquit) nisi lapidea, infusione Chrismatis non
sacrentur. Ad idem genus pertinet, quod Ecclesiæ & altaria non ab
alio, quàm ab Episcopo erigi atque consecrari possunt, Quo nomine re-
prehenduntur à Leone Papa Episcopi Germaniæ & Galliæ, quod
Chorepiscopos & Presbyteros destinarent, qui absente pontifice al-
taria erigerent, Basilicæque consecrarent, ac propterea in Concilio Epis-
coporum & cæterorum Confacerdotum in hunc modum statuit. Si-
cut, inquit, Chorepiscopo (qui iuxta Canones Nœocæsariensis, uel se-
cundum aliorum decreta Patrum, iisdem sunt qui & Presbyteri) uel
Presbytero illicita consecratio est altaris, ita & constitutio. In diuinis
enim literis præcipiente Domino, solus Moyses in tabernaculo Dei
erexit altare, solus ipse unxit, qui utique summus sacerdos Dei erat, sicut
scriptum est de eo, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Ideoque id
quod tantum facere Principibus sacerdotum iussum est (Quorum
typum Moyses et Aaron tenuerunt) omnino decretum est, ut Chor-
episcopi uel Presbyteri (qui filiorum Aaron gestant figuram) arripere
non præsumant. Huic consentit decretum Hormisdæ Papæ. Nul-
lus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab
Episcopo loci fuerit consecratum uel permissum, ut sit discretio inter sacrum
et inter non sacrum, nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, degra-
detur, si clericus est: si uero Laicus, anathematizetur. Quin & consue-
tudo iam olim uetus Ecclesiæ fuit, ut ad dedicationem Ecclesiæ multi
Episcopi inuitarentur, qui hac occasione conuenientes, celebrato pu-
blico conuentu, de alijs etiam Ecclesiasticis negocijs tractabant & defi-
niebant. Sic in dedicatione Basilicæ, quam Liberius Præfectus & Pa-
tricius in Arausica ciuitate construxerat, conuenientes Episcopi Con-
ciliū Arausicanum celebrarunt, in quo collatis his quæ ad Ecclesiasti-
cam regulam pertinent: Quædam etiam capitula de gratia & Libero
arbitrio, ab Apostolica eis sede transmissa, sua quoque subscriptione ap-
probarunt, & ab omnibus obseruanda decreuerunt. Simili modo
Episcopi, ad dedicationem Basilicæ S. Mariæ in Arelatensi ciuitate
conuenientes, Concilium Arelatense Tertium habuerunt: in quo de
obseruatione Ecclesiasticæ regulæ quædam statuerunt. Quæ consue-
tudo tanto omnium consensu recepta, & ubique custodita fuit, ut et hæ-

Deritu cō-
secrādi Ec-
clesias et al-
taria.

c. 14. Agathæ.

A solis Epi-
scopis de-
bent conse-
crari tem-
pla & alte-
ria.

Leo. Epist. 86.

Psal. 98.

c. nullus Pres-
byter. de consi-
dist. 1.

Conuētus,
olim Epi-
scoporum in
Ecclesiarū
dedicationi-
bus.

c. 1. Arausicanū
Concilij.

Concilium
Antioche
num Arria
num.

Lib. 4. c. 9.

Araus. Concil.
c. 10.

Cui Episco
po præcæ
teris conue
niat conse
crare Eccle
siam aut al
tere nouū.

c. 33.

In Epistola ad
Episcopos per
Lucaniam &
Brutios, &
Siciliā. c. 27.

Chrismatis
cōsecratio
in die cœ
næ Domi
ni.

Fab. Epistol. 2.

ritici (quibus tamen illud in primis peculiare est, ut nihil innouatum relinquant) sua quoque Concilia per occasionē dedicationum celebra-
rent. Ad hunc modū Eusebius Nicomediensis egit, ut in Antiochia
Syriæ Synodus Arrianorū Episcoporum fieret, sub occasione uideli-
cet Ecclesiæ quam Constantinus fabricare cœperat: & post eius obitū,
Constantius filius, Decimo anno à tempore foundationis expleuerat,
in ueritate autem ad subuersionem Nicæni Concilij. In eo siquidem
Concilio id agebant tantum, ut fidem Nicænam: si non in totum sub-
uertere, saltem transformare, & principium præbere possent, ut fre-
quentibus Concilijs, alia subinde mutantibus & recitantes, efficerent, ut
definitio fidei paulatim in Arrianam uæsaniam relaberetur, ut Socra-
tes in Tripartita historia testatur. Inter omnes autem Episcopos qui
conueniebant, istantum consecrabat, in cuius Diœcesi & territorio
erat Ecclesia, ut in Concilio Arausicensi definitum est, in hunc modū.
Si quis Episcoporum in alienæ ciuitatis territorio, Ecclesiam ædificare
disponit, uel pro fundi sui negotio, uel Ecclesiastica utilitate, uel pro
quacunque sua oportunitate, permissa licentia ædificandi (quia prohi-
bere hoc nephas est) non præsumat dedicationem, quæ illi omnimo-
do reseruât, in cuius territorio Ecclesia assurgit. Et post pauca, Quod
si etiam sæcularium quicumque ædificauerit Ecclesiam, & alium magis
quàm eum, in cuius territorio ædificat, inuitandum putauerit: tam ipse,
cui contra constitutionem ac disciplinam gratificari uult, quàm omnes
Episcopi, qui ad huiusmodi dedicationem inuitantur, à conuentu ab-
stinebunt: Si quis excesserit, in reatum deuocabitur: si quis excesserit,
ordinem recognoscat Canonicum. Cæterum de Basilicis hæreticorū,
ita in Epaunensi Concilio constitutū est, Basilicas hæreticorū, quas tan-
ta execratione habemus exofas, ut pollutionem earum purgabilem nō
putemus: sanctis usibus applicare despiciamus, nisi quas per uiolentiam
nostris abstulerant, possumus reuocare. Illud quoque Ecclesiastica con-
suetudine receptum est, ut Ecclesiæ in honorem alicuius approbati san-
cti dedicarentur. Propter quod à Gelasio Papa arguuntur, qui in quo-
cunque nomine defunctorum constructiones ædificatas, sacris proces-
sionibus instituunt. Vnde & Basilicæ à sanctis, in quorum honorem
dedicantur, nomina accipiunt: ut alia Saluatoris, alia Apostolorum,
alia B. Mariæ uirginis, alia B. Petri, alia S. Pauli, alia B. Lauren, alia
S. Agnetis, alia S. Euphemie, & alia alijs nominibus & Sanctis
acceptis, appellantur. Adeo ut in toto orbe, uix Basilica aliqua reperia-
tur, quæ non sortita sit nomē à patrono aliquo, in cuius honorem de-
dicata & consecrata fuerit. Similiter reducendi ac renouandi sunt ri-
tus, in confectioe & benedictione Chrismatis, olei, uestium, cereo-
rum, aquæ, salis, & similium: quos Apostoli, & eorū successores S. Pa-
tres, instituerunt, & Catholica semper custodiuit Ecclesia. De Chris-
mate conficiendo, et singulis annis renouando, ita constituit Fabianus
Papa,

Papa. In illa die Dominus Iesus, postquam cœnavit cū discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobiscq; reliquerunt) Chrisma conficere docuit, ipsa enim lauatio pedum, nostrum significat baptismum, quando sancti Chrismatis unctione perficitur atq; cōfirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda; ita ipsius sancti Chrismatis confectio, per singulos annos est agenda, & de anno in annum reuocanda & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentū est per singulos annos, & iam dicto die innouandū, & uetus in sanctis Ecclesijs cremandum. Ista à sanctis Apostolis & eorū successoribus accepimus, uobiscq; tenenda mandamus. Hæc sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorū custodit: hæc Hierosolymorum & Ephesinorū tenet, in quibus Apostoli præsidentes hæc docuerunt, & uetus Chrisma incendi, & non amplius quàm uno anno uti permiserunt, atq; deinceps nouo frui, et non ueteri, iubentes docuerunt. Fit autem Chrisma ex oleo & Balsamo, idq; mystica ratione, ut Innocentius Papa Tertius docet. Per oleum enim nitor conscientiarū designatur, Iuxta illud, Prudentes uirgines acceperunt oleum in uasis suis, cum lampadibus suis. Per Balsamum, odor famæ exprimitur, propter quod dicitur, Sicut balsamum aromatizans odorem dedi. Nec ab alio conficitur Chrisma, quàm ab Episcopo, ut Leo Papa testatur. De qua re & Bracarensis Concilij primi, talis Canon extat. Placuit, ut si quis Presbyter, post hoc interdictum ausus fuerit Chrisma benedicere, aut Ecclesiam, aut altarium consecrare, à suo officio deponatur: Nam & antiqui Canones hoc uetuerunt. Item Concilium Carthaginense Secundum, Chrismatis confectio, & puellarum consecratio, à Presbyteris non fiant. Item Carthaginense Tertium, Vt Presbyter inconsulto Episcopo uirgines non consecret, Chrisma uero nunquam conficiat. Vnde Chrisma quod ab Episcopo conficitur, singulis annis certis temporibus more Ecclesiastico communicatur, ut sacris Canonibus cautum est. Sicut enim definit Antisiodorense Concilium, ut à media Quadragesimæ Presbyteri Chrisma petant, & si quis infirmitate detentus uenire non potuerit, ad Archidiaconum suum, uel Archisubdiaconū, transmittat, & Chrismario uel lintheo imponant, sicut reliquæ sanctorum deportari solent. Item Toletanum Primum. Quamuis penè ubiq; custodiatur, ut absq; Episcopo Chrisma nemo conficiat, tamen, quia in aliquibus locis uel prouincijs, Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit, ex hac die nullum alium, nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diocesim destinare: ita ut de singulis Ecclesijs ad Episcopum ante diem Paschæ Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, qui confectū Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ possint ad tēpus deferre. Item ex capitulis Græcarum Synodorum, Martini Episcopi Bracarensis. Omni tempore licet Episcopo Chrisma confi-

E iij

cere,

c. 1. de sacra unctione.

Matth. 25.

Eccle. 24.

Chrisma à solis Episcopis consecratur.

Leo Epist. 86.

c. 37.

c. 3. Carth. 2.

c. 36.

Chrismatis transmissio ad Ecclesias.

c. 6.

c. 10.

c. 11.

Id est, omni an- cere, & per suas Dioceses destinare, ita ut ad dirigendum Chrisma,
no semel, uide- Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paschæ, de singulis Ecclesijs ad
licet in die cœ- Episcopum destinetur. Est autem Chrisma à proprio Episcopo acci-
næ Domini, Et piendum, ut in Valsensi Concilio constitutum est, Cuius est talis Ca-
ponitur hic to- non. Per singula territoria Presbyteri uel ministri, ab Episcopis non
tum pro parte, prout libitū fuerit à uicinioribus, sed à suis proprijs, per annos singu-
temp9 pro an- los, petāt Chrisma, appropinquāte solennitate Paschali: nec per quem-
no, ut dicit cuncq; Ecclesiasticū, sed si qua necessitas aut ministrorum occupatio est,
Glo. c. Omni. per Subdiaconū: Quia inhonorū est inferioribus summa committi.
De consecra- Optimum est autē, ut ipse suscipiat, qui in tradendo usus est: Si quid
dist. 4. autē obstat, saltem is suscipiat, cuius officium est, sacrarium disponere,
c. 3. & sacramenta suscipere. Præterea, ut in ueteri testamento, non solum
Exod. 30. et tabernaculum & altaria, sed etiā mensa, Arca testamenti, candelabrū,
40. supellectilia, oleo unctiōis, ex præcepto diuino à Moyse ungebantur:
Benedictio Ira & in nouo testamento, uestes, calices, patenæ, et alia uasa sacra con-
salis et aque secrantur. Illis adiungimus benedictionem aquæ, salis, cereorum &c.
Epistola. 1. ad Nam de aqua & sale, ad hunc modū scribit Alexander Papa Primus.
omnes Ortho- Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi san-
dox. ctificentur ac purificentur: Quod & omnibus sacerdotibus faciendum
Num. 19. esse mandamus. Nam si cinis uitulæ aspersus sanguine, populum san-
Hebræ. 9. ctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinisq; pre-
4. Reg. 2. cibus sacra, populum sanctificat atq; mundat. Et si sale asperso per
Virtus sa- Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis
lis benedi- precibus sacratus, sterilitatem rerum aufert humanarū, & coinquina-
cti. tos sanctificat atq; mundat, & expurgat: & cætera bona multiplicat, &
Marci 5. insidias Diaboli auertit, et à phantasmatis uersutijs homines defendit.
Nam si tactu fimbriæ uestimenti saluatoris, saluatos infirmos esse non
dubitamus, quanto magis uirtute sacrorum eius uerborum diuinitus
sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis et animæ, humana per-
cipit fragilitas: Cerei Paschalis benedictionem, Zozimus Papa per
Cerei Pa- parochias concessit: Mystrium autem huius benedictionis, Toleta-
schalis be- num Quartum explicat his uerbis. Lucerna & cereus infra uigilias
nedictio. apud quasdam Ecclesias non benedicitur, & à nobis cur benedicatur
Platina in Zo inquirunt. Propter gloriosum enim ipsius noctis sacramentum, hæc
gimo. solenniter benedicimus; ut sacre Resurrectionis Christi mysterium,
c. 8. quod tempore huius noctis uotiuè aduenit, benedictione sanctificati
luminis suscipiamus, & quia hæc obseruatio per multarum loca terra-
rū, regionesq; Hispaniæ, in Ecclesijs commendatur: dignū est propter
unitatem pacis, ut & in Gallitanijs Ecclesijs conseruetur. Nulli autem
impunē erit, qui hæc contempserit, sed patrum regulis subiacebit. Ac de
ritibus rerum sacrarum, quatenus ad earundem consecrationem &
benedictionem pertinet, quid obseruauerit antiquitas, hæc, quæ bre-
uiter perstrinximus, sufficiant.

De rebus sacris & Dominicis non prophanandis;
Caput II.

Deo autem res ad diuina ministeria deputatae, à Pontificibus consecrantur et benedicuntur, ut intelligatur, eas ab usu prophano omnino remotas esse debere. Ideoque maiorem quoque illis reuerentiam esse adhibendam. Quod & in ueteri testamento praeceptum fuit, Sic enim de Oleo sacro loquitur Dominus ad Moysen: Filijs quoque Israel dices, Hoc oleum unctionis, sanctum erit mihi, in generationes uestras. Caro hominis non ungetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facietis aliud: quia sanctificatum est, & sanctum erit uobis. Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Iubet igitur non solis sacerdotibus, sed uniuerso populo Israel, ut non faciant tale unguentum, in usus humanos: hoc est enim quod ait, Caro hominis non ungetur. Prohibet ergo simile fieri in usus suos, & interitum minatur, si quisquam similiter fecerit, id est, unguentum ad usus suos. Similiter si simile confecerit, uel cuiquam hinc dederit exteri Nationi. Idem in nouo testamento sacris Canonibus prouidentissime cautum est. Ac de sacris quidem uestibus, ita scribit Stephanus Papa. Vestimenta (inquit) Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusque diuinus omni cum honorificentia & honestate, à sacerdotibus reliquisque Ecclesiae ministris celebratur, & sacrata debent esse & honesta. Quibus alijs in usibus (cum Deo eiusque seruitio consecrata & dedicata sint) nemo debet frui, quam Ecclesiasticis & Deo dignis officijs. Quae nec ab alijs debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne ultio, quae Balthasar Regem percussit, super haec transgredientes & talia praesumentes, ueniat diuina, & corruere eos faciat diuinae ultionis iustum flagellum ad ima. Idem de uasis sacris in Agathensi Concilio constitutum est, Cuius talis extat Canon. Non oportet in sacratos ministros licentiam habere, in Secretarium (quod Graeci Diaconicon appellant) ingredi & contingere uasa Dominica: Immo & ne sacratos quidem omnes, Quoniam non oportet Subdiaconos licentiam habere, in secretarium siue sacrarium (quod Graeci Diaconicon appellant) ingredi, & contingere uasa dominica, ut Laodicense constituit Concilium. Quos ritus ita custodiendos censuerunt ueteres, ut qui eos neglexissent, grauiter semper coarguendos: ac talem neglectum, uelut pestem quandam, in Ecclesia relecandum putauerunt. Quod Epistola Soteris, Decimi tertij à Petro, pontificis, ad Italiae Episcopos scripta plane indicat, in qua inter cetera ita scribit, Sacratas Deo foeminas uel Monachas, sacra uasa, uel sacratas pallas, penes uos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlatum est

Exod. 30.

Aug. lib. 2.
questionum suis
per Exodum q.
135.

De sacris
uestimentis
Epistola 1. ad
Hilariū Episcopum.
De consec. dist.
1. c. uestimenta.

Daniel. 5.

De sacris
ualis.

c. 66.

c. 23.

Mandatū
Soteris Pa-
pae de res-
bus sacris.

Res sacras cremari potius quam prophana-
ri debere. tum est ad Apostolicam sedem: Quæ omnia repræhensione & uitur-
peratione plena esse, nulli rectè sapientum dubium est. Quapropter
huius sanctæ sedis autoritate, hæc omnia refecare uobis funditus,
quanto citius poteritis, censemur: & ne pestis hæc latius diuulgetur,
per omnes prouincias abstergi citissimè mandamus. Quin ita sa-
cras res, ab usu prophano alienas esse uoluerunt sancti Patres, ut etiam
corruptas iam & uetustate consumptas, etiam si ad alium usum utiles
sint, & pietatem etiam præferre uideantur, comburendas potius
quàm prophanandas esse: immo etiam cineres earum occultandos
decreuerunt. De his enim ita scribit Clemens Papa primus. De uas-

*In Epistola 2.
ad Iacobū fra-
trem Domini.*

Ne clerici prophanis
usibus ad-
hibeant res
sacras.

Aruernen-
se.

c. 3.

c. 5.

c. 12.

c. 7.

Ne res sa-
cræ in pro-
priū usum
conuertan-
tur.

c. 2.

sis sanè sacris ita gerendum est. Altaris palla, Cathedra, palla, cande-
labrum, & uelum, si fuerint uetustate consumpta, incendio dentur.
Quasi non liceat ea, quæ in sanctuario fuerunt, malè tractari, sed incen-
dio uniuerfa tradantur: Cineres quoque eorum in baptisterio inferan-
tur, ubi nullus transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimento
rum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Idem in ea-
dem Epistola. Nemo per ignorantiam clericus, palla mortuum cre-
dat obuoluendum, aut Diaconus scapulas operire uelit, quæ fuit in al-
tari, aut certe quæ data est in mensam domini, Qui hæc fecerit, uel
leuiter quasi nihil & negligenter habuerit diuina mysteria, Diaconus
triennio, sexque mensibus, à dominico alienus erit altari, graui
percussus anathemate. Quod si clericum Presbyter non commonue-
rit, decem annis, & quinque mensibus excommunicatus sit, propter
quod de dominicis sacramentis subiecta sibi non commonuerit mini-
steria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiæ.
Item Concilium Aruernense, Obseruandum ne pallis uel ministe-
rijs diuinis, defunctorum corpuscula obuoluantur. Idem, De operto-
rio dominici corporis seu palla altaris, nunquam sacerdotis corpus,
dum ad tumulum euehitur, obtegatur: quia sacro uelamine usibus
suis non reddito, dum honorantur corpora, altaria polluuntur.
Item Antissiodorense, Non licet mortuis nec Eucharistiam, nec
osculum tradi, nec uelo, nec pallis corpora eorum obuolui. Item Ar-
uernense. Ne ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur,
ne dum improborum contactu pompaque secularis luxuriæ polluun-
tur, ad officium sacri ministerij uideantur indigniora. Item Bra-
carense tertium, de rebus sacris non prophanandis, generaliter
ad hunc modum decreuit. Omni cura omni studio prouiden-
dum est, ne hij qui locum uidentur obtinere regiminis, contu-
meliam uideantur inferre cœlestibus sacramentis. Etenim quod &
auditui terribile, & uisui execrabile iudicatur: relatum est nobis, quod
quidam sacerdotum, sacrilega temeritate præcipientes, uasa domini
in proprios usus assumant, epulasque sibi in eis comedendas appo-
nant. Quod malum et obstupescences defleuimus, & deflentes obstu-
pescimus

pescimus, ut illic humana temeritas sibi epulum præparet, ubi S. Spiritum cognoscitur aduocasse: & ibi esu carniū crapulatus assumat, ubi diuina uisus est celebrasse mysteria: & in quibus tantum sibi offerri Sacramenta pro expiatione delictorum præcepit, in his expleat uoluntatem ludibij sui. Et ideo huius de cætero præsumptionis persona, quæ sciendo diuina uasa uel ministeria, aut in usus suos transtulerit, aut comedere in his: uel poculum sibi sumendum elegerit, gradus sui uel officij periculum sustinebit: ita tamē, ut si de sæcularibus fuerit, perpetua excommunicatione damnetur: si uero religiosus, ab officio deponatur. Sub hac quoq; damnationis sententia, et illi obnoxij tenebuntur, qui Ecclesiastica ornamenta, uela, uel alia quælibet indumenta, atq; etiam utensilia, sciendo in suos usus transtulerint, uel alijs donanda uel uendenda crediderint. Præterea in lauandis & repurgandis sacris uestibus, eam cautionem adhiberi uoluerunt ueteres, ne inde prophanatio aliqua sacrorum contingeret. De qua re ita constituit Clemens. Pallas & uela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus ministris, iuxta sacrarium lauent, nō eicientes foras à sacrario uelamina dominicæ mensæ, ne forte puluis dominici corporis male decidat, à sindone foris abluto, et erit hæc operati peccatum. Idcirco intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cū diligentia custodire. Sane peluis noua comparetur, & præter hoc nihil aliud tãgat: sed nec ipsa peluis uelis apponatur lauandis, nisi quæ ad dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea lauentur, et in alia, uela ianuarum. De uelis autem ianuarum cura sit Ostiarijs, ex admonitione maiorū, ne quis negligens aut ignarus, ad uelum ianux domus domini manus incōdite tergat, sed statim coercitus discat omnis homo, Quia uelum atrij domus domini sanctum est. Item de eadem re Hilerdense Concilium, ut Gratianus refert. Omnis Presbyter qui fontem lapideū habere nequiuert, uas cōueniens solummodo ad baptizandi officiū habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandū, & ad pallas altaris, propria habeantur uasa, in quibus nihil aliud fiat. Ad eandem rationē pertinent leges tam Ecclesiasticæ quā ciuiles: quas de non uiolandis sacerdotibus, de non rapiendis sacris uirginibus, de nō prophanandis polluendisq; templis, alijsq; sacris locis, de non spoliandis item Ecclesijs, de nō distrahendis earundē rebus sacris, sacra Cōcilia sanctiq; Patres, diuicq; Imperatores sanxerūt atq; constituerūt. De quibus in seditionis nostris abunde diximus. Sic et cōmercia, iudicia, tam ciuilia quā criminalia, sæcularia, alijsq; prophani actus in Ecclesia exerceri prohibentur. Hoc ante omnia Christus et uerbo docuit, & exemplo testatus est, qui uendentes & ementes de templo facto de funiculis flagello eiciens. Nolite, inquit, facere domum patris mei domum negociationis: De qua re multa S. Patres constituerunt: sed quæ omnia unus Canon Gregorij Papæ decimi

Quibus licet lauare sacras uestes.

Epistola. 2. ad Iacobum fratrem domini.

Noua peluis ad lauandum comparata.

c. omnis Presbyter de conse. dist. 4.

17. q. 4. per tot. l. si quis nō dicā. l. si quis in hoc gen9 C. de Epi. & cle.

c. 1. & c. cum Ecclesia. de Immu. Eccles.

Iohan. 2.

De Immu. Ec-
cles. c. decet.
lib. 6.

L. nemo. C de
ss. Eccles. c.
ibi glo.

c. 31.

c. 4.

decimi complectitur, Qui sic habet. Nullus in Ecclesijs, in quibus cum pace ac quiete uota conuenit celebrari, seditionem excitet, conclamatio nem moueat, impetumue committat. Cessent in locis illis uniuersita- tum & societatum quarumlibet Concilia, conciones, & publica parla- menta: Cessent uana, & multo fortius fœda & prophana colloquia: Cessent confabulationes quælibet: sint postremo quæcunq; alia, quæ diuinum possunt perturbare officium, aut oculos Dominicæ maiesta- tis offendere, ab ipsis prorsus extranea: Vbi peccatorum uenia est po- stulanda, ne ibi peccandi detur occasio, aut depræhendantur peccata committi: Cessent in Ecclesijs, earumq; cœmiterij, negotiationes, & præcipue nundinarum ac fori cuiuscunq; tumultus: Omnis in eis sæ- cularium iudiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Lai- cos, criminalis maxime, agitur: sint loca eadem, à Laicorum cogita- tionibus aliena. Quin et ciuili lege sancitum est, ne Apostolorum uel Martyrum sedes, humanis corporibus sint concessa, Vt Gratianus Valentinianus & Theodosius constituerunt, id est, ne in Ecclesijs Apo- stolorum uel Martyrum, uel humana corpora sepeliantur, uel homini- bus habitatio permittatur. Quædam etiam sacra loca ne ingredi qui- dem Laicis permissum est, ne uel eorum ingressu contaminentur, ut in Bracarensi primo constitutum est. Placuit, ut ingredi sacrarium ad communicandum non liceat Laicis, uiris uel mulieribus: nisi tantum clericis, sicut antiquis Canonibus institutum est. Item in Synodo Tu- ronica secunda. Placuit, ut Laici secus altare, quo sancta mysteria cele- brantur, inter clericos tam ad uigilias quam ad Missas stare penitus non præsumant: sed pars illa, quæ à cancellis uersus altare diuiditur, Choris tantum psallentium pateat clericorū, ad orandum & commu- nicandum Laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorū.

De Cæremonijs, quæ ad usum rerum sacrarum pertinent.

Caput. III.

Vsus unguē
di circa sa-
cramentū
Baptismi.

c. Ecclesiastica
rum. ii. dist.

Enio iam ad ritus rerum sacrarum secundi generis, eos uidelicet qui ad usum sacrificij & sacramentorum adhibentur. Inter quos præcipuus est unctio Chris- matis & olei: quæ non solum sacramentis, sed etiam alijs consecrationibus adhibentur. Primum igitur, in sacramento baptismatis, sacer regenerationis fons dum consecratur, oleo unctionis duobus solennibus diebus signatur, Paschæ & Pentecostes, Non enim licet in aqua non conse- crata baptizare, nisi tempore necessitatis. Vt Victor Papa constituit. Deinde infans primum oleo catechumenorū inungitur, in pectore & inter scapulas: Post baptismum in uertice ungitur Chrismate. De his unctionibus ita Augustinus, Benedicimus fontem baptismatis oleo unctionis. Huic accedit, quod ter oleo inungimus quos baptizamus. Idem,

Idem huiusmodi unctionis mysteriū explicans (ut in Institutione Co-
loniensi refertur) Vngimur, inquit, in pectore & scapulis, quoniam
fides mente concipitur, & opere perficitur. Vngitur pectus, ut signi-
ficetur hoc pectus consecrari Christo, & mentem in sanctæ Trinitatis
fide confortari, in qua amodo nullas reliquias latentis inimici residere
oporteat. Vngimur inter scapulas, ut significetur baptizandum per
gratiam undiq; muniri ad bona opera facienda, & ad portandum
onus domini fortitudinem accipere, Sicut Ambrosius ait, Vnctus es
quasi Athleta Christi, quasi certamen huius sæculi luctaturus, Et In-
nocentius Papa Tertius, eiusdem mysterij rationem assignans, ita
scribit, In pectore baptizandus inungitur, ut per sancti Spiritus do-
num abijciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam:
quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas, ut per Spiritus S. gratiam ex-
cutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exercean,
quia fides sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit mun-
ditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo
laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem secundum Apo-
stolum operetur. In uertice uero baptizatus inungitur, ut sit paratus
omni petenti de fide reddere rationē. Quia per caput intelligitur mens:
Iuxta id quod legitur, Oculi sapientis in capite eius: Cuius superior pars
est ratio, inferior est sensualitas. Vnde bene per uerticem, quæ est su-
perior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis.
In sacramento ordinis, Sacerdotes oleo unctionis, Episcopi Chris-
mate inunguntur. Qui ritus ab ipsis Apostolis ad nos descendit, De
qua re ita scribit Anacletus Papa. Ordinationes Episcoporum autho-
ritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episco-
pis sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutinium diligenter
agant, ieiuniumq; cum omnibus celebrent precibus, & manus cum
S. Euangelij quæ prædicaturi sunt imponentes, dominica die hora
tertia orantes: Sacraq; unctione, exemplo Prophetarum & Regum,
capita eorum more Apostolorum & Moyfi ungentes: Quia om-
nis sanctificatio constat cum Spiritu sancto, cuius uirtus inuisibilis
sancto Chrismati est permixta, & hoc ritu solennem celebrent ordi-
nationem. In confirmatione, confirmandi Chrismate in fronte
inunguntur, Idq; ab Episcopo fit, non à sacerdote: solus enim Episco-
pus in fronte Chrismate confirmat, ut tradit Innocentius Papa,
Presbyteris seu extra Episcopum, seu Episcopo præsentem, cum bap-
tizant, Chrismate baptizatos ungere liceat, sed quod ab Episcopo
fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare:
quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Paracletum. Item Grego-
rius, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro Chris-
mate nō præsumant: sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, &
Episcopi post modū cōfirmant in fronte. Non solū autē in sacramētis,
sed

Mysteria
unctionis.Ambro. de Sa-
cramentis. c. 2.Cur bap-
tizandus un-
gitur in pe-
ctore, inter
scapulas &
in uertice.
c. 1. de sacra-
mēte.

Ro. 1.

Iac. 2.

Gal. 5.

1. Pet. 3.

Eccles. 2.

In Epistola ad
Episcopos Ita-
lie.Ritus con-
secrandi
EpiscoposVnus Chris-
matis in Cō-
firmatione.c. Presbyter
de cons. dist. 4.c. Presbyteri
de cons. dist. 4.

Vsus Chris- sed etiam in ipsis rerum dominicarum & sacrarum consecrationibus
matis in cō & benedictionibus, usus Chrismatis & olei adhibetur. Nam & Ecce-
secratione siæ cum dedicantur, in quibusdam partibus Chrismate unguuntur. Si-
Ecclesiarū militer altaria dum consecrantur, oleo & Chrismate inunguntur, si-
et altarium quidem in altari mensa est, & urna reliquiarum. Vtrunq; autem oleo
Altare mē- & Chrismate inungitur: mensa quidem, qui est lapis quadratus impo-
sam habet situs altari super infuso oleo & Chrismate, in quatuor cornibus & in
et urnam. medio: Vrna autem, quæ sepulchrum appellatur, in quatuor angulis.
Similiter & tabula in eodem sepulchro priusquam eidem infertur,
signo crucis ex Chrismate roboratur. Templata & altaria ad usum

*Epistola 1. c. 1.
c. sicut, de cō-
seca. dist. 1.* sacrificij inprimis necessaria sunt. Nam (ut inquit Fœlix Papa Quar-
tus) Sicut non alij quàm sacrați Deo sacerdotes debent Missas cele-
brare, nec sacrificia super altare offerre: sic non in alijs quàm in domi-
no consecratis Locis, id est, in tabernaculis, diuinis precibus à ponti-
ficibus delibatis, Missas cantare, aut sacrificia offerre licet, nisi summa
coegerit necessitas. Satius est ergo Missam nō cantare, aut nō audire,
quàm in his locis ubi fieri non oportet, nisi pro summa necessitate
contingat: quoniam necessitas legem non habet. Vnde scriptum est,
Deutro. 12. Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem uideris, sed in om-

ni loco quem elegerit Deus tuus. Iudæi enim loca, in quibus domino
Ne offera- sacrificabant, diuinis habebant supplicationibus consecrata: nec in
tur sacrifici sacrificabant, diuinis habebant supplicationibus consecrata: nec in
um nisi in alijs quàm in Deo dicatis, locis munera domino offerebant. Si igi-
locis con- tur Iudæi, qui umbræ legis deseruiebant, hæc faciebant: multò magis
secratis. quibus ueritas patefacta est, & gratia & ueritas per Iesum Christum
Ioh. 1. data est, templa domino ædificare, & prout melius possumus ornare,
eac; diuinis precibus & sanctis unctionibus, suis cum altaribus &
ualis: uestibus quoq; & reliquis ad diuinum cultum explendum
utensilibus, deuotè & solenniter sacrare, & non in alijs locis quàm
in domino sacratis ab Episcopis, celebrare & sacrificare debemus.

*e. missar. de
conf. dist. 1.* Item Concilium Triburiense, Missarum solennia non ubiq; sed
in locis ab Episcopo consecratis, uel ubi ipse permiserit, celebranda esse
censemus. Vnde sacerdotes sacrificaturi, testes secum adhibere
debent, & non soli sacrificare, ut domino perfectè in sacratis Deo

*Anacle. Epi-
stola 1.
Cle. Epist. 3.* sacrificare locis probentur, ut Anadetus Papa definit. Et Clemens
ille, à B. Petro instructus & ordinatus, testatur, qui de eadem re
scribens. Hic ergo, inquit, id est, in præsentī uita positos oportet
nos agnoscere uoluntatem Dei, ubi & agendi & sacrificandi est
locus. Quoniam in alijs locis sacrificare & Missas celebrare non
licet, nisi in his in quibus Episcopus proprius iusserit, aut ab Episcopo
regulariter ordinato, tenente uidelicet ciuitatem ubi consecratus
fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda, do-
cente nos nouo & ueteri testamento. Hæc Apostoli à Domino acce-
perunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, uobisq; & omnibus
absq;

absq; repræhensione tenere & docere, quibus agendum est, manda-
mus: Vnaquæq; etenim res, tempus suum habet & locum: operum ^{Ecclesi.}
hic locus est, tempus uero meritorum est sæculum futurum. Similiter
in templis orandum, communicandum, uerbum Dei audiendum
est, Quod & Apostoli fecerunt, De quibus dicitur, quod simul cum
omnibus qui credebant, quotidie perdurauerint unanimiter in tem- ^{Act. 2. & 4}
plo: Item quod in uno loco in oratione & obsecratione perseueraue-
rint. Ecclesijs plerunq; atria coniuncta sunt, & in quibusdam etiam ^{Septa Ec-}
locis claustra, intra quæ sunt Domus & habitationes Canonicorum, ^{clesiarum}
& Cœmeteria: Quæ quidem omnia intra septa Ecclesiæ continentur. ^{quousque}
Sunt autem septa Ecclesiæ fines, quibus totus Ecclesiæ ambitus con- ^{se extendit}
tinetur. Hæc à ianuis Ecclesiæ in toto circuitu ad 30. passus extendun-
tur, Vt in Toletano & Aureliano Concilijs constitutum est: Quod
de minoribus Ecclesijs accipiendum est. Maior autem Ecclesia per cir- ^{c. sicut. 17. q. 4}
cuitum 50. passus habere debet, Vt Nicolaus Papa rescripsit. Sicut
(inquit) antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus, ut ma-
ior Ecclesia, per circuitum Quadraginta passus habeat. Capellæ ue-
ro, uel minores Ecclesiæ, Triginta. Horum finium leges quoq; Impe- ^{L. presenti. le}
riales meminerunt, ut post hac dicitur. Minores uero capellæ castel- ^{ge C. de his qui}
lorum, nec 30. passuum circuitum habent, idque propter angustiam ^{ad Eccle. conf.}
locorum. Est autem passus mensura Quinque pedum: Pes spa- ^{Gl. in d. c. si}
cium 15. digitorum, Vt Isidoro placet. Sed & atria, claustra, cœmete- ^{cut. Per. c. q. 1}
ria, aliaq; omnia quæ Ecclesiæ finibus & septis clauduntur, benedi- ^{quis et c. Que}
cti sunt: adeo ut qui hæc ipsa uiolat, non minus sacrilegus sit, quam ^{sisti 17. que. 4}
si in ipsa Ecclesia sacrilegiū perpetrasse conuinceretur. Porro Ecclesie ^{Gl. in c. sicut}
septa in hunc usum præfiniuntur, ut his ipsis præmunita Ecclesia, & ^{antiquitus, 17}
minus profanetur & ipsius reuerentia magis custodiatur. Vnde quæ ^{quest. 4}
cunq; immunitates Ecclesijs conceduntur, eadem etiam ijs locis, quæ ^{L. si quis in}
intra septa earum continentur, concessæ intelliguntur. Nam ut ad ^{hoc genus C.}
Sacrosanctas Ecclesias confugientes immunitatem habent, ut inde ^{de ep. et cler.}
inuiti extrahi non possint: ita & in atrio, claustro, & cœmeterijs Ecce- ^{c. si quis suadē}
siæ, eadem immunitate gaudēt: Vt inde deiici, trahi, aut protrahi nō ^{te. 17. q. 4}
debeant, ut sacris Canonibus & legibus Imperialibus sancitum est. ^{Immunita}
Sic enim habet Canon Concilij Aurelianensis Primi. De homicidis, ^{tes Ecclesia}
adulteris, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus ob- ^{rū etiam ad}
seruandum, quod Ecclesiastici Canones decurrerunt, & lex Roma- ^{atria et cœ-}
na constituit, ut ab Ecclesiæ atrijs uel domo Episcopi, reos abstrahe- ^{m iteria do-}
re omnino non liceat: sed nec alteri consignare, nisi ad Euangelia da- ^{mosq; Epis-}
tis sacramentis, de morte & debilitate, & omnium poenarum genere ^{coporum}
sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminofus, de satisfactione cōueni- ^{extendun-}
at. Domum autem Episcopi accipimus, etiam eam, quæ extra circui- ^{tur.}
tum Ecclesiæ sita est, sicut & familia Episcopi priuilegio Ecclesiasti- ^{c. 3}
ci fori gaudet, & si ipsa sit secularis. De eadem re Concilium Tolet- ^{Panor in e. po}
tanum ^{de immu. eccl.}
^{gl. in c. id con-}
^{stituimus. 17}
^{quest. 4}

c. 10
Confugiē-
tes ad Ec-
clesiam ex-
trahi non
debent.

L. presenti C.
de his qui ad
Eccles. confu.

c. pe ubi panor
de immu. Eccl.

c. inter alia,
de immu. Eccl.
Pœna in ui-
olatores im-
munitatū
Ecclesiarū

c. sicut antiqui
tus 17. quæ 4

Quid sig-
nificat con-
secrata uas-
sa & alia.
Psal. 115

tanum duodecimum ita definiuit, pro his qui quolibet metu uel ter-
rore, Ecclesiam appetunt, hoc sanctum Concilium definiuit, ut nulus
audeat confugientes ad Ecclesiam uel residentes, inde ui abstrahe-
re, aut quodcunq; nocibilitatis, uel damni seu spoliij, residentibus in
loco sancto inferre, sed esse potius his ipsis qui Ecclesiam petunt, per
omnia licitum in 30. passus ab Ecclesia progredi, in quibus triginta
passibus uniuscuiusque Ecclesiæ in toto circuitu reuerentia defendas-
tur. Sic tamen ut hi qui ad eam confugiunt, in extraneis uel longe ses-
paratis ab Ecclesia domibus, nullo modo abscedant: sed in hoc 30. passu
suum numero, absq; domorum extraneorum receptaculo progredien-
tes, aditum obtinebunt, ut ad requisitum naturę usum debitis exe-
ant locis: & nullo teneantur euentu necessitudinis, qui dominicis se
defendendos commiserint claustris. Lex Romana ita habet. Ex sa-
cro sanctis Ecclesijs eorumque finibus, quos anteriorum legum præ-
cepta sanxerunt, nullos expelli aut eijci aliquando patimur: nec in
Ecclesijs reuerēdisimis ipsis, ita quenquam detineri atq; constringi,
ut ei aliquid aut uictualium rerum, uel uestis negetur, aut requies.
Quod si in finibus Ecclesiasticis latitant, religiosissimus œconomus,
uel defensor Ecclesiæ, uel certe quem his negotijs commodiorem au-
toritas Episcopalis elegerit, reconditam latentemq; personam, decen-
ter sine ullo incommodo, monitus, intra fines Ecclesiæ si inuenitur
præsentet. Atq; hæc locum habent etiam in Ecclesijs nondum conse-
cratis, sed in quibus tamen diuina officia celebrantur: Nam & ipsæ
hac immunitate gaudent, ut confugientes ad ipsas, inuiti extrahi non
possint. Et hæc omnia generaliter de omnibus accipienda sunt, qui
ad Ecclesias cōfugiunt, siue reatu aliquo criminis, siue debitorum pō-
dere fatigentur: ut neq; inuiti de Ecclesijs extrahi, nec amplius ulti-
mo supplicio affici possint, tantum exceptis publicis latronibus, &
nocturnis agrorum depopulatorib. Sed & pœna in eos tam Cano-
nica quàm ciuilis constituitur, qui his legibus contemptis, ac immuni-
tate Ecclesiastica uiolata, eos qui ad Ecclesias confugerunt, ac intra es-
arum septa se continuerūt, per uim expulerunt, uel quocunq; modo
extraxerunt. Siquidem Canones eos Communione fidelium priuāt.
Lex uero ciuilis, ut reos læsæ maiestatis persequitur: ipsis nimirum ca-
pitali & ultimi supplicij animaduersione plectendis. Quin etiam resti-
tui oportet tam personas quàm bona, quæ ex Ecclesijs subtrahita fue-
rint, ut Nicolaus Papa definiuit. Qui confinia, inquit, Ecclesiarum
infringere tentauerit, aut personam hominis uel bona eius inde sub-
traxerit, nisi publicus latro erit, quousq; emendet, & nisi quod rapue-
rit reddat, excommunicetur. Iam uero & sacra uasa, ut calix, pate-
na: similiter sal, aqua benedicta, uinum, cinis, lampades, incensa, lumi-
naria, reliquæ, cruces, sacrificio alijsq; diuinis officijs adhibentur: quæ
& ipsa mysteriorum diuinorum significationem habent. Calix passio-
nem

onem Domini significat, ut in Psal. Calicem salutaris accipia: Et ipse ^{Luce. 11}
 Dominus, Pater transfer calicem hunc à me. Sal sapientiam signifi- ^{Sal.}
 cat, iuxta illud, Sermo uester sit sale conditus: Et Dominus ad disci- ^{Coloss. 4}
 pulos, Habete sal in uobis, & pacem intra uos: Item, Vos estis sal ter- ^{Marc. 9}
 re, quod si sal infatuatum fuerit, in quo condietur? Aqua interdū ^{Matth. 5}
 prædicationem significat. Vt, Omnes sitientes uenite ad aquas: Inter- ^{Aqua.}
 dum populos, ut in Apocalypsi. Aquæ quas uidisti, populi sunt & ^{Esaie 55}
 gentes. Vinum animæ exultationē, ut, Vinum lætificat cor hominis: ^{Apocal. 17}
 Item, Exultatio animæ & corporis uinum, moderate potatum. Ci- ^{Vinum}
 nis poenitentiam designat, ut in Psalmo. Quia cinerem tanquam pa- ^{Psal. 103}
 nem manducabam, Aqua interdum spiritum S. significat, iuxta illud ^{Ecclesi. 31}
 quod Dominus dicit. Qui credit in me, flumina de uentre eius fluent ^{Cinis.}
 aquæ uiuæ. Quod Euangelista exponens ait, Hoc autem dixit de spi- ^{Psal. 104}
 ritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum: Item mundificati- ^{Ioann. 7}
 onem, iuxta illud Prophetæ, Effundam super uos aquam mundam ^{Aqua bēa}
 & c. Aqua benedicta sale aspersa, sanctificationem & mundificatio- ^{nedita.}
 nē significat, & operatur: insidias item Diaboli aufert, & a malis phā- ^{Ezech. 36}
 tasmatis liberat. Qua de re memorabilis extat epistola Decretalis A- ^{Aqua Ex-}
 lexandri Primi, Papæ ac Martyris, iam supra recitata. Nec temere ^{piationis.}
 hic ritus aquæ benedictæ, in Ecclesia institutus est: nam in ueteri testa- ^{Nume. 19}
 mento erat aqua expiationis, cuius aspersio significationem mundati- ^{Ezech. 36}
 onis habebat, ut in Numeris. Qui tetigerit cadauer hominis, siue hu- ^{Thus.}
 manæ animæ morticinū, & propter hoc septem diebus fuerit immun- ^{Apoc. 8}
 dus, aspergatur ex hac aqua die tertia & septima, & sic mundabitur ^{Psal. 140}
 a peccato: Item, Qui aqua expiationis aspersus non erit, immundus ^{Cerei et lu-}
 erit, et manebit spurcitia eius super eum. Quibus cōsentit illud Pro- ^{minaria}
 phetæ, Aspergam super uos aquam mundam, & mundabimini ab ^{quid signi-}
 omnibus immunditijs uestris, & dabo uobis cor nouum, et spiritum ^{ficant.}
 nouum. Thus & incensum orationem significat, & eius ascensum ^{Luce 2}
 ad Deum, ut in Apocalypsi. Ascendit fumus incensorum de oratio- ^{Ioan. 1. & 8.}
 nibus sanctorum, Et in Psalmo. Dirigatur oratio mea sicut incen- ^{Matth. 5}
 sum in conspectu tuo. Candelabra cerei & luminaria, omnibus di- ^{Matth. 5}
 uinis officijs, maxime uero sacrificio adhibentur: & significant Chri- ^{Matth. 5}
 stum qui est lumen illud, quod paratum est ad reuelationem gentiū.
 Item, lux illa uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in
 hunc mundum. Item, Lux mundi, ut ipse de se testatur, dicens. Ego
 sum Lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habet
 bit lumen uitæ. Et fortassis hoc etiam significant, ut opera bona sacer-
 dotum in aperto fiant. Quibus dictum est, Vos estis lux mundi, Nō
 potest ciuitas abscondi super montem posita: neq; accendunt lucer-
 nam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat
 omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus,
 ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in

Ioann. 5 cælis est. Talis fuit Ioannes Baptista, de quo Dominus dicit, Ille erat
 Ne erigan tur altaria lucerna ardens & lucens. Reliquiarum usus est, ut in altaribus con
 tur altaria secratis condantur, nec altaria, in quibus non conseruantur reliquiæ,
 sine reliqui erigantur aut consecrentur. De qua re ita constituit Aphricanū Con
 cilium. Item placuit, ut altaria, quæ passim per agros, & per uias, tan
 quam memoriæ martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus
 aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis
 eisdem præsumt, si fieri potest, euertantur: Si autem hoc per tumultus
 populares non sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca fre
 quentent: ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti tenean
 tur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur:
 nisi ubi corpus aut aliquæ reliquiæ sunt, aut origo alicuius habitatio
 nis, uel possessionis, uel habitatiōis, fidelissima origine traditur. Nam
 quæ per somnia, & inanes quasi reuelationes quorumlibet hominū
 ubicunque constituuntur altaria, omni modo reprobentur, Item,
 in Quinto Carthaginensi, & iisdem uerbis definitur, Item, in Es
 paunensi, sanctorum reliquiæ in oratorijs uillaribus non ponantur:
 nisi forsan clericus cuiuscunq; Parochiæ, in cuius Ecclesia eas esse con
 tingat, huiusmodi sacris cineribus psallendi frequentia famuletur, ut
 supra quoque notatum est.

De ritibus sacrarum uestium, & earundem usu restituendo.

Caput IIII.

Vestes sa
 cræ Episco
 porum &
 Presbyte
 rorum.

psalm. 131
 Amictus
 seu super
 humerale
 quid signi
 ficat.

2. Tim. 2
 Matth. 26

ED & uestes sacræ, non solum ad sacrificium, sed
 etiam ad orationes, consecrationes, benedictiones,
 & alios similes cultus adhibentur. Et alijs quidem
 Episcopi, alijs sacerdotes, alijs diaconi, & subdiacon
 ni, in sacris ministerijs utuntur. Etenim Episcopus
 & presbyter sacrificaturi, uestes quotidianas exuunt
 & induunt mundas & sacras, Amictum, Albam talarem, Cingulū,
 Stolum, Manipulum, Casulam. Et hæc quidem ornamenta, utriq; et
 Episcopo & presbytero communia sunt. Præter hæc autem, Episco
 pus quædam propria habet quibus induitur, ut sunt Caligæ, sanda
 lia, succinctorium, tunica, dalmatica, Chirothecæ, mitra, anulus, ba
 culus pastoralis. Vestimenta autem sacra, bona opera accipimus,
 Propheta testante, qui ait in Psalmo: Sacerdotes tui induantur iusti
 tia. Amictu igitur uestiuntur Episcopus & presbyter, loco Ephod
 siue superhumeralis et rationalis. Superhumerale autem ab humeris,
 opera significat: sacerdos enim non debet esse ociosus, iuxta illud A
 postoli, Labora sicut bonus miles Christi. Amictus, operimentum
 repræsentat, quo ludæi uelabant faciem Christi dicentes. Prophetiza
 nobis Christe, quis est qui te percussit? Alba, quæ in ueteri testamēto
 Poderis

Poderis appellabatur, & erat sacerdotalis linea, corpori penitus astricta: quæ & Talaris, unde & Poderis dicta, eadem subucula dicebatur. Significat autem Poderis doctrinam secretiorem atque perfectiorem, qua præditus esse dicitur sacerdos, secundum Eucherium in formulis spiritualibus, ut in Exodo. Et fecerunt uestimentum Poderis, sub umbone, opus textile totum hyacinthinum. Stricta autem erat ludæis propter seruitutem in timore, nostra largior est, propter spiritum adoptiōis in libertate. Fit autem alba nostra Talaris, de bysso siue lino. Byssus castitatis & continentię candorem significat, ut in Exodo. Omnis qui percipit corde, adferet initia domino aurum, argentum, æram, hyacinthum, purpuram, coccum, netum, & byssum. Sic enim legit Eucherius, noster textus habet coccum bis tinctum. Linum, spiritualement fortitudinem, uel candorem, uel subtilitatem scripturarum significat, Vt Eucherius docet. Hoc uestimentum, alba ueste repræsentat, in qua Herodes illudit Christo. Alba cingulo, siue zona cingitur, ne defluendo gressum impediatur, Quo significatur castitatem sacerdotis, nullis illecebrarum stimulis dissoluendam: Nam & cingulum continentiam significat, iuxta illud, Sint lumbi uestri præcincti, Item Iob. Accinge sicut uir lumbos tuos. Et zona, cordis mundiciam significat, iuxta illud Apocalypsis, Præcincti circa lumbos zonis aureis. In lumbis siquidem luxuria dominatur, ut Dominus de diabolo loquens innuit, Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in umbilico uentris eius. Sunt ergo lumbi sacerdotis per continentiam præcingendi, quod Apostolus quoque præcipere uidetur. State, inquit, succincti lumbos uestros in ueritate: Nā (ut Gregorius ait) lumbis præcingimur, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus.

Stola, quam & orarium ueteres appellarunt, collo sacerdotis imponitur, & per anteriora descendens, dexterum et sinistrum latus adornat, significat autem iugum Domini, quod sacerdos armis iustitiæ, à dextris et sinistris munitus, in prosperis & aduersis ferre debet, quod & in ordinatione sacerdotis exprimit Episcopus, Accipe, inquit, iugum Dei, iugum enim eius suauis est & onus leue: suauis in prosperis, & leue in aduersis. Stola, ligaturam Christi, qua columnæ alligatus est repræsentat. De stolæ mysterijs & usu, talis extat Canon Concilij Bracarensis Tertij. Quoniam antiqua & Ecclesiastica institutione nouerimus præfixū, ut omnis sacerdos cum ordinatur, orario utroque humero ambiatur: scilicet, ut qui semper imperturbatus præcipitur consistere inter prospera & aduersa, uirtutum semper ornamento utroque circumseptus appareat humero. Qua ratione tempore sacri sacrificij non assumat, quod se in sacramento accepisse non dubitat: Proinde modis omnibus conuenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat, & in oblatione uel perceptione sue salutis, scilicet, ut cum sacerdos ad solennia Missarum accedit, aut per se

Exod. 28. et 39

Alba ex bysso aut lino facta.

Exodi 25

Luce 13
Zona seu Cingulum continentiam designat.

Luce 12

Iob. 40

Apoc. 15

Iob. 40

Ephes. 6

Stola seu Orarium iugum Domini significat.

Matth. 11

Ioann. 19

c. 3

Ne quis sacrificet sine Orario.

Deo sacrificium oblaturus, aut sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, nō aliter accedat, quā Orario utroq; humero circumseptus, sicut & tempore ordinationis suae dignoscitur consecratus: Ita ut de uno eodēq; Orario ceruicē pariter & utrunq; humerum premens, signum sub pectore praearet crucis: si quis autem aliter egerit, excommunicationi debita subiaceat.

Vna. non
duabus sto-
lis utendū
est in altari.

c. 39

Subdiacono
et inferioribus
nō
utitur ora-
rio.

c. 22. c. 23

Aurel. Conc.

c. 22

c. 27

c. 28

Manipulus
seu sudarium
quid
designat.

Matth. 24

Roma. 2

Psalm. 125

Ioann. 18

Casula
Charitatis
insigne est

Roma. 13

1. Cor. 13

Ioann. 19

Caligae et
sandalia.

Vno autem Orario, non duobus utuntur, tam Episcopi et Presbyteri, quā Diaconi, ut in Concilio Toletano Quarto definitum est. Si Oraria duo, nec Episcopo induere quidem licet, nec Presbytero, utiq; multo minus Diacono, qui minister eorum est. Vnum ergo Orarium oportet Leuitā gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, praedicat. Dexteram autem oportet habere liberam, ut expeditius ad ministeriū sacerdotale discurrat. Caueant ergo amodo Leuitae, gemino uti Orario, sed uno tanto, & puro, nec ullis colorib. aut auro ornato. Subdiaconi autem, & ceteri ministri Ecclesiae inferiores, nō utuntur Orario, ut Laodicense Concilium decreuit. Subdiaconū, inquit, non Orario uti, nec ostia derelinquere. Item, Quoniam non oportet Lectores & Psalmistas Orarijs uti, & sic legere & psallere. Similiter, Monachis orarijs & zonis uti, prohibitum est, ut Aurelianense Primum definit, Bracarense Primum, ab usum quendā Diaconorum arguens, secus quā oportet Orario utentium, ita statuit. Placuit, quia aliquanti huius provinciae Ecclesiae Diacones absconditis intra tunicam utuntur Orarijs, ita ut nihil differre a Subdiacono uideantur, ut de cetero superposito scapulae, sicut decet, utantur Orario. In Moguntinensi Concilio statutum est, ut presbyteri sine intermissione utantur Orarijs, propter differentiam sacerdotij dignitatis. Manipulus siue sudarium, studium significat, quo taedium ab anima malique affectus absterguntur, ut sic uigilans reddatur minister ad perficienda bona opera, ut sit memor eius quod dicit Dominus, Vigilate quia nescitis qua hora filius hominis uenturus sit, Et aliquando accipiat bonorum operum retributionem. Nam qui iuste egerint, mercedem accipient secundum opera sua. Et ut scriptura dicit. Venientes uenient, cum exultatione portantes manipulos suos. Manipulus funem repraesentat, quo Christus comprehensus a Iudaeis & ligatus fuit. Casula charitatem sacerdotis significat. Nam charitas omnia legis & Prophetarum mandata continet, iuxta illud Apostoli, Plenitudo legis est charitas. Itidem & haec uestis, omnia alia indumenta intra se claudit & continet. Charitatem igitur habere oportet sacerdotem, sine charitate enim erit, ut aes sonans et cymbalum tinniens: et si tantam fidem habeat, ut linguis hominum loquatur & Angelorū, & montes quoq; transferat, charitatem autem nō habeat, nihil erit. Haec uestis purpuram repraesentat, qua milites dominum circumderunt, Caligae et sandalia propria sunt pontificum, quorum usus ex institutis

institutione Christi ab Apostolis descendit: Nam (ut apud Marcū legitur) Christus duodecim Apostolos missurus, precepit illis, ne quid tollerent in uia nisi uirgam tantum, non peram, non panem: neque in zona es, sed calceatos sandalijs: & ne induerentur duabus tunicis. Hæc indumenta cursum prædicatoris uerbi Dei significant, iuxta Prophetam, Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona. Pedes siquidem cursum uitæ in scripturis significant, uel stabilitatem mentis & fidei, ut in Psalmo, Stantes erant pedes nostri. Et calceamenta præparationem pacis, ut apud Apostolū. Calceati in præparationem Euangelij pacis, Speciosi autē pedes sunt Euangelizantium pacem, si fide & charitate ceterisque uirtutibus calceati, pulchrè & constanter cursum suum expleuerint. Et ad hunc modum calceatos Apostolos suos misit Christus. Ite, inquit, in orbē uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Succinctoriū eandem significationem habet, quam zona et cingulum. Pontifex ueteris testamenti, laminam auream in fronte gestabat, quæ Petalum dicebatur, ut in Exo. Et fecerunt laminam auream, et inscripserunt in ea literas deformatas, signaculum sanctitatis Domini, id est, nomē Tetragrammaton domini. Hæc lamina Ioannes quoque Euangelista usus esse fertur, ut apud Eusebium Polycrates summus Asiæ Episcopus ad Victorē Ro. Episcopum scribit his uerbis. Etenim magna quedā luminaria apud Asiam dormierunt, summi & electi uiri, quos Dominus suscitabit, in aduentu suo, cum ueniet de cælis in gloria, et requireret omnes sanctos suos, in quibus est Philip. Euangelista, qui dormiuit apud Hierapolim: sed & duæ filiæ eius, quæ uirgines senuerunt, & alia eius filia spiritu sancto repleta, quæ apud Ephesum dormiuit: nec non & Ioann. qui supra pectus Domini recubuit, qui fuit summus sacerdos, & pontificale πέταλον gessit, martyr & doctor Ecclesiæ, qui & ipse apud Ephesum dormiuit. Hæc lamina præfiguratio crucis est. Vnde Pontifex Euangelicus, crucem quandam cathenulis insertam, à collo suspensam habet ante pectus, cui celsit lamina aurea legalis sacerdotis. Vt locum habeat quod Apostolus dicit: Glorificate & portate Deum in corpore uestro. Hanc crucem assumendo, simul & ponendo osculatur: quo nimirum osculo testatur, se & confiteri & uenerari passionem Christi. In ueteri testamento duæ tunicæ pontificales erant, una Byssina, altera hyacinthina: Prima, quæ est candida, castitatē: Secunda quæ est ætherei coloris, cælestem contemplationē & conuersationem significat. Hyacinthina, mala punica cum tintinnabulis ab inferiore parte inserta habebat, ut Pontifex ea indutus, uocalis incederet, per quam figurata est Euangelici pontificis tunica, qua & ipsa indutus, pontifex sonorus & uocalis esse dicitur, de quo dicitur. In montē excelsum ascende, tu qui Euangelizas Sion, siquidē uestimentis tintinabula inhærent, si uitæ uiam cum linguæ sonitu ipsa

Marci, 6

Esaiæ 52
Pedes calceati in Euangelium pacis.Psalm. 121
Ephes. 6

Marci 16

Petalū Pontificale.
Exod. 28. et 29

Euseb. in Eccl. hi. lib. 5. c. 24

Crux cathenulis à collo Episc. ad pectus suspensa.
i. Cor. 6

Duæ tunicæ Pontificis, byssina & hyacinthina.

Exodi 28

Quid Tintinabula.

Esaiæ 40

c. sit rector,

43. dist.

Quid ma- tu ipsa quoque opera sacerdotis clament. Per mala punica fidei uo
la punica. nitas designatur. Nā sicut in malo punico, uno exterius cortice mul-
 ta interius grana inueniuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ popu-
Quid Dal- los unitas fidei contegit, quas intus diuersitas meritorum tenet. Dal-
matica. maticam Syluester Papa instituisse dicitur. Hæc quia latas manicas
 1. *Timoth. 3.* habet, largitatem & hospitalitatē Pontificis significat: Oportet enim
 Episcopum non turpis lucri esse cupidum, sed hospitem. Cui & il-
 lud dictum est. Frange esurienti panem tuum: Et ob hanc causam Syl-
 1. *Esaiæ 58.* uester hanc uestem Diacono accommodauit. Diaconorū siquidem
 1. *Act. 6* officium est, ex Apostolica institutione, ut mensæ ministrent, & the-
Quid Chi- saurum Ecclesiæ administrent, & pauperum curam gerant. Chirothe-
rothecæ carum usum Apostoli quoque habuisse dicuntur, quibus & Pontifi-
 ces hodie manus nunc operiunt, deinde rursus aperiunt. Qui ritus
 significat Episcopi officium esse, ut inanem gloriam ex operibus suis
 deuitet. Rursus autem per eadem opera, Dei gloriam, & Ecclesiæ &
 subditorum profectum quærat. Manus siquidem opera significant,
 1. *Psal. 72* ut in Psalmo. Et laui inter innocentes manus meas: Dextera, opera
 1. *Matth. 6* bona: Sinistra, opera non bona, ut in Euangelio. Nesciat sinistra tua,
 quid faciat dextera tua: Chirothecis igitur manus operiri idē signi-
 ficat quod opera, ne coram hominibus iactentur, celari: Rursus eas
 aperiri, est opera ad gloriam DEI et utilitatem aliorum in publicum
 proferre. Ac utrunq; sanē Pontificem decet, qui ubiq; imitorem se
 Christus Christi ostendere debet. Christus autē & exemplo demonstrauit
 uanā glo- & præceptis docuit, non esse ex operibus quærendam uanam gloriā.
 riam ubiq; Sic de monte descendens, leproso mundatio præcepit, ne cui diceret.
 fugit. 1. *Matth. 8* Similiter his, qui mutum & surdum ad se adduxerant, & sanum rece-
 1. *Luce 5* perant, præcepit ne cui dicerent. Sic multos alios uarijs morbis ob-
 1. *Matth. 12* noxios, cum pristinae sanitati restituisset, præcepit eis, ne manifestum
 se facerent. At contra, quos hoc modo sanitati restituerat, quāto ma-
 gis ut tacerent illis præcipiebatur, tātō magis illi prædicabant: Quos
 tamen Christus ob id nō coarguit. Quibus exemplis planē signi-
 ficat, opera nostra, maximē autem pontificum, in hoc celanda esse, ne
 ex eis uanam gloriā affectare uideantur. Rursus uero in hoc else pfe-
 renda, ut ex his gloria DEI et aliorum utilitas quærat. Habent er-
 go manus Chirothecis coopertas boni pontifices, id est, latere uolūt,
 1. *Matth. 5* ne ipsi laudentur: et rursus easdem apertas habent, id est, latere nolūt,
 ut laudetur DEVS, obseruantes præceptum Præceptoris sui Chri-
 sti, dicentis: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera
 1. *Matth. 6* uestra bona, & glorificent patrem uestrū qui in cœlis est. Item illud,
 Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini
 1. *Cor. 10* ab eis. Quod & Apostolus admonet. Siue, inquit, māducatis
 siue bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite. Illi au-
 tem omnia in gloriam DEI faciunt, qui nihil ex ijs quæ bene agunt,
 sibi

sibi arrogant, sed omnia ad gratiam & gloriam DEI referunt. Mitra Quid Mitra seu Tiarā aut infu-
la.
pileus est pontificalis, Qui Cidarīs Iudæis dicebatur, Græci et nostri Tiarā uocāt, hodie Mitram appellāt. Hæc scientiam utriusq; testa-
menti designat, duo namq; illius cornua duo sunt testamenta. Mitra
duas fimbrias habet, quæ spiritum & literam significant. Doctus er-
go debet esse Episcopus, alioqui audiet quod Propheta dicit. Tu sci-
entiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. osee 4.
Quid anu-
lus.
Anuli usus, ex illo Euangelij introductus esse creditur. Date anulū
in manu eius, Et significat fidei signaculum & integritatem. De quo
in Psalmo. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. In hoc
igitur Episcopus accipit anulum, ut Ecclesiam Dei, sponsam sibi cre-
ditam, sicut se diligit, & sobriam & castam cælesti sponso custodiat. Sponsi
amicus &
Vicarius
Pontifex.
Ioann. 3
Sponsus uerus Christus est: Spōsi amicus & uicarius, pontifex. De
quo illud Ioannis accipiendum est. Qui habet sponsam sponsus est,
amicus autem sponsi, qui stat & audit, cum gaudio gaudet propter
uocem sponsi. Et ad hūc modum Petrus adhortatus est presbyteros
(ut Clemens illius successor narrat, in ea epistola, quam ad Iacobum
fratrē Domini scribit) Propter quod, inquit, uos o presbyteri, Eccle-
siam excolite, & ordinate sponsam Christi ad pudicitiam. Sponsam
autem dico omnem Ecclesiæ congregationem, quæ si pudica inuen-
ta fuerit, a sponso suo ingentibus donis & muneribus honorabitur:
& uos uelut ministri sponsæ & amici sponsi, ingenti gaudio & letitia
perfruemini. Si uero sponsa hæc reperta fuerit commaculata peccatis,
ipsa quidem tanquam indigna, nō tradetur Regalibus Thoris: Vos
autem pœnas dabit, si forte per uestram negligentiam uel desidiam
obrepserit contagio sæua peccati. Baculus & uirga pastoralis Episco-
po datur, ut intelligat se pastorem Ecclesiæ datum esse, ad pascendū
Dominicum gregem sibi commissum. Ita admonentibus & adhortā-
tibus Episcopos Petro & Paulo Apostolis, Pascite, inquit Petrus, Quid Ba-
culus seu
uirga pa-
storalis.
1. Petri. 5
qui in uobis est gregem Dei, prouidentes non coacte, sed spontaneē
secundum Deum: neq; turpis lucri gratia, sed uoluntarie: neq; ut do-
minantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparue-
rit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Ast. 20
Item Paulus, Attendite (inquit) uobis & uniuerso gregi, in quo uos
spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acqui-
siuit sanguine suo. Ac uirgam quidem accipit Pontifex, ut peccantes
districte coerceat. Baculum, ut rursus cadentes sustentet atq; conso-
letur: Virga enim in scripturis correctio est, baculus consolatio, Vt in
Psalmo, Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. De u-
troq; Apostolus ad Corinthios ait. Veniam autem ad uos cito, si do-
minus uoluerit, et cognoscam nō sermonem eorum, qui inflati sunt,
sed uirtutem: nō enim in sermone est regnū Dei, sed in uirtute. Quid
uultis; in uirga ueniam ad uos, an in charitate & spiritu mansuetudi-
nis?

nis: Virga igitur Pontifex percutit, baculo sustentat. Sit ergo districtio iustitiæ quæ feriat, sit et consolatio baculi, quæ sustentet: sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus non immoderate sæuiens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens: Breuiter miscenda est lenitas cum seueritate, & ex utroque faciendum temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc tabernaculi Archa significat, in qua cum tabulis simul uirga & manna est. Pectus enim Pontificis Archa est, in qua sunt tabulæ sacræ scripturæ scientia, ut cum hac coniuncta uirga districtiois & manna dulcedinis. Tale pectus habuit Moyses, qui Domino propter populi peccatum irascenti ac dicenti, Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam: Pro populo licet peccante intercedens ait, Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facies, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Hic amorē uidemus, Rursus idem, zelo rectitudinis succensus, inquit. Ponat uir gladium super foemur suum. Ite & redite de porta usque ad portam, per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, et proximum suum: cecideruntque in illo die uiginti tria millia hominum. Ecce tanta Moyse pietas, ut qui uitam hominum etiam cum morte sua petijt, paucorum uitam gladio extinxerit: Tanta fuit in eo pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta item seueritas, ut eos quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret: Vtrunque ergo sic miscuit, ut nec disciplinæ deesset misericordia, nec misericordiæ disciplina. Pallium, uestis est Patriarchis, Primatibus, & Metropolitanis propria, qua à cæteris Episcopis discernuntur. Quodque adeo plenitudinis pontificalis insigne est, ut inquit Innocentius Papa Tertius, & nostris pontificibus idem est, quod legali Pontifici erat Logion, quod et Rationale. Id erat pannus exiguus ex gemmis, auro, uariisque coloribus, qui superhumerali contra pectus pontificis adnectebatur. Pallij uetustissimus usus est, nec alius quam in sacrificio, ut B. Gregorius ad Arelatensem & Rauennatem Episcopos, & alios sæpe scribit. Fit autem ex materia non admodum preciosa, Nempe ex lana candida textitur, cui circulus annectitur humeros constringens: Habet & duas lineas, quatuor cruces purpureas, & tres acus. Lana candida, asperitatem cum pietate coniunctam significat. Circulus, timorem Domini, quo opera restringuntur, ne ad illicita defluant, uel ad superflua relaxentur. Duæ lineæ, uitam contemplatiuam & actiuam significant, in quibus pontifex Moysen referre dicitur: Et nunc in montem ascendere, & illic cum Domino loqui: nunc ad castra redire, & necessitatibus populi prouidere. Quatuor cruces, Quatuor uirtutes, iustitiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam significant: quæ nisi in sanguine Christi tingantur uanæ sunt & fictæ, nec dignæ ut uirtutes appellentur, Nam, ut Dominus ad Apostolos ait,

Amor et
zelus Moys.
ys.

Exodi. 32

Quid Pallii
um.

Innocentius de
altaris myste-
rio lib. 1. c. 62

c. pallii. 100.
distin.

Materia &
forma Pal-
lij.

Multa in
Pallio mys-
teria.

Ios ait, Nisi abundauerit iustitia uestra plus, quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum coelorum. Tres acus, curas et sollicitudines significant, quibus Pontifex varijs modis in administratione officij pontificalis compungitur. Postremo palla, qua altare integitur & uestitur, corporale item, linea esse debent, non serica. Sic enim patrum Canonibus sancitum est. Ex consulto omnium institutus, ut sacrificium altaris, non in serico panno aut intincto, quisque celebrare praesumat, sed in puro linteo, ab Episcopo consecrato: terreno scilicet lino, id est, de terra procreato atque contexto: sicut corpus domini nostri Iesu Christi, in Sindone linea munda sepultum fuit: & Christus ueram carnem passibilem, & mortalem de terreno uirginis corpore assumpsit. Haec de pontificalibus & sacerdotalibus uestibus dictum est: Quatenus pontifices & sacerdotes, iisdem in sacrificio Missae utuntur. Quin & Pontificalium uestimentorum idem fere usus est, in consecrationibus & ordinationibus Episcoporum, sacerdotum, & aliorum ordinum collationibus, in dedicationibus, item & consecrationibus templorum, altarium, & similibus.

Guilielmus Duranti in Rationali suo refert, in Concilio Moguntinensi statutum esse, ut Episcopus in ordinatione sua Orarium, baculum, & anulum recipiat: Presbyter Orarium & Planetam: Diaconus Orarium & Dalmaticam: Subdiaconus patenam & calicem. Verum in Actis Moguntinensis Concilij, quae quidem hodie extant, eum canonem non reperio. Sunt praeterea alia uestimenta sacram Episcoporum quam sacerdotum, & aliorum ministrorum, quae & ipsa non sine mysterio diuinis usibus adaptantur. Vt uestis linea, quam uulgo superpelliceum uocant, quae propter candorem & munditiam, puritatem castitatis designat. Iuxta illud, Omni tempore uestimenta tua sint candida, id est, opera tua sint munda. Pluuiale uestis est, quam uulgo Cappam uocant, usque ad talos descendens, per quam perseuerantia in fide alijsque uirtutibus significatur.

De Caeremonijs Crucis Dominicae.

Caput. V.

Postremo maximum est mysterium signaculi S. crucis: Cuius apud Christi fideles semper maximus in Ecclesia fuit usus, non solum in sacrificio et sacramentis, sed in omnibus prope Christianorum actionibus. Ac primum quidem (ut hinc exordiamur) crux multis modis in ueteri testamento praefigurata est. Serpens ille aeneus, quem Moyses ligno impositum suspendit, ac contra malum serpentem, quod Dominus Deus propter Idolatriam in populum Israel immiserat, Israeli remedium proposuit: Quid aliud quam Domini

Variae S.
Crucis praefigurationes.
vide August.
Sermone 109
de tempore.
De serp. enco.
Tertul. lib. contra Iudeos
lib. 3. aduersus Martionem.
Num. 21

- Dominicam crucem intentauit: Nam ut in signum hoc tunc respiciens à morſu ſerpentum liberabatur, ita & in ſacramenta crucis Dominicae reſpiciens, à morſu Diaboli & Angelorum eius ſanatur. Sic
- II. *Exodi. 17* Moyses tunc, cum aduerſus Amalech, Ieſus filius Naue praeliabatur, eleuatis & extenſis manibus, ac non genibus poſitis, & manibus percutus tundentibus orans: in eo praelio, quod ab eo gerebatur, qui typum Domini & geſtis & nomine referebat, crucem quoque Dominis
- III. *Pſalm. 95* cam extenſione manuum repraeſentauit. De cruce quoque illud Pſalmi accipiendum eſt. Dominus regnauit à ligno. Item illud Eſaiae, *Eſaie 9* Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & uocabitur nomen eius magni conſilij Angelus. Quo loco principatus ſuper humerum, regale illud inſigne crucem ſignificat. Vnde & recte alius Propheta eum à ligno regnare
- V. *Hiere. 11* dixit. Item illud Hieremiae. Venite mittamus in panem eius lignum, & conteramus eum à terra uiuorum, & nomen illius non memorabitur amplius, Item illud Pſalmi. Foderunt manus meas & pedes: Et
- VII. haec propria eſt atrocitas crucis. Et rurus patris auxilium implorans. Salua me, inquit, ex ore Leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam. Os Leonis mors eſt. Cornua unicornium, apices ſunt crucis Chriſti. Sed & lignum quod Helifeus in aquam miſit, ubi ſubmerſum fuerat ferrum, quodque ipſum ferro ſupernatante merſum eſt, crucem domini praeſigurauit. Nam ferrum duritiam huius ſaeculi, merſam in profundo erroris, ſignificat: haec a ligno crucis, id eſt, Dominicae paſſionis, in aqua baptiſmatis liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id reſtitueretur per lignum crucis Chriſti. Similiter lignum quod Iſaac filius Abraham ad ſacrificium portauit, crucem Domini ſignificat. Nam haec figura in Chriſto implenda fuit, qui & ipſe lignum humeris ſuis portauit. Et ſicut aries inter uepres haerens, oblatuſ eſt ab Abraham in holocaustum: ſic & Chriſtus inharens cornibus crucis, corona in capite eius circundata, factus eſt ſacrificium pro omnibus gentibus: qui tanquam ouis ad uictimam ductuſ eſt, & uelut agnus coram tondente ſe ſine uoce, ſic non aperuit os ſuum, Et ut
- IX. *Genef. 22* Apoſtoluſ Petruſ ait, Chriſtuſ paſſuſ pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentuſ eſt doluſ in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. In Exodo dicitur, Et oſtendit ei Dominuſ lignum, & miſit illud in aquam, et facta eſt dulciſ aqua: Quod per lignum aquaſ dulciſ fecit, praeſigurauit gloriā & gratiam crucis. Item quod uirga petra percutitur a Moyſe, crux Chriſti figuratur: ligno enim accedente ad petram, quae eſt Chriſtuſ, gratia manauit, & quod biſ percutitur, euidentiuſ ſignificat crucem: duo quippe ligna ſunt crux. Similiter Arca Noe ex ligno facta, qua liberati ſunt homineſ à diluuio, crucem Chriſti
- X. *Auguſt. lib. 2 quaest. ſuper Exodo c. 57*
- XI. *Num. 20 Auguſt. lib. 4 ſuper nu. c. 35*
- XII. *Auguſt. li. de cath. rudi. c. 19*

Christi prefigurauit, qui & ipse per lignum crucis nos a submersione liberauit. Sic & scala iacob in qua Angeli ascenderunt, & descenderunt, crucem Christi designauit. Quod Augustinus testatur his uerbis: iacob, inquit, dormiens posuit lapidem sub capite suo, & uidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum. Angelos quoque ascendentes & descendentes, & Dominum innixum scalæ. Cuius loci hæc mysteria sunt: iacob typum gerebat Domini saluatoris, & lapis quem supposuit capiti suo, nihilominus Christum Dominum figurabat: Quia caput uiri Christus, sic & per lapidem, unctum Christum intelligimus: Christus enim ab unctione, id est, a chrismate unctus, interpretatur. Quod autem Dominus scalæ innixus in cælo, & idem in beato iacob dormire in terra dicitur, idem Christus significatur, qui in cælo est, & in terra, ipso Christo dicente, Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo. In cælo quidem est secundum caput, quia caput Ecclesiæ: in terra, secundum corpus. Porro scalæ quod incumbere dicitur Dominus, Christus in ligno pendere ostenditur. Angeli ascendentes & descendentes per scalam, Apostoli & Apostolici uiri, & omnes Doctores Ecclesiæ intelliguntur: ascendentes quidem, quando perfectis perfecta prædicant: descendentes, quando paruulis et imperitis simplicia, que intelligere possunt, insinuant. Sic Apostolus per hanc scalam ascendebat, quando dicebat, Sapientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam non huius sæculi, sed arcanam, absconditam, quam prædestinavit DEVS ante sæcula in gloriam nostram. Rursus descendit, quando dicebat: Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Item, quando denunciabat, Radix omnium malorum est cupiditas. Sic ascendebat, quando dicebat, Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Rursus descendebat, quando dicebat: Sobrii estote, & nolite peccare: & reliqua, quæ ad corrigendos mores pertinent, prædicabat. Hoc igitur ordine ascenditur & descenditur, cum & perfectis cibus solidus tribuitur, & doctrinæ lac simplicibus non denegatur. Porro, Christum in cruce pendentem prædixit Esaias, qui ex persona saluatoris dixit, Expandi manus tota die ad plebem contumacem et contradicentem mihi, qui ambulant uias non bonas sed post peccata sua. Et in Deut. Erut uita tua pendens ante oculos tuos die ac nocte. Item Psalm. Exclamaui ad te Domine tota die ac nocte, expandi ad te manus meas.

Iam uero signaculum ipsum passionem Domini significat, iuxta illud Pauli. Non enim misit me Christus baptizare, sed Euangelizare: non in sapientia uerbi, ut non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est: his autem qui salui fiunt, id est nobis, Dei uirtus est. Item, Mihi gloriari absit, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Item, Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem

G diuini

XIII.

Genes. 28
August. serm.
79. de tempo.
de scala iacob

Mysteria
scalæ iacob
1. Cor. 11

Ioann. 3

Angeli
per scalam
iacob ascē
dentes &
descenden
tes qui sunt

1. Corin. 2

Ephes. 5
1. Timot. 6
Col. 3

1. Cor. 15

Matth. 5

XIII.
Esaiæ. 65.

XV.
Deut. 28
Psalm. 17

Prædicatio
crucis Chri
sti.
1. Cor. 1
Gal. 6
Coloss. 1

Ruff. lib. II. c.
29. Eccl. histo.

diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Signum hoc nostrum Dominicæ crucis, Ægyptij inter literas sacerdotales, quas dicunt *ἱερατικάς* habebant, & eius hanc esse dicebant interpretationem, Vita uentura. In euerfione itaque templi Serapidis Alexandriæ, fertur eos, qui ad fidem nostram conuertebantur, dixisse, Ita sibi ab antiquis traditum, quod Serapidis sacra tantis per perdurarent, donec uideretur signum istud uenisse, in quo est Crux uitæ set uita. Nec abhorret hoc a religione nostra, nam & nostræ uenturam hoc docent sacræ literæ, in hoc ligno uitam esse nobis condonare significat. **nam:** non quidem illam caducam, sed eam quæ uentura est æternam. Nam (ut Petrus ait) Dominus ipse peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiæ uiuamus, Cuius liuore sanati sumus, Ipse (ut ibidem inquit) deglutit mortem, ut uitæ æternæ hæredes efficeremur. Augustinus sacramentum crucis, & eius dispositionem, longitudinem, uel latitudinem, altitudinem, uel profunditatem ita explicat. Accipiatur transuersum lignum, quo extenduntur manus, propter operum significationem. In longitudine, ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare uidetur, quod significat persistere, hoc est, longanimiter permanere. In altitudine, ab ipso transuerso ligno sursum uersus, quod ad caput eminet, propter expectationem superiorum: ne illa bona opera atque in eis perseverantia, propter beneficia Dei terrena atque temporalia, facienda credantur: sed potius propter illud quod desuper sempiternum sperat fides, quæ per dilectionem operatur. In profundo, pars illa ligni, quæ in terræ abdito defixa latet, sed inde consurgit omne illud quod eminet, sicut ex occulta Dei uoluntate uocatur homo, ad participationem tantæ gratiæ, alius sic, alius autem sic. Actota hæc significatio, ad uitæ nostræ rationem refertur. Tota enim uita nostra crux est, iuxta illud: **Matth. 16** Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Cruciatum autem caro, inquit Paulus Apostolus, **Collos. 3** cum mortificantur membra nostra, quæ sunt super terram, fornicatio, immunditia, luxuria, auaritia, & cetera huiusmodi, De quibus idem **Rom. 8** dicit. Si secundum carnem uixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Hinc etiam de seipso dicit, **Galat. 6** Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Et in alio loco. **Rom. 6** Scientes, inquit, quia uetus homo noster simul crucifixus est cruci cum illo, ut euacuetur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Interim spe gaudentes, ut scilicet cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc hilaritatem significat crucis latitudo, in transuerso ligno, ubi figuntur manus: per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias: Et hanc crucis significationem præferunt uerba Apostoli dicentis,

centis. In charitate radicati atque fundati, ut possitis compræhendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum: scire etiã eminentem sciẽtiã charitatis Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei, ut idem Augustinus interpretatur, in epistola ad Honoratum. Intelligentes igitur, inquit, peregrinationem nostram in hac uita, mundo crucifigamur, extendentes manus in latitudinem bonorum operum, & longanimitate usque in finem perseverantes, atque habentes cor sursum ubi Christus est in dextera Dei sedens: totumq; hoc non nobis, sed illius misericordiæ tribuentes, cuius profunda iudicia omnem scrutatorem fatigant. Hæc enim est non inaniter fabulosa, sed utiliter uerax latitudo, longitudo, altitudo, profundum: Vnde perueniamus ad eam supereminentem scientiam charitatis Christi, & impleamur in omnem plenitudinẽ Dei. Eandem fere sententiam de morali significatione signi crucis, Beda alibi his uerbis exprimit. Moralem, inquit, Sacrosanctæ crucis figurã describit Apostolus, ubi ait, In charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, altitudo, & profundum: cognoscere etiam supereminentẽ charitatem Christi. In latitudine quippe bona opera charitatis significat, In longitudine perseverantiam sanctæ conuersationis usq; in finem. In altitudine, spem cælestium præmiorum, In profundo, imperscrutabilia iudicia Dei. Qualiter autem Dominus in cruce sit positus, quid que ea sacratissima corporis positio regalis in se typi contineat, Sedulius in Paschali carmine, pulchre uersibus istis expressit.

August. Epist.
120.Beda in Lucã
lib. 6. c. 23
in epistol. ad
Ephes. 3

Sedulius:

Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam.

Quæ Dominum portauit ouans ratione potenti.

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis

Splendidus autoris de uertice fulget Eous.

Occiduo sacre lambuntur sydere plantæ

Arcton dextera tenet, medium læua erigit axem,

Cunctaq; de membris uiuit natura creantis,

Et cruce complexum Christus regit undiq; mundum.

Irenæus per extensionem manuum in cruce, duos populos intelligit ad unum DEVM congregatos. Duæ quidem manus, quia et duo populi dispersi in fines terræ: Vnum autem medium caput, quoniam est unus DEVS super omnes, & in omnibus nobis. Est autem crucis Dominicæ magnus usus in Ecclesia. Primum enim omnia chrismata sacerdotalis ministerij, crucis figura perficiuntur: signum crucis in sacrificio, in baptismo, in confirmatione, in poenitentia, et alijs sacramentis, uarijs modis utimur: signum crucis dedicationibus Ecclesiarum, altarium, uarijs item benedictionibus adhibemus: Signum crucis olim omnes Christiani initiabantur. Nam facti Christiani, a fratribus signum Dominicum accipiebant: Signum crucis in domorum ingressibus, parietibus, postibus, & fenestris, & columnis

lib. 3. adu. her.

e. nunquid de
conf. dist. 5Frequentissimus
usus
signi cruc.Euseb. lib. 6. c. 2
s. Ecclesi. hist.

depingebant: Id quod apud Alexandriam Serapidis simulachro subuerso & iam consumpto factum est, ut iam supra dictum est.

Ruff. lib. 11.
Ecclesi. hist. c. 29.

Ezech. 9

Neque uero temere receptum est, ut Christiani in frontibus cruce signentur: Siquidem & diuinis literis, id longe ante significatum est. Quod plane indicat illud Prophetæ uaticinium, Ite & cēdite, & nolite parcere oculis uestris, nolite misereri: iuuenes, uirgines, paruulos & mulieres interficite, usq; ad internecionem: Omnem autem, super quem signum Tau scriptum est in fronte, ne tetigeritis. Item,

Ibidem,

Apoc. 14

Tertul. lib. de
corona militis

Ambr. Serm.

56. de cruce

Christi.

Figura crucis per antennarum in arbore nauis.

Figura crucis in aratro.

Figura crucis in leuatione aut extensione manuum.

Vade per mediam Hierusalem, & notabis signum super frontem uiro-
rum, qui ingemiscunt & moerent, super cunctis abominationibus,
quæ fiunt in medio ipsorum. In Apocal. Vidi agnum stantē in monte
Sion, & cum eo Centum Quadragintaquator millia, & habebant
nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Deniq;
ueteres Christiani, ad omnem progressum atq; promotum, ad omnē
aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas,
ad lumina, ad cubilia, ad sedilia: quacunque eos conuersatio exer-
cebat, frontem signaculo crucis terebant, Vt Tertullianus scribit.
Tantam enim efficaciam inesse huic signo credebant, ut quæcunq;
que cruce signati agebant, auspiciosa esse censerent. De qua re
ita scribit Ambrosius. Grande crucis est sacramentum, Et si intelliga-
mus, per hoc signum etiam mundus ipse saluatur. Nam cum a nautis
scinditur mare, primus ab ipsis arbor erigitur, uelum distenditur, ut
cruce Domini facta, aquarum fluentia rumpantur, & hoc Dominico
securi signo, portum salutis petunt, periculum mortis euadunt. Figu-
ra enim quædam sacramenti est uelū suspensum in arbore, quasi Chri-
stus sit exaltatus in cruce: atq; ideo confidentia de mysterio ueniente,
homines uentorum procellas negligunt, peregrinationis uota suscipi-
unt. Sicut autem Ecclesia sine cruce stare non potest, ita et sine arbor-
e nauis infirma est: statim enim Diabolus inquietat, & illam uentus
allidit: At ubi signum crucis erigitur, statim et diaboli iniquitas repel-
litur, et uentorū procella sopitur. Sed & bonus agricola, cū parat ter-
ræ solum uertere, et uitę alimenta perquirere, non nisi per signum cru-
cis id facere conatur, Dum enim aratro dentale subicit, afficit aures,
stiuam inserit, figuram crucis imitatur: cōpactio enim ipsa similitudo
est Dominicæ passionis. Cælum quoq; ipsum huius signi figura dis-
positum est: Nam cum quatuor partibus, hoc est, Oriente, et Occidē-
te, ac Meridiano, et Septentrione distinguitur, quatuor quasi crucis
angulis cōtinetur. Ipsius etiā incessus hominis, cum manus leuauerit,
crucem pingit, atq; ideo eleuatis manibus orare præcipimur, ut ipso
quoq; membrorum gestu passionem Domini fateamur: Tunc em̄ ci-
tius nostra exauditur oratio, cū Christū, quē mens loquitur, etiā cor-
pus imitatur. Hoc etiā exemplo, cū Moyses sanctus, cōtra Amalech
bellū gereret: nō armis, non ferro, sed eleuatis eū ad Deū manib. supe-
rauit, Sic enim habes scriptū, Cū eleuasset manus suas Moyses, uincebat

Exod. 17

bat

bat Israel: cū autē deposuit manus suas, conualefcebat Amalech. Hoc igitur dominico signo scinditur mare, terra colitur, celū regitur, homines conseruantur: Hoc (inquā) dominico signo etiā referatur Inferna, nā ex quo Dñs Iesus & ipsam crucē gestabat, sepultus in terra est ueluti dirupta ab eo: exarata terra, oēs quos retinebat mortuos, germis nauit. Hæc Ambr. Item Ioan. Chrysoft. Crucis figuram oēs quærun- atq; adeo ubiq; ea inuenitur, apud Principes, apud subditos, apud mulieres, apud uiros, apud uirgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subinde oēs ea se signant inscribēdo in nobilissimū membrū nostrum. In fronte enim nostra, quasi in columna quotidie figurat: sic in sacra mensa, sic in sacerdotū ordinationibus, sic iterū cum corpore Christi in mysticis cœnis fulget: hāc ubiq; celebrari uidere licet: in domibus, in foro, in solitudine, in uis, in montibus in collibus, in ual- libus, in mari, in nauigis, in insulis, in lectis, in uestib. in armis, in tha- lamis, in symposijs, in uasis argenteis, in aureis, in margaritis, in muro- rum picturis: in corporibus brutis male affectis, in corporibus a dæ- monijs obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus: in delicatorū choreis, in monachorum ordinibus: adeo certatim hoc mirabile rapi- unt omnes. Idem post aliqua, Hoc mortis symbolum multæ benedi- ctionis argumentum est factū, & omnigenæ securitatis murus, tempe- stiuā diaboli plaga, dæmonum frenum, chamus contrariarum uirtu- tū: hoc mortem sustulit, hoc inferni æreas portas confregit, hoc fer- reos uectes contriuit: diaboli arcem expugnauit, peccati neruos ex- cussit, totum orbem condemnationi subiectum eripuit, plagā à Deo immisā aduersus naturam nostram remisit: quæq; non potuit ma- re cum diuideretur, & petræ cum rumperetur, & aer cum mutaretur, et manna, quod Quadraginta annis tot millibus dabatur, et lex, & alia signa tā in eremo q̃ in Palestina facta: ea potuit crux, non in una gē- te, sed in toto orbe, & in omnibus quas sol spectat terris: Hoc signū et priscis & nostris temporibus, clausas ianuas reserauit, hoc ueneno- rum uires extinxit, hoc feroces bestias repressit, hoc lethales serpentū morsus curauit. Etenim si portas inferni perfregit, si ostia reclusit: si Paradysi renouauit ingressum, si diaboli neruos recidit: Quid mirū est, si pestifera uenena, atroces bestias, aliaq; huiusmodi supauit: hoc igitur in mente tua celato, & animarum amplectere salutē. Hæc crux terrarum orbem conuertit atq; sanauit, hæc terrorem abegit, ueritas- tem reduxit, terram in cælum restituit, ex hominibus Angelos effe- cit, Hæc crux non terribiles sed despiciabiles hominibus dæmones effecit: hac cruce mors in somnum redacta est, hac omnia quæ nobis aduersabantur, humi deiecta conculcantur. Idem Chrysoftomus. Ne- minem igitur pudeat horū salutis nostræ symbolorum atq; signorū. Passio certe Dñi nostræ beatitudinis caput est atq; origo, qua uiui- mus, & per quā sumus: sed ueluti coronā sic læto animo crucē Christi circumferamus, omnia enim quæ ad salutem nostrā conducunt, per

In libello
aduersus gē-
tiles, Quod
Christus sit
Deus.

Efficacia &
Virtus Cru-
cis

Hom. 55. ex ca.
Matt. 16

ipsam consummantur, nā cū regenerantē crux Dñi adest, cū sacratissīmo alimur cibo, cum in ordine consecrandi constituimur, ubiq; ac semper id uictoriæ insigne nobis alsistit: Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoq; ac mente, magno studio crucem inseramus, Id enim salutis nostræ, id comunis libertatis, id mansuetudinis atq; humilitatis domini signum est.

Ho. 3. in Matt. c. 15. Item Origenes. Crux Christi nostra uictoria est, illius patibulum noster triumphus. Gaudentes leuamus hoc signum, in humeris nostris

q. labarum.

uictoriar uexilla portemus. Immortale ⁊ lauacrum portemus in frōtibus nostris, Cum dæmones uiderint, contremiscent: qui aurata Capitolia non timent, crucē timent: qui contemnunt sceptrā regalia, & purpuras Cēsariū & dapes, Christiani sordes & ieiunia pertimescunt, Deniq; in Ezech. Proph. cum omnes, qui missus fuerat angelus, occi-

Ezech. 9. disset, et interfectio cœpisset à sanctis, illi tantummodo sospites reuerantur, quos T tau literæ, id est crucis, pictura signauerat. Exultemus itaque fratres charissimi, & ad crucis similitudinem, sanctas in celos leuamus manus: cum sic nos dæmones armatos uiderint, oppri-

Exodi. 17. mentur. Quando Moyſes erectas habebat manus, uincebatur Amalech, Si paululum illæ conciderant, inualescebat. Antennæ nauium, uelorum cornua, sub figura nostræ crucis uolitant. Aues quoque ipsæ quando in sublimiora obuoluuntur, & pendent per aera extensis alis, imitantur crucem. Sed & trophæa ipsa, & uictoriæ triumphorum ornatae cruces sunt: Quas non solum in frontibus, sed & in animabus quoque nostris habere debemus: ut cum sic fuerimus armati, calcemus super aspidem et basiliscum in CHRISTO IESU, cui est gloria cum Deo patre & spiritu sancto, in secula sæcu-

Trip. li. 1. c. 4.

Euse. li. 9. c. 9.

Eutrop. lib. 11.

lorum. Constantinus Magnus Imperator, aduersus Maxentium, urbis Romæ Tyrannum, bellum gesturus, cum anxius & multa de imminentis belli necessitate cogitans, iter ageret, & ad cælum sæpius oculos eleuaret, atque diuinum hinc sibi precaretur auxilium. Vider per soporem, ad Orientis partem in cælo signum crucis igneo fulgore rutilare: cumque tanto uisu fuisset exterritus, ac nouo perturbaretur aspectu, astare sibi uidet Angelos dicentes. Constantine ^{εὐ τοῦ ὕμνου} In hoc uince: Fertur & ipsum CHRISTVM apparuisse ei, & signum monstrasse crucis, ac præcepisse, ut figuram similem faceret, & hoc in prælijs auxilium haberet quo uictoriæ iura conquireret.

Gesta Cōstanti. Magni in apparitione crucis.

Eusebius item Pamphili, iurando ipso Imperatore dicente, audiuisse se refert, quia circa Meridiem declinante iam sole, crucis signum ex lumine factum, & scripturam conseruatam ei dicentem. In hoc uince, uidisset ipse, & milites qui cum eo tunc essent: pergente nanque eo cum exercitu per iter, Hoc, inquit, ei miraculum est ostensum, dumque cogitaret quid esset, nox superuenit, & dormienti CHRISTVS apparuit, cum signo quod uidit in cælo, iussitque ut fieret eius signi figuratio, quæ foret auxilium

lium in congregationibus praeliorum. Tum uero latus hoc signo, ac de uictoria certus redditus ac securus, signum crucis, quod in caelo uiderat, in sua fronte designat. Deinde in militaria quoque uexilla transformat, ac Labarum (quem dicunt) ex auro & lapidibus preciosis in speciem Dominicae crucis exaptat, & ita armisque uexillisque religionis instructus, aduersum impiorum arma proficiscitur: Erat autem Labarum signum bellicum, inter alia preciosius, quod Imperatorem praecederet, & adorari id a militibus moris esset. Vnde & Constantinus huiusmodi signum (quod erat nobilissimum decus Imperii Roma.) in signum crucis mutauit, quod deinde semper proponebatur ante ordines uniuersos, quod maxime laborantibus aciebus in praeliis adesse praecipiebat. Idem quoque Constantinus, in dextera sua manu signum nihilominus crucis ex auro fabrefactum habuisse perhibetur, & in hoc signo, ut Angeli praedixerant, gloriosam de Tyranno uictoriam obtinuit: & ingressus Romam, cum Senatus Populusque Roma. ob honorem triumphi, imagines illi erexisset, iussit in dextera uexillum Dominicae crucis depingi & subter adscribi, Quia in hoc signo singulari, quod est uerae uirtutis insigne, urbem Romam Senatūque & Populum Roma. iugo Tyrannicae dominationis ereptum, pristinae libertati nobilitatique restituit, authores sunt Eusebius & Eutropius. Sed & solidorum imaginibus hoc signum iussit inscribi semperque figurari, Vt in Tripartita scribit Sozomenus: idque imagines eius hoc schemate decoratas testari dicit. Quin etiam creditum est, aduersus morbos, praestigias, & incantationes, hoc signum saepe opem tulisse salutarem. Epiphanius tradit, quandam mulierem Christianam mirae pulchritudinis, inter Iudaeos uersantem, cum praestigiatores quidam in adolescentem quendam, & in nomen mulieris incantationes & eiurationes uarias fecissent, ut hijs studijs mulierem in adolescentis amorem deuincire possent, omnem incantationum ac praestigiarum uim, per signaculum crucis, quod se munierat, fregisse. Idem de I O S E P H O quodam Iudaeo narrat, cum saepe a Domino in somnis admonitus fuisset, ut crederet, tandem etiam promissum illi a Domino fuisset, in certitudinem fidei, si quod signum operari uellet, id se facturum, si crederet & inuocaret, huiusmodi uisionem ad hunc modum esse expertum. Erat quidam insanus in Tyberiade ciuitate, qui nudus per urbem circumibat, & cum saepe uestis indueretur, ipse eam dilaniabat. I O S E P H V S igitur hunc intro assumit, & praecclusis foribus, acceptaque aqua in manu, eaque crucis signaculo signata, insanum hominem respergit, ac dixit. In nomine I E S V Nazaraei crucifixi, egredere Daemonium ab ipso & sanus fiat: homo uero magno clamore edito humum prolapsus, & multa spuma ab ore emissa lancinatus,

Pro labaro uexillum crucis receptum est.

Imagines crucis in Triumphis et in Solidis pecunie numis.

Sozomenus in tripartita, lib. 1. c. 10.

Virtus Crucis contra incantationes.

Epiph. lib. 1. contra haeres. To. 2.

Expulsio demonum per signum crucis

Vi crucis
uim perdi-
derunt in-
cantatio-
nes ludæ-
orū in Ty-
beriade.

ad multum tempus immotus permanfit. Iosephus itaq; putabat hominē mortuū esse, ille uero post tempus perfricta facie surrexit, & cōspicatus suam nuditatem seipsum occultauit, & manus pudendis prætendit, non amplius sustinens propriam nuditatem uidere. Itaq; amiculo ex his quæ erant apud Iosephum indutus, ad statum prudentiæ ac modestiæ deuenit, ipsiq; uiro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipsum sibi salus contigisset, & uirum per urbem prædica-
bat. Idem Iosephus, postea ad fidem conuersus, ac sacro fonte baptis-
matis regeneratus, uenit ad comitatum Constantini Imperatoris, a
quo dignitatis quoque in regno honorem accepit: Sed & id impetra-
uit, ut mandato Regio in ciuitatibus & uicis Iudæorum, Christo Ec-
clesias edificare posset. Hoc igitur Principis beneficio adiutus, cum tē-
plum in Tyberiade iam quidam cœptum, sed nec dum tamen perfec-
tum, ipse in honorem Christi perficere & absoluere instituisset: &
caminos quosdam extra urbem, ad præparandam calcem & aliam
materiā facere iussisset, Iudæi incantationibus quibusdam ignem li-
gare ac dispergere aggressi sunt: cessabat itaq; ignis, & impositis etiā
lignis non operabatur. Quæ res cum Iosepho nunciata esset, commo-
tus extra urbem currit, ac uase aquæ accepto coram omnibus: magna
uoce crucis signaculum proprio suo digito uasi imposuit, & inuoca-
to nomine Iesu sic dixit: In nomine Iesu Nazaræi, quem crucifixerunt
patrēs mei, & omnium horum circumstantiū, fiat uirtus in hac aqua,
ad reprobationē omnis incantationis ac magiæ, quam hī fecerunt:
et ad efficaciam potentiæ ignis, ad perficiendā domum Domini: & sic
accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces resperfit, &
dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerfit. Hæc
omnia Epiphanius (cuius autoritate Augustinus quoq; nō raro uti-
tur) refert, se (illo eodem Iosepho recitante) ab eodem audiuisse.

De ciuit. Dei
lib. 22, c. 8.

Quin & ipse Augustinus tale miraculum de sancta cruce narrat.
In Carthagine (inquit) Innocentia Religiosissima fœmina, de Prima-
rijs ipsius ciuitatis, in mammilla Cancrum habebat: rem (sicut medici
dicunt) nullis medicamentis sanabilem. Aut ergo præcidi solet, & a
corpore separari membrum ubi nascitur, aut ut aliquanto homo di-
utius uiuat (nam inde mortem quantumlibet tardius affuturam, secū-
dum Hippocratis ferunt sententiam) omnis est omittenda curatio.
Hoc illa a perito medico, & suæ domui familiarissimo, acceperat, &
ad solum Deum se orando cōuerterat. Admonetur in somnis appro-
pinquante Pascha, ut in parte fœminarū obseruanti ad baptisterium,
quæcunq; illi baptizata primitus occurrisset, eundem locum, signo
Christi signaret: fecit, & confestim sanitas secuta est. Medicus sane
qui ei dixerat, ut nihil curationis adhiberet, si paulo diutius uellet ui-
uere, cum inspexisset eam postea, & sanissimā comperisset, quam pri-
us habere illud malum tali inspectione cognouerat: Quæsiuit ab ea
uehementer quid adhibuisset curationis, cupiens (quantum intelli-
gatur)

datur) nosce medicamentum, quo Hippocratis definitio uinceretur. Cumque ab ea, quid factum esset, audisset, uoce uelut contemnentis & uultu, ita ut illa metueret, ne aliquod contumeliosum uerbum proferret in Christum, religiosa urbanitate respondisse fertur, Putabam, inquit, magnum aliquid te mihi fuisse dicturam, Atque illa iam exhorrescente, mox addidit. Quid grande fecit Christus, sanare Cancrum, qui Quadriduanum mortuum suscitauit? Item, Ioannes Chrysostomus, aduersus gentes, Crucis honorem ita defendit.

*Ioan. Chrys. in
demost. aduer-
sus gentes,*

Mira sane (inquit) conuersio, ut crux quæ olim mortem intulit, & eandem maledictam, hodie operetur tam animæ quam corporis salutem: & quæ olim ignominiosa fuit, hodie sit gloriosa. Siquidem apud Iudæos inter alias pœnas, atrocissima simul & ignominiosissima olim fuit crucis: quippe apud quos crux, lignum fuit mortis maledictæ, mortis omnium defamatissimæ. Hoc enim solum mortis genus maledictioni erat obnoxium, ut exempli gratia quid dicam, Qui olim peccabant, comburebantur, lapidabantur, et alijs modis uitam finiebant, at in supplicijs tantum: Crucifixus autem, & in ligno suspensus, non solum hoc ferebat, ut graue aliquod supplicium, cui adiudicatus erat, sed et ut maledictum quoddam. Nam maledictus omnis dicitur, qui pendet in ligno. Quam pœnam etiam in bellis in Iudæos exercebant, qui maxima eos ignominia afficere uoluerunt. Qua & Alexander ille Hircani filius: Illius, qui post Quadringentos & Octoginta annos et menses tres, ex quo de captiuitate Babylonica populus Iudæorum liberatus fuerat, primus sibi Diadema imposuit, post fratrem Aristobolum regnum obtinens, in Iudæos sibi aduersantes, usus esse dicitur. Siquidem potentissimis eorum in ciuitate Bethonis captis, Octingentos ex ipsis crucifigi præcepit, propter quod a Iudæis Crucicida uocatus est, ut scribit Iosephus. Veruntamen hæc ignominia ita hodie sublata est, ut iam hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, Crux, diadematibus & coronis clarior factum sit. Neque enim sic regia corona ornatur caput ut Cruce, quæ in omni cultu dignior, & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quærunt. Sunt licetoribus multa tormentorum genera, ligna, lora, ungues, plūbum: quibus torquent corpora, & membra dilacerant & distrahunt: & quisnam uellet hæc in domum suam inferre? quis uellet manu contingere? uel quis uellet ad carnifices, dum hæc agunt, propius accedere, ut uideat? An non plures ita abominantur, ut neque aspectum, neque tactum sustineant? aliqui nauseant: & inauspicatum censent, proculque fugiunt & oculis auersantur. Tale quippe am utique et crux olim erat, atque illis multo grauior, ut supra meminimus. Nam non mortis tantum, sed & maledictæ mortis symbolum erat. Vnde ergo, dic mihi, omnibus tantum eius studium & cura? quod ita desiderata cunctis, & omnibus desiderabilior? Ipsum ergo hoc lignum, in quo positum sanctum corpus Domini et crucifixum,

Deut. 21

*Ioseph. de anti-
quit. 12. c. 19*

*Crucis Ig-
nominia in
gloriam cō-
uersa.*

*Crucis ho-
nor ex cor-
pore Chris-
ti.*

quare

quare nam habere totus orbis ita contendit? ut qui paruum quidam ex illo habent: hoc auro includant, tam uiri quā mulieres, ut ceruicibus suis aptent: hinc ualde honestati, magnifici, muniti & protecti, licet condemnationis fuerit lignum. Sed qui omnia operatur & præparat, qui orbem terrarum a peccato tanto transfert, & terram cælum facit, etiam rem hanc, licet contemptam: et omnibus mortibus turpiorem, supra cælos eleuauit. Hæc igitur omnia præuidens Propheta dicebat: Et erit requies eius honor.

De ritu uenerandarum reliquiarum.

Caput VI.

Vnde dicuntur reliquiae.

Origo reliquiarum antiquissima.

Reliquiae a relinquendo dictæ sunt, quia a Christo & sanctis, post eorum a nobis discessum, relictæ sunt: eorum uel participatione, uel usu, uel contactu, sanctæ atque uenerabiles: ut crux, clauus, spina, sepulchrum, caro, ossa, cineres, uestes & similia. In reliquijs igitur Quatuor spectant, origo, usus, translatio, ueneratio.

Origo, reliquiarum custodiendarum, quemadmodum sepulturam, antiquissima est. Nam et in uniuersum semper gentes eam curam et officium defunctis exhibuerunt: immo id iuris quoque publici esse putauerunt, ut essent sepulture, quibus eorum corpora, ne insepulta iacerent, mandarent: Ita id quoque humanitatis & religionis esse existimauerunt, ut iam consumptis corporum carnibus, ossa & cineres, ne semel sepulta denuo dispergerentur, uenerabiliter custodirent. Maxime autem sanctorum DEI hominum, quorum reliquijs ipsum etiam locum, in quo continentur, sanctificari: tum ipsis etiam a DEO uirtutem aliquam & gratiam imprimi & donari credebant. Sic Patres Veteris Testamenti ipsi sibi uiui sepulturas elegerunt, Quemadmodum de multis Patriarchis, & eorum uxoribus infra (in capite de ritibus sepulturarum) ex sanctis scripturis probatur.

Quin & Iacob & Rachelis sepulturæ tantum sanctitatis ex reliquijs eorum contraxerunt, ut in Ephrata, quæ alio nomine Bethlehemi appellatur, ubi Iacob uxorem suam Rachel sepeliuit, CHRISTVS nasci uoluerit. In terra autem Chanaan, in qua (etiamsi aliquantulum a Caluariæ loco distat, ut infra dicitur) Iacob iuxta patres suos sepultus fuit, idem crucifigi: & ita utrumque locum passionis & sanguine suo uoluerit consecrare. Cuius rei tale mysterium assignat AVGVSTINVS, quod scilicet cadauera Patriarcharum, quibus peccata mortuorum significantur, in ea terra conuenerit sepeliri, in qua peccata morte CHRISTI debebant expiari. Siquidem illud de sepultura Iacob explicans, moriturus Iacob filio suo Ioseph dicit, Non sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, & c.

De huiusmodi sacramento ad hunc modum scribit

bit sanctus pater. Quid sibi autem uelit a tanto uiro, tam sollicita corporis commendatio, ut non in Ægypto sepeliatur, sed in terra Chanaan iuxta patres suos: mirum uidetur & quasi absurdum, nec conueniens tantæ excellentiæ mentis Propheticæ, si hoc ex consuetudine hominum metiamur. Si autem in his omnibus sacramenta quærantur, maioris admirationis gaudium ipsi qui inuenerit orietur. Cadaueribus quippe mortuorum, peccata significari in lege, non dubium est: cum iubentur homines, post eorum contrectationem, siue qualencunq; contactum, tanquam ab immunditia purificari. Et hinc illa sententia ducta est. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illū, quid proficit lauatio eius? Sic & qui ieiunat super peccata sua, & iterum ambulans hæc eadem facit. Sepultura ergo mortuorum, remissionem significat peccatorum, eo pertinens quod dictum est, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. *Psalm. 32* Vbi ergo sepelienda erāt hoc significantia cadauera Patriarcharum, nisi in ea terra ubi crucifixus est, cuius sanguine facta est remissio peccatorum? Mortibus enim Patriarcharum, peccata hominum figurata sunt. Dicunt autem ab eo loco, Quod Abrahamiū uocatur, ubi sunt ista corpora, abesse locum ubi crucifixus est Dominus, fere triginta millibus, ut etiam numerus significare intelligatur, qui in baptismo apparuit fere triginta annorum. Idem mysterium præsefert sepulchrum Adæ, de quo ita scribit beatus Ambrosius, Ipse autem crucis locus, uel in medio ut conspicuus omnibus, uel supra Adæ (ut Hebræi *lib. 10. super Lucam. c. 23* disputant) sepulturam, congruebat: Quippe, ut ibi uitæ nostræ primitiæ locarentur, ubi fuerant mortis exordia. Et iterum, de anima angelica loquens, quæ est Ecclesiæ filia, Hanc, inquit, suscepit in Golphtha Christus, ubi Adæ sepulchrum, ut illum mortuum in sua cruce resuscitaret. Vbi ergo in Adam mors omnium, ibi in Christo omniū resurrectio. Et Augustinus de eadem re. Audite, inquit, aliud sacramentum, Fratres charissimi. Hieronymus Presbyter scripsit, se ab antiquis & senioribus Iudæis certissime cognouisse, quod alibi immolatus sit Isaac, ubi postea Christus crucifixus est: deniq; ab eo loco unde beatus Abraam iussus est proficisci: tertio die ad locū, ubi Christus crucifixus est, peruenitur. Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam, primus homo in ipso loco, ubi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus: & ideo Caluariæ locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum, & uere Fratres, non incongrue creditur, Quia ibi erectus sit medicus, ubi iacebat ægrotus: Et dignum erat, ut ubi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret diuina misericordia: & sanguis ille preciosus etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris, dum dignatur stillando contingere, redemisse credatur. Sic cadauer hominis proiectum in sepulchrum Helisæi, quam primum tetigit ossa Prophetæ, reuixit homo, & stetit super pedes suos, nimirum propter uir-
tutem

*Eccl. 34**Psalm. 32**lib. 10. super**Lucam. c. 23**Serm. 27 de tē-
pore de immo-
latione Isaac.**4. Reg. 13*

Eusebius lib. 3.
cap. 25.

Trip. cap. 49.
lib. 9.

Trip. lib. 6. c. 11

lib. 22 de ciuit.
Dei cap. 9.

tutem impressam a Deo ossibus sancti uiri. Traditur & in nouo Testamento Ioannes Euangelista, iuxta altare sepulchri fossam elegisse in Epheso, ex quo tempore deinde Sancti patres sanctorum corpora, uel reliquias martyrum, sub altari Dei, uel ante altare locare consueuerunt. De diligentia autem & pietate Christi fidelium, in colligendis conseruandisque sanctorum martyrum reliquijs, quædam supra ex historijs retulimus, Hic unum addere libet, sæpe diuina reuelatione reliquias sanctorum, a pijs hominibus & inuestigatas fuisse & inuentas, Sic Abacuc & Micheæ Prophetarum corpora, reuelatione diuina ostensa sunt, ut Sozomenus in Tripartita testatur. Sic Eusebii, Nectarii, & Zenonis, fratrum & martyrum ossa, quæ forte inter cadauera camelorum & asinorum, Paganorum opera, permixta fuerant: quædam mulier Christiana diuino præcepto per noctem ea colligens, & in urnam ea recondens, Zenonorum consobрино seruanda contradidit. Deus enim per uisionem mulieri reuelauit hunc uirum: Ei nanque erat ignotus, & nuper habita persecutione celabatur. Sic Beatus Ambrosius & Augustinus, sanctorum Geruasii & Prothasii: & Augustinus S. Stephani reliquias, Deo reuelante inuentas esse commemorant. De capite Ioannis Baptistæ, talis quædam historia narratur, in tractatu de reuelatione capitis Ioannis Baptistæ, qui inter opera Cypriani, sed illius tamen nomini falso inscriptus, circumfertur, Historia sic habet. Igitur accedente Paschali festiuitate, decollatus est beatus Ioannes Baptista, imperante nequissimo Herode, qui dari saltanti puellæ caput eius iussit: & multo post decollationem eius, accedente illo anno, quo constructa est Ecclesia in nomine eius, & ossa eius ibidem collocata a Theophilo Pontifice, iubente Theodosio Principe, in honore eius consecrata est, Quarto Kalendarum Septembris: Solennitas nanque eius mirifice est consecrata in dedicando. Caput autem illius, tunc temporis repositum adhuc erat in loco, quod illud in absconso uxor Herodis deposuerat, nemine sciente, postquam a filia in disco suscepit. Si quis omnia plenius uoluerit scire, Chronica Marcelli Principis legat, & ibi reperiet duos Monachos, ab Oriente Hierusalem uenisse causa orationis, tempore Martiani Imperatoris, quibus Monachis in uisione Angelica dictum est: Ite ad palatium Herodis, qui quondam hic fuit perfidus Princeps: introeuntes, perspicite diligenter, & ubi fumum è terra ascendentem uideritis, fodientes ibi, caput IOANNIS Baptistæ incunctanter inuenietis: Et ita fecerunt, & cum magno honore clanculum secum Hierosolymam deportauerunt: & non multo post a latronibus raptum est, qui mittentes in quodam specu: ibi dimiserunt, donec idem Ioannes, Christo auxiliante, cuidam uiro religioso, nomine Marcello, Sacerdotis quæ, qui in eodem specu morabatur ut Eremita, reuelauit dicens, Accipe

Accipe caput meum, quod in hoc specu depositum est à latronibus, & defer illud Iuranno Episcopo, qui nunc præest Alexandriae ciuitati post Theophilum, Deo charum, ubi reliquiae corporis mei requiescunt: Et sic fecit Marcellus Christo annuente. In eadem igitur solennitate collectiones reliquiarum illius, & translationis & Ecclesiae consecrationis, allatum est caput Ioannis baptistae, ad ciuitatem Alexandriae, à Marcello Presbytero, & datum Iuranno Episcopo, quarto Kalendas Septēbris, & Iurannus suscepit illud, collocans mirabiliter in eodem loco perpetuo custodiendum. Vfus reliquiarum est, ut in Ecclesijs & altaribus consecrandis & dedicandis inferantur. Naaman ab Helisæo mundatus lepra, onus duorum burdonum de terra, in qua mundatus fuerat, à Propheta petijt, ut super eam altare in domo sua construeret, & relicta Idolatria soli domino immolaret, cui Propheta non restitit: Sed dixit, Vade in pace. Simili exemplo Augustinus narrat, Hesperium quendam Tribunitium uirum, super terram sanctam, quam ab amico de Hierosolymis, ubi Christus sepultus, & tertia die resurrexit, allatam acceperat, se & collega suo Maximino, Synicensi Episcopo, permittentibus, Ecclesiam aedificasse, ut ibi Christiani, ad celebranda ea, quae Dei sunt, congregari possent. Sic Constantinus Magnus, Petro Apostolorum Principi, Romae in Vaticano: & in uia Hostiensis, Apostolo Paulo, Basilicas aedificauit: et eorundem Apostolorum corpora in iisdem splendide ac mirifice collocauit. Idem Imperator, in atrio Sossariano, sub titulo S. crucis in Hierusalem, Ecclesiam aedificari iussit, ubi & sanctae crucis partem aliquam reposuit. Similiter Basilicam S. Laurentij extra muros aedificari fecit, & in ea corpus sancti Martyris collocauit: quin et gradus extruxit, quibus ascensus et descensus his daretur, qui ad uisendum beati Laurentij corpus accederent. Sic Theodosius Imperator, caput Ioannis baptistae, Quod primum quidem inuentum à Monachis Macedonianis, deinde in uicū Cosilai à Valente Imperatore allatū, uirgo sacra custodierat, magna & pulcherrima Deo aedificata Ecclesia in eadem recondidit. Zenon item Episcopus eodem regnante Theodosio, fabricata Basilica & constructo altari: Eusebij, Nectarij, & Zenonis martyrum ossa, in eodem collocauit. Sic multa alia per diuersas orbis partes templa & altaria, aliorum quoque Sanctorum illatis reliquijs, tum aedificata tum dedicata, atque consecrata esse noscuntur. Vnde & in Concilio Carthaginensi Quinto, constitutum est, ut altaria, quae passim per agros aut uias, tanquam memoriae Martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus aut reliquiae Martyrum conditae probantur, ab Episcopis, qui iisdem locis praesunt, euertantur. Translatio reliquiarum non temere, nec sine iusta & legitima causa, fieri debet, quod & in Moguntiaco Concilio constitutum est, Sic enim habet Canon. Deinceps uero corpora sanctorum de loco ad locum, nullus praesumat transferre, sine Consilio

4. Reg. 5.

Lib. 22. de ciuit.
td. Dei. 6. 8.Trip. lib. 9.
c. 43.

c. 14.

Ne temere
transferantur Reliquiae
c. 51.

H

Principis

Lib. 3. registri
c. 30.

Miracula
& terrores
circa Cor-
pora Apo-
stolorū Pe-
tri et Pauli.

Miraculū
terribile cir-
ca Corpus
S. Lauren-
tij.

Corpora
Petri et Pau-
li ē Catacū-
bis transla-
ta.

Vide Episto. 1.
Cornelij Papæ.
Et latinam in
Cornelio.

Trip. lib. 9.
c. 43.

Principis uel Episcopi, uel sanctæ Synodi licentia, maxime si diuina cooperante potentia, harum uirtute miracula aliqua in locis, eorum præsentia consecratis, ædi conspiciantur. Ipsa siquidem miracula plane indicant, locum in quo fiunt, ueram esse Deo gratam reliquiarum sedem: neque deturbari debent, immo sæpè etiam se auelli non patiuntur. Quod Gregorius Papa ad Constantiam Augustam scribens, petentem sibi caput sancti Pauli, aut aliud quid de corpore eius transmitti, his uerbis testatur. Dum, inquit, illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, uestram erga me amplius potuisssem gratiam prouocare, maior memæstitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, tantis in Ecclesijs suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad adorandum sine magno illuctimore possit accedi: denique dum beatæ recordationis prædecessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus beati Petri Apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore, ferè quindecim pedum spacio, mutare uoluit: Signum ei non parui terroris apparuit, sed et ego aliquid similiter ad sacratissimū corpus, sancti Pauli Apostoli meliorare uolui, & quia necesse erat, ut iuxta sepulchrum huiusmodi effodi altius debuisset: præpositus loci ipsius ossa aliqua, non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit, quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in alio loco transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ prædecessor meus, idem ad corpus sancti Laurentij Martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur ubi uenerabile corpus ipsius esset collocatum: effoditur exquirendo, et subito ipsius sepulchrū ignoranter apertum est, & hi qui præsentés erant atque laborabant, Monachi & Mansionarij, qui corpus eiusdem Martyris uiderunt, quod quidem minime tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt: Ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui sanctum & iustum corpus illius uiderat, Et paulò post. De corporibus uero Apostolorum quid ego dicturus sum? dum constet quia eo tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles uenerunt, qui eorum corpora sicut ciuium repeterent, quæ ducta usque ad secundum urbis miliarium, in loco qui dicitur Catacumbas, collocata sunt, Sed dum ea exinde leuare omnis multitudo eorum conueniens niteretur, ita eos uis tonitruī atque fulguris nimio metu terruit atque disperfit, ut talia denuò nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauerunt, & in locis quibus nunc sunt condita posuerunt. Idem ferè accidit in translatione capitis S. Ioannis Baptistæ, quod cum à Valente Constantinopolim deportari iussum, uehiculo impositum, usque ad locum qui uocatur Panticinium ductum fuisset, nequaquā potuit trahi uehiculum, licet multis plagis

plagis iumenta affligerentur. Quod cum novum videretur uniuerfis, & ipsi etiam Imperatori, sacrum hoc caput recondiderunt in uico appellato Cofilai: Quemadmodum & supra dictum est. Illo ergo tempore, aut Deo aut ipso Propheta monente, in hunc locum usque perductum est. Causæ transferendarum reliquiarum hæc ferè sunt, reuelatio, necessitas, pietas. Propter reuelationem caput Ioannis Baptistæ, primum à Monachis duobus à loco, ubi ab uxore Herodis reconditum fuerat, Hierosolymam; deinde à Marcello Sacerdote Alexandriam, postremo à Felice una cum reliquis Trium Innocentum puerorum, in Galliam translatum est. Propter necessitatem transferuntur reliquiae sanctorum, uelut si bello inminente, ne ab hostibus uel diripiantur uel iniuriam aliquam patiantur, in tutum aliquem locum reponuntur. Quomodo ossa Ioannis Baptistæ iniuria Paganorum à monumento eiecta, atque per planiciem campi dissipata, primum quidem à Monachis quibusdam recollecta Hierosolymam; Deinde à Iosepho Monacho Alexandriam, Athanasio custodienda transmissa feruntur. Sic beati Augustini corpus, tempore quo Vandali prædabundi Aphricam uastabant, ab Hippone in Sardiniam translatum est, & à Sardinia postea diligentia Luitprandi Longobardorum Regis idem corpus Papiam delatum est, & magno cum honore reconditum, ut scribit Platina. Sed & Propter difficultatem locorum, & malorum societatem (Quas & ipsas sub necessitate comprehendimus) loca sanctorum transmutantur, ac propter easdem causas & Episcopales sedes mutari possunt, ut Gregorius Ioanni Episcopo Bellitrano scripsit. Propter pietatem transferuntur reliquiae, uelut cum ad propagandam sanctorum memoriam, in honorem ipsorum diuersis in locis Ecclesiae & altaria diuersa ædificata; illarumque eorum reliquijs dedicantur atque consecrantur. Aut cum apud infideles detentæ & prophanatae reliquiae, ad sacrum fidelium cultum & usum destinantur. Sic reliquias sancti Dionysii Episcopi & confessoris, qui apud Cappadociam pro fide Catholica damnatus exilio, ibi quieuit, Sanctus Basilius Mediolanum transtulit, quas & diuus Ambrosius digno cum honore condidit, Vt Beda scribit. Sic Agricola et Vitalis corpora, inter Iudeorum sepulturas recondita, effossa, & de tam prophano loco in sacram ædem præsentibus Episcopis translata sunt, ut refert diuus Ambrosius. Eodem procul dubio animo Constantinus Imperator sanctas reliquias Andreae, Lucae & Timothei, Constantinopolim transtulit. Sic Arcadius Augustus, ossa beati Samuelis de Iudaea transtulit in Thraciam, ut diuus Hieronymus testatur. Est & discordia patronorum causa, propter quam reliquiae transferri possunt, ut in Concilio Triburiensi constitutum est. Veneratio reliquiarum partim in eo consistit, quod debito cum honore & reuerentia, eas leuamus, excipimus, & recondimus: partim in eo, quod eas adoramus. In primo genere

Supra eo. lib.

c. 1.

Tres causæ
Translatio
nis Reli-
quiarum.
I. Reuela-
tio.II. Necessi-
tas.Corp. S. Aug.
bis translatum.Plat. in Gre. 3.
c. tribus. de con-
sec. dist. 1.
c. temporis
7. q. 1

III. Pietas.

Hic Dionysius
Mediolanensis
fuit Episcopus.
De quo Ambro-
sius in Episto-
lis lib. 5. in ora-
tione post Epi-
stolam 32.Ambro. in ex-
hortatione ad
uirgines.Hiero. lib. con-
tra Vigilant.
c. 1. & 2.de iure patro.
c. si plures. 16.
q. 7.Quomo-
do ueneran-
tur Reli-
quiae.

honorantur reliquæ, cum preciosis linteaminibus, & capsis aureis
 & argenteis inclusæ custodiuntur. Ad quod genus pertinet, quod
Cornel. Episto
la. 1. Cornelius Papa de leuatione corporum beatorum Apostolorum
Corpora Petri & Pauli scribit, Quapropter, inquit, rogo uos nobis congratu-
Petri et Pau li leuata de lari, quia rogatu cuiusdam deuotæ feminae, atq; nobilissimæ matro-
Catacūbis. næ Lucinæ, leuata sunt corpora Apostolorum Petri & Pauli de Ca-
 tacumbis. Et primo quidem beati Pauli corpus leuatum, silentio posi-
 tum est in prædio prædictæ matronæ, in uia Ostiensi, ad latus ubi
 decollatus est. Postea uero beati Apostolorum Principis Petri acce-
 pimus corpus, et condecoranter posuimus illud iuxta locum, ubi crucifix-
 us est, inter corpora sanctorum Episcoporum, in templo Apollinis in
 monte aureo, in Vaticano pallatii Neroniani, tertio Kalendarū Iulia-
 rum die, orantes Deum & dominum nostrum Iesum Christum, ut in-
 tercedentibus suis sanctis Apostolis, maculas uestrorum purget pecca-
 torum, & in sua uos conseruet uoluntate diebus uitæ uestre, & in fru-
 ctu boni operis uos perseverabiles reddat. Eundem honorem Con-
 stantinus Imperator corporibus beatorum Apostolorum Petri &
 Pauli impendit, ut quibus non solum magnifica templa ædificauit &
 dedicauit, sed etiam in oculis ea undiq; bene ornatis collocauit. Senio-
 res Gallia in cinere & cilicio nudis plantis incedentes, obuiam euntes
 ijs, qui caput sancti Ioannis afferebant, proni in terram adorabant
 quoadusq; famuli Dei ad locum, ubi iacebat, cum sanctis reliquijs
 pertingerent. Adoratio accipienda est (ut aliàs de adoratione ima-
 oratio, La- ginum diximus) salutatio & amplexus, cum uehementi amore. Deum
 tria & Du adoramus & creaturam, sed differenter. Nam adoratio Dei Latria
 lia. est, creaturæ Dulia: Sicut & Deum & creaturam adoramus, sed alia
 1. *Timo. 1.* & alia ratione: De Deo dicitur: Soli Deo honor & gloria, quod de
 Latria accipimus: De creatura dictum est. Gloria & honor, et pax om-
 ni operanti bonum. Item, Honora patrem tuum & matrem tuam.
 Quod de Dulia accipiendum est. Et hoc modo adoramus & hono-
 ramus reliquias sanctorum, quia & sanctos Dei ueneramur, quorum
 sunt reliquæ. Sanctos Dei honoramus, quia & ipsi Deo grati sunt &
 accepti, et apud ipsum pro nobis intercessores: Immo & sanctos & reli-
 quias eorum ueneramur, quia & a Deo eos honorari credimus, qui et
 sanctorum reliquias reuelat, ut similiter ab hominibus honorentur,
 iuxta illud, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, &
 humilia respicit in cælo & in terra. Respicit humilia Deus (ut inquit
 Ambrosius) qui latentes sub ignobili cespite, reliquias sanctorū Mar-
 tyrum suæ Ecclesiæ reuelat, quorum anima in cælo, corpus in terra:
 Suscitans à terra inopem & de stercore erigens pauperem, ut collocen-
 tur cum principibus populi sui, ut pulchrè docet Augustinus. Hono-
 remus, inquit, beatos Martyres principes fidei, intercessores mundi,
 præcones regni, conciuēs angelorū, hæredes quidem Dei, cohæredes
 autem

Ro. 1.

Exod. 20.

Deus ipse
reliquias
sanctorum
honorat.

Psalm. 112.

Lib. 10. Episto-
larum, Episto-
la. 85.Causæ ho-
norandi
Martyres.

autem Christi. Quod si hoc dicas mihi, quid honoras in carne iam resoluta de hac uita, de qua iam nulla est cura, Recordare qđ ueritas loquitur per Prophetam dicens, Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius, & iterum, Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, Et iterum, Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. De quibus rursus scriptum est, Iusti autem in perpetuum uiuent, & apud Dominum est merces eorum, Et iterum, Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur, et sequitur. Cur ergo non honorarent corpus illud fideles, quod reuerentur etiam dæmones, quod aliquando afflixerunt in supplicio, sed modo glorificant in sepulchro? Illud etiam ad uenerationem reliquiarum pertinet, ut archis & linteaminibus inuoluantur, nec omnium contactui exponantur. Quod si enim in ueteri testamento gladius Goliad Philistæi inuolutus fuit pallio, post Ephod, et archa testimonij uelo inuoluta gestabatur, uelamine item pelliū hyacinthinarū operiebatur: & mensa propositionis pallio hyacinthino inuoluebatur &c. nec alijs ista quam filijs Aaron inuoluere licebat: filijs autem Caath, quibus hæc omnia portare incumbibat, non tangere, Immo ne uidere quidem, licebat: Quanto minus reliquias sanctas Christianis tangere licebit: propter quod Gregorius Papa Primus, in Romanis uel totius Occidentis partibus, omnino intolerabile & sacrilegiū esse scribit, si sanctorum corpora tangere quisquam uoluerit.

Rom. 8.

Psal. 115.

Psal. 138.

Sap. 3.

Sap. 5.

Psal. 33.

Reliquiæ reuerenter asseruandæ sunt.

1. Reg. 21.

Num. 4.

Lib. 3. registr. c. 30.

Abusus, qui fiunt in locis sacris.

c. 17.

Esa. 56.

c. 34.

c. 35.

c. 2. de Immu. Eccles. lib. 6.

De Abusibus rerum sacrarum, Caput VII.

Abusus rerum Dominicarum & sacrarum sunt, quod in templis prophana negotia geruntur, quos & patres ueterum Conciliorum correxerunt, Sicut Africanum Conciliū ab Imperatoribus petendum statuit, ut quæ cōtra præcepta diuina, conuiuiā multis in locis exercētur, quæ ab errore gentili cōtracta essent, prohiberētur. Item Antisiodorense. Non licet in Ecclesia choros seculariū, uel puellarū Cātica exercere, nec cōuiuiā in Ecclesia preparare: quia scriptū est, Domus mea, domus oratiōis uocabit. Item Elibertinū, Cereos per diē placuit in cœmiterio nō accendi, inquietādi enim sanctorū spiritus non sunt: Idem, Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio peruiigilent, eò quod sæpe obtentu orationis scelera latenter committant. Alios quosdam abusus, qui fiunt in Ecclesia, corrigit Gregorius Papa Decimus: Cuius constitutionem, quoniam sancta est, omnibus modis & renouari, & ab omnibus Christi fidelibus fideliter custodiri oportebit. Habet autem Canon Gregorianus hoc modo. Decet domum domini sanctitudo, decet ut cuius in pace factus est locus: eius cultus sit cum debita ueneratione pacificus. Sit itaq; ad Ecclesias humilis & deuotus ingressus, sit in eis quieta conuersatio, deo grata, Inspicien-

Matth. 1.

Phil. 2.

Supra. c. de re-
bus sacris non
prophanandis.

Num. 4.

tibus placida: quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Conuenientes, ibidem nomen illud, quod est super omne nomen, à quo aliud sub cœlo non est datum hominibus, in quo saluos fieri credentes oporteat: nomen uidelicet Iesu Christi, qui saluum faciet populum suum à peccatis eorum, exhibitione reuerentiæ specialis attollant. Et quod generaliter scribitur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes, præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria, gloriosum illud nomen, quicumque recolunt, flectant genua cordis sui, quod uel capitis inclinatione testentur. Attenduntur in locis eisdem, intentis præcordijs sacra solennia: deuotis orationibus insistatur. Reliqua huius Canonis supra sunt recitata. Olim abusus erat, altaria sine reliquijs constitui, et in locis, in quibus non erant reliquiæ, memorias sanctorum celebrari. Quem abusum Carthaginense Quintum, emendauit tali decreto. Item, Placuit, ut altaria, quæ passim per agros aut uias, tanquam memoriæ Martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui in eisdem locis præsunt (si fieri potest) euertantur: Si autem hoc, propter tumultus populares non finitur, plebes admoncantur, ne illa loca frequentent: ut qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti teneantur. Qua de re latius dictum est supra. Alius abusus fuit, quod reliquiæ colebantur, quæ non erant reliquiæ, Qui & nostris temporibus fuit, sed eò tandem redundauit, ut propter adulterinas reliquias, iam etiam ueræ reliquiæ omnes ex æquo contemnuntur. Hunc abusum olim Concilium Carthaginense per Imperatores corrigendum decreuit, Cuius talis Canon extat. Placuit, ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquiæ non solum in simulachris, sed in quibuscumque locis, uel lucis uel arboribus, omni modo deleantur. Item Epaunenense Concilium. Sanctorum reliquiæ in oratorijs uillaribus non ponantur, nisi forsan Clericus cuiuscumque parochiæ, in cuius Ecclesia esse contingat, qui sacris cineribus psallendi frequentia famuletur. In Concilio Bracarense Tertio, tanquam abusus reprehenditur, quod quidam Episcopi, in solennitatibus Martyrum ad Ecclesiam progressuri, reliquias collo suo imponunt, ut maioris fastus apud homines gloria intumescant: et quasi ipsi sint reliquiarum Arca, Leuitæ Albulas induti eos deportent. Quem abusum eiusdem Concilij patres corrigentes. Quæ, inquiunt, detestanda præsumptio arrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata uanitas sola præualeat, si modum suum uniuscuiusque ordinis reuerentiæ non agnoscat: Et ideo antiqua in hac parte & solennis consuetudo seruabitur, ut in festis quibusque diebus Arcam Domini cum reliquijs non Episcopi, sed Leuitæ, in humeris gestent. Quibus & in ueteri lege idem impositum nouimus esse præceptum. Quod si & Episcopus reliquias per se deportare elegerit, non ipse à Diaconibus in sella uehatur, sed potius pedestri,

pedestri, eo una cum populis progressionem præcedente, ad conuenticula sanctarum Ecclesiarum, sanctæ Dei reliquæ per eundem Episcopum portabuntur. Iam uero, qui hæc instituta faciendo adimplere distulerit, quamdiu in officio fuerit, à sacrificando cessabit. Est item abusus in uestibus, quod uestes sacræ, usu prophano polluantur. Hic abusus in Concilio Aruernensi emendatus est. Canon sic habet. Ob-
 seruandum, ne pallis uel ministerijs diuinis, defunctorum corpuscula obuoluantur. Item, de opertorio Dominici corporis, seu palla altaris, nunquā sacerdotis corpus, dum ad tumulum euehitur, obtegatur, quia sacro uelamine usibus + suis reddito: Dum honorantur corpora, + non suis.
 altaria polluantur. Item, ne ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur, ne dum improborum contactu, pompæque sæcularis luxuriæ polluantur, ad officium sacri mysterij uideantur indigna. c. 3.
 Alius abusus, quod clerici in habitu prophano diuina celebrant, qui abusus olim à Bracarensi Concilio correctus est, Placuit, inquit, ut c. 5.
 lectores in Ecclesia, in habitu sæculari ornati, nō psallant: neque gradus gentili ritu dimittāt. Idē abusus, quoniam nostris quoque temporibus ab hæreticis reuocatus est, Quorū conuenticulorū ministros, sacra (si modo sacra sunt, ac non potius sacrilegia, quæ ab hæreticis peraguntur) passim in habitu prophano celebrare uidemus: merito & saluari constitutione corrigendus erit. c. 7.
 Eiusdem uere generis sunt abusus, Quod sacra uasa Domini in prophanos usus conuertuntur, & à prophanis attrectantur: De quibus intelligendum est, quod Agathense c. 29.
 constituit, Nō oportet in sacros ministros licentiam habere in secretarium (quod Græci Diaconicon appellant) ingredi, & contingere uasa Dominica. c. 66.
 Item in capitulis Græcarum Synodorum. Non liceat cuilibet ministro tangere (nisi Subdiacono aut Acolyto) in secretario uasa Dominica. c. 41.
 Sic Bracarense Tertium, Laicos communionem priuat, Clericos ab officio deponit, qui uasa Domini in proprios usus assumunt, epulasque sibi in eis commendandas assumunt. c. 1.
 Scio & multos alios abusus esse, præsertim particularium Ecclesiarum, quos procul dubio singularum prouinciarum Episcopi, in Concilio emendandos singillatim proponēt: Nos paucos aliquos, quos ueterū Synodorum patres correxerunt, enumerare uoluimus, ut et ueterum consuetudinem in emendandis abusibus: & ex his, in alijs quoque eandem corrigendi rationem esse, intelligamus.

D. BRVNI DE CAE- REMONIIS, LIBER QVARTVS.

DE CÆREMONIIS LOCORVM SACRO-

rum ac Religiosorum,

Caput I.

Abent & loca religionem suam, ut templa, oratoria, altaria, cœmeteria, habitationes sanctorum, à quibus & ipsis multæ Cæremoniæ funiuntur. In Cæremonijs locorum tria spectantur, Aedificatio, & consecratio, cultus & adoratio. Ac uetustissimum quidem ritum esse in Ecclesia, ut in honore Dei & sanctorum,

templa & oratoria construantur, altaria erigantur, & cœmeteria & sepulchra ædificentur, satis (ut opinor) supra demonstratum est: Quin

Lib. 3. c. 1. et 2.

Loca sancta uel ex consecratione uel ex contactu sanctorum.

& quæ ad consecrationem & benedictionem locorum pertinent, non indiligenter explicauimus. Illud tantum hic adiicimus, quædam ab Episcopis consecrari atq; benedici, alia etiam sine benedictione, aut sacra precatone honorabilia esse, ut quæ sanctificationem ab his, qui ea incoluerunt, acceperunt, ut sepulchrum dominicum, præsepe domini, aliæq; loca sancta, quæ dominus uel uisitauit uel inhabitauit. Ad cultum locorum referuntur, sacrificia, orationes, aliæq; diuina officia, quæ non alijs in locis quam ijs, quæ in honore Dei uel sanctorum consecrata sunt, peraguntur, de quibus supra nonnihil dictum est. Et de oratione quidem satis diuinæ literæ testantur:

Oratoria Domus orationis.

*3. Reg. 8.
2. Paralip. 6.
et 7.*

conuenire ut hæ ipsæ in templis & oratorijs fiant, unde & domus orationis & oratoria appellata sunt. In ijs siquidem locis, preces nostræ, & gratiores Deo sunt, & citius exaudiuntur. Salomon ædificato templo orat, ut quicunq; in ipso orauerit exaudiat, de tabernaculo domini, id est, de cœlis. Cuius petitioni dominus annuens, Audiui, inquit, orationem tuam, & elegi locum istum mihi in locum sacrificij: si clausero cælum & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à uijs suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoq; mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco isto orauerit. Elegi enim & sanctificauit locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Similiter in nouo testamento uidemus, non solum orantium uota citius in uno loco, quàm in alio exaudiri: sed etiam miracula quædam ædi ad sanctorum intercessiões in uno loco, & nō in alio.

Cur in uno potius quàm in alio loco miracula fiunt.

De qua

De qua re Augustinus certior fieri cupiens, ex duobus qui forte de crimine quodā erant suspecti, uter eorum reus esset, ad hunc modum scribit. Elegi, inquit, aliquid medium, ut certo placito se ambo constringerent, ad locum sanctum se profecturos, ubi terribiliora opera Deinon sanam cuiusq; conscientiam multò facilius aperirent, & ad confessionem uel pœna uel timore compellerent: Vbiq; quidem Deus est, & nullo continetur uel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à ueris adoratoribus in spiritu & ueritate oportet adorari: ut in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Veruntamen ad ista, quæ hominibus uisibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari: quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, ubi beati Fœlicis Nolensis corpus conditum est, quo uolui ut pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq; scribi potest, quicquid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos nouimus, Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, qui ad eum locum uenerat, ut falsum iurando deciperet, compulsus fuisse confiteri furtum: & quod abstulerat reddere. Nunquid non & Aphrica sanctorum martyrum corporibus plena est: & tamen nusquam hic scimus talia fieri. Sic enim, quod Apostolus dicit, Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent diuinationem spirituum: Ita nec in omnibus memorijs sanctorum ista fieri uoluit ille, qui diuidit propria unicuiq; prout uult. Illud tamen admonemur à glorioso martyre Cypriano, ut quando in unum cum fratribus in templo conuenimus, & sacrificia diuina orationesq; celebramus, uerecundiæ & disciplinæ memores simus. Nec passim uentilemus preces nostras inconditis uocibus: nec petitionem commendandam modeste Deo, tumultuosa loquacitate iactemus, Quia Deus non uocis sed cordis auditor est, nec admonendus est clamoribus qui cogitationes uidet, prouocante Domino & dicente, Quid cogitatis nequam in cordibus uestris: Et alio loco, Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis & cordis, Quod Anna in Primo Regnorum libro, Ecclesiæ typum portans, custodiuit & seruauit, quæ Dominum non clamorosa petitione: sed tacite & modeste intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, sed manifesta fide: loquebatur non uoce, sed corde, quia sic sciebat Deum audire: & impetrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter postulauit: Declarat scriptura diuina quæ dicit, Loquebatur in corde suo, & labia eius mouebantur, & uox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Deus. Item legimus in Psalmis, Dicite in cordibus & in stratis uestris, & transpungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem spiritus sanctus suggerit & docet, dicens, In sensu autem tibi debet adorari

Aug. Epistola 137.

Ioh. 4.

Fur compulsus in loco sancto confiteri furtum.

1. Corinth. 12.

Cypr. in sermone Sexto. de oratione dominica.

Luce. 9.

Apos. 2.

1. Reg. 1.

Psal. 4.

Hier. 29.

Qualis debet esse in templis Oratio.

adorari Deus. Adorans autem, fratres dilectissimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Phariseo et Publicanus orauerit, non alleuatis impudenter ad cœlum oculis, nec manibus insolenter erectis, pectus suum pulsans, & peccata intus inclusa contestans, diuinæ misericordiæ implorabat auxilium: Et cum sibi Phariseus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui sic orauit, qui spem salutis, non in fiducia innocentiae suæ posuit, cum innocens nemo sit: sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoscit. Quæ Dominus in Euangelio suo ponit & dicit.

Lucæ. 18.

Homines duo ascenderunt in templum adorare, unus Phariseus, & alter Publicanus. Phariseus cum stetisset, talia apud se precabatur. Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines iniusti, raptores, adulteri, quomodo & Publicanus iste: ieiuno bis in sabato, decimas do de omnibus quæcunq; possideo. Publicanus autem de longinquo stabat, & neq; oculos uolebat ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descendit hic iustificatus magis in domum suam, quàm ille Phariseus. Ex quibus quidem uerbis colligimus, humilitatem in oratione quantumlibet coram hominibus in templo facta

Qualis Hypocritarum oratio. Matth. 6.

exigendam, non propriam gloriam esse quærendam. Quod & Christus admonet dicens. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum, stantes orare, ut uideantur ab hominibus, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Quo loco Christus in cubiculo, clauso ostio orare iubet, non quod in cubiculo tantum & non etiam in templo orandum sit: alioqui quomodo orationem Publicani, qui & ipse in templo orauit, commendaret: sed quod intra cubiculum cordis mente, non uoce tantum, orantes exaudiantur. Beatus Gregorius hunc

Grego. lib. 22. moralium. c. 18.

locum ita interpretatur, Vt clauso ostio in cubiculo petere dicatur, qui tacente ore, in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis, & uox in abscondito audiatur, cum per sancta desideria silenter clamatur: Vnde recte quoq; per Psalmum dicitur: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit

Psal. 9.

Publici ad orandum conuentus Diebus festis.

c. 3.

auristua. Quin & sanctorum Conciliorum decretis sancitum est, ut Christi fideles certis diebus, nec priuata oratoria & cubacula uisitent, nec priuatos conuentus agant: sed in maioribus Ecclesijs conueniant. Sic enim in Concilio Cæsaraugustano diffinitum est. Nec Quadragesimæ diebus fideles ab Ecclesijs desint: nec habitent in latibulis cubiculorum & montium, qui in suspicionibus perseverant, sed exemplum & præceptum custodiant sacerdotum: Et ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant.

Ab uni-

Ab uniuerſis Epiſcopis dictum eſt, anathema ſit, qui hoc commiſerit. Item Viceſimo & primo die, id eſt, à 16. Kalendas Ianuarij, uſq; in diem Epiphaniæ, qui eſt octauo idus Ianuarij, continuis diebus nulli liceat de Eccleſia ſe abſentare, nec latere in domibus, nec ſecedere ad uillam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, ſed concurrere ad Eccleſiam: quod qui non obſeruauerit, de ſuſpectis anathema ſit in perpetuum: Ab uniuerſis Epiſcopis dictum eſt, Anathema ſit. Item Aurelianenſe Primum, Nulli ciuium Paſchæ, Natalis Domini, uel Quadrageſimæ ſolennia, in uilla liceat celebrare, niſi quem infirmitas probabitur tenuiſſe. Item Aurelianenſe Quartum, Quiſquis de prioribus ciuibus, Paſcha extra ciuitatem tenere uoluerit, ſciat ſibi à cuncta Synodo eſſe prohibitum: ſed principales feſtiuitates ſub præſentia Epiſcopi teneant, Vbi ſanctum decet tenere conuentum: Tamen ſi aliquis certa neceſſitate aſtringatur, ut hoc implere non poſſit, ab Epiſcopo poſtulet com meatum: Quod ſi hoc poſtulare deſpexerit, et eundem locum idem in feſtiuitate præſentibus tenere uoluerit, ſuspendatur. Item Agathenſe, Si quis etiam extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariuſq; conuentus, oratorium in agro habere uoluerit: reliquis feſtiuitatibus, ut ibi Miſſas teneat, propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus: Paſcha uerò, Natali domini, Aſcenſione domini, Pentecoſte, & Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ, & ſi qui maximi dies in feſtiuitatibus habentur, non niſi in ciuitatibus aut in parochijs teneant. Clerici uerò ſi qui in feſtiuitatibus, quas ſupradiximus, in oratorijs, niſi iubente aut permittente Epiſcopo, Miſſas facere aut tenere uoluerint, à Comuniõe repellantur. Neq; uerò unum templum eſt, in quo diuinum cultum peragimus. Iudæis olim unum tantum templum Salomonis, locus adorationi celebris erat. Quod mulier Samaritana repræhendens, ſimulatq; à Domino doceri cupiens, ubi & quomodo uera adoratio fieri deberet, Patres (inquit) noſtri, in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis quia Hieroſolymis eſt locus, ubi oportet adorare: Nimirum ſignificans, non tantum Hieroſolymis locum eſſe, in quo oportet adorare, ſed etiam montem Samariæ, locum ad orandum eſſe idoneum, ut in quo Iacob erecto altari, aliq; Patres fortiſſimum Deum Iſrael inuocaſſent. Chriſtiani uerò non unum in uno loco templum habent, ad diuinum cultum deſtinatum, ſed ut adoratio ſit per uniuerſum orbem: ita nullo non loco, ubi modò Chriſti nomen celebre eſt, templa eſſe poſſunt, in honore eius & ſanctorum dedicata, in quibus & Deus adoretur, & ſanctorum memoria cultus & ueneratio celebretur. De qua re Chriſtus mulierem, quam dixi Samaritanam, inſtruens, Mulier, inquit, crede mihi, quia uenient dies, quando neq; in monte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem: Non quidem prohibens

quoniam

c. 4.

c. 27.

c. 3.

c. 21.

Præcipuæ
per annum
feſtiuitates.

Chriſtianiſ
non unicū
ut Iudæis,
ſed multa
ſunt tēpla.
Ioh. 4.

I. 2.

Psal. 113.

Malach. 1.

Matth. 24.

Vera adoratio in spiritu & ueritate.

Ioh. 14.

Rom. 8.

Ioh. 14.

Leo Epif. 70.

Locus sanctus adiutus fidei et cognitionem.

1. Corinth. 14.

Luc. 24.

Loca in quibus Dominus in terris uersatus est.

quoniã in templo Salomonis & in monte, Deus adorari posset: Alio-
 qui quomodo eiecisset ementes & uendētes de tēplo, ea tantū ratione,
 quod hæc domus orationis esset: sed illud innuens, non solum in mon-
 te Samariæ & Hierosolymis, sed etiam ubiq; terrarum a solis ortu
 usq; ad occasum, Dei nomen magnum & horribile in gentibus futu-
 rum, Immo & destructo templo Salomonis, quando scilicet lapis su-
 per lapidem non relinquetur, qui nō destruatur, nihilominus ueram
 Dei adorationem futuram: non quod nullum templum sit futurum,
 in quo adoratio fiat, sed quia adoratio non in uno loco & templo, sed
 in multis locis et templis per uniuersum orbem celebrabitur. Veram
 autem adorationem, non a loco tantum metitur, sed ab ipso præcipue
 qui adoratur, & ab adorantis intentione. Sed uenit, inquit, hora, &
 nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ue-
 ritate. Nam et pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus,
 & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Totus
 hic locus de adoratione, quæ est cultus Patriæ, accipitur: & patrem
 in spiritu adoramus, quando spiritum adoptionis accipimus, in quo
 clamamus Abba pater: In ueritate adoramus, quando in ueritate, id
 est, in filio (qui dicit, Ego sum ueritas) manentes, patrem inuocamus.
 Veri ergo adoratores, adorabunt unum Deum patrem, & filium, &
 spiritum sanctum. Adorationem locis sanctis, quemadmodum &
 reliquijs & Imaginibus præstamus, eam uidelicet, quæ est saluatio, &
 ex uehementi amore amplexus & honoratio. Nam & loca propter
 Christi & sanctorum eius habitationem & conuersionem sanctifi-
 cata meritò amplectimur atq; ueneramur. De quo honore ita scribit
 Leo Papa Primus, ad Iuuenalem Hierosolymitanum Episcopum.
 Quamuis enim nulli sacerdotū liceat nescire, quod prædicat, Quoniã
 qui ignorat ignorabitur: inexcusabilior tamē est omnibus imperitis,
 quilibet Hierosolymis habitans Christianus: qui ad cognoscendam
 uirtutem Euangelij, non solum paginarum eloquijs, sed ipsorum lo-
 corum testimonijs eruditur. Et quod alibi non licet non credi, ibi non
 potest non uideri. Quid laborat intellectus, ubi est magister aspectus:
 Et cur lecta uel audita sunt dubia, ubi se & uisui & tactui tot humanæ
 salutis ingerunt sacramenta? Quasi ad singulos quosq; cunctantes,
 Dominus adhuc uoce corporea utatur, & dicat, Quid turbati estis, &
 quare cogitationes ascendunt in corda uestra? Videte manus meas, et
 pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate & uidete, quia spiritus ossa &
 carnem non habet, sicut me uidetis habere. Vtere ergo (frater charis-
 sime) inuictissimis Catholicæ fidei documentis, & Euangelistarum
 prædicationem sanctorum locorum, in quibus degis, reificatione de-
 fende. Apud te est Bethlehem, in qua salutaris Dauidicæ uirginis
 partus illuxit, quem obuolutum pannis inter angustias diuersorij præ-
 sepe suscepit. Apud te est declarata ab angelis, adorata a Magis, &
 per

per multorum infantium mortes, ab Herode quæsitâ saluatoris infantia. Apud te est, ubi pueritia eius adoleuit, ubi adolescentia maturauit: & per omnia incrementa corporea, in uirum perfectum ueri hominis natura profecit: non sine cibo esuritionis, non sine somno quietis, non sine fletu miserationis, nec sine pauore formidinis: Vnus enim atq; idem est, qui & in Dei forma operatus est miracula magnæ uirtutis: & in forma serui subiit sauitiam passionis. Hoc tibi ipsa crux indefinenter loquitur, hoc lapis clamat sepulchri, in quo Dominus humana conditione iacuit, & de quo diuina potentia resurrexit. Et cum ad montem oliueti, locum ascensionis ueneraturus accedis, nonne illa uox angelica in tuo resultat auditu, qua eleuationem domini stupentibus, dicitur, Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Actorum. 1.

*De Origine & religione sepulchrarum, deq;
Cæremonijs earum restaurandis.*

Caput II.

Cœmiterium institutum est, ut sit locus in quo Christi fidelium defunctorum corpora sepulta quiescant. Vnde & nomen habet, siquidem κοιμητήριον à sopiendo, dormiendo, uel quiescendo dictum est. Cœmiterium igitur locus est, Ecclesiasticæ sepulturæ destinatus. Veteres religiosum hunc locum esse dicebant. Religio sum enim uocabant locum, quem unusquisq; sua uoluntate faciebat, dum mortuum inferret in locum suum, aut quod principale est mortui, id est, caput eius, cuius imago sit unde cognoscimur: Sicut sacrum locum appellabant, qui ritè esset à pontifice Deo consecratus: & sanctum, quod piaculum esset, cum à quoquâ uiolari. Purum autem dicebant, qui neq; sacer, neq; sanctus, neq; religiosus esset, sed ab omnibus huiusmodi nominibus uacaret. In sepulturis multa spectantur, nomen, origo, religio, ritus, officium sepeliendi, sumptus & utilitas. Nomina rerum sepulchralium hæc ferè sunt, sepultura, sepulchrum, Sarcophagus, monumentum, munimentum, bustum, pyra, tumba, feretrum, funus, exequiæ, & similia. Sepulchrum est, ubi corpus mortui, ossa uel hominis condita sunt. Vrna uerò, in qua ossa reconduntur, ossaria appellatur. Arcula, in qua corpus conditur, σαρκοφάγος dicitur, quasi carnem uorans, uel carniuorū, Vnde Serapim ex sententia Varronis, dictum putat Augustinus, Qui cum Rex esset Argiuorum, Apis dictus fuit. Is enim nauibus transuectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset, factus est omnium Maximus Ægyptiorum Deus: non quidem in uita, sed post mortem: quia non uiuum, sed mortuum dæmum ipsum uenerari cœperunt: Vnde & Serapis appellatus est, ab arca uidelicet, in qua

Cœmiteriū
i. dormito
rium,

alias Cimi
terium.

L. cū in diuer.
ff. de relig. &
sumpt. fun. §.
religios.

Inst. de rerum
diuis. §. sacræ
& §. sanctæ.
L. 2. ff. de reli.
& sumpt. fune.

Nomina se
pulchralia.

L. si sepulchra.
ff. de sepulch.
uiol.

Sarcopha
gus.

Aug. de Ciui
tate Dei li. 18.

c. 5.

Serapis.

qua

- qua positus & sepultus fuit, Est enim *σφραγίς, μνημα, θήκη*, monumentum, arca, locus, conditorium, quasi Sorofapis uel Sorapis: deinde una litera (ut fieri assolet) mutata, Serapis. Sarcophagus itaq; dicitur, quasi carnem consumens, alias *τάφος* appellatur. Monumentum est, quod memoriae gratia existat, ut Vlpiano placet, Vel (ut Florētinus definit) Monumentum generaliter res est, memoriae causa in posterum prodita: In qua si corpus uel reliquiae inferantur, fiet sepulchrum: si uero nihil eorum inferatur, erit monumentum, memoriae causa factum, quod differunt. Græci *σφοδράσιον* appellant. Augustinus Monumentum dictum putat, eo quod moneat mentem, id est, admoneat. Propter quod & græci *μνηματιον* uocant, quod nos memoriam seu monumentum appellamus, quoniam lingua eorum memoria ipsa qua meminimus, *μνήμη* dicitur. Munimentum autē sepulchri id esse, diuus Adrianus rescripsit, quod munimenti, id est, causa muniendi eius loci factum sit, in quo corpus impositū sit. Habet et aliās appellationes sepulchrum. Nam et Bustum dicitur, à consuetudine combustorum corporum deducto uocabulo. Nam Bustū proprie dicitur locus, in quo mortuus cōbustus ac sepultus fuit, Sic dictū, quasi bene uisū. Vbi uerò combustus quis tantūmodo, alibi uerò sepultus, is locus ab urēdo ustrina uocatur. Sed modo Busta, sepulchra uocantur, testis Sex. Pompo. Festus: Apud Ciceronē Tumba uocat, à Græcis sumpto uocabulo, apud quos *τάφος* locū sub terra cauatū significat, & pro sepulchro accipitur, unde *τυμβογέρας* capularis senex, qui uicinus est Tumbæ. Strues autē lignorū ad cremanda cadauera, Rogus dicebatur, quod in eo dii Manes rogarētur. Eadē impositis corporibus, & igne adhibito, Pyra uocabatur *ἀπὸ τοῦ πυρός* hoc est ab igne. Funus, dū uirū seu sepelitur cadauer, seu pompa exequiarum. Feretrum, capulus quo mortuus effertur, uel ubi lectus mortui fertur, ut inquit Varro, Græci *φέρετρον* appellant. Verg.
- Pars ingenti subiere feretro.*
- Item, Pheretro Pallanta reposito.
- Exequiæ. *Procubuit super, atq; hæret lachrimansq; gemensq;.*
- Exequiæ, celebratio funeris, dum funus effertur: Quæ & iusta funebria appellantur, id est, sacrificia quæ mortuis impenduntur, & funerandi solennitas. Titus Liuius, Nec cœlestes modo Cæremonias, sed iusta quoq; funebria, placandosq; Manes, ut idem pontifex edoceret. Iusta mortuo facere, funerandi officium implere. Quod Iureconsultis quoq; familiare est, et alio uerbo parentare, et funerare, & sepulturam facere. Vlpianus Iureconsultus, Solent testari liberi, qui necessarij existūt, nō animo hæredis se gerere quæ gerūt, sed pietatis aut custodiæ causa, aut pro suo, ut puta, patrē sepeliuit, uel iusta ei fecit. Idem, In ius uocari nō debet qui uxorem ducit: aut ea quæ nubit, nec iudicem dū de re cognoscit, nec cū qui apud Prætorē causam agit: neq; funus ducentem familiare, iustaue mortuo facientē. Idem, Quis enim sine pietatis intentione

L. funeris. ff. de rel. & sum. fune.

L. 2. ff. eo. tit.

Monimen

tum & Mu

nimentum

differunt.

L. monumentū

ff. de relig. &

sumpt. fune.

Aug. lib. de cu

ra pro mortuis

gerenda. c. 4.

L. fin. §. mu-

nimentum. ff.

eo tit.

Bustum.

Tumba.

Lib. 2. de uerbo

rum ueter. s.

gnificatione.

Lib. 2. de legib.

Rogus.

Pyra.

Funus.

Feretrum.

Li. 4. de ling.

lat.

Li. 11. Aeneid.

Exequiæ.

Parentare

et iusta

mortuo fa-

cere.

L. pro hæred.

ff. de acqui. hæ

red.

L. 2. ff. de in

iur. uoc.

intentione alienum cadauer funeratur? Idem, Solent necessarij testari, se pietatis gratia facere sepulturam. Origo sepulturæ uerustissima est. Quidam ab Abraham ductam esse putant, ut qui primus duplicem speluncam pro sepultura ab Ephron filio Seor, in ciuitate Ar-beæ siue Ebron, Quadringentis siclis argenti probatæ monetæ publicæ emerit, & in eadem uxorem suam Saram sepeliuerit. Verum ante Abraham ipsi quoque filij Heth, à quibus Abraham speluncam emit, sepeliendi ius habuerunt, ut ex eorū responso, quod Abraham, pro uxore sua sepulturam poscenti, dederūt, facile cognosci potest: Sic enim respondent. Audi nos domine, Princeps Deies apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuū tuū. Ego uero usum sepulchrorū, à primo statim hominū ortu, & propter peccatū contracta mortalitate descendisse: ac iure gentiū et naturali æque apud omnes gentes receptum esse censeo: apud quas sepulchrorum cura, pars etiam religionis fuit. Naturaliter ergo conditio mortalitatis humane exigit, ut quemadmodū statutū est omnibus hominibus semel mori: ita omnibus ab omnibus ea exhibeatur pietas, humanitas, & misericordia: ut iam defunctorū corpora honestè tradant sepulturæ. Vnde et ad publicā utilitatē omnes semper gentes pertinere putauerunt, ne defunctorū corpora insepulta iacerent. Quin et probro datū est, si defuncti alicuius corpus in flumen proijceretur, aut bestiis obijceretur, aut alioqui sepultura priuaretur. Vnde & in testamentis, si quis hæredem tali conditione scripserit, si reliquias eius in mare proijciat, ea conditio tanquam humanitati contraria refutatur: nec hæres, si conditioni non pareat, ab hæreditate expellitur: Quin magis laudandus est, si reliquias testatoris, nō in mare secundum ipsius uoluntatem abiicerit, sed in memoriam humanæ conditionis sepulturæ tradiderit. Non igitur ab Abraham, sed à primis statim parentibus nostris Adam & Eua, usus sepulture cœpit, qui et ipsi ut mortui sunt: immo mortem in mundum induxerunt, ita & sepulti sunt: Post quos & Patriarchæ, et deinceps omnes homines, iure gentium et naturali, sepulchrorum tum ius tum usum receperunt. De Adam et Patriarchis, atque uxoribus eorum, ita scribit Hieronymus, Ebron dicitur esse ciuitas trium uirorum, quia in ea sepulti sunt tres Patriarchæ, in spelunca duplici, cum tribus uxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia: præter ipsum, Adam & Euam uxorem suam. Sic Ioseph moriens in Ægypto rogauit fratres suos, ut tempore uisitationis suæ, ossa sua secum deferrent, & in sepulchro patrū suorū ea collocarēt. Religio in sepulchris, ad pontifices & sacerdotes spectat. Horum enim est, omnia, quæ ad religionem pertinent, curare. In religione sepulchrorū duo cōsiderantur, loci initiatio, et funeratio. Primū igitur locus sepulturæ destinandus, ab Episcopo benedicetur: neque enim sola corporis illatio, sed ipsa potius pontificis benedictio locum religiosum & sacrum facit. Sunt tamen qui illatione corporis,

L. atsi quis. §. sed interdum et §. plerique filij. ff. de relig. & sumpt. fun.

Origo sepulchrorum.

Gen. 23.

Usus sepulchrorum de iure gentiū est apud omnes ab initio.

Hebræ. 9.

Non debet hominum corpora in sepulta relinqui.

L. quidam. ff. de conditionibus institutis.

Spelunca duplex, Trium sepulchra Patriarcharum.

c. Ebron. 13.

q. 2. Gen. 50.

Locus sepulchre Episcopi benedictio cōsecrandus est.

c. abolende, de sepulch.

*Inst. de rerum
diuis. §. relig.*

*Sepultura
in publicis
non in pri-
uatis locis
fieri debet.*

*Concil. Trib.
c. 17.*

*Polyandri-
um, id est,
Cœmeteriū*

*e. Fraternitatē
de sepulturis.*

*Quo priua-
tæ in cœ-*

*meterijs sūt
sepulturæ.*

*L. in tantū §.
sacra Inst. de*

*rerum diuis.
L. 1. ff. de ope.*

*publi
Arg. l. 1. §. usu*

*fructum. ff. de
relig.*

*Sepulturā
uendere
non licet.*

Eccl. 7. et 4. 9.

*6. in Ecclesiasti-
co. 13. q. 2.*

*Archid. in c.
precipi. 2. q. 1.*

*c. aurum 12. q.
2. c. hoc ius por-*

rectum. ibidem

*Qui ab Ec-
clesiastica*

*sepultura
excludendi*

sunt.

c. sane. 24. q. 2.

*Nonnulli
etiam post
mortem ex
communis*

cantur.

ita locum affici & religione obligari putent, ut distrahi non possit: & eo casu etiam nunc leges ciuiles de non distrahendis religiosis locis uigorem suum retinere, Quod Ioanni Fabro placet. Ego uero eas leges hodie, secundum Canones ita interpretandas esse puto, Vt non prius locus religiosus, & à commercio hominum exemptus sit, quam benedictione aut consecratione pontificali initiatus fuerit, quod & consuetudine generali confirmatur. Illud quoque nostra obseruatur religione, ut sepulturæ non quidem priuatæ, priuatis in locis: sed publicæ & communes in publicis locis, pro omnibus in uno loco degentibus constituentur, Quæ nos Cœmeteria appellamus. Veteres etiam πολυανδριον uocarunt, locum uidelicet ubi sunt multa sepulchra, siue in quo multorum corpora sepeliuntur. Quo fit, ut ultima etiam uoluntas eius, qui sepulturam in priuato loco elegit, tanquam religioni contraria, respuatur. Ibi enim corpora Christianorum sepeliri debent, ubi frequentius celebrantur diuina officia. Nihil tamen prohibet, quin priuatas etiam sepulturas familiæ sibi in cœmeterijs eligere possint, & ueluti proprias sibi uendicare, non quidem ut earum domini sint. Nam in nullius bonis sunt, sed ut usum earum habeant, & inuitis ipsis, nemo in eas alienum corpus inferre possit. Sicut nec rector Ecclesiæ, sepulchrum unius eo inuito alteri dare potest, ut Bartholo uidetur. Quod quidem Laicis non proprio iure datur, sed indulgentia pontificis permittitur. Ius enim sepulturarum ad Ecclesiam & eis administratorem pontificem pertinet, sed eatenus tamen, ut ne precium pro sepultura accipiant pontifices. In Ecclesiastico namque scriptum est, Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quoniam omnes moriemur. Item, Omnia quæ de terra orta sunt, in terrâ conuertentur. Quid terra terram uendis? Memento quod terra es, & in terrâ conuerteris, qui de terra sumeris. Et alibi de homine dictum est, Terram teris, terram geris, in terram conuerteris, qui de terra sumeris. Quanquam necessitate exigente, etiam extranei in familiaribus sepulchris tumulari possint: Sicut & uasa sacra, in necessitate uendi & distrahi possunt. Præterea illud ad religionem sepulturarum pertinet, ut in cœmeterijs non alij quam religioni Christianæ initiati, & qui in uera fide & pœnitentes decedunt, sepeliantur. Vnde à sepultura Ecclesiastica excluduntur omnes infideles, pueri necdum baptizati, hæretici, excommunicati, & qui in manifesto peccato, de quo non agunt pœnitentiam, decedunt: ueluti qui sibi ipsis consciscunt mortem, qui furti, rapinæ, aut criminis usurarum, damnati fuerint, de quo satisfacere noluerint. Nam hi à communione fidelium excludendi fuerunt. At quibus in uita non communicamus, ipsi nec post mortem communicare debemus, ut inquit Leo Papa. Sed & quidam post mortem etiam anathematizantur, quibus & ipsis Ecclesiastica sepultura, omnisque alius Ecclesiasticus honor denegatur. Vt qui facultates

rates suas hæreticis relinquunt. Item, Qui post mortē depræhenduntur fuisse hæretici, Vt Quinta Synodus statuit: Et ab Augustino scriptum, & usu quoq; Ecclesiæ sæpe confirmatum est. Extat & eius rei Canon Aphricani Concilij, ad hunc modum, Item constitutum est, ut si quis Episcopus, hæredes extraneos à consanguinitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atq; eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Et Leo ille Magnus, Papa Primus, ad Anatholium Constantinopolitanum Episcopum, De nominibus, inquit, Dioscori, Iuuenalis & Eustathij ad sacrū altare nō recitandis, dilectionem tuam hoc decet custodire, quod nostri ibidem constituti faciendum esse dixerint: quodq; honorandæ S. Flauiani memoriæ non repugnet, & à gratia tua Christianæ plebis animos non auertat. Nam iniquum nimis est atq; incongruū, eos, qui innocentes et Catholicos sua persecutione uexarunt, sanctorū nominibus sine discretionē misceri. Sicut & contra æquū est, ut Catholici, qui in uita ab hæreticis condemnati, ab Ecclesijs suis eiekti, & Ecclesiastica sepultura uel inter sanctos memoriæ honore destituti sunt, restituātur. Ad quem modū olim Ioannis Chrysostomi ossa, qui expulsus Constantinopoli, in Cumanis in exilio mortuus fuerat, post aliquot annos Cōstantinopolim referuntur, et cum magno honore ab Imperatore reconduntur. Sic et Leonis, Flauiani, Euphemij, Macedonij, Pauli, Ioannis, aliorūq; sanctorum patrum nomina: qui ab hæreticis eo honore destituti fuerant, sacris Diphticis restituti sunt. Erant autem apud ueteres Diphtica, codices sacri, in quibus Episcoporum Catholicorum nomina per ordinem conscribebantur, & memoria sancta conseruabantur. A quibus enim esse putabant, ut Episcopi, qui iniuste ab hæreticis expulsi, & in exilio mortui fuissent, iuste & Canonice etiam post mortem reuocarentur: & prædecessorum Episcoporum Catalogo, in domino ibidem quiescentiū (in irritū reuocatis ijs, quæ contra eos attentata essent) locarentur: ipsorumq; uocabula in sacris Diphticis ponerentur. Illud tamen à patribus Concilij Mogūtiaci constitutū est, ut intra Ecclesias nullus mortuus sepeliatur, nisi Episcopi aut Abbates, aut digni Presbyteri, uel fideles Laici: Alij igitur in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesiæ sepeliantur. Ad eundem modū de eadem re definiuerunt patres Concilij Triburiensis, Secundū statuta, inquit, sanctorū patrū, et experimēta miraculorū, prohibemus & præcipimus, ut deinceps nullus Laicus in Ecclesia sepeliatur. Quidā mirabilis Doctor definitioni nostræ consentiēs, inquit. Nemo enim in Ecclesia sepeliatur, nisi fortē talis sit persona sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per uitæ meritum, talem uiuendo suo corpori defuncto locū acquisiuit. Corpora antiquitus in Ecclesia sepulta, nequaquā proijciant, sed pauimento desuper facto, nullo tumulorum uestigio apparente, Ecclesiæ reuerentia conseruetur: Vbi

c. 48.

Epistola. 38.

Ne ad altare recitentur nomina hæreticorū

Vt restituatur nomina Catholicorum, quos hæretici eiecerunt.

Hist. Trip. lib. 10. c. 18.

Sacra Diphtica quid sunt?

Chalced. Concil. act. 14.

Quintæ synodi act. 1.

Quos liceat sepelire intra Ecclesias.

c. 52.

c. percipiendū 13. q. 2.

c. 17.

c. quib. 13. q. 2.
Non expe-
dit malis, se-
peliri intra
Ecclesias.

c. 17.
Greg. In Dialo-
gis lib. 4. c. 53.
alias Valē-
tinus.

Bonis pro-
dest sepelis-
ri in Eccle-
sia.
c. cum graui-
a. 13. q. 2.
c. non estime-
mus. 13. q. 2.
Cœmite-
ria non de-
bent pro-
phanari
aut in alios
usus con-
uerſi.

L. 2. et l. locū
de relig. Inst.
de. empt. et
uend. §. si.
L. si quis ff. de
relig.

Violare se-
pulchra,
grauē cri-
men est.
L. 1. C. de ſepu-
liol.
L. ſepulchr. ff.
de ſepul. uiola.
l. pergit. C. eo.

uerò hoc per multitudinem cadauerum difficile sit facere, locus ille cœ-
meterium & polyandrium habeatur, ablato inde altari, & constituto
ubi religioſe ſacrificium Deo ualeat offerri. Sed & nocuiſſe ſæpe mor-
tuis exiſtimant S. patres, ſi intra Eccleſiam ſepeliantur: De qua re ita
Augustinus, Quibus peccata dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt mor-
tem adiuuari non poſſunt: quia quos peccata grauiora deprimunt, ſi in
ſacris locis ſe ſepeliri faciunt, reſtat, ut de ſua præſumptione iudicen-
tur: quia eos ſacra loca non liberant, ſed de culpa temeritatis accuſant.
Concilium Triburienſe, tale miraculum ex miraculis Gregorij refert,
memoria dignum, & huic rei congruum. In Genuenſi Eccleſia, quidā
† Valentius nomine, Mediolanenſis Eccleſiæ deſenſor, deſunctus eſt,
cuius corpus in Eccleſia B. Martyris Syri ſepultum eſt: nocte autem
media in eadem Eccleſia factæ ſunt uoces, ac ſi quis uiolenter ex ea re-
pelleretur, ac traheretur foras: ad quas nimirum uoces concurrere cu-
ſtodes, & uidere duos quosdam teterrimos ſpiritus, qui eiſdem Va-
lentij pedes cum ligatura conſtrinxerant, & eum ab Eccleſia claman-
tem ac nimium uociferantem, foras trahebant: qui exterriti, ad ſua ſtra-
ta reuerſi ſunt. Mane autem factō aperientes ſepulchrum, ubi idem
Valentius poſitus fuerat, eiſ corpus non inuenerunt: Cumq; extra
Eccleſiam quæreretur, ubi proiectum eſſet, inuenerunt hoc in ſepul-
chro alio poſitum, ligatis adhuc pedibus, ſicut de Eccleſia fuerat abſtra-
ctum. S. Synodus dixit, Mira res & multis expauſcenda: Idcoq; per
futura temporum curricula ab omnibus obſeruanda. Cum autem
grauia peccata non deprimunt, tunc prodeſt mortuis ſi in Eccleſia ſe-
peliantur, ut ait Gregorius: Quia eorū proximi, quoties ad ea ſacra lo-
ca ueniunt, ſuorumq; ſepulturā aſpiciunt, recordantur, & pro eis Do-
mino preces fundunt. Nam quos peccata grauiora deprimunt, ad maio-
rem cumulum damnationis potius, quam ad ſolutionem eorum cor-
pora in Eccleſijs ponuntur. Similiter qui apud memorias Martyrū
ſepeliuntur, illud etiam commodi accipiunt, ut eorum patrociniū adiu-
uentur, ut Aug. ſcribit. Præterea illud etiam ad religionem ſepultura-
rū pertinet, quod loca, quæ ſemel per conſecrationē uel benedictionē
pontificis, ſepulturis deſtinata ſunt: neq; diſtrahi, neq; in alios uſus
conuerſi poſſunt. Generaliter enim conſtitutum eſt, ne loca ſacra, uel re-
ligioſa, uel publica, ueluti forū, Baſilica, ſepulchrum, diſtrahantur. Spe-
cialiter autem Senatusconſulto cautum eſt, ne uſus ſepulchrorum per-
mutationibus polluantur, id eſt, ne ſepulchrum, alterius conuerſationis
uſum accipiat. Sed nec uiolari ea permiſſum eſt, maxima etiam pœna
in eos conſtituta qui uiolauerint. Qui enim ſepulchra uiolant, domos,
(ut ita dixerim) deſunctorum (inquit Conſtantine Imperator) ge-
minum uidentur facinus perpetrare: nam et ſepultos ſpoliant deſtru-
endo, & uiuos polluant frabricando. Vnde & leſæ religionis crimen
committunt. Sed & ſepulchri uiolati crimen, ad legem Iuliam, de ui
publica,

publica, pertinet: Item proximū sacrilegio habetur. Rei igitur sepulchrorū uiolatorū, si corpora ipsa extraxerint, uel ossa eruerint, humilio-
 ris quidem fortunæ, summo supplicio afficiuntur: Honestiores in insu-
 lam deportantur, aliās autē relegantur, aut in metallū damnantur. Si
 autem cadauera spoliauerint, siquidē armati id egerint, capite plectun-
 tur: si sine armis, usq; ad pœnam metalli proceditur. Sed & pecuniaria
 actio, tam ciuilis quàm criminalis, in reū uiolati sepulchri datur. Ciuilis
 quidem, si nemo sit ad quem sepulchrum pertineat, siue agere nolit,
 cuiuscunq; agere uolenti, Centum aureorū. Si quis autem in eo sepulchro
 habitauerit, ædificiū uel aliud quàm quod sepulchri causa factum sit
 habuerit, in eū si quis agere eo nomīne uolet, ducētorū aureorū iudiciū
 datur. Criminalis uero in eū datur, decem pondo auri, quæ fisco infe-
 runtur. Iudices quoq; locorū, qui huiusmodi crimen uindicare neglex-
 erint, uiginti librarum auri pœna multantur. Hodie etiam sacrilegij
 pœna plectuntur. Necq; enim sacrilegio proximum tantum crimē, sed
 uerū sacrilegiū perpetrāt sepulchrorū uiolatores. Nam loca sepulchris
 destinata, non solū religiosa, sed etiam sacra sunt: Quippe à pontifici-
 bus ritē consecrata. Vnde & eorum uiolatores recte sacrilegi appellan-
 tur, & sacrilegiorum pœnā sustinebunt, quæ est ut capite plectantur,
 bestiis subiiciantur, deportentur, aut in metallum dentur: habita uide-
 licet ratione qualitatis personæ, conditionis rei, temporis, ætatis, &
 sexus. Stephanus Papa inter infames quoq; numerat sepulchrorum
 uiolatores. Est et præsidis prouinciæ officiū, ne corpora aut ossa mor-
 tuorū detineantur aut uexentur: neue prohibeantur, quo minus uia pu-
 blica transferantur, aut quo minus sepeliantur: In quam rem Edictū
 de mortuo inferendo proditū est. Prætor enim edicit, ne qui in loco
 aliquo sepulchrū ædificandi, et inferendi mortuū, ius habet, ædificare
 & inferre prohibeatur: neue ei quò minus ædificet & inferat, uis fiat.
 Prohiberi autem inferre uidetur, siue in locū inferre prohibeatur, siue
 in itinere arceatur. Ædificare autem uidetur prohibere, qui prohibet
 eam materiā conuehi, quæ ædificio necessaria sit: Similiter qui operi
 necessarios uenire prohibuerit. Atq; huius Edicti optima ratio est. Nā
 religionis interest, monumenta extrui & exornari, & corpora defun-
 ctorū sepeliri. Cæterum quæ de translatione corporum dicta sunt, de
 ijs corporibus accipienda sunt, quæ inferenda, nō quæ iam illata et per-
 petuæ sepulturæ tradita sunt. Nam quæ non perpetuæ sepulturæ tradi-
 ta sunt, ea nihil uetat transferri. Quo casu locus etiam, in quem deposi-
 ta fuerūt, prophanus manet, ut Paulo Iureconsulto placuit. Si quis eo
 animo, inquit, corpus intulerit, quod cogitaret inde aliò postea trans-
 ferre, magisq; temporis gratia deponere, quàm quod ibi sepeliret mor-
 tuū, & quasi æternā sedē dare destinauerit, manebit locus prophanus:
 Idē Diocletianus et Maximianus Imperatores cōstituerūt. Quæ uero
 perpetuæ sepulturæ tradita sunt, inquietari non debent, nec de uno
 loco

L. si. ff. de se-
 pulchr. uiola.
 Pœna in
 uiolatoes
 sepulchro-
 rum consti-
 tuta.

L. 3. § aduersi.
 ff. de sepulchro.
 L. 3. in princ.
 ff. eo.

L. qui sepul-
 chra. C. eo.
 L. si quis sepul-
 chrum. C. de se-
 pulchr. uiola.
 Sacrilegij
 crimen est,
 uiolare se-
 pulchra.

L. sacri. pœnā.
 l. sacril. cap. ff.
 ad leg. iul. pe-
 cul.
 In Epistola ad
 Hilar. Episco.
 c. infam. 6. q. 1.
 L. nec corpo-
 ra ff. de relig.
 & sumpt.

L. 1. ff. de mor.
 inferend. et se-
 pul. edif.
 Edictum
 Prætoris de
 sepulchris.

An trans-
 ferre liceat
 corpora se-
 pulchra.

L. si quis. ff. de
 relig. et sumpt.
 L. si nec dū C.
 de relig. et sumpt.

C. de. relig.
et sumpt. fu.
L. nemo.
Accursius
ignarus Hi
storiarum.

Ius pontifi-
cum Paga-
norū in no-
stros Epi-
scopos col-
latum.

L. hereditas
ff. de pet. ha-
red.

L. ossa ff. de re
ligios.

L. si ff. de mor-
tuo infer.

L. nulli lice. C.
de Ep. et cler.

Ossa mor-
tuorum nō
esse transfe-
renda sine
autoritate
Episcopoz
rum.

L. i. C. de rel.
et sumpt. funer.

L. i. s. Tri. c. 3:
Seditio,
propter
translata
Constanti-
ni Magni
ossa.

loco in alium transferri: Quod & diui fratres Edicto admonuerūt, ne scilicet iustæ sepulturæ traditum, id est, terra conditū, corpus inquietetur. Videtur autem terra conditū, etsi in arcula conditū hoc animo sit, nō ut alibi transferatur: sed arculam ipsam, si res exigat, in locū commodiorē licere transferre, non est denegandū. De eadem re ita Diodetianus & Maximianus Principes constituerunt. Nemo, inquit, humanū corpus ad aliū locū, sine Augusti assensibus, in aliū locū transferat, Quo loco mirabitur fortasse quispiā, multi etiā deridebūt expositionē Accursij, qui assensus Augusti, consensum & auctoritatem Papæ interpretatur: quæ expositio etsi in se sit uera, tamen non conuenit uerbis constitutionis: ut quæ ab Imperatoribus facta est, qui non solū nullā Papæ auctoritatē agnouerunt, sed ipsos etiam sanctissimos pontifices crudelissimè persequuti sunt. Siquidem Diodetianus Marcellinū pontificem primū induxit, ut dñs thurificaret: deinde autem cum poenitentia ductum, quin suo etiam ipsius iudicio condemnatū, eundem resipuisse intellexisset, ipsum simul cum sanctissimis uiris, Claudio, et Cyrino, & Antonino, pro fide Christi ultimo supplicio affecit. Dixi autē Accursij expositionem in se uerā esse, quia ad pontificū auctoritatem pertinet, corpora mortuorū de uno loco sacro in aliū transferre, omneq; adeo in curandis sepulturis religionis officium, quod gentilium pontifices gesserunt, hodie in nostros pontifices collatum esse intelligitur: Veluti quod alibi dicitur, hæredes ad monumentum faciendum, principali uel pontificali auctoritate compellendos. Item, in effossione ossium uel corporis, in alienum locū illatorum, expectandum iussum pontificalem. Item si imperfectum monumentū sit, in quo reliquæ hominis condite sunt, pontifices explorandos esse, quatenus salua religione mederi possit. Hæc omnis auctoritas in Episcopos nostros hodie collata est: Sicut & alia omnia, quæ ad religionem pertinet, ad officiū Episcopoz nostrorū, ita etiam diuis Imperatoribus constituentibus, pertinent. Atq; ex his intelligimus, corpora & ossa mortuorum, sine auctoritate et consensu Episcopoz, a sepulchris suis erui non posse: nec de uno loco in alium transferri. Quam tamen auctoritatem ita intelligimus, ut non interponatur sine causa. Neq; enim mortuorum ossa sine auctoritate Episcopi transferri de uno loco in aliū debent, Quod & Antoninus Imperator constituit. Si, inquit, ui fluminis reliquæ filij tui continguntur, uel alia iusta & necessaria causa interuenit, æstimatione rectoris prouinciæ, transfere eas in alium locum poteris. Quo loco cognitionem præsidis pari ratione in Episcopum transferimus: tota enim hæc res ad religionem pertinet. Addendum uidetur hoc loco, quod Socrates in Tripartita scribit, Olīm uidelicet seditionem in populo ortam fuisse, quia Macedonius Arrianus, inuita magna parte populi, arcam, in qua continebantur ossa Constantini Magni, de domo in qua erat, in Ecclesiam transtulerat. Quam rem indigne

rulic

tulit Constantius Imperator, tametsi ipse quoque Arrianus erat: tum quod in ea seditione multi occubuerant, tum quia Macedonius corpus patris eius, absque ipsius consilio, transferre præsumpserat.

De Ritibus funerandi & Lugendi mortuos,
Caput III.

Funeratio, quæ & parentatio, partes habet, Exequias & luctum. Exequiæ officium funebre sunt, quod in funere exequimur, & (ut Cicero uocat) celebritas supremi diei, partim à sacerdotibus, partim ab amicis præstatur. Curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, amicorum magis solatium sunt, quam mortuorum subsidium. Ac pompa quidem funeris, nihil refert quibus ritibus fiat, modo honestis, moderatis, & non insolentibus. Honesti et moderati sunt, ueluti si funus, clero, cognatis, & plebe comitatibus, psalmos uel simile aliquid modulante clero: cæteris postremum humanitatis officium & honorem defuncto præstantibus, ac exequias eius cohonestantibus deducatur. Veteres, orationes etiam funebres, et laudationes defunctorum adhibebant. Plutarchus, hunc morem à Publicola inditum scribit, qui collegæ sui funere, magno cum apparatu factio, funebrem quoque orationem de eius laudibus dixit: quod adeo gratum iucundumque Romanis fuit, ut inde consuetudo manserit: ut qui strenuè pugnando obisset, ab Optimatibus laudaretur. Quidam illam Græcorum etiam orationibus funebribus uetustiorē esse putant. Alij autem, Solum huius rei authorem esse scribunt. Duodecim tabularum talis lex est, Honoratorum uirorum laudes in concione memorant, easque etiam ad cantum ad Tibicinē prosequantur. Sic Iulius Cæsar à M. Antonio: Augustus, pro eode diui Iulij à Tyberio, et pro rostris ueteribus à Druso Tyberij filio laudatus, aliorumque Principum & honoratorum uirorum laudes, aliorum funebribus orationibus celebratae sunt. Atheniensibus mos fuit, sepultis huiusmodi laudes apud epulas celebrare, sed non alias tamen quam ueras: Nam mentiri nephas habebat, ut Cicero scribit. Actale etiam morem celebrandi laudes defunctorum funebribus orationibus, nostra etiam custodit religio, ut orationes Gregorij Nazianzeni, quas in funere Basilij Magni, fratris sui Cæsarij, & sororis sue Gorgoniæ, habuit: et aliorum etiam sanctorum patrum, in aliorum exequijs, habite orationes planè demonstrant. Sed & in funeribus ditiorum, largitiones elemosynarum in pauperes fieri consueuerunt, quod & ipsum ad honestum modum exequiarum pertinet. Insolentes & immoderati ritus sunt: Veluti si cibus et potus in monumenta ferantur, quod olim Græci fecerunt, addentes insolentiores insuper quosdam clamores. Vbi enim corpora defunctorum erant posita, accedebant et clamabant, nomina proferentes sepulchrorum mortuorum, Resurge (dicentes) tu, comede & bibe, ut Epiphanius

Funeratio-
nis Duæ
partes sunt,
Exequiæ et
Luctus.

Cic. In oratio-
ne pro Milone

Pompa fu-
neris hone-
stis fiat ritibus.

Orationum
funebrum
origo.

Plutarch. in
Publicola.

Collega huius
fuit Iunius
Brutus,
primus Cō-
sul.

Laudatio-
nes defun-
ctis in pu-
blico habita-
tæ.

Orationes
funebres
Greg. Na-
zianze.

Funerum
immodera-
ti ritus.

Epiph. in Ser Epiphanius tradit. Crudeles etiam sunt ritus funerum, qui uictimis
 mone Ancora. & litationibus non solum pecudum, sed etiam hominū sunt: quæ por-
 Ritūs Cru tenta magis quàm ritus appellaueris. Quales apud Herodotum Scy-
 deles. tharū in funeribus Regum fuisse narrantur, apud quos, Reges nō ali-
 Herod. in Mel ter quàm Quinquaginta ingenuis ministris Regis strangulatis sepe-
 pome. liuntur: Ac simile quid de Indicis mulieribus scribit Valerius Maxi-
 Lib. 2. c. 1. Ve- mus, quæ se flammis maritorum iniiciunt. Oblationes autē & oratio-
 rum quid. nes sacerdotū, charoꝝ elemosynæ, & ieiunia cognatoꝝ: hæc etiā ani-
 Ritūs pij. mabus defunctorum profunt, ut supra dictū est. Vetusissimus quoq;
 Lib. 5. c. 32. ritus est, ut uigiliæ ad sepulchra celebrentur, ut Theoderitus in Tripar-
 Exequiarū titata testatur. Sed & Septimus & Tricesimus dies, in officijs defuncto-
 Dies septi- rū, obseruari in Ecclesia consueuerunt. De qua re ita scribit Ambrosius,
 mus ac Tri- in libro de obitu Theodosij. Quia alij, inquit, Tertium diem, alij Tri-
 cesimus. cesimum, alij Septimū, alij Quadragesimū obseruare consueuerunt in
 Ambro. Episto officijs mortuoꝝ, quid doceat lectio cōsyderemus. Defuncto, inquit,
 larum. lib. 5. Iacob, præcepit Ioseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eū: & sepe-
 Gen. 50. lierunt sepultores Israel, & compleuerunt 40. dies (sic enim dinumera-
 bantur dies sepulturæ) & luxit eum Septem diebus. Hæc ergo sequen-
 da solennitas est, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deutronomio
 Deutro. 34. scriptum est. Quia planxerunt filij Israel Moysen 30. dies, & consumi-
 mati sunt dies luctus. Vtracq; ergo obseruatio habet auctoritatem, qua
 Ponendus necessarium pietatis impletur officiū. Luctum in funere ut abhiberent
 luctui mo- gentes, ipsa humanæ naturæ cōditione uidentur esse moræ: Naturale
 dus. siquidem est, ut eorū amissione doleamus, quorum præsentia in uita
 nobis iucunda fuit. Verū ea res apud multos modū excessit, unde et lu-
 ctui in funeribus modus positus est. Mulieres (inquit lex 12. tabula-
 rum) genas ne radunto, neue Lessum funeris ergo habento. Lælius,
 Lessum, lugubrem eiulationem interpretat: Quod & Cicero confir-
 mat, ea ratione quod idem à Solone statuatur. Et ad hunc modū can-
 tus lugubris in funeribus permissus fuit, cui nomen Næniæ. Est enim
 Quid Læ- Nænia (authore Porphyriōne) lugubre carmen, quod in mortuos cā-
 tus. tatur. Cuius inuentor primus extitit Symonides, ex insula Cæa, Poeta
 Cicero libro 3. de legib. Lyricus, qui threnos, id est, planctus, lamentationesq; optime scripsit,
 Quid Næ- de quo Horatius,
 niæ. Cæa retractis munera Næniæ &c.
 Quid Thre- Alij, omnē luctū in funeribus auferendū putarūt, ut Thraces, qui nata
 ni. les hominū flebiliter, exequias cum hilaritate celebrarunt, ut scribit Va-
 Ode. 1. libri se- lerius. Cæterū qui ex gentilibus moderatum luctum admiserunt, im-
 cundi. mortalitatē animarū crediderunt, ut certe Plato, Cicero, & pleriq; alij
 Thraces. crediderunt. Quin & Cicero Cæremonias sepulchrorum ex eo dedu-
 Val. lib. 2. c. 1. ctas esse putat, quod humanis mentibus inhæreant: Mortē non interi-
 De immor- tum esse omnia tollentē atq; delentem, sed quandā quasi migrationem
 talitate ani- cōmutationemq; uitæ: Ideo mortuos uel omnino nihil, uel moderatē
 marum. lugendos
 Cic. lib. 1. Tas-
 cul. Quest.
 Quid
 mors.

lugēdos esse putāt, qđ hāc uitā eos in aliā et beatiorē cōmutari existima-
uerint. Qui aut animos una cū corporib. interire putarūt (in qua sentē-
tia Plinius etiā fuit) ideo luctū à funere remouerūt, qđ mortuos miseria
h9 uitæ liberatos esse dicerēt. Idcoq; naturalē omniū animalū, uitę dul-
cedinē remouēdā, Quia multa, et facere et pati turpiē cogeret. Quin et
cōiuiua, cāt9, saltatiōes, et alia id gen9 lētitie signa, adhibuerūt. Nra aut
uera et Catholica religio, oēs uanitates et lētitie signa in funerib. dete-
stat. Luctū aut, ppter spē futurę resurrectiōis nō in totū qđē remouet,
sed ita moderat, ut amicor9 nos p̄sentia orbatos esse, humanitus dolea-
m9: sed nihilominus tamē firmā spem ad meliorē uitā resurrectiōis re-
tineam9. Arelatēse Cōciliū Tertiū, in titulo de his, qui uanitates in excu-
bijs exercuerint, ita statuit. Laici qui excubias funeris obseruāt, cū timo-
re, terrore, et reuerētia hoc faciāt: nullus ibi diabolica carmina p̄sumat
cātare, nec ioca nec saltatiōes facere, quę Pagani docēte Diabolo adin-
uenerūt. Quis, n. nesciat Diabolicū esse, et nō solū à religiōe Christiana
alienū: sed etiā humanę naturę esse cōtrariū, ibi lētari, cātare, inebriari,
et cachinnis ora dissolui: & omni pietate & affectu charitatis postposi-
to, quasi de fraterna morte exultare; ubi luctus et plāctus flebilibus uoci-
b9 debuerit resonare, pro amissiōe chari fratris? Patres siquidē ueteris
et noui testamēti, mortes sanctor9 uiro9 legim9, multis in locis cū fletu
deplorassee: in nullo autē loco de illis, qui à saculo discesserant, exultasse.
Nā et Iacob Patriarcha tota fleuit Ægyptus, Septuaginta diebus: Et Io-
seph et fratres eius, cū patrē deferrēt in terrā Chanaan ad sepeliēdū, ce-
lebrātes exequias ad aream † Azael, quę sita est trās Iordanē, planctu
magno atq; uehemēti impleuerūt septē dies: tātus autē fuit planctus, ut
locus inde nomē acceperit, dictus ab incolis Plāctus Ægypti. Et de B.
Stephano legimus, qđ sepelierūt, seu curauerūt eū uiri timorati, & fece-
rūt planctū magnū super eū. Et ideo talis inepta lētitia, et pestifera cā-
tica, ex autoritate interdiciēda sunt. Si quis autē cātare desiderat, Ky-
rie eleison cātet: si autē aliter, omnino taceat: si autē tacere nō uult, in cra-
stino à Presbytero taliter coherceat ut alij timeāt. Hactenus de lētitia
in exequijs remouēda, et moderato in his planctu seruādo. De immo-
derato aut planctu Toletanū Tertiū ita definiuit. Qui diuina uocatiōe
ab hac uita recedūt, cū Psalmis tantūmodo et psallētiū uocibus debere
ad sepulchra deferri. Nā funebre carmē, qđ uulgò defūctis cātari solet,
uel in pectoribus se, aut proximos, aut familias cedere, omnino, phibe-
mus. Sufficit aut qđ in spe resurrectiōis, Christianor9 corporib. famu-
latus diuinor9 impēdit cāticor9: Prohibet, n. nos Apostolus sanctus lu-
gere defūctos, dicēs. De dormiētib. aut nolo uos cōtristari, sicut et cete-
ri, qui spē nō habēt. Et Dñs nō fleuit Lazare mortuū, sed ad uitę h9 plo-
rauit ærūnas resuscitādū. Si, n. potest hoc Epūs oēs Christiāos phibe-
re, agere nō moret: à religiosis tātū aliter omnino nō debere fieri cēse-
m9. Sic, n. Christianor9 per omnē mūdū humari oportet corpora de-
u nctorum.

Pli. lib. 7. c. 55.

Modera-
tus apud
Christia-
nos LuctusContra in-
epta in fu-
neribus
gaudia.

Gen. 50.

alias + Ad
ad seu
Achad aut
Azad.
Ad. 8.Immodera-
tus plāctus1. Thef. 4.
1oh. 11.

De Ritibus

*De Ritibus sepulturarum & officio sepeliendi,
Caput IIII.*

Corpora
humī con-
dere mos
est antiquis-
simus.

*Cic. lib. 2. de le-
gibus.*

Gen. 50.

*Xenoph. li. 8.
de pædia Cyri.*

Corpus
reddere ter-
ræ.

Sepulchrū,
Numæ Re-
gis Ro.

*Cic. lib. 2. de
legi. Plin. li. 7.
c. 55.*

Anio flu.

Barbarorū
diuersi ri-
tus circa fu-
nera.

*Lib. 4. c. 12.
Lib. 2. de bello
Goth.*

Erulorum
immanis ri-
tus in senes-
suos.

Itus sepulturarum apud diuersas gentes uarij fuerunt, Antiquissimum sepulturæ genus est (sicut Cicero tradit) ut defunctorū corpora humi condantur. Quam consuetudinem & Syri et Ægyptij obseruarunt. Illud etiam ad ritum sepulturæ adijcentes, ut corpora non aliter quam myrrha, aloë, cedro, melle, sale, cera, bitumine & resina, odoribus & unguentis delibuta, sepelirent. Quomodo & Ioseph mortuus, conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto, ut sacra tradit historia. Et Cyrus Rex Persarum, apud Xenophontem, moriturus iam, ac sepulturam sibi eligens. Meum (inquit) corpus, o mihi charissimi filij, cum moriar, neq; in auro condite, neq; in argento, neq; in alia re prorsus ulla: sed illud terræ red- dite quā primū. Quid enim hac re beatius, quā terræ misceri, quæ pulchre omnia bona & gignit & nutrit? Ego uerò & aliās me huma- num præstiti, & nunc iucundè mihi uideor eius rei particeps fieri, quæ benefica est in homines. Eodem genere sepulturæ Græci & Romani, ab ortu urbis usi sunt. Nam & Numæ Pompilij Regis corpus, eodem ritu eo sepulchro, quod procul ad fontis aras conditum, & post multa sæcula, à Cn. Terentio inuentum fuit. Postea Cornelius Sylla, pri- mus è Patricijs Cornelijs, igne uoluit cremari: timens, ne corpori suo ea iniuria inferretur, quam ipse prius reliquijs Marij intulerat: Nam illius corpus & eruta ossa subuerterat, & in Anienē miserat. Inde ori- ginem duxit consuetudo, ut corpora defunctorum non terræ manda- rentur, sed igne cremarentur: nihilominus tamen eo obseruato, ut etiā in cremanda corpora gleba terræ inijceretur, unde & humata diceban- tur: nec locus ubi crematū corpus erat, prius religiosus esse dicebatur, quā in ipsum deiecta esset gleba. Sed hæc consuetudo cremandi cor- pora, deinde Antoninorū temporibus desijt, restituto demū more ma- iorū, ut corpora in terra sepelirent: Et hoc ritu etiam in religione no- stra utimur. Mitto iam multos alios, & uarios uariarū gentiū ritus: quibus in sepeliendis corporibus usi sunt, horrendos sanè & abomi- nabiles. Quales ferè sunt, qd gentes quædā, defunctorū corpora uultu- ribus: Quædā, canibus dilanianda, obiecerūt: Aliæ, in mare, paludes, et flumina, proiecerūt: Apud alias, senes uiui de rupibus in mare salie- rūt, ut de Hyperboreis scribit Plinius: Alij, uiuos incēsis rogis, flammis, iniecerūt, Procopius, de Erulorū sepultura, mirū simul & horrendū ritū narrat. Senescētibz suis, inquit, et morbo affectis, uita frui apud hos fas nō erat in posterū: sed ubi primū ex his quisquam uel consenuisset, siue infirma corporis ualitudine caperetur, protinus cogebatur à pro- pinquis efflagitare, se ut quanto citius ex humanis dearent, tum illi lignorum

lignorū in altitudinem strue ingenti cōgesta, desuperq; ut in summo
 fastigio impositum hominem morti iam destinatum, Erulorū quem
 piam mittūt, ut pugione cōficiat, sed sanguinis illi propinquitate pe-
 nitus alienum: Non enim fas erat, propinquus aliquis & necessarius
 ut hunc interficeret. Vbi uero qui hominem illum occidit, ad eos des-
 cendit, mortuo illi cognatione iuncti, ab infimo ad summum culmē
 Pyra incensa: ubi flamma demum resedit, collecta ē Rogo iam oīsa
 sub terram ocius cōdunt. Erulo itaq; uiro defuncto, necesse erat, ut Vxorīs E-
 uel uxor ipsa, quæ uirtutis existimationem aliquam fuisset ad id tem- ruli defūcti
 pus adeptā, uel sibi gloriam relinquere in posterum uellet, laqueo dura con-
 apud uiri sepulchrum non longē post, uitam finiret: Ei uero, quæ nō ditio.
 ita se gessisset, relinquebatur de cætero ignominia nota, odiq; in ui-
 ri propinquos conuincebatur. Hæc & multa alia huius generis por-
 tenta, a lege naturæ & humanæ conditionis abhorrentia & aliena,
 abominanda magis sunt, quā pro ritibus referenda. Mitiora au- Varij ritus
 tem sunt, quod Megarenses mortuos ad Orientem conuertunt: A- circa mor-
 thenienses, uersus Occidentem. Atheniensium singuli singula sepul- tuos sepeli-
 chra habēt: apud Megarenses, tres aut quatuor unā sepeliuntur, ut endos.
 Plutarchus in Solone tradit. Quod alij mortuos in flumen præcipi-
 tant, alij circumfuso uitro domi seruant, alij in fictilibus alueolis, eos
 circa tēplū defodiūt, ut de Meroidis scribit Strabo. Quos M. Var- Strabo libro. 7
 ro Pythagorico modo, defunctos ait, in Myrti & oleæ, atq; nigræ Po- Geograph.
 puli folijs, conditos fuisse ac sepultos, ut Plinius scribit. Nos de ijs Pli. lib. 35. c. 11
 tantum ritibus agimus, qui a iure gentium & naturali descendunt,
 nec a religione nostra abhorrent. Quibus Romani maxime usi
 sunt: Inter quos eum tantum religio nostra amplectitur, quo ante o-
 mnes Patriarchæ usi sunt: nempe ut defunctorum corpora in terra
 sepeliantur. Sunt & alij ritus olim a Romanis obseruati, apud quos
 primum in more fuit, ut in domibus, quas singuli incolebant, defun-
 ctorum corpora sepelirentur, a quo & lares domesticos colendi a-
 pud eos consuetudo descendit. Deinde lege XII. tabularum sancitū Lex XII. ta-
 fuit, ne cadauera in urbe sepelirentur. Hominem mortuum, inquit bularū ue-
 lex, in urbe ne sepelito, neue urito. Qua lege & urendi corpora ri- tat cadaue-
 tus sublati sunt, ut non qui uritur, sed qui humatur, sepultus esse dica- ra in urbe
 tur. Atq; hæc lex postea ab Imperatoribus confirmata fuit. Nam di- sepeliri.
 uus Adrianus rescripsit, & poenam statuit Quadraginta aureorum l. 3. ff. de sepul.
 in eos, qui in ciuitate sepulchrum faciunt, quam & fisco inferri iussit. uiola.
 Quam legem ueluti renouantes Diocletianus & Maximianus, l. mortuorū. c.
 Mortuorum, inquit reliquias, ne sanctum municipiorū eius pollu- derel. et sumpt.
 atur, intra ciuitatem condi iam pridem uetitum est. Sed nec pri- funer.
 uatis in publico loco sepulchra ædificare apud Romanos licuit. Sta-
 tuit enim collegium Pontificum, locum publicum non posse priua-
 ta religione obligari, Verū Senatus, ijs qui optime de Repub. meriti
 K fuissent

Sepulchrū fuissent, in publico etiam loco, sepulchra ædificanda decreuit. Quale Sulpitij in beneficio in Ser. Sulpitium conferendū esse, Cicero suavit. Et cum, campo Esquilino. inquit, Seruius Sulpitius, Q. F. Lemonius Rufus, ita de Repub. me Cic philip. 9 ritus sit, ut his ornamentis decorari debeat: Senatum censere atq; e

Sepulchra sit uti, quod optimo iure sepulchrum publice datum est Priuati igitur apud Romanos in agris quisq; suis, aut in fundo suburbano seu in locis priuatis, auito & patrio solo, ex Senatusconsulto Cn. Duilio Consule, defunctorum corpora sepelire consueuerunt, & in quem quisq; locum corpus inferbat, is religione obligatus, religiosus efficiebatur.

Genes. 23

Iosue ult.

1. Reg. 25

L. 2. ff. de reli.

Sepulchra lerat, aut tollere id, quod intulerat, aut loci precium præstare cogebatur. Sic igitur priuatorum, priuata quoq; sepulchra fuerunt Sed inter hæc quædam etiam pro tota familia constituta, quæ familiaria appellatur. Sic igitur priuatorum, priuata quoq; sepulchra fuerunt Sed inter hæc quædam etiam pro tota familia constituta, quæ familiaria appellatur. Sicut & familiare funus Vlpianus appellat. Sunt autem familiaria sepulchra, ut Gaius definit, quæ quis sibi familiaris suæ constituit. Hæreditaria autem, quæ quis sibi hæredibusque suis constituit: uel quæ paterfamilias iure hæreditario acquisiuit. De familiaribus sepulchris ita constitutum est legibus Romanis. In utroq; sepulchro, tam familiari quam hæreditario, hæredibus cæterisque successoribus, qualescunq; fuerint, licet sepelire, & mortuū inferre: etiā si ex minima parte hæredes ex testamento, uel ab intestato sint, licet non consentiant alij. Liberis autem, cuiuscunq; sexus uel gradus, etiam filijsfamilias & emancipatis idem ius concessum est, siue extiterint hæredes siue se abstineant. Exhæredatis autem, nisi specialiter testator iusto odio commotus eos uetuerit, humanitatis gratia tantū sepeliri, non etiam alios præter suam posteritatem inferre licet. Liberti autem, nec sepeliri, nec alios inferre poterunt, nisi hæredes extiterint patrono: Quamuis quidam inscripserūt, monumentum sibi libertisq; suis fecisse: & ita Papinianus respondet, & sepissime idem constitutum est. Alexander Seuerus Imperator Licinio rescripsit. Scire debes si familiaris fuerit ius sepulchri, ad omnes hæredes pertinere, nec diuisione ad unum heredem redigi posse. Item Philippus Imperator. Ius familiarium sepulchrorum ad affines seu proximos cognatos: ad hæredes autem institutos minime pertinet. Item Diocle. & Max. Augusti. Ius sepulchri

L. si sepulchrū

Q. sed et si. C. de

rel. & sumpt.

L. in familia

rium eo, tit.

pulchri tam hereditarij quàm familiaris, ad extraneos etiam heredes: familiaris autem ad familiam, etiam si nullus ex ea hæres sit, non etiã ad alium quenquã, qui hæres non est, pertinere potest.

Eodem quoq; iure familiariũ sepulchrorum ante Romanos usi sunt Patriarchæ & eorum posteritas: Nam & ipsi sepulchra pro se & posteritate sua constituerunt. Sic in duplici spelunca, quam Abraham pro sepultura emit, sepulti fuerunt Abraham & Isaac: & Iacob

Familiare
sepulchrũ
um Patriar
charum

cum appropinquare cerneret diem mortis suæ, uocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum. Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub fœmore meo, & facies mihi misericordiam & ueritatem, ut non sepelias me in Ægypto: sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de terra hac, condascq; in sepulchro maiorum meorũ.

Genes. 47

Et moriturus iam idem filijs suis præcepit. Sepelite, inquit, me cum patribus meis in spelunca duplici, quam emit Abraham in possessionem sepulchri. Sic Ioseph moriens in Ægypto, rogauit fratres suos, ut tempore uisitationis suæ, ossa, quæ mortuo eo in Ægypto in loculo condita sunt, secum hinc asportarent: quæ & mortuo eo filij Israel, ipsius præcepto parentes, sepelierunt in parte agri, quem emerat Iacob, a filijs Eimor, patris Sichem, centum nouellis ouibus, qui fuit in possessione filijs Ioseph. Ita multos alios in historia sacra legimus, in sepulchro patrum suorũ fuisse sepultos. Sed et uxores Patriarcharũ sepulchrum iuxta maritos habuerunt. Nam & Sara, & Rebecca, & Lia, in duplici spelunca cum tribus Patriarchis, Abraham, Isaac & Iacob, sepultæ fuerunt. Sic Thobias de sepultura facienda, non solum

Genes. 49

Genes. 50

Iosue. 24

sibi sed etiam uxori suæ, ad hunc modum filium alloquitur. Audi, fili mi, uerba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, & honorem habearis matri tuæ omnibus diebus uitæ eius: Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo: cum autem & ipsa compleuerit tempus uitæ suæ, sepelias eam circa me.

Gen. 23. 49

Tobie. 4

Sic Iudith, postquam in domo uiri sui annos cētum quinq; mansit, defuncta est, & sepulta cum uiro suo in Bethulia. Atq; omnia hæc, quæ de familiaribus sepulchris dicta sunt, nostra quoq; recepit religio. Nam & apud nos familiæ sibi sepulturas constituunt, in quibus & mariti uxores sepulturarum suarum participes faciunt: Quem ritum & S. patres approbarunt. De eo enim ita Hieronymus, Quos

Iudith. 16

(inquit) coniungit unum coniugium, coniungat unum sepulchrum, quia una caro sunt: Et, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Itē Augu. Vnâqueq; mulier sequatur uirũ suũ, siue in uita, siue in morte: & si plures maritos habuerit, ultimũ sequitur sicut & ultimũ domiciliũ sortitur. Non tamen coguntur filij & uxores, parentum & maritorum sepulturas eligere: Nam & multos legimus, non in parentum maiorumq; suorum sepulchris fuisse sepultos, Neq; enim in duplici

c. Ebron.

13. quest. 2

Matth. 19

1. filij S. uidua

ff. ad municip.

Gl. in c. Ebron

spelunca, sepultura Abraham, Ismael & Madai, & alios quos de Cethura genuit Abraham: nec Esau in sepulchro Isaac, nec filij Iacob

Gen. 35 in sepulchro eius sepulti leguntur: Sic nec Rachel in Ebron, sed iuxta Bethlehem tumulata traditur. Porro officium sepeliendi mortuos in ueteri testamento, primum ad filios, fratres & agnationem pertinuit: Sic Ioseph patrem suum Iacob, Thobiam omnis cognatio eius: Samsonem fratres eius, Iudam Machabæum Ionathas &

Thob. 14 Simon fratres: Et Simon ossa Ionathæ fratris, multiq; alij agnatos suos sepeliuerunt. Iure autem Romanorum primum sepeliendi

Gen. 50 officium ad eum pertinet, quæ decedens elegit, si ei aliquid eo nomine relictum sit: tunc enim si non paruerit uoluntati defuncti, repellitur: si uero nihil relictum ei sit, nulla erit huius rei poena: Sin autem de hac re defunctus non cauit, nec ulli delegatum id munus est, scriptos hæredes ea res contingit: si nemo scriptus est, legitimos uel cognatos quosq; suo ordine quo succedunt. In his autem omnibus primū uoluntas eius qui decessit spectanda est, ut cui sepeliendi munus com-

Liberum missum est, id omnib. modis exequatur. Liberū est enim unicuiq; sibi est eligere dū adhuc uiuit, sepulturā eligere, nec ad sepulturā maiorū suorū quā astringitur. Honestum tñ est, ut qui eligit, ordinē seruet. De quo illud Concilij Triburiensis accipiendum est. Vbicunq; inquit, facultas *c. de sepult.* rerum & opportunitas temporum suppetit, sepulturæ morientium *13. q. 2. §. cont.* apud Ecclesiā, ubi sedes est Episcopi, celebrari debent. Si autem hoc propter itineris longinquitatem aut adiacentem alicuius importunitatis difficultatē, impossibile uideatur: expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canoniorum aut Monachorum, siue Sanctimonialium congregatio sancta cōmuniter degit: Ut eorū orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat, Quod si & hoc inep- *c. 15.* tum & difficile estimetur, ubi decimam persoluebat uiuus, sepeliatur mortuus: Nisi causa honesta defunctum mouerit etiam aliam sepulturam eligere, quo casu uoluntas eius nihilominus exequenda erit.

c. placuit. 13. Qui uero intestatus decesserit, nulla electa sepultura, in sepulchro maiorum suorum sepelietur. Sin uero sepulchro proprio careat, tum a parochiali Ecclesia sepulturam habebit. Parochialem Ecclesiam uoco eam, in qua habet domicilium suum, etiam si alibi habeat habitationem, & in qua consueuit cœlesti pabulo refici, diuina audire, & Ecclesiastica sacramenta recipere: & si in pluribus Ecclesijs domicilium habeat, plures illæ Ecclesiæ illi parochiales erunt. *q. 2. Gl. in c. ubi cūq; 13. q. 2. c. 1. de se. c. 15. qui eo. tit. li. 6. c. in nostra c. ex parte de sepult. c. 2. de sepult. lib. 6.* Caterum in his casibus, in quibus quis extra Ecclesiam parochialem sepelitur, nihilominus Canonica portio parochiali Ecclesiæ præstabitur, Canonica portio est certa pars eorum, quæ defunctus pro anima sua uel sepultura reliquerit. Item oblationum, cereorum, & aliorum quæ cum funere apportantur, quam partem quota esse debeat,

Paroch. in d. c. in nostra Gl. in d. dudum de sepult. c. certificari de sepult.

debeat, uniuscuiusque loci consuetudo intrepreatur. Quod si defunctus nihil de sepultura sua cauerit, nec ex testamento, uel ab intestato hæredes reliquerint: tum cōmunis sors humane conditionis exigit, ut uiui in mortuos etiam extraneos humanitatem, pietatē, & misericordiam exercean. Quod & gentiles fecerunt, ut eorum leges funerariæ plane indicant. Quibus inter cætera cauetur, Vt si quis humanitatis officium gerens, pietate uel misericordia ductus sepeliat aliquem, ne insepultus iaceret, ei sumptus funeris esse restituēdos. Si uero totum hoc officij misericordiæ, uel pietati, uel affectioni tribuerit, de suo eum sumptus eos fecisse uideri. Maxime uero ad hunc modum Catholicos in Catholicos, pios et misericordes esse oportet: Vt qui agnatos non habent, eos Ecclesiasticæ sepulture tradant, propter quam & iustam à Deo mercedem expectant. In quo genere commendatur Tobia pietas, quod filios Israhel (quos Sennacherib usq; ad mortem persequebatur) mœstos & afflictos consolatus fuerit, esurientes aluerit, nudis uestimenta præbuerit, & mortuis atq; occisis sepulturam etiam medijs noctibus sollicitus exhibuerit. Propter quod & ab Angelo audire meruit. Manifesto, inquit, uobis ueritatem, & non abscondam à uobis occultum sermonem: quando orabas cū lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandiu tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino: & quia acceptus es Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te, & nunc misit me dominus, ut curarem te, & Saram uxorem filij tui à Demonio liberarem: Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem qui astamus ante Dominum.

L. at si quis
sed interdū
ff. de. relig. &
sump. fu.

Pietas To-
bie.
Tobie, 1. & 2.

Tobie, 12

De sumptibus funerum. Caput. V.

Actenus de officio sepeliendi dictum est: Sequitur, ut de sumptibus funerum quoq; dicamus. Videtur autē sumptus funeris causa facti, sine quibus funus duci nō potuit, ut quæ impensa sunt in illatione mortui. Item, quæ in locum erogata fuerint, in quem mortuus infertur. Item, Si quid ad corpus custodiendum, uel etiam commendandum, unguendum &c. factum sit. Similiter quæ in ipsa parentatione & exequijs, in extructione & oratione sepulchri, statuarum, & similiarum rerum impensa sunt: Cuiusmodi sunt, cerei, candelæ, oblationes. Iure igitur ciuili constitutum est, ut si funeris causa sumptus factus sit, eius recuperandi nomine in eū, ad quem ea res pertinet, iudicium detur, quæ Funeraria actio appellatur. Quod ius summa ratione nititur: Iustum est enim ut qui funerauit, consequat id quod impendit. Sumptus autem nondum facti, sed faciendi, de facultatibus eius, qui funeratus est, impendendi sunt: quos magistratus decernere debent.

Diuerfi
sumptus fu-
nerum.

L. si quis. ff. de
relig. & sump.

d. l. si quis
Vnde acci-
piendi sunt
sumptus fu-
nerum

belli pro facultatibus uel dignitate defuncti. Siquidem pecunia in hereditate sit, ex pecunia: si non sit, distraherentur ea quæ tempore peritura sunt, quorumque retentio onerat hereditatem: si minus, si quid auri argentique fuerit, distrahi iubebitur, uel à debitoribus (si fieri possit) exigetur. Si colonus uel inquilinus sit, ex inuectis & illatis erit funerandum. Sed & si Legata ab eo relicta sint, qui est funerandus, ad ea quoque manus mittentur. Sanctius est enim de

d. l. si quis §. suo testatorem funerari, quam aliquos Legata consequi. Arbitrandi autem erunt sumptus pro facultatibus uel dignitate defuncti, Vnde nec testatoris uoluntas sequenda est, si res egrediatur iustam sumptuum rationem: debet enim pro modo facultatum sumptus fieri. Cæterum quibus, & in quos, actio funeraria competat, quæstio est, quæ longiorem disputationem requirit: nostrum consilium est, ea tantum, quæ ad sumptuum rationem pertinent, hoc loco utcunque indicare potius quam explicare. Iam & leges quibus immoderati sumptus funerum remoueri iubentur, ad magnificentiam quoque sepulchrorum minuendam pertinere uidentur. Apud Ægyptios tria sepulchrorum genera fuerunt, unum præcipuum & maximum sumptus, quod argenti talento taxabatur, Medium minarum 20, Humile uero, ex leui materia parue impensæ. Æthiopum monumenta, clariora quidem ex auro: tenuiora ex argento facta fuerunt: Inopes autem apud eos, fictilia tantum sepulchra habuerunt. Inter omnia autem totius orbis monumenta magnificentissimum, & non materia tantum sed etiam arte preciosissimum fuit, Quod ab uxore Artemisia Mausolo Carie Regi, factum & Mausoleum appellatum est: de quo ita scribit Plinius, Mausoleum, ut esset inter septem miracula, duo maxime artifices fecere. Patet ab Austro & Septentrione Sexagenos ternos pedes: Breuius à frontibus: toto circuitu, pedes Quadringentos undecim: attollitur in altitudinem uiginti quinque cubitis, cingitur columnis Triginta sex: ab Oriente celsauit Scopas, à Septentrione Briax, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leocares. Priusquam perageretur, Regina Artemisia, quæ mariti memoriam id opus extrui iusserat, obiit: non tamen recesserunt, nisi absoluto iam, id gloriæ ipsorum artisquæ monumentum iudicantes. A magnificentia huius sepulchri, natum est prouerbiolum, ut rem magnificam & sumptuosam significare uolentes, dicant καρίον τὰφος. Ad huius monumenti imitationem Octauius Augustus Romæ in Campo Martio, quod is locus amenissimus esset, simul & religiosissimus haberetur, monumentum construxit, quod & ipsum Mausoleum appellauit: De quo Strabo ita scribit. Commemoratione, inquit, dignissimum est, quod Mausoleum appellant, in excelsis fundatum collibus, lapide niueo, & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum, in summum usque uerticem, ad fluminis ris

Alexander ab Alexandro li. 6. Genialium dierum c. 14

Mausoleum, Excelentissimum sepulchrum fuit Pli. lib. 36. c. 5

Caricium sepulchrum. Mausoleum Aug. Cels. In Campo Martio Strabo lib. 5

nis ripam exaggeratum, in summo autem positum est Cæsaris Augusti simulachrum, ex ære fabricatum. Sub aggere ipso sunt eius loculi & cognatorum & necessariorum, à tergo uero locus est mirifica continens ambulacra: In medio autem campi spatium, sui busti extat ambitus: & hic ipse niueo perfectus lapide, ferreos in circuitu cance los habens, & plantatas interius per se ferens populos. Huius Mausolgi Suetonius etiam meminit. Reliquias, inquit, legerunt priores mores Equestris ordinis, tunicati & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausoleo condiderunt. Id opus inter Flamineam uiam, ripamque Tyberis, Sexto suo consulatu extruxerat, circumiectasque syluas, & ambulationes, in usum populi tunc iam publicarat. Tradunt etiam Constantinum Magnum, Mausoleum in honorem matris crexisse, & eandem sepulchro Porphyretico inclusisse. Alterum sepulchrum spectabile in urbe, fuit Hadriani Cæsaris, de quo ita scribit Procopius. Adriani Romanorum quondam Imperatoris sepulchrum, extra portam Aureliam extat, et ad lapidis iactum à moenibus procul extructum, spectatu proculdubio dignum. Pari namque ex lapide ædificatum est, saxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partitum pari dimensione lateribus: eam porrectis in altitudinem, ut iactus ex angulo lapidis alterum ferè pertingat: altitudine tamen hæc urbis moenia superant. Statuæ quoque, ex eodem pario marmore, uirorum equorumque miro artificio factæ, desuper insident. Sepulchrum id, prisci homines illi, cum uelut moles & arcis in speciem urbi impositum uideretur, brachijs duobus à moenibus ipsis ad sepulchrum id usque porrectis inædificatisque, complexi sic sunt: ut murorum sit perinde pars quædam effectum: Apparet namque altissimæ id turri persimile, & ea è regione imminet portæ. Leonardus Aretinus scribit, in medio huius quadrati rotundam molem insurgere, excelsa quidem altitudine: Latitudine uero tanta, ut in suprema eius parte area sit, cuius Diameter uix iactu lapidis transigatur. At hæc Regia sepulchra fortasse modum non habent. Sed præter hæc alia quoque Romæ, & apud alias gentes, tam magnitudine quam artificio admiranda monumenta fuerunt. Quorum etiam nunc quædam uestigia conspiciuntur: quæ quoniam plus iusto sumptuosa uisa sunt, occasionem præstiterunt sumptibus sepulchralibus modum finiendi. Cicero apud Athenienses, Demetrium Regem narrat legem sancisse, ne quis sepulchrum faceret operosius, quam quod decem homines efficerent triduo: neque id opere tectorio licebat ornari, nec de mortui laude, nisi in publicis sepulturis: nec ab alio, nisi qui publice ad eam rem constitutus esset, dici licebat. Idem sepulchris nouis finiuit modum. Nam super terræ tumulum noluit quid statui, nisi columellam tribus cubitis non altio rem.

Sucto. in Osta
uio Augst. Cæ
sare

Lib. 1. de bello
Gothorum
Sepulchrū
Adri. Imp.
quod nūc
Castrū An
geli Romę
dicitur

Lib. 1. de bello
Italico aduersus
Gothos

Lex Deme
trij Regis
Lib. 2. de legib.

Lex Plato
nis de faciē
do sepul.

Plato de sepulchris hæc præcipit, ut idem Cicero refert. Vetat ex agro culto, eoque qui coli possit, ullam partem sumi sepulchro. Sed quæ natura agri tantummodo efficere possit, ut mortuorum corpora sine detrimento uiuorum recipiat, ea potissimum ut compleatur. Quæ autem terra fruges ferre, & ut mater cibos suppeditare possit, eâ ne quis nobis minuatur, neque uiuis neque mortuis. Extrui autem uetat sepulchrū altius, quàm quod Quinq; diebus absoluerint: Nec è lapide excitari plus, nec imponi, quàm quod laudem mortui capiat incisam, ne plus Quatuor Heroicis uersibus, quos Longos appellat Ennius. Mihi in sepulchris ædificandis Germanorum consuetudo placet: qui sepulchris suis neq; columnas apponunt, neq; pyramides erigunt: sed qui locupletiores sunt, tumulo lapidem aliquem quadrangularem, defuncti arma et nominis inscriptionē habentem, inuoluunt. Eorum uero qui pontificia dignitate aut nobilitate sanguinis clari sunt, statuas lapideas in ipsis templorum, aut eorundem atriorum parietibus applumbant, cum inscriptionibus nominum: additis etiā nonnunq̃ Epitaphijs, uitam & laudes defuncti continentib.

Probabilis
mos Ger
manorum
in faciēdis
sepulchris.

De utilitate sepulcrarum. Caput VI.

Ethnicorū
opinio

Utilitatem sepulcrarū, partim ab anima, partim à corpore eius qui sepelitur, partim à pietate eorum qui sepeliunt, æstimamus. Ac primum quidem Ethnicorum opinio fuit, a sepultura corporum utilitatem etiam in Manes defunctorum redundare, Quod apud Poëtam Sybilla ad Æneam his carminibus innuit:

Verg. lib. 6.
Æneidos.

*Anchisa generate, Deū certissima Proles,
Cocyti stagna alta uides, Stygiamq; paludem,
Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataq; turba est.
Portitor ille Charon, hic quos uehit unda, sepulti.
Nec ripas datur horrendas nec rauca fluentia
Transportare prius quàm sedibus ossa quierint.
Centum errant annos uolitantq; hæc littora circum
Tum demum admissi stagna exoptata reuifunt.*

Reprehen
sio Poëtice
opinionis

Aug. li. 21. ca.
22. de Cini, Dei

Nimirum significans, quemadmodum insepulti à nauigando atq; transeundo, Inferni amne prohibentur: Ita sepultos ex sepultura id cōmodi consequi, ut mox paludes Infernales tranare possint. Quo loco Poëta, multorum quoq; Manes Æneam uidisse fingit, illo uide licet mortis honore sepultura carentes ac rogantes, ut ipsius opera illam, ut morte quietem, sepulturam, consequi possent. Sed fabulosa sunt hæc & Poëtica, & religioni nostræ contraria. Neq; enim uitæ futuræ (ad quam unam respicere debet Christianus) & resurrecturis corporibus obest quæcunq; iniuria, in hac uita Corporibus illata, Quantumlibet etiam uel submersis fluminibus, uel à bestiis consum-

ptis,

ptis, uel quocunq; modo iacentib. insepultis, dicente ueritate: Nolite
timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occide
re. Quod si enim ante mortem damnum corpori illatum non nocet
animę: Quomodo post mortem anima ex iniuria corpori illata
damnum aliquod accipere potest, maxime cum post mortem nullus
amplius corpori insit sensus, unde anima a consequenda ęterna uita
retrahi possit. Multa itaq; Christianorū corpora terra non texit: sed
nullū eorū quicq; a cęlo & a terra separauit, Quā totā implet presentia
sui, qui nouit unde resuscitet quod creauit: Dicit quidē in Psal. Posu
erūt mortalia seruorū tuorum escam uolatilib. cęli, carnes Sanctorū
tuorum bestijs terrę. Effuderunt sanguinē eorum sicut aquā in circui
tu Hierusalē, & non erat qui sepeliret. Sed hęc omnia magis ad exag
gerandā crudelitatem eorū qui ista fecerunt, nō ad eorum infelicitatē
tem, qui ista perpessi sunt, pertinet. Quāuis enim hęc in conspectu ho
minum & dura et dira uideantur: sed, Preciosa in conspectu Domini
mors Sanctorum eius. Itaque quod ad animam attinet, nihil ipsa uti
litis ex sepultura capit. Siquidem sepulture non animarum, sed cor
porum receptacula sunt. Animarum autem superiora esse habitacula
scripturę testimonijs probatur. Sic enim in Hesdrę libris legimus,
Quia cum uenerit Iudicij dies, reddet terra defunctorum corpora,
& puluis reddet eas, quę in tumulis requiescunt, reliquias mortuorū.
Et habitacula (inquit) reddent animas, quę his commendatę sunt, &
reuelabitur altissimus, super sedem Iudicij. Hęc sunt habitationes, de
quib. dicit Dominus: Multas mansiones esse apud patrem suū, quas
suis, pergens ad patrem, discipulis prępararet. Deinde nulla ad cor
pus eius qui sepelitur, ex sepultura redit utilitas. Nihil enim corporū
deperibit utcunq; laceratorū & cōsumptorum: & ne capilli quidem
capitis, qui iam omnes numerati sunt. Legimus enim in Ecclesiastica
historia Eusebij, Martyrū corpora in Gallia canib. exposita, canūq;
reliquias atq; ossa mortuorū, usq; ad extremā consumptionē ignibus
concremata, eosdemq; cineres fluuiō Rhodano, ne quid ad memori
am qualemcunq; relinquere, inspersos. Quod non ob aliud creden
dum est diuinitus fuisse permissum, nisi ut discerent Christiani, in con
fiteōdo Christū, dum contemnūt hanc uitam, multo magis contēnere
sepulturā: & nihil dubitare, etiā neglecta corpora, eadem tamen inte
gra in extremo iuditio esse resurrectura. Neq; enim credendū est, ut
si quod ingenti sęuitia de corporibus Martyrum factū est, eis quicq;
noceret, quo minus beate requiescerent eorū uictoriosissimi spiritus,
id Deū fuisse permissurum. Itaq; re ipsa iam declaratum est, non ideo
dixisse Dominū: Nolite timere eos, qui corpus occidūt, & postea nō
habēt quid faciāt: ut non esset pmissurus eos aliquid facere, de suorū
corporib. mortuorū: sed ideo ut testaret, si quid facturi essēt, id nullū
corporib. iā sensu carentib. dānū afferre uel eorū foelicitatē imminuere
posset.

Lib. de cura
pro mortuis
gerēda. c. 2.
Math. 10

Animabus
non nocet
carentia se
pultura
Psalmo. 78.

Ambr. in lib.
de bono mortis
cap. 10.
4. Hesdrę. 7.

Ioann. 14
Neq; corp
porib. no
cet carētia
sepultura
Math. 10.
Euseb. lib. 5. c. 3

Lucę. 12

Ad quid posset. Ad id tñ prodest mortuo corporis sepultura, quia per ipsam prodest sepulchri memoria (de qua oēs uiuētes solliciti esse solemus) inter mortua corporū se les cōseruatur. Quē tñ utilitas ex effectu magis q̄ re ipsa æstimāda est: pultura. siquidē ex illo humani cordis affectu, quo nemo unq̄ carnē suā odio

^{Ephes. 5} Priuari se-
pultura pœ-
na est secū-
dum huma-
nos affe-
ctus. ⁵ habet, descendit, ut uiuentes etiā corporū nostrorū post mortē curā haberi, & sepulturæ solēnitates custodiri uelimus. Quapropter pœ-
næ etiā loco habetur, sepultura post mortē priuari, ut quā hōies etiā post mortem corporib. suis illatā formidantes, à malo deterrentur: quod & Roma. legibus sæpe cautū reperitur, Quales sunt, ut parens

^{3. Reg. 17} Poena Pro-
pheta, quē
leo occidit in sepulchrū patrū eius. Sic. n. habet scriptura, Hec dicit Dñs, qm̄ ino-
bediens fuisti ori Dñi, & non custodisti mandatū, quod præcepit tibi Dñs Deus tuus: et reuersus es et comedisti panē, et bibisti aquā in loco, in quo præcepit tibi, ne comederes panē, neq̄ biberes aquā, nō

Quare pri-
uatio Eccle-
siastica se-
pulturæ in
pœnam cō-
stituitur. inferret cadāuer tuū in sepulchrum patrū tuorū. Sic et sacri Canones pueros necdum baptizatos, infideles, hæreticos, & alios quosdā faci-
siosos, à sepultura excludūt (ut supra diximus) Non quidē ut sepul-
tura illis uitā æternā uel data tribuat, uel negata adimat (neq̄ em̄ hæc sepulturā, sed opera potius defunctorū comitantur, iuxta illud Apo-
stoli: Oēs enim astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisq̄

^{2. Corin. 5} secundū ea, quę per corpus gessit, siue bonū siue malū) sed ut eo gene-
re pœnę, ceteri etiā, qui affectu humani cordis ducti, nunq̄ carnē suā

^{3. Reg. 17} odio habēt, deterriti, in officio Christianę pietatis retineant. Quēad-
modū et Deus hāc pœnā cōminatus Prophete, qui nō cōtumacia sua spreuerat mandatū eius, sed aliena decipiente fallacia, obedire se credi-
dit, quādo nō obediuit: et si permiserit, ut leo ipsū in uia occideret, & cadāuer eius in itinere proijceret: nō tñ permisit ut cadāuer eius lædes-
retur, quod à leone ipso qui occiderat non solū non fuit laceratū: sed etiā donec is, qui eū reduxerat ueniret, custoditū. Quo mirabili signo apparet, hominē Dei, coercitū potius temporaliter usq̄ ad mortē, q̄

^{2. Cor. 11} punitū esse post mortē. De qua re Apostolus, cū propter quasdā of-
fensas commemorasset infirmitates, mortēq̄ multorū. Si enim nos ipsos (inquit) iudicaremus, à Dño nō iudicaremur. Cū iudicamur autē à Dño, corripimur ne cū hoc mundo damnemur. Iam et illud magne pœnę speciē habet, q̄ quibusdā gentib. in more fuit, ut facinorosorū corpora nō quidē in totū sepultura priuarēt, sed reciso capite reliqui corporis truncū sepelirent: Ea nimirū ratione, ut scribit Ambr. quod iustum

iustū sit, ut q̄ turpi uel scelesto reatu beluine obsoenitatis illuuiē, uel
 bestialis immanitatis horrore cōmisisse detecti sunt: tanq̄ hi qui ppo
 sito humanæ moderatiōis exciderint, formā quoq; humanę cōditio
 nis iubeant exuere, et qui sapientiæ nō potuerunt tenere rationē, etiā
 post mortē sapiētiæ arce (q̄d est caput) fraudati, sine decore suo sepe
 liant. Nō negauerim tñ, memoriā defunctorū, quā ex sepulturis eorū
 retinemus, ad hoc utilē eē, ut ex loco sepulture admoniti, recolamus
 eos ibi positos esse, q̄ dū in corpore uiuerēt, nobis chari fuerūt, et ob
 id nūc etiā digni, ut eos deo et sanctis orādo cōmēdemus. Neq; em̄
 dubiū est, etiā mortuos orationib. quę pro his ad deū fundunt, tū san
 ctorū apud Deū intercessionib. adiuuari: Quod nō solū sanctarū scri
 pturarū autoritate cōprobat, sed etiā uniuerse Ecclesię consuetudine
 cōfirmat, Quæ huiusmodi orationes, quas etiā omnib. in Christiana
 et Catholica societate defunctis, etiā tacitis nōminib. quorūq; sub ge
 nerali cōmemoratione faciendas, suscepit: ut quib. ad ista desunt pa
 rētes, aut filij, aut quicunq; cognati, uel amici, ab una illa eis exhibean
 tur, quam dixi, cōmuni matre Ecclesiā: in cuius precib. quæ per sacer
 dotē Dño Deo ad eius altare funduntur, suū quoq; locū habet com
 mendatio mortuorū, ut inquit August. Vnde nec contēnenda mihi
 uidetur ueterū Christi fidelīū consuetudo, quæ & eiusdē August. tē
 poribus uiguit, qui defunctis illud quoq; prodesse crediderunt, si a
 pud sancti alicuius memoriā eorum corpora sepelirentur: Quod
 hoc modo non solum sepulchrorū contemplatione, defunctorū me
 moriam retinerēt: sed etiam eorū animas sanctis, apud quorū memo
 riam eorū corpora sepulta essent, tanq̄ Patronis apud Dñm adiuuā
 das commendaret. Cū enim animus recolit, ubi sepultū sit charissimi
 corpus, & occurrit locus nomine alicuius sancti uenerabilis, eidē san
 cto animam dilectam cōmendat recordantis & precantis affectus,
 qui cū defunctis a fidelibus charissimis exhibetur: eū prodesse dubiū
 nō est ijs, qui cum in corpore uiuerent, talia sibi post hanc uitam pro
 desse meruerūt. Atq; ex his omnib. liquido iam cognoscimus, siue a
 nimam defuncti spectemus, siue corpus, parū ad ipsum utilitatis ex
 sepultura redire. Et inter omnia id unū esse præcipuū, q̄ amici ex lo
 ci contēplatione memoriā defuncti recolentes, ipsius animā Deo
 et sanctis orando magis cōmendare excitantur. Cetera omnia .i. cu
 ratio funeris, cōditio sepulture, pompa exequiarū, magis uiuorū sola
 tia sunt q̄ subsidia mortuorū. Proinde maiore utilitatē ex sepultura
 capiunt uiuentes, q̄ mortui. Primū enim si ex ijs reb. solatiū capere so
 lemus, quæ aliquando amicorum fuerunt, maxime, quarum usus
 ipsis aliquantofuit familiarior (cuiusmodi sunt uestes, anuli, & si quid
 est eiusdem generis) ut ea tanquā monumenta aliqua & memorias
 amicorū custodiamus: Quanto chariora nobis sunt, et maiori solatio
 ipsorū reliquiæ corporū, quæ utiq; familiarius & cōiunctius q̄ quæ
 libet

August. de ci
 ra pro mortua
 is c. 4

Sanctiorū
 intercessio
 pro anima
 bus defun
 ctorum.

Quæ ergo
 utilitas ex
 sepultura
 provenit.

Maior ui
 uentium q̄
 defuncto
 rum utilita
 tas ex sepul
 tura.

libet indumēta gestamus? Hęc enim nō ad ornamentū, uel adiutoriū quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturā hōis pertinent. Deinde magnū est etiā præmiū pietatis & misericordiæ, quā & ipsam pietatē appellare solemus. Nā & si pietas propriē Dei cultus sit (quam Græci ^{εὐσεβεία} uocant) tñ hæc eadē non solum erga parētes officiose haberi solet: sed etiā more uulgi in operibus misericordiæ erga proximū frequentatur. Quod ideo fit (ut August. scribit) quia hoc fieri præcipue Deus mandat, eaq; sibi pro sacrificijs uel præ sacrificijs place re testatur, Magnū, inquā, est præmiū pietatis et misericordiæ, dño dicente: Beati misericordes, qm̄ misericordiā consequentur. Misericordiā, inquā, sine qua beatus esse potest nemo, Quis enim cū dño stabit in iudicio? Quod Propheta declinās orat: Exaudi me in tua iustitia, et ne intres in iudiciū cum seruo tuo, qm̄ nō iustificabitur in conspectu tuo om̄is uiuens. At pietatē hanc & misericordiā, nō solum in uiuos, sed etiā in mortuos exercemus, dum eorum corpora sepelimus. Sic antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata sunt, et exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa: ipsiq; cum uiuerent, de sepeliendis, uel etiā transferēdis suis corporib. filijs mandauerunt. Sic à Rege Dauid benedicunt, qui Saulis & Ionathę ossibus aridis, sepulture misericordiā præstiterunt. Sic Tobias sepeliendo mortuos, Deum promeruisse teste angelo, cōmendatur. Hoc illi quotidianum fuit opus, & magnum quidem. Nam si uiuentes operire nudos præcipit Dominus quanto magis debemus operire defunctorum corpora? Si uiantes ad longiora deducere solemus, quanto magis in illam eternam domū profectos unde iam nō reuertētur? Ego, inquit Iob, super oēm infirmū fleui. Quis infirmior defūcto, de quo dicit scriptura alibi. Super mortuū plora. Ecclesiastes aut̄ ait: Cor sapientiū, in domo luctus: Cor aut̄ stultorū in domo epularū. Nihil hoc officio præstātius: ei cōferre q̄ tibi iam nō posset reddere, uindicare à uolatilib. uindicare à bestijs consortē naturæ, ferē hanc humanitatē defunctis corporib. detulisse produntur, hōies denegabunt: Ipse quoq; dñs, tertio die resurrecturus, religiosæ mulieris bonū opus prædicat, prædicandūq; commendat, q̄ unguentū preciosum super mēbra eius effuderit, atq; hoc ad sepeliendū eū fecerit. Et laudabiliter cōmemorantur in Euangelio qui corpus eius de cruce acceptū diligēter atq; honorifice tegendū sepeliendumq; curarunt. Hęc de sepulturis fusius aliquanto tractare uolui, ut intelligamus, non solū q̄ iusto et decēti ordine ritus sepulturarum, quos hætenus obseruauit Ecclesia, cū natura & uera religione consentiant: sed etiā quantū naturæ & religioni nostræ aduersent. Quancq; adeo bellū atrox cū natura et religione gerāt, q̄ hos ipsos tā pios ritus his nris tēporib. abolent: ut q̄ cœmiteria destruūt, et in prophanos quoslibet usus conuertunt: ac ita destructis, et prophanatis fidelium sepulturis, defunctorum corpora nullo his funerali officio & ho-

Pietas in o-
peribus mi-
sericordiæ.
Augusti. lib. 10.
6. 1. de Ciui.

Matth. 5.

Psalmo. 142.

Officiosa
pietas in se-
peliendis
mortuis
Genesis. 25.
.35.
.49.
.47.

2. Reg. 2.

Tobie 12.

Ambrosi. in lib.
de Tobia. c. 1.

Iob. 30.

Ecclesiast. 22.

eccles. 7

Matth. 26

Ioann. 19

Nouarum
sectarum
impietas
cōtra sepul-
turas & ob-
latiōes pro
defunctis.

& honore exhibito, in locis prophanis defodiunt. Quin & sacris eos oblationibus & fidelium orationibus & eleemosynis defraudant, eosq; non secus acsi uita eorum cum sonitu periisset, relinquunt: nullam eorum amplius memoriam agentes. Aduersus horum igitur furorem & impietatem, restauranda demum erunt cœmiteria, ac renouandi ritus Ecclesiasticæ sepulturæ, ut & in sacris locis defunctorum corpora sepeliantur: Funera & exequiæ, debitîs officiis & honoribus cohonestentur: Oblationes, uigiliæ, orationes, aliæq; diuina officia, pro defunctis peragantur. Deniq; quantum fieri potest, ossa fidelium, sicubi dispersa sunt, maxime uero sanctorum reliquiæ, recolligantur: & debita cum reuerentia & honore in Ecclesiis recondantur.

Restauranda est pietas maiorû in officiis pro fidelibus defunctis.

D. BRVNI DE CAE

REMONIIS, LIBER QVINTVS.

DE CÆREMONIIS ORATIONVM, IN GENERE.

Caput I.

Ratio duobus modis cōsyderatur, Vno, ut cultus, Alte Quando est
ro, ut ritus, Primum enim orando Deum colimus: oratio ut
 Immo recte oramus, cum spiritum interioris cultus di cultus?
 uini, id est, fidei, spei, & charitatis habemus. In hoc si-
 quidem in Deum credentes, & spem erectam & fir-
 mam in promissiones eius ponentes, & charitate in
 ipsum ardescientes: & sic pia mente in Deum ascendentes, clamamus, Ro. 8.
 Abba pater. Ipse quoq; Dominus in oratione, spiritum interioris cul-
 tus exigit. Petite, inquit, & dabitur uobis: Omnis enim qui petit acci-
 pit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Quis ex uobis patrem
 petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pi-
 sce serpentem dabit illi? aut si petierit ouum, nunquid porriget illi Scor-
 pionem? Cum ergo uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis
 uestris, quanto magis pater uester cœlestis, de cœlo dabit spiritum bo-
 num petentibus se? Quo loco Dominus spiritum fidei, spei, & chari-
 tatis intelligit, ut alibi Augustinus interpretatur. Fides quippe si-
 gnificatur in pisce, uel propter aquam baptismi, uel quod in huius sæcu-
 li fluctibus integra est: Cui contrarius est ille serpens, qui, ut non crede-
 retur Deo, uenenosa fraude persuasit. Spes in ouo, quia uita pulli non-
 dum est, sed futura est: nec tam uidetur, sed adhuc speratur, Spes enim
 quæ uidetur, non est spes: Cui contrarius est Scorpîus, quoniam qui
 sperat æternam uitam, quæ retrò sunt obliuiscitur. Et in anteriora se
 extendit, cui noxium est retrospicere. Scorpîus autem, ex ea parte ca-
 uendus est, qua uenenatam & aculeatam caudam retrorsum habet.
 Charitas in pane, maior enim horum charitas, & in cibis utiq; uiuincit 1. Corin. 13.

Aug. Epistola.

121.

Fides in pi-

sce, Spes in

ouo, Chari-

tas in pane

mysticè de-

signatur.

Gene. 3.

Ro. 8.

Phil. 3.

Ritus orandi. cætera panis utilitas: cui contrarius est lapis, quoniam dura corda respuunt charitatem. Quin & oratio ipsa quatenus cultus est, suos habet ritus: Veluti quod genibus flexis, manibus expansis, nudo capite, corpore nunc erecto, nunc in terram prostrato, uultu ad sidera sublato oramus. Ad quem modum Salomon perfecto iam & absoluto templo Deum orauit. Item, quod submissa uoce & uelut meditando, sonora uoce & cantando oratur. Item, certæ orationes à certis personis, & certis temporibus fiunt. Eiusdem generis est, quod uersus Orientem oramus, Sicut & altaria uersus Orientem eriguntur: Quem ritum sine scripto sola consuetudo confirmauit, ut inquit Augustinus: Pia sanè & optima intentione & significatione, nimirum ut cum nos orare cogitemus, qui in Sole posuit tabernaculum suum: ipse uerus ille sol iustitiæ, & ad cuius benedictionem Solem præuenire oportet, sicut scriptum est. Quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare. Non, ut quidam Christianos tempore Tertulliani calumniabantur, quod Persas imitati, Solem ut deum adorarent, ut ipse Tertullianus in Apologetico aduersus gentes, testatur. Basilii Magni, huius rei huiusmodi causam affert. Hanc, inquit, ob causam, omnes spectamus ad Orientem cum precamur, pauci tamen nouimus, quod id facientes antiquam quærimus patriam, uidelicet Paradisum, quæ conseruit Deus in Eden ad Orientem. Elxai hæreticus Offenis coniunctus, temporibus Traiani Principis, negabat orandum esse ad Orientem: asserens faciem ad Hierosolyma conuertendam ex omnibus partibus. Ita ut hi qui in Oriente sunt, in Occasum Hierosolymis intendant: Qui uero in Occidente, in Orientem: ipsi qui in Meridie, in Septentrionem: qui in Septentrione in Meridie, ut undique facies ex composito Hierosolymis intenta sit. Sed & alij ritus orationis, non sine sacri alicuius mysterij significatione, uel instituti sunt, uel recepti. Genibus siquidem flexis orare, est humilitatem orando ostendere. Genua enim confessionem humilitatis significant, ut in oratione Manassæ, Et nunc flecto genua cordis mei, Et in Psalmo, Genua mea infirmata sunt à ieiunio. Et hoc ritu, patres etiā ueteris testamenti orarunt. Ezechias Rex incuruatus adorauit, et eo iubente, Leuitæ incuruato genu adorauerunt, Et Salomon, flexis genibus & palmis in cælum leuatis, orauit, Domine Deus Israel, non est similis tui, &c. Eodem pertinet, quod Propheta dicit, Curuabo genu Deo excelso. Sed & Christus genibus positus orauit. Et Paulus Apostolus, Flecto, inquit, genua ad patrem. Et Stephanus oraturus pro persecutoribus suis, positus genibus clamauit, Domine ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Et Petrus resuscitaturus Dorcam, iam mortuam, ponens genua orauit, & conuersus ad corpus dixit, Tabitha, surge. Suspicientes & expansis manibus oramus, quia innocuis: capite nudo, quia non erubescimus. Nudo capite orare uiros iussit Apostolus, Omnis

3. Reg. 8.

Orare uersus Orientem.

c. Ecclesiasti.

11. dist.

Aliam signifi-

cationem uide

apud eundem

Augustinum,

de Sermonibus

Domini in monte

lib. 2.

Psalm. 18.

Sap. 16.

Tertullianus in Apo-

c. 16.

De Spiritu sancto.

c. 27.

Epiphanius lib. 1.

To. 1.

Orare flexis genibus.

2. Paralip. in fine.

Psalm. 108.

2. Paralip. 29.

2. Paralip. 6.

Mich. 6.

Luce. 22.

Philip. 3.

Ast. 7.

Ast. 9.

Orare nudo capite.

Ter. in Apol.

ad gent. c. 30.

Omnis uir orans, inquit, aut prophetans tecto capite, dehonestat caput suum: & uir non debet uelare caput suum, cum sit gloria & imago Dei. Stantes oramus omnibus diebus Dominicis, & per omnes dies Paschæ usque ad Quinquagesimam, quia hoc ritu, gaudium Resurrectionis Dominicæ celebramus. De quo ita Nicænum constituit. Quoniam sunt quidam in die Dominica genua flectentes, & in diebus Pentecostes. Vnde statutum est à sancta Synodo, quoniam consona & conueniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est, ut stantes ad orationem Domino uota reddamus. Et Carthaginense sextum, Quoniam sunt quidam, qui die Dominico flectunt genua, & in diebus Pentecostes, placuit de hoc sanctæ & magnæ Synodo, cunctos in omnibus locis consonanter & consentienter, stantes Deum orare debere. Et in capitulis Græcarum Synodorum, Similiter (quia quod ab Apostolis traditum est) Canon tenet antiquus, placuit, ut per omnes dies Paschæ usque ad Quinquagesimam, non prosternant se in oratione humilitatis: Sed recto uultu ad Dominum fungantur orationis officio, quia in his diebus gaudium Resurrectionis Dominicæ celebramus. Basiliius aliam rationem assignat. In prima Sabbati, inquit, erecti perficimus: Sed rationem non omnes nouimus. Non enim solum, quod ueluti simul cum Christo resuscitati, quæ sursum sunt querere debeamus, in die Resurrectionis, datæ nobis gratiæ stando precantes, nosmetipsos commonefacimus: Sed quod is dies uideatur aliquo modo imago uenturi sæculi. Eoque cum sit principium dierum, non primus à Moyse, sed unus appellatus est, Factum est, inquit, uesperè & manè dies unus, tanquam qui sæpe recurrat: Vt unus sit idem & octauus, unum illum ac singularem uerum octauum, cuius Psalmista alicubi in Psalmis meminit: per se significans, diem inquam, post horum temporum statum, nunquam finiendum, ac uesperæ nescium, nec successori cedentem, hoc est, æternitatem, quæ nec finem habet, nec senium nouit. Necesse igitur, in hoc die Ecclesia suos alumnos docet stantes absoluerè preces suas, ut assidua commonitione uitæ illius nunquam defuturæ, non negligamus ad eam migrationem parare uaticum: Quin & totum tempus usque ad Pentecosten, admonitio est Resurrectionis, quam in illo sæculo expectamus. Nam unus ille & primus dies, septies multiplicatus, septem sacræ Pentecostes hebdomadas absoluit, à primo enim incipiens, in principium desinit, per similes qui in medio intercidunt dies, quinquagies euolutus. Vnde & æternitatem similitudine refert, dum uelut in motu circulari ab ipsdem orsus signis in eadem desinit. In quo corporis erecto habitu, precari potius nos Ecclesiæ ritus docuerunt: nimirum per euidentem commonitionem, quasi transferentes mentem nostram à præsentibus ad futura. Insuper & quoties genua flectimus, & rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatū in terrā delapsi sumus, et per humanitatē eius,

1. Corinth. iii.

Orare stando, certis temporibus. Aug. Epist. 119.

c. 20.

c. 20.

c. 58.

In lib. de Spirit. sancto. c. 27.

Dies Resurrectionis Christi, est dies Unus et Octauus

Dies Dominica eternitatis est symbolum

In Epistola ad
 Germaniae &
 Burgundie
 Episcopos c. 1. qui creauit nos, in celum reuocati sumus. Illud etiam obiter hic ad-
 notandū uidetur, quod Anastasius Papa, successor Siricii, constituit,
 ut Euangelium à stantibus non sedentibus audiatur. Dum, inquit, san-
 cta Euangelia in Ecclesia recitantur, sacerdotes & ceteri omnes prae-
 sentes, non sedentes sed uenerabiliter curui, in conspectu sancti Euan-
 gelij stantes, Dominica uerba intentè audiant, & fideliter adorent.
 Rursus quaedam orationes per silentium, quaedam per uocis expressio-
 nem fiunt, quibus interior meditatio cordis, & eius apud Deum ma-
 nifestatio significatur: ac altero quidem modo Deum colimus internè:
 altero, exteriori ritu cultum internum exprimimus, & nosmet ad co-
 lendum Deum excitamus. Vnde dictum est, Postulationes uestrae in-
 notescant apud Deum, non quod Deum de his certificemus: Sed ut
 nobis innotescant apud Deum, uel quod angelis innotescant, qui sunt
 apud Deum, ut quodam modo eas offerant Deo. Quomodo Ange-
 lus ad Tobiam dixit, Cum oraretis, ego obtuli orationem uestram in
 conspectu claritatis Dei. Non ergo inanes & uani sunt ritus Eccle-
 siae, quae quaedam orationes in silentio facit: quaedam ut exaudiri pos-
 sint, exprimit. Cuiusmodi à Sacerdote in sacrificio Missae, alijsq; diui-
 nis officijs multae fiunt. Quin etiam alios fideles hoc ritu orandi, in ip-
 sa oblatione, olim usos fuisse, Canon Laodicensis Concilij declarat, in
 hunc modum diffinientis. Quod oporteat seorsum primum post allo-
 quutiones Episcoporum super Catechumenos celebrari: & postquam
 Catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in poenitentia, precem
 fieri: his etiam accedentibus ad manum Sacerdotis & discedentibus,
 tres orationes fieri fidelium, Ita ut prima quidem sub silentio, secunda
 uero & tertia per exclamationes solitas explantur, & ita demum pa-
 cem sibi inuicem dabunt. Et posteaquam dederit Episcopus Presby-
 teris osculum pacis, tunc Laici sibi tribuent, & ita sancta celebrabitur
 oblatio. Iam uero & uerba orationis ritus sunt. Vera enim precatio
 eleuatio est, & excitatio cordis in Deum: Siue (ut Basiliius Magnus
 diffinit) est boni petitio à pijs mentibus ad Deum facta. Petitionem au-
 tem non uerbis tantum diffinimus: non enim putamus Deum uerbo-
 rum admonitione indigere, sed ea quae utilia sunt, satis uel nobis non
 petentibus, uidere. Vnde oratio non in syllabis perficienda est, sed in
 animae magis electione ac uoluntate. Verbis igitur orationis, ut cor
 nostrum in Deum eleuatum & excitatum significemus: Immo uerbis
 orationis nosmetipsos admonemus, in id quod desideramus intende-
 re. Vnde Apostolus sine intermissione nos orare iubet: Id est, sine in-
 termissione uitam aeternam ab illo, qui eam dare potest, desiderare.
 Rursus uero, quod dominus praecipit, ne orantes multum loquamur,
 non quidem assiduitatem orationis prohibet (Nam & de ipso scrip-
 tum est, quod pernoctarit in orando, & quod prolixius orauerit) sed
 ne labijs tantum oremus, & multa uerba sine intentione & desiderio
 cordis,

Cultus In-
ternus &
Externus.

Colos. 4.

Tob. 12.

Orationes,
aliae sono-
rae, aliae in
silentio.

Concil. Laod.
c. 19.

Basiliius in
sermone in
martyrem
Iulittam.

Orare sine
intermissio-
ne.

1. Thess. 5.

Matth. 6.

Luce. 6. et 22.

cordis, & spiritu fidei, spei, et charitatis profundamus. Sed nec oratio ipsa Dominica uerbo tenus tantum prolata oratio est, ut cuius uerba in hoc nobis à Domino tradita sunt & præscripta, ut hæc ipsa in memoria retinentes, res etiam ipsas à Deo petendas memoriæ commendemus. Neque enim id orando agimus, ut uerbis quod uolumus impetremus: Sed ut uerbis potius ostendamus nos in uera fide, spe & charitate, res ipsas, quas uerba significant, desiderare. Vnde & si easdē res alijs uerbis petamus, tamen nihil aliud, quam quod in ipsa oratione Dominica positum est, oramus. Paria itaque sunt, si quis exempli gratia dicat, Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, ut Prophetæ tui fideles inueniantur: Et si dicat, Sanctificetur nomen tuum, Similiter idem significat illud, Deus uirtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus: Et illud, Adueniat regnum tuum. Item illud, Itinera mea dirige secundum uerbum tuum, & ne dominetur mei omnis iniquitas: Et illud, Fiat uoluntas tua, sicut in cælo & in terra. Item paria sunt, si quis dicat, Paupertatem & diuitias ne dederis mihi: Et, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Item si quis dicat, Memento Domine Dauid, et omnis mansuetudinis eius, Item, Domine si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala: Et si dicat, Dimitte nobis debita nostra. Item eandem significationem habent, Aufer à me concupiscentias uentris & desiderium concubitus, ne apprehendat me: Et illud, Ne nos inducas in tentationem. Item, Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgentibus super me libera me: Et illud, Libera nos à malo. Et si per omnia precationum genera discurremus, nihil usquam inuenietur (ut inquit Augustinus) quod non ista Dominica contineat & concludat Oratio. Vnde liberum est, alijs atque alijs uerbis, eadem tamen in orando dicere, sed non esse debet liberum alia dicere. Deinde oratio ritus est, quando sacrificio et sacramentis alijsque diuinis officijs adhibetur: Quales sunt orationes in sacrificio Missæ, in administratione Baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Ordinis, Confirmationis, Vnctionis &c. In dedicationibus item, & consecrationibus Ecclesiarum & altarium, benedictionibus cœmeteriorum, uestium, & uasorum sacrorum, salis, aquæ, & similibus. De orationibus sacrificij Missæ illud Apostoli accipiendum est, ad Timotheum scribentis. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones. Quæ uerba beatus Augustinus diligenter discutiens, et ueram eorum interpretationem inuestigans, tandem uerum eorundem intellectum ab usu Ecclesiæ sumptum, ad orationes sacrificij coaptat. Aliqua etiam, inquit, singulorum istorum proprietates inquirenda est. Sed ad eam liquidò peruenire difficile est: sed eligo in his uerbis hoc intelligere, quod omnis uel penè omnis frequentat Ecclesia: ut obsecrationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione sacramentorum, antequam illud quod

Oratio Dominica in Prophetis, alijs uerbis in eandem sententiam exprimitur

Eccle. 36.

Psal. 79.

Psal. 118.

Prouerb. 30.

Psal. 131.

Psal. 7.

Ezech. 23.

Psal. 58.

Aug. Epist. 121.

Quando oratio est ritus?

Orationes in Missa.

1. Timo. 2.

Aug. Epist. 50.

Obsecratio

Orationes. est in Domini mensa incipiat benedici. Orationes, cum benedicitur et
 sanctificatur, & ad distribuendum communicatur, quam totam ferè pe-
 titiōem omnis Ecclesia, Dominica oratione concludit. Interpellatio-
 nes autē siue postulationes fiunt, cum populus benedicitur: tunc enim
 Antistites uelut aduocati, susceptos suos per manus impositionem mi-
 sericordissimæ offerunt potestati: Quibus peractis & participatis tan-
 to sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam
 uerbis ultimam commendauit Apostolus. Quod autem addit Apo-
 stolus: Pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sub-
 limitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam uitam agamus in
 omni pietate & castitate, hoc enim bonum est & acceptum coram sal-
 uatore nostro Deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agni-
 tionem ueritatis uenire, Eò pertinet, ut etiam pro infidelibus & inimi-
 cis oretur in sacrificio, ut & ipsi ad agnitiōē ueritatis ueniant, & tan-
 dem nobiscum in bona conuersatione, & unius Dei omnipotentis cul-
 tu, & participatione corporis & sanguinis Christi uiuentes: simul om-
 nes quietam & tranquillam uitam agamus. Quanquam scio Tertullia-
 num huius rei aliam causam afferre: Sed an ueram, nescio. Est et alia,
 inquit, maior necessitas nobis orādi pro Imperatorib⁹, etiā pro omni
 statu Imperij, rebusq; Romanis, quod uim maximam uniuerso orbī
 imminuentem, ipsamq; clausulam sæculi acerbitates horrendas commi-
 nantem, Romani Imperij comiteatu scimus retardari. Itaq; nolumus
 experiri, & dum precamur differri, Romanæ diuturnitati fauimus.
 Illud quoq; Vasanse Concilium diffiniuit, ut nomen domini Papæ,
 quicumq; sedi Apostolicæ præfuerit, in Ecclesijs recitetur. Præterea
 de his obsecrationibus Cœlestinus Papa Episcopis Galliæ ad hunc mo-
 dum scribit. Obsecrationum quoq; sacerdotalium sacramenta respi-
 ciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atq; in omni Catho-
 lica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat sup-
 plicandi. Cum enim sanctarum plebium Præsules, mandata sibi met
 legatione fungantur, apud diuinam clementiā, humani generis agūt
 causam, & tota secum congemiscēte Ecclesia postulant & precantur:
 Ut infidelibus donetur fides, ut Idolatræ ab impietatis suæ liberentur
 erroribus, ut Iudæis ablato cordis uelamine, lux ueritatis appareat, ut
 hæretici Catholicæ fidei perceptione resipiscant, ut schismatici spiri-
 tum rediuiuæ charitatis accipiant, ut lapsis pœnitentiæ remedium con-
 feratur, ut deniq; Catechumenis ad regenerationis sacramenta per-
 ductis, cœlestis aula misericordiæ referetur. Hæc autem non perfun-
 ctoriē neq; inaniter à Deo peti, rerum ipsarū demonstrat effectus:
 quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur
 attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transfert in regnum
 filij claritatis suæ: ut ex uasis iræ faciat uasa misericordiæ. Quod adeo
 totum, diuini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum
 semper

Gratiarum
 actiones.
 1. Tim. 2.

In Apolog. ad-
 uers. gentes
 c. 32.

Orationes
 in Missa.
 c. 11.

2. Corinth. 5.

Coloss. 1.
 Rom. 9.

semper actio laudisq; confessio, pro illuminatione talium uel correctione, referatur. Sunt præterea & aliæ orationes, quæ sacrificio tam à sacerdote quàm à fidelibus adhibentur: Quales sunt quæ fiunt pro Catholica Ecclesia, pro pontifice, pro Presbyteratu, pro ministris uerbi Dei, pro nauigantibus, pro iter agentibus, pro ægrotantibus & laborantibus, pro purificatione animarū & corporum, pro profectu uitæ fidei & intelligentiæ spiritualis, pro frugibus terræ: alijsq; uite necessarijs subsidijs, pro pace, pro remissione peccatorum, pro auertenda à nobis ira & uindicta Dei, &c. Ad eandem etiam rationem referuntur Litaniae. Nam & in ipsis eadem ferè quæ in sacrificio Deum rogamus, unde & nomen habet, Est enim *Λιτανεία* siue *Λιτή* supplicatio siue rogatio à *Λιτανένω* rogo. Inter *Λιτανείας* autem & *ἑξομολογήσεις* hoc inter est, quod Exomologeses pro sola peccatorum confessione agantur, Litaniae uerò, quæ indicantur propter rogandum Deum & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Est autem duplex Litania, Maior & minor. Maior, à Gregorio Magno instituta dicitur, tempore quo maxima pestis in urbe & tota Italia grassata est, qua homines repentina & subitanea morte rapiebantur, De qua ipse in sermone, quem ea de re ad populum habuit. Ecce, inquit, cuncta plebs celestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde uastantur, nec languor mortem præuenit: sed languoris moras (ut cernitis) mors præcurrit, percussus quisq; ante rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non uacat flere quod fecit: Habitatores quippe non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt, domus uacuae relinquuntur: filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Hæc Litania facta fuit toto clero & populo congregato, & ad rogandum Deum conuerso, quam sanctissimus pontifex septiformem appellauit, quod in septem partes hominum, conuentu & ordine distributo, peracta fuerit. Proinde, inquit, fratres charissimi, contrito corde & correctis operibus, crastino die primo diluculo ad septiformem Litaniam, iuxta distributionem inferius designatam, deuota mente cum lachrymis ueniamus: Nullus uestrum ad terrena opera in agris exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ genitricis Domini Ecclesiam conueniētes. Qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala quæ fecimus deploremus: Vt districtus iudex, dum culpas nostras punire considerat, ipse à sententia propositæ damnationis parcat: Litania clericorum exeat ab Ecclesia beati Ioannis baptistæ: Litania uirorum, ab Ecclesia beati Martyris Marcelli: Litania monachorum, ab Ecclesia Martyrum Ioannis & Pauli: Litania ancillarum Dei, ab Ecclesia beatorum Martyrum Cosmæ & Damiani: Litania foeminarum coniugarum, ab Ecclesia beati protomartyris Stephani: Litania uiduarū, ab Ecclesia Martyris

Pro diuersis necessitatibus nostris oratur in Missa.

Litania,

Litania maior à S. Grego. instituta.

Lib. ii. registri c. 2. Mors subitanea.

Cur dicta est Litania septiformis.

Vitalis, Litanía pauperum & infantium, ab Ecclesia martyris Cæcilie. Minor Litanía quotannis ante Ascensionem domini celebratur, de qua Aurelianense Concilium ita diffiniuit. Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem domini placuit celebrari, ita ut præmissum tri-duanum ieiunium, in dominicæ Ascensionis solennitate solvatur. Per quod triduum serui & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs uniuersa conueniat, Quo triduo omnes abstineant, & Quadragesimalibus cibis utantur. His Litanis hætenus usa est Catholica & Apostolica Ecclesia per uniuersum orbem, non solū statis illis Rogationū diebus: sed quibuscunq; etiam alijs temporibus ad rogandum Deum, ut non solum à peccatorum nexu: sed etiam à tribulationibus, afflictionibus & calamitatibus, tam præsentibus quàm futuris: id est, à fame et annonæ caritate, à bellis, seditionibus, & tumultibus; hæresibus et schismatibus, à pestilentijs et ægitudinibus, à subitanea et improvisa morte, & perpetua ira Dei, & pœnis, alijsq; id genus malis nos liberet. De qua re Liberius Papa tale decretum fecit, Si (inquit) euenerit fames, inæqualitas aeris, pestilentia, uel talis qualiscunq; tribulatio, statim le-iunijs, eleemosynis & obsecrationibus Domini misericordia deprecatur. Quin & Baptismus, Pœnitentia, Ordo, Confirmatio, Vnctio, & alia sacramenta, suas orationes habent, quibus ad hæc usq; tempora, Catholica semper per uniuersum orbem usa fuit Ecclesia. Verū hac nostra tempestate, hic orandi & rogandi ritus, tam in sacrificio & sacramentis, quàm in alijs officijs Ecclesiasticis, astutia diaboli, per organa sua, hæreticos, ita sublatus est, ut in multis etiam prouincijs nostris Missæ, Sacramentorum, & Litanie nomen incognitum sit, Quin & processiones & rogationes ipsæ, tanquam inutile commentū aliquod & hypocrisis clericorum, derideantur. Propter quod & Dei ira quotidie magis magisq; in nos exacerbatur, quod uarij iam tumultus: bella, locustæ, aliæq; calamitates terræ, fames, omnis generis morbi: Immo, noua & incognita morborum genera, & infinitæ aliæ tribulationes & afflictiones, quibus atterimur, demonstrant, Et tamen in his malis non solum non conuertimur ad dominum, sed usq; in peccatis obdurati perseueramus, & interim cum male fecerimus lætamur, & exultamus in rebus pessimis. Quid igitur mirum si tantis peccatis nostris, Dei in nos ira excitata, tot malis obruimur? Quin illud magis dolendum est, quod his ipsis moniti, de peccatis pœnitentiam non agimus, nec Deum ut iram suam à nobis auertat rogamus: non ignorantes si id non fecerimus, quæ, quantæ, & quàm horrendæ in nos uenturæ sint maledictiones, Nempe omnes quas Deus his, qui audire noluerunt uocem Domini Dei sui, ut custodiant & faciant omnia mandata eius comminatur. Has ut effugiamus, non alio nomine impetramus, quàm si restitutis denuo in Ecclesia Litanis, humili ac contrito corde ad Deum conuersi, ipsum ut hæc omnia à nobis misericorditer

Litanía Minor
nor fit tri-
bus diebus
rogationū.

c. 29

Pro diuer-
sis causis
Deprecati-
ones.

In Codice sede-
cim librorum,
libro. 3. c. 9.

Orationū
ritus impie
aboliti in
nouis sectis

Causæ affli-
ctionum et
iræ diuinæ.

Proverb. 2.

Deut. 28.

diter auertat, precamur. Rogandus est igitur Deus, qui & rogantes exaudiet: sed ita demum, si ad pœnitentiæ lamenta confugerimus, si prauenerimus faciem eius in confessione: & sileuauerimus (ut inquit Propheta) corda nostra, cum manibus ad Deum, Id est, si orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erexerimus, in ipsius uerbo confisi, qui dicit, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me. Est autem assidue inuocandus, & importunis etiam fletibus insistendum. Nam quæ hominibus ingrata solet esse importunitas, Iudici ueritatis placet, quia pius & misericors Deus: à se uult ueniam precibus exigi, qui quantum meremur non uult irasci.

*De Cantu Ecclesiastico,
Caput II.*

Am uerò & ipsa enunciatione, ritus orationis uariantur: Quippe orationes, quædam in silentio fiunt, quædam uoce, ut exaudiri possint. Priuatas orationes expedit in silentio fieri, ne alter alterius orationem orando perturbet: quo nomine laudatur Anna mater Samuelis, de qua scriptura ait, Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & uox penitus non audiebatur. Quod si in abscondito fiant (sed his tamen ipsis alijs etiam ad orandum & laudandum Deum excitentur) tum nihil prohibet eas etiam uoce fieri, eaque alta & sonora: Huiusmodi fuit oratio Prophetæ dicentis, Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Et Christus, Lazarum resuscitaturus eleuatis sursum oculis, dixit, Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me: Ego autem sciebam quia semper me audis: sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant, quia tu me misisti: & hæc cum dixisset, uoce magna clamauit, Lazare, ueni foras. Sic & in cruce uoce magna clamauit, dicens, Heli Heli lamazabani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. Idem de Christo confirmat Paulus, qui inquit, In diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad illum qui possit eum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Publicas orationes sic oportet fieri, ut orantes se inuicem & audire possint, & alter alterius orationem ad orandum & laudandum Deum excitare: Ac de tali oratione illud Prophetæ intelligendum est, Benedicam Domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti & lætentur, Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen eius in idipsum. Rursus inter orationes, quæ expressâ uoce fiunt, quædam etiam certis modulis & can-

Quomo-
do auerti-
tur ira Dei
ab afflictis.

Thre. 3.

Ezech. 18.

Psal. 49.

In silentio
fieri oratio-
nes priuatas.

1. Reg. 1.

Orare alta
uoce etiam
priuatim li-
cet.

Psal. 119.

Ioh. 11.

Matth. 27.

Hebræ. 5.

Orationes
publicas al-
ta uoce fieri.

Psal. 33.

Orationes
quædam sub
certis mo-
dulis can-
tandi.

& cantionibus perficiunt: Qui ritus uetustissimus est, ut qui nō solum patribus ueteris testamenti, sed etiam in nouo testamento ipsis Apostolis in usu fuisse legitur. Quem & sancta scriptura, multis subinde modis approbat & confirmat. In ueteri testamento laudarunt Deum in canticis, in hymnis, in psalterio, in cithara, in decachordo, in organo, in tympano, in choro, in tuba, in Cymbalis, in iubilatione: Cantate Domino canticum nouum (inquit Psalmus) quoniam mirabilia fecit. Item, Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Item, Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in uoce labiorum uestrorum, & in canticis labiorum & citharis. Similiter Dominus ad Moysen dixit. Nunc itaq; scribite uobis canticum istud, & docete filios Israel, ut memoriter teneant & ore decantent: & sit mihi carmen istud pro testamento inter filios Israel. Salomon postquam domum Dei ædificauit, & hymnos cecinit Domino, simul & orauit, ut qui in templo orarent exaudirentur, Audi, inquit, hymnum & orationem, quam seruus tuus coram te orat hodie. Et Iudith, liberato populo ab Holofernīs tyrannide, Hymnum, inquit, cantemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro. Et in Psalmo, Te decet hymnus Deus in Sion, & uotum tibi reddetur in Hierusalem. Item, Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis, confitemini illi. Dauid reducens Arcam Domini de domo Obededom in ciuitatem Dauid, percussit in organis armigatis, & saltauit totis uiribus ante Dominum.

Musica Instrumenta Dauid.
Ioseph. lib. 7.
Iud. antiq. De canticis Dauid ita scribit Iosephus. Expeditus itaq; Dauid a prælijs & periculis, cum pace iam altissima frueretur, cantica in Deum, hymnosque uario metro composuit: alios quidem trimetros, alios autem quinquēmetros, diuersaq; conficiens organa: docuit, ut Leuitæ secundum ea hymnos edicerent, per Sabbatorum diem, aliasq; festiuitates. Organorum species autem huiusmodi est, canora quidem cithara decem chordis coaptata: hæc plectro percutitur. Nablum uero duodecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & Cymbala ærea & grandia & lata, Sic introducta Arca a Salomone in domum Domini, & illatis simul uasis & donarijs, Leuitæ & Cantores uestiti byssinis, Cymbalis, & Psalterijs, & Citharis concrepabant: stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis cantores Centum uiginti, canentes tubis: Igitur cunctis pariter & tubis, & uoce, & Cymbalis et organis, et diuersi generis musicorum concinentibus, & uocem in sublimē tollentibus, longe sonitus audiebatur. Hijs alijsque multis similibus exemplis planē ostenditur, patres ueteris testamenti non solum uoce: sed etiam cantu, alijsq; modulationibus musicis, laudes celebrasse diuinas. In nouo testamento de hymnis & Psalmis canendis, ipsius quoq; Domini & Apostolorū documenta, exempla & præcepta habemus utilia, ut beatus Augustinus testatur.

Hymni in nouo testamento.

testatur. Quod & Toletanum Concilium confirmat his uerbis. De hymnis etiam canendis, & saluatoris et Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Evangelista attestante: Et hymno dicto, exierunt in montem oliueti. Et Paulus Apostolus ad Ephesios scripsit, dicens. Implemini spiritu sancto, loquentes uobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus. Philo Iudæus, qui temporibus Claudij Imperatoris Romanam uenit, & Petrum Apostolum uidit, et eius colloquijs adhæsit, uerbum Dei prædicantis, de Christianis eius temporis, inter alia sic scribit, ut Eusebius testatur. Est autem, inquit, in singulis locis consecrata orationis domus, quæ appellatur. Σεμνείον, uel μοναστήριον. Σεμνείον autem in nostra lingua significare potest honestorum conuenticulū: In quo sedentes, inquit, honestæ & castæ uitæ mysteria celebrant, nihil illuc prorsus, quod ad cibū potumque pertinet, inferentes: uel ad reliqua humani corporis ministeria, sed legis tantum libros & uolumnia Prophetarum, hymnos quoque in Deum, cæteraque his similia. In quorum disciplinis atque exercitijs instituti, ad perfectam beatamque uitam studijs iugibus coalescunt. Et post pauca. Itaque non solum subtilius intelligunt hymnos ueterum, sed et ipsi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris & sonis honesta satis et suauis compage modulantes. Idem præterea Plinius Secundus confirmat. Sic enim ad Traianum Imperatorem de Christianis scribit. Affirmabant autem hanc fuisse summam uel culpæ suæ uel erroris, quod essent soliti statim die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum inuicem. His testimonijs altero Iudæi, altero Ethnici, quid clarius esse potest: quibus sanè probatur, etiam Apostolorum temporibus canendi ritum ab Ecclesia fuisse receptum & usitatum. Sunt autem uaria genera cantuum in Ecclesia. Nam alij ex scripturis sanctis deprompti sunt: cuiusmodi sunt Psalmi, Euangelia, Epistolæ Pauli, Lectiones Prophetarum, Canticum trium puerorum, Simeonis, Zachariæ, aliaque eius generis cantica: Et quædam ex Psalmis desumptæ cantiones, ut Antiphonæ, Responsoria: Alij humano studio compositi sunt, ut hymni Ambrosij, Sedulij, Prosperi, Prudentij: & qui ex historijs & gestis sanctorum Martyrum concinnati sunt, De quibus Concilium Toletanum in hunc modum diffinit. Et quia, inquit, à nonnullis hymni humano studio, in laudem Dei atque Apostolorum & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur: sicut hi quos beatissimi doctores, Hilarius atque Ambrosius ædiderunt: quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo quod de scripturis sanctorum Canonum, uel Apostolica traditione non existunt. Respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatoque officio, in fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

Nam

Con. 4. Tolet.
c. 12.

Matth. 26.

Eph. 5.

Euseb. lib. 2.
c. 16. & c. 17.

Semnium,
domus orationis.

Epistola incipit.
Solenne.
lib. 10.

Cantuum diuersa genera in Ecclesia.

Tolet. 4. c. 12.

Lucæ. 2.

1. Timo. 3.

Hymni Hæ-
reticorum
non sunt re-
cipiendi.
Laod. c. ult.
Synod. grec.
c. 68.

Socr. in trip.
lib. 10, c. 8.

Quomo-
do differūt
inter se
Hymni &
Psalmi.

Histo. Ecclesi.
c. 17, lib. 2.

Nam & ille hymnus, quem nato in carnem Christo angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, Reliquaq; quæ ibi sequuntur, Ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesijs canendi sunt, quia in sanctarum scripturarum libris non inueniuntur. Componuntur Missæ, siue preces uel orationes, siue commendationes, seu manus impositiones: Ex quibus si nulla decantentur in Ecclesia, uacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hoc fieri, atque adhortatur Timotheum Apostolus, dicens, Obsecro ergo primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus qui in sublimitate sunt. Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrū ulterius improbet. Hæc ibi.

Cæterum hæc omnia de his hymnis & psalmis accipienda sunt, qui ab Ecclesia recepti & approbati sunt. Nam ab indoctis compositi, & uulgares psalmi omnibus modis repudiandi sunt, ut in Concilio Laodicensi, & in Græcis Synodis constitutum est. Sed nec hæreticorum hymni, psalmi, aliaue cantica recipienda sunt. Non solum enim prophæticum, sed etiam omnibus modis execrandum est, quicquid eorum studio adinuenitur. Quoties ipsi factis conuenticulis, hymnos, psalmos, antiphonas, aut alia cantica, ex suis dogmatibus composita, decantare præsumpserint: Catholicorum erit, huiusmodi cantica inter turbare: & (si fieri potest) in totum suppressere & suffocare. Sic Arriani, cum Constantinopoli Sabbato atq; Dominica, intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Arriano dogmate compositas decantarent, id quæ crebro quasi ad uituperationem Orthodoxorum facerent: Tum Ioannes Episcopus Constantinopolitanus metuens, ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum populum, ut & ipsi nocturnis occuparentur hymnis: ut & illorum obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Et si autem ea contentio in seditionem tandem exarserit, tamen ad hoc utilis fuit, quod Catholicorum hymni clariores facti, præualuerunt. Arrianorum autem ritus, & si in ea seditione quibusdam ex populo utriusque partis extinctis, ab Imperatore prohibiti, & penitus deleti fuerunt.

Porro inter hymnos & Psalmos hoc interest, ut ait Hieronymus, quod hymnis laudem Deo canimus, ipsius fortitudinem & maiestatem, & mirabilia opera, & diuina in nos collata beneficia laudantes: Quales sunt Psalmi, quibus uel præponitur, uel postponitur Alleluia. Psalmis autem, quid faciendum, quid omittendum sit, decantamus. Sed in canendo hic ritus tempore Apostolorum obseruatus fuit, ut unus ex omnibus surgens in medio, Psalmum honestis modulis concineret, utque præcinenti unum uersiculum omnis multitudo responderet, ut apud Eusebium testatur Philo. Deinde duo chori in Ecclesia instituti sunt, qui per uices alternas psallunt, ad imitationem uidelicet & similitu-

& similitudinem duorum Seraphim: quorum alter ad alterum clama-
bat, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth: Plena est
omnis terra gloria eius. Qua uoce olim non solum in sacrificio Missæ,
sed etiam in omnibus alijs diuinis officijs usa fuit Ecclesia. De ea nan-
quē sic in Concilio Vafensi constitutum est. In omnibus Missis siue
matutinis, siue in Quadragesimalibus, siue in illis quæ pro defuncto-
rum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, sanctus, sanctus, eo
ordine, quo ad Missas publicas dici debet: quia tam dulcis & deside-
rabilis uox est, si die noctuquē possit dici, fastidium non poterit gene-
rare. Item Theoderitus scribit, temporibus Constantij Imperato-
ris, Flauianum & Diodorum, eo tempore aduersus Arrianos mul-
tum pro Catholicis dogmatibus laborantes, primos psallentium
choros in duas partes diuissse, & ex successione Dauīdicam melodiā
cantare docuisse: Idquē in Antiochia primum fieri cœpisse, & disper-
sum ad terminos totius orbis peruenisse: Similiter & in singulis cho-
ris uni ex ipsis hoc munus datum fuit, ut quod canendum erat, prior
ordiretur, reliqui succinerent: Quæ consuetudo tempore Basilij Ma-
gni fuit, atquē hodie etiam in Ecclesia durat. His quoquē tempori-
bus ritus in Ecclesia Orientali cœpit, ut in fine psalmorum adiungatur
uersus, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, &c. Quem ritum deinde
Damascus, ita consulente beato Hieronymo, in Ecclesia Romana rece-
pit, & in omnibus alijs Ecclesijs seruandum præcepit. De qua re Hie-
ronymus ad Damascum hoc modo, Precatur (inquit) cliens tuus, ut
uox ista psallentium, in Sede tua Romana die noctuque canatur: &
in fine Psalmi cuiuslibet, siue matutinis, uel uespertinis horis, coniungi
præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria patri, & filio, & spiritui san-
cto, Sicut erat in principio, & nunc, & semper, et in sæcula sæculorum,
Amen. Istud carmen laudis omni Psalmo coniungi præcipiat, ut fi-
des 318. Episcoporum Nicæni Concilij in uestro ore pari consortio de-
claretur. Vbi autem Deus & homo honorabili uoce cantatur, Alleluia
semper cum omnibus Psalmis affigatur, ut in omni loco communiter
respondeat, nocturnis temporibus. In Ecclesia, à sancta Resurrectio-
ne usq; ad sanctam Pentecosten, finiatur. Inter dierum uerò spacia
Quinquagesimæ, propter nouitatem sancti Paschæ, ut uox ista lau-
dis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latine præfatio dicitur.
Hunc uersum cum in psalmodijs Orthodoxi apud Antiochiam cane-
rent integrum: Arriani uero quædam uerba in eo mutarent, canen-
tes, Gloria patri in filio: magna inter eos discordia orta est, ut Zozo-
menus in Tripartita narrat. Alij filium & spiritum sanctum unam
personam asserentes, sic legerunt hunc uersum, Gloria patri &
filio spiritui sancto, omittentes postremam coniunctionem, & Con-
tra quorum errorem & abusum ita diffinit Vigilius Papa. Illud autem
nouelli indicamus esse erroris, quod cum in fine Psalmorum ab om-

Hymnus
Duorum
Seraphim,
Esaie. 6.

Vasensis secunda
di. c. 4.

Lib. 5. c. 32.
Psallentium
Chori in
duas partes
diuissi.

Basil. in Epistola
ad clericos Ecclesie
Neoces.
Versus iste,
Gloria
patri etc. in
fine Psal-
morū, unus
de habet or-
tum.

Discordia
de hoc uer-
su, Gloria
patri.
Lib. 4. c. 35.

In Epistola ad
Eugenium Epi-
scopum. c. 2.

nibus Catholicis ex more dicatur, Gloria patri, et filio, et spiritui sancto: Aliqui (sicut indicas) subducta una syllaba, perfectum conantur minuere uocabulum Trinitatis, dicendo, Gloria patri, et filio spiritui sancto. Quamuis ergo ipsa nos ratio euidenter doceat, quia subducta una syllaba, personam filij et spiritus sancti unam quodammodo esse designetur: tamen ad errorem talium conuincendum sufficit, quod Dominus Iesus Christus designans in inuocatione Trinitatis credentium, debere baptisma celebrari, dixit, *Ite, docete omnes gentes baptizantes eos, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti.* Sed cum æqualibus distinctionibus patrem, et filium, et spiritum sanctum iusserit nominari, constat illos omnino à doctrina Dominica deuiare, qui aliquid huic confessioni uoluerunt derogare. Concilium Toletanum, ad hunc uersum addit uerbum Honor, ad hunc modum, In fine psalmorum, inquit, non sicut à quibusdam hucusque gloria patri, sed gloria et honor dicatur, David Propheta dicente, *Afferte domino gloriam et honorem.* Et Ioannes in Apocalypsi audiuit uocem cœlestis exercitus dicentem, *Gloria et honor Deo nostro in throno sedenti:* Ac per hæc duo sic oportet in terris dici, sicut in cœlis resonant. Concilium Agathense diffiniuit, quod in conuentu fidelium nequaquam Psalmos continuare: sed per intervallum, id est, per psalmos singulos recenseri debeant. Antiphona idem est, quod uox reciproca, Cantus uidelicet qui recipitur, qualis est introitus Missæ: et uersus, qui ante Psalmos et post psalmos canitur, huius initium tale fuit, Ignatius Antiochiæ Syriæ Tertius post Apostolum Petrum Episcopus, qui etiam cum ipsis uixerat Apostolis, uidit angelorum uisionem, quo per Antiphonas, Sanctæ Trinitati dicerent hymnos: Isque modum uisionis Antiochenæ tradidisse probatur Ecclesiæ, et ex hoc ad cunctas transiit Ecclesias, Author Socrates in Tripartita. Alleluia hebraica dictio est, et in latinum uersa, sonat, *Laudate dominum,* la enim est de decem nominibus Dei, quæ apud Hebræos habentur. Est autem Alleluia cantus lætitiæ, quem Ecclesia in festiuitate Paschatis ac Dominicis diebus frequentat, ad significandum gaudium nostrum, quod ex Resurrectione Domini concipimus, Et significat actionem nostram futuram non esse: nisi laudare Deum, Sicut scriptum est. *Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.*

Quid Alleluia. *Euch. Episcopus Lug. li. 2. instruct. c. 2.*

Ne cante- tur Alleluia in diebus Quadragesimæ. *c. 10.*

Rectè igitur Concilium Toletanum Quartum diffinit, Alleluia non esse in diebus mœroris, id est, Quadragesimali tempore, canendum. Cognouimus, inquit, quosdam sacerdotes, qui in Quadragesimæ diebus, Alleluia decantant, præterquam in ultima hebdomada Paschæ: Quod deinceps fieri interdiximus, statuentes, ut in omnibus prædictis Quadragesimalibus diebus, quia tempus non est gaudij, sed mœroris, Alleluia non decantetur. Tunc enim opus est, fletibus et leiunijs insistere, corpus cilicio et cinere induere, animum mœroribus deijcere,

bus deſcendere, gaudiū in triftitiam uertere, quouſquē ueniet tempus Reſurrectionis Chriſti, quando oportet Alleluia iam in lætitia canere, & mœrorē in gaudiū commutare: Hoc enim Eccleſiæ uniuerſalis confeſſio in cunctis terrarum partibus roborauit. Sunt & alia multa cantica in Eccleſia, ſed quæ non eſt locus hic omnia enumerare: Hæc tantum exempli gratia afferre uoluimus, ut ex his intelligamus, reliquos etiam cantus non temerè receptos eſſe. Simul atq; ut omnibus notum fiat, quàm inſaniant hæretici, qui hac noſtra tempeſtate Eccleſias paſſim hoc ritu canendi deſtituunt, dicentes, Cantores Eccleſiarum noſtrarum eſſe ſacerdotes Baal, quibus cum clamore orantibus Helias Propheta dixit, Clamate uoce maiore, Deus enim ueſter forſan cum filio loquit̃: aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit, ut exci-
 tetur. Si clamor in cantu, & uocis exaltatio ſacerdotes Baal facit, non uideo, cur non eadem ratione, Cantores à Dauid & à Salomone inſtitutos, tubis, cymbalis, organis & uoce, in ſublime ſublata continentes, ſacerdotes Baal appellent. Poſtremo illud etiam addendum eſt, patres in ueteri teſtamento non ſine diuinorum myſteriorum ſignificatione Deum, uarijs generibus inſtrumentorū musicorū coluiſſe. Quod & ex ipſa ſignificatione uerborum facile intelligi poteſt: Exēpli cauſa, Pſalteriū opera bona ſignificat, ut in illo Pſalmi, Pſalterium iucundum cum cithara. Cithara, eſt pectus deuotum, in quo tanquam nerui ſunt uirtutes, hoc eſt, ſpiritualia bona, ut in Pſalmo, Exurge pſalterium cum cithara, id eſt, opera cum fide: uel de ipſo Domino, Reſurrectio carnis cum uirtute. Decachordum, præcepta decem, uel geminati quinque ſenſus hominis exterioris cum interiore, in Pſalmo, In decachordo, Pſalterio, cū cantico et cithara. Organum, homo, uel illē qui eſt aſſumptus à Domino, In Pſalmo, Laudate eum in chordis & organo. Tympanum, attenuatum corpus cum ieiunio: Chorus, concordia, In Pſalmo, Laudate eum in tympano & choro. Tuba, uocis exaltatio in prædicatione diuina, ut in illo Prophetæ, Exalta ut tuba uocem tuam. Cymbala, labia dominum confitentia, uel dilectio Dei & proximi, In Pſalmo, Laudate eum in Cymbalis benè ſonantibus. Iubilatio, clamor ſpirituali feruore expreſſior, In Pſalmis, Laudate eum in Cymbalis iubilationis.

Hæretico-
rum furor
contra Ec-
cleſiæ Can-
tus.

3. Reg. 18.

Myſteria
diuina per
Musica In-
ſtrumenta
ſignifican-
tur.

Pſal. 80.

Quid Cithara myſti-
ce.

Pſal. 107.

Quid Decachordū.

Pſal. 91.

Pſal. 150.

Quid Tympanum.

Quid Tuba.

Eſaie. 58.

Quid

Cymbala.

Pſal. 150.

M ij

De his,

De his, quibus animus ad orandum præparatur,
Caput III.

Fides, spes,
 et Charitas
 præparant
 ad orandū.
Eccle. 18.

Effectus
 fidei.

Effectus
 spei.

Ro. 4.

Petere ui-
 tam beatā.

Psal. 143.
Vide Aug Epi-
stola. 121. quæ
est ad Probam.

Fons uitæ.
Psal. 35.

Spe salui su-
 mus.

Ro. 8.

Quid oremus
 sicut
 oportet, ne
 scimus.

Portet autem eos qui preces ad Deum fundunt, primum omnium ad orandum etiam esse præparatos. Ante orationem (inquit Sapiens) præpara animam, & noli esse homo quasi qui tentat Deum. Inter ea autem quibus anima ad orandum præparatur, præcipua sunt, fides, spes, charitas. Fides siquidem intellectum illuminat, & cor purificat, ut & Dei maiestatem uidere, & promissionibus eius credere, rursus infirmitatem & indigentiam nostrā cognoscere possimus: & quod Deus infirmis mederi, et indigentibus subuenire et possit et uelit. Spes, orantis animum ita confirmat, ut prorsus non dubitet quæ Deus promisit, ea etiam à Deo se accepturum: sed et ita animum afficit, ut nequē petat, nequē speret alia, quàm quæ sunt bona, et uoluntati Dei non aduersa. Sola autem uita beata et æterna, absolute orari et sperari potest. Tunc autem uitam beatam petimus, cum oramus, ut simus in populo Dei, atquē ad eum contemplandum, et cum eo sine fine uiuendum peruenire possimus, iuxta illud. Beatus populus, cuius est dominus Deus eius. Quisquis enim hanc uitam à Domino petit et requirit, certus et securus petit: nec timet si forte obsit, cum acceperit. Hæc est enim sola et uera beata uita, ut contempleremur Domini delectationem in æternū, immortales atq; incorruptibiles corpore et spiritu: Propter hanc uitam cætera requiruntur, et non indecenter petuntur: Istam quisquis habuerit, omnia quæ uult habebit, nec aliquid ibi uelle est, qui nec habere poterit quod non decebit. Ibi quippe est fons uitæ, quem sitire nunc oportet in oratione, quamdiu in spe uiuimus: et quod speramus nondum uidemus, in protectione alarum eius: ante quem est omne desiderium nostrum, ut in ebriemur ab ubertate domus eius, et torrente uoluptatis eius potemur: Quoniam apud Deum est fons uitæ, et in lumine eius uidebimus lumen: quando satiabitur in bonis desiderium nostrum, et nihil erit ultra, quod gemendo quæramus: sed quod gaudento teneamus. Hanc igitur beatam uitam oramus et speramus, sed quam non uidemus, nam spe salui facti sumus: spes autem quæ uidetur, non est spes, nam quod uidet quis: quid sperat? Si autem, quod non uidemus, speramus, per patientiam expectamus: Similiter autem spiritus adiuuat infirmitatem nostram. In reliquis uero locum habet, quod Paulus Apostolus ad Romanos scribit. Quid enim oremus sicut oportet, nescimus: Cuiusmodi sunt molestiæ & tribulationes temporales, quæ quoniam prodesse & nocere possunt: Si oremus, ut ab his omnibus liberemur, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed & hoc deuotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideo nos
 ab eo

ab eo negligi existimemus: sed potius pia patientia malorum, bona speremus ampliora. Apostolus Paulus ter Dominum rogauit, ut stimulus carnis angelum Sathanæ, qui eum colaphizabat, ab eo auferret: sed nesciuit sicut oportet quid oraret, neque enim impetrauit quod orauit, quin potius quod non expediret, ab ipso etiam Domino audiuit dicente, Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur. Propter quod & hanc deuotionem Deo exhibuit, ut non solum non existimaret se negligi à Domino, quia angelus Sathanæ stimulus carnis ab eo non discedebat: sed etiam gloriatus est in infirmitatibus suis, ut inhabitaret in eo uirtus Christi, sibi quæ ipsi placuit in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus. Sape etiam in persecutionibus Dominus Deus quod petunt concedit iratus. Sic Israelitis in impatientia Regem petentibus, Regem dedit secundum cor eorum, non secundum cor suum. Sic diabolo petenti permisit, ut famulum suum Iob tentaret. Sic & rogantes immundos spiritus exaudiuit, ut in multos suos legio demonum immitteretur. Non igitur magni pendamus si impatienter aliquid petentes exauditi fuerimus, quod impetratum plus noceat quam prosit: Nec rursus de misericordia erga nos Dei desperabimus, si non impetrauerimus: quod non impetratum uel tumorem superbix sanet, uel patientiam nostram exerceat, denique quod uirtutem nostram in infirmitate confirmat: Nam in omnibus his, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: qui autem scrutatur corda scit quid desiderat spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis. Quod sic accipiendum est, non quod spiritus ipse interpellat pro sanctis, indigentis enim est interpellare: nullius autem rei indigens est spiritus, sed quod interpellare sanctos facit, sicut in simili dicitur. Tentauit uos Dominus Deus uester, ut sciat si diligatis eum, hoc est, ut scire uos faciat, Interpellare itaque sanctos facit gemitibus inenarrabilibus, inspirans eis desiderium rei etiam adhuc incognitæ, & tantæ quidem quam per patientiam expectamus. Interpellare facit, qui nobis interpellandi & gemendi affectum inspirat, secundum illud Euangelij, Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Sed & qui in infirmitatibus, necessitatibus, & angustijs nostris, postulandi nobis affectum tribuit: idem etiam infirmitatem nostram adiuuat, & uirtutem nostram in infirmitate corroborat. Charitas orationem inflamat, & mentem in Deum pio & pleno affectu assurgere facit. Hæc duplex est, Dei & proximi. Charitatem Dei in nobis accendit inenarrabilis bonitas eius, qua nos ad similitudinem suam fecit: lapsos in peccatum redemit, & in filios & coheredes regni sui adoptauit. Propter hanc bonitatem in eo delectamur: ipsum ex toto corde nostro, ex tota mente nostra, ex tota anima nostra, & ex totis uiribus nostris diligimus. Huic coheret charitas proximi, quam in nobis

Exemplū
in Paulo.
2. Corin. 12.

Deus alij
quando in
ira exaudit.
1. Reg. 8.
Iob 1. & 2.
Lucæ. 8.

Quo spiritus
postulat
aut inter
pellat pro
nobis.
Rom. 8.
Deut. 13.

Matth. 10.

Effectus
Charitatis.
erga Deū.

Deut. 6.

Matth. 22.

Erga prox
imum,

excitat eiusdem naturæ participatio, idem ortus, idem interitus, eadem habitatio, mundus: unus & idem omnium Deus, unus Christus, unus Spiritus, una fides, unum baptisma, communio in uno corpore, cuius caput est Christus. Oportet igitur orantem ita diligere Deum, ut tota mente in ipsum rapiatur: illud Psalmi subinde meditans, *Gustate & uidete, quoniam suavis est Dominus, beatus uir qui sperat in eo.* Item illud, *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Proximum autem ita diliget, ut si quid in eum peccauit, id ei remittat, & omne uenenum inuidiæ & detractionis euomat & abiiciat: exemplo quorundam serpentum, qui bibituri, priusquam ad fontem ueniant & bibant, omne uenenum euomunt. Sic & deprecator, serpentem imitatus (iuxta illud Christi, *Estote prudentes sicut serpentes*) omne uenenum iræ amarum euomere debet: & remittere conseruis suis, ut & sibi à Domino remittantur peccata sua: Dictum est enim, *Dimittite, & dimittetur uobis: date, & dabitur uobis.* His igitur Spiritus fidei, spei & charitatis: Spiritum, inquam, qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Spiritum qui adiuuat infirmitatem nostram, spiritum quem accepimus, non in timore seruitutis, sed adoptionis filiorum, in quo clamamus, *Abba pater:* Siue quem Deus ita misit in corda nostra clamantem, *Abba pater.* Sicut ergo nemo rectè sapit, rectè intelligit, rectè consilio ac fortitudine præualeat: nemo scienter pius est, uel pie uiuens, nemo timore casto Deum timet, nisi acceperit spiritum sapientiæ & intellectus: consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dei: nec habet quisquam uirtutem ueram, charitatem synceram, continentiam religiosam, nisi per spiritum uirtutis & continentiæ. Ita sine spiritu fidei non est rectè quispiam credurus, nec sine spiritu orationis illo, qui pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus, quicquid à Deo fidem cordibus nostris infundit, ut promissionibus diuinis credamus, ad spem erigit, ut quod petimus cum fiducia expectemus, nec de promissione uerace Dei ullo modo dubitemus: ad charitatem tam Dei quam proximi inflammati, ut puro corde & conscientia amanter præcando in Deo delectemur.

Solæ siquidem uirtutes istæ, fides, spes, & charitas, ad Deum perducunt orantem, id est, credentem, sperantem & desiderantem. Ac proinde inaniter orant, qui uel promissionibus Dei non credunt, uel quod petunt impetraturos se non sperant: aut non sancta, non iusta, non Deo placita petunt: aut per hypocrisim orant, tantum ut uideantur coram hominibus: interim in peccatis obstinati, uenditi & traditi in peccatum: Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis, ac de illis omnibus dicitur: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentijs uestris insumatis.* Item,

Spes

Ephes. 4.

Orans quo
modo dili-
gere debet.

Psalm. 33.

Psalm. 36.

Aug. Epistola
111.

Matth. 10.

Lucæ. 6.

Spiritus fi-
dei, spei &
charitatis.
Ro. 8.Aug. Epistola
105.

Esaie. 11.

Spiritus
Orationis.Qui sunt
qui orant
inaniter?
Matth. 6.Prouerb. 2.
Iacob. 4.

Spes impiorum peribit. Item, Spes hypocritæ peribit, & sicut tela araneorum fiducia eius. Item illud Prophetæ, Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam, manus enim uestre sanguine plenæ sunt. Prouerb. 10.
Iob. 8.
Esaie. 1.
Item, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem: & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Item, Ecce Hierc. 11.
Hierc. 14.
ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non audiam eos. Item, Noli orare pro populo isto in bonum, cum ieiunauerint non exaudiam preces eorum &c.

De Abusibus Clericorum in Cantu et cultu diuino.
Caput IIII.

Malus certe abusus in Laicis est, Dei cultum negligentibus, sed perniciosior multò est in Clericis: quorum multi hac tempestate diuina officia, non solum negligenter peragunt, sed prorsus etiam deserunt, præsertim in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis. In quibus Canonici quidam paucis aliquot mensibus residetes, eo ipso etiam tempore quo resident, uel raro Ecclesiam ingrediuntur: non solum suis negocijs uacantes, sed turpibus etiam rebus operam dantes: uel ingressi, diuinorum spectatores magis sunt quam actores. Interim maximè attenti, non quo officijs suis defungantur, sed quo fructibus præbendarum suarum, et quotidianis distributionibus perfruantur. Contra hunc abusum Concilium Aurel. Primum, ita statuit: I.
Abusus &
negligentiæ
Canonicorum.
Clerici, qui ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium Episcopi, Ecclesiasticam suscipiant disciplinam. Item Carthaginense Quartum, Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate, uigilijs deest, stipendijs priuatus, excommunicetur. Item, Clericum inter c. 30.
c. 49.
ibidem. c. 50.
tentationes ab officio suo declinantem uel negligentius agentem, ab officio remouendum. Bonifacius Papa Octauus statuit, ut distributiones quotidianæ non nisi Clericis, qui officijs in ipsis Ecclesijs affuerint, tribuantur: Qui uerò aliter de distributionibus receperint, nisi quos iusta & rationabilis causa, uel euident Ecclesiæ utilitas excusauerit, rerum receptarum dominium minimè acquirant. Sane hæc decreta hunc abusum, etiam grauium poenarum irrogatione, tollendum esse declarant: Verum non satis exprimunt, qua poena quæ negligentia sit emendanda. Nam hodie ferè uidemus, eos etiam, qui certis tantum, sed paucis tamen anni diebus Ecclesiam ingrediuntur, diligentes tamen uideri & haberi uelle. Alij, tempore celebrationis diuinorum, Ecclesias uix à limine salutantes, mox abeunt, et ad prophana diuertuntur, qui & ipse ab omni negligentia immunes esse uolunt, omnes ex æquo lucris magis quam diuinis officijs intenti. Proinde declarandum erit

Vt abro-
gentur per
Concilium
iniqua Ca-
nonicorū
statuta.

dum erit in Concilio, quæ negligentia, quibus pœnis sint coercendæ. Et in primis cauendum, ut Ecclesiarum consuetudines & statuta, quæ negligentia Clericorum patrocinantur, abrogentur: Qualia sunt de præbendis liberis, ut uel certis anni temporibus, uel perpetuo absentes, de earum fructibus participant, ut unus eodem tempore diuersarum præbendarum in diuersis Ecclesijs fructus lucrifacere, siue (ut

II. uocant) promereri possit, & si qua sunt huius generis similia. Alius Ne quis cū abusus tempore Vigilij Papæ fuit, quem & hodiè in Ecclesia uidemus, quod quidam tempore diuinorum officiorum Ecclesiam armati ingrediunt, quæ Conciliū Arelatense tertiū correxit: Sacrificia, inquit, matutina Missarū siue uespertinarū, ne quis cū armis pertinentibus ad bel-

c. 29.

III. stat, qualiter eius districtione debeat castigari. Illud etiam in celebratione diuinorum officiorum uelut abusus repræhenditur, quod ineptæ aut quædam rudius etiam quàm oportet composita, quædam nimis prolixæ compositiones. Quibus accedit, quod ea etiam, quæ recte composita sunt: partim propter inscientiam ministrorum, non rectè leguntur aut cantantur, immo nec prolata intelliguntur: Partim immoderato magis strepitu uocis & clamore, quàm pia in Deum animi deuotione & affectu proferuntur.

Emenda-
tio huius
abusus.

Qui abusus ita emendabitur, si reiectis omnibus, quæ uel ab Idiotis, & prophanis magis quàm sacris scripturis composita, uel ab hæreticis deprauato uero scripturarum sensu, in cantu & lectionibus Ecclesiasticis obtrusa sunt (quorum hodiè multa in Ecclesijs audiuntur) ea quæ ex sanctis scripturis composita, recta à sanctis patribus approbata, sicubi aut abiecta aut neglecta fuerint, reuocentur: & si qua in lectionibus, deuotioni tam legentium quàm audientium contraria, prolixitas reperiatur, ea reseruato nihilominus legitimo sacrorum ordine amputetur: statuaturq; ut omnia ita proferantur, ut & qui legunt & qui audiunt, quæ proferuntur, distinctè intelligant, eoq; moderamine uocis utantur, ut Deo magis pium melos concinere, audientiumq; animos ad pietatem excitare, quàm amatorium aliquod aut bellicum, aut uenatorium, aut Theatricum personare, auribusq; magis quàm animis deseruire uideantur. De qua re ueterum quoq; aliqua exempla extant, quibus declaratur, & olim tales fuisse abusus, & his ipsis patres quoq; mederi uoluisse. Non oportet (inquit Canon

Vt Cano-
nici libri le-
gantur in
Ecclesijs.

Laod. c. 59.

In cap. græca-
rum Synodorum
c. 63.

Ephe. 5.

III. Vt corde
& affectu
deuote can-
tetur.

Laodicensis Concilij) ab Idiotis, Psalmos compositos & uulgares in Ecclesijs dici: neq; libros, qui sunt extra Canonem legere, nisi solos Canonicos ueteris & noui testamenti, Quod & in capitulis græcarum Synodorum constitutum reperitur. Item Hieronymus in Epistola ad Ephesios, Cantantes & psallentes in cordibus uestris Domino. Audiant hæc adolescentuli, audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi

psallendi officium: Deo non uoce, sed corde cantandum. Nec in Tragædiarum modum guttur & fauces medicamine liniendæ sunt, ut in Ecclesia, Theatrales moduli audiantur & Cantica. Adeo autem cor & animi affectus in legendo & cantando spectatur, ut Augustinus magis tolerandos esse putet, Idiotas barbarè: sed deuotè tamen profectus inde uotis præferendi sunt, rentes, quàm doctos congruè & apto sono: sed nullo tamen pio affectu, modulantes: quanquam utrunq; & illorum torporem & horum ruditatem corrigendam esse existimet. Sedulo, inquit, monendi sunt scholastici, ut humilitate induti Christiana, discant non condemnare quos cognouerint, morum uitia magis quàm uerborum deuicare: sed cordicasto linguam exercitatam nec conferre audeant, quàm etiã præferre consueuerunt. Hic maximè utile est, nosse, ita esse præponendas uerbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant ueriores, quàm disertiores audire sermones: Sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos: nouerint enim non esse uoces ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites & ministros Ecclesiæ forte animaduernerunt, uel cum Barbarissimis & Solocissimis Deum inuocare: uel eadem uerba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateq; distinguere: Non quia ista minime corrigenda sint, ut populus ad id quod planè intelligit dicat, Amen: sed quia piè toleranda sunt ab eis qui didicerunt, ut sono in foro, sic uoto in Ecclesia benedici. Itaq; forensis illa forte Bona dictio, nunquam tamen Benedictio dici potest.

Deuotii
Idiotæ Do
ctis inde
uotis præ
ferendi sunt.

Aug. in lib. de
Catechizandis
rudib. &c. Se
dulo. 38. dist.

Ne irrideā
tur in Eccle
sijs indoc
tiores Anti
stites.

*De Humilitate in oratione, poenitentia,
& luctu, & ritibus eorum,
Caput V.*

Spiritus orationis humilitatem tribuit, nam quibus si- Humilitas
dem, spem, & charitatem dat, ijs simul etiam largitur, orationem
ut non solum promissionibus Dei credant, & illis si- adiuuat.
ducialiter inhæreant: sed etiam ut indigentiam & in-
firmitatem suam agnoscant, nec eam ab alio quam à
Deo leuari posse credant. Inde humilitas nascitur, quæ
& ipsa animum ad orationem præparat: iuxta illud Psalmi, Deus in Psal. 101.
orationem humilium respicit, & non spernit precem eorum. Et ite-
rum in Psalmo, iuxta est Dominus his, qui tribulati sunt corde: & hu- Psal. 33.
miles spiritu saluabit. Item in Esaia, Super quem respiciam, nisi super
humilem & contritum spiritu, & tremementem sermones meos? Hu- Esaie. 66.
militatem comitatur poenitentia, poenitentia luctus: Ad utranquè hor-
tatur Iudith sacerdotes & populum. Sed quia, inquit, patiens est Do- Iudith. 2.
minus, in hoc ipso poeniteamus, & indulgentiam eius fufis lachrymis
postulemus,

Ritus hu-
militatis in
oratione.

I.
Exempla
scripturae
de tali ora-
tione.

Tob. 3.

II.
Judith. 4.

III.
Judith. 7.

IV.
Hest. 14.

V.
Dan. 9.

VI.
Neemias. 10.

VII.
De Pœni-
tentia.
3. Reg. 21.

postulemus, Et paulò post. Et ideo humiliemus ei animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi dicamus, flentes domino, ut secundum uoluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Humilitatis, pœnitentiæ, & luctus causæ, ritus & signa sunt, Ieiunium, cuius in capite, scissa uestimenta, cilicium, saccus, lachrymæ, prostratio in terram, barba rasa, caluitium. Quibus ritibus patres ueteris testamenti, crebrò in orationibus pœnitentia & luctu: interdum uno separatim, interdum multis: interdum omnibus coniunctim usi sunt in oratione. Quomodo Sara, cum opprobrium ancillæ patris sui audisset, tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neq; bibit: sed in oratione persistens, cum lachrymis deprecata est Deum, ut ab ipso improprio liberaret eam. Sic Berthuliam obfidente Holiferne, clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna: & humiliauerunt animas suas in ieiunijs & orationibus, ipsi & mulieres eorum: & induerunt se sacerdotes cilicijs, infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio, & clamauerunt ad Dominum Deum Israel: Et clamauerunt unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in diuisionem, et ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fieret in opprobrium gentibus. Item filij Israel, ut uiderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet, super populum suum: Nidem facto fletu, et ululatu magno, in Ecclesia, & per multas horas una uoce orarunt, clamauerunt dicentes, Peccauimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus: Tu qui pius es, miserere nostri, & in tuo flagello uindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes, Vbi est Deus eorum. Hester quoq; Regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminabat. Cumq; deposuit uestes Regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis varijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaq; loca, in quibus antea latari consueuerat, crinium laceratione compleuit, & deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens. Domine mi, qui Rex noster es &c. Daniel de oratione sua. Ego Daniel, inquit, posui faciem meam ad Dominum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, sacco & cinere, & orauit Dominum Deum meum, et confessus sum, et dixi, Obsecro Domine Deus magne & terribilis &c. Neemias, audita afflictione Iudæorum in Hierusalem, sedit & fleuit, & luxit diebus multis, & ieiunauit, et orauit ante faciem Dei cœli. Quæso Domine Deus cœli fortis &c. In pœnitentia. Achab pœnitentiam agens, pro admissio homicidio Naboth, scidit uestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam: ieiunauit

quæ,

quē, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Item Iob, Sac-
cum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Item, VIII.
Iob. 16.
Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Item Psaltes, Cinerem meum IX.
Iob. 42.
tanq̃ panem meum manducabam, & potum meum cum fletu misce- X.
Psal. 101.
bam. Niniuitæ, cum audissent à Iona imminere subuersionem urbis XI.
Ione. 3.
futuram, crediderunt in Domino, & prædicauerunt ieiunium, & ue-
stiti sunt saccis, à maiore usq̃ ad minorem: & peruenit uerbum ad Re-
gem Niniuæ, & surrexit de solio suo, & abiicit uestimentum suum à
se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, & clamauit & dixit, In Nini-
uæ, ex ore Regis & principum eius dicens, homines & iumenta, &
boues, & pecora, non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam
non bibant, & operiantur saccis homines & iumenta: & clament ad
Dominum in fortitudine, & conuertatur uir à uia sua mala, & ab ini-
quitate, quæ est in manibus eorum: Quis scit si conuertatur & ignos-
cat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et uidit
Deus opera eorum, etc. Item Hieremias in Threnis, Sederunt in ter-
ra, conticuerunt senes filia Sion, consperferunt cinere capita sua, accin- XII.
Thren. 2.
cti sunt cilicijs. Item Christus apud Matthæum et Lucam, Væ tibi Co- XIII.
Matth. 11.
Luc. 10.
razaim, uæ tibi Betsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ essent uir-
tutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam
egissent. In luctu, Iacob uestibus scissis, indutus est cilicio, lugens fi-
lium suum multo tempore. Et in Psalmo, Operui in ieiunio animam
meam, et factum est in opprobrium mihi, et posui uestimentum me- XIV.
De Luctu:
Gene. 37.
um cilicium, factus sum illis in parabolam. Mardocheus, cum audisset
calumniam Aman aduersus Iudæos concinnatam, scidit uestimenta XV.
Psal. 68.
sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti: et in platea mediæ ci-
uitatis uoce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, et
hoc eiulatu usq̃ ad fores palatii gradiens. Dauid, Abner mortuo, dix- XVI.
2. Reg. 3.
it ad Ioab et ad omnem populum, qui erat cum eo, Scindite uestimen-
ta uestra, et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner. Idem XVII.
2. Reg. 11.
Dauid, cum Dominus percussisset paruulum, quem pepererat ei uxor
Vriæ, deprecatus est dominum pro paruulo, et ieiunauit Dauid ieiunio, et ingressus seorsum iacuit super terram. Idem Dauid, cū audisset XVIII.
2. Reg. 1.
Saul ab Amalechite interfectum, apprehendens uestimenta sua scidit:
omnesq̃ uiri qui erant cum eo, et planxerunt, et fleuerūt, et ieiunauerūt
usq̃ ad uesperā, super Saul et super Ionatham filiū eius, etc. Sed et Pro- XIX.
Esaie. 15.
phetæ, quoties ad orandū Deū, et ad agendā pœnitentiā, et lugendū
hortantur: simul etiā ritus, quibus ea peragūtur exprimūt, ut Esaías, As-
cendit domus et Dibon ad excelsa in planctū super Nabo et Meda-
bo: Moab ululabit, in cunctis capitibus eius caluitium, et omnis barba
radetur: in triuijs eius accincti sunt sacco, super tecta eius et in plateis ei-
us ululatus descendit in fletum. Et accingent se cilicijs (inquit Prophe-
ta Ezechiel) et operiet eos formido, et in omni facie confusio, et in

uniuersis

- XXI Hier. 48. uniuersis capitibus eorum caluicium. Item Hieremias, Omne caput caluicium, & omnis barba rasa erit, in cunctis manibus colligatio: & super omne dorsum caluicium, & super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctu. Item, Tribulatio apprahēdit nos, dolores ut parturientem, nolite exire in agros, & in uineam ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor in circuitu: filia populi mei accingere cilicio, & aspergere cinere. Item Iohel, Accingite uos & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: Ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei. Item Amos Propheta, Inducam super omnem dorsum uestrum saccum, & super omne caput caluicium. Nonnunquam etiam XXIII Iohel. 1. Propheta iram Dei, per pœnitentiam placandam, huiusmodi rituum XXVIII Amos. 8. XXV Ezech. 27. Prophetæ iram Dei, per pœnitentiam placandam, huiusmodi rituum uocabulis prænunciant: ut Ezechiel de fletu & ruina Tyri, Nautæ & uniuerſi gubernatores maris, in terra stabunt, et eiulabunt super te uoce magna, & clamabunt amare, & superiacient puluerē capitibus suis, & cinere conspergētur, & radent super te caluiciū, & accingentur cilicijs, et plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo, & assument super te carmen lugubre, & plangent te, etc.

*De Ieiunio & Eleemosyna & eorum Cæremonijs,
Caput VI.*

Orationē
adiuant Ieiunium &
Eleemosyna.
Psal. 34.

1. Ioh. 3.

Act. 10.

Tobie. 12.

Oratio superborum
nihil ualet.
Iud. 9.

Ieiuniū Hypocritarū.
Matth. 6.

Nter ea autem, quæ orationem adiuuant, præcipua sunt, Ieiunium, & corporis à uoluptatibus carnalis concupiscentiæ refrenatio, & eleemosyna. Ieiunium quidem, quia ad humilitatem nos præparat, iuxta illud, Ego cum mihi molesti essent induabar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Eleemosyna, quæ si quis habens substantiā huius mundi, et uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauſerit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Et quomodo misericordiam Dei implorabit, qui misericordiam denegat fratri? Contra uerò, qui misericordiam exercens in fratrem, eleemosynā facit: eius oratio ascendit ad Deum. Quemadmodum angelus ad Cornelium Centurionem dixit, Corneli, inquit, orationes tuæ et eleemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriā in conspectu Dei. Qua ratione et angelus apud Tobiam et ieiunium, et eleemosynam cōmendat, Bona est, inquit, oratio cū ieiunio & eleemosyna, magis quæ thesaurus auri reconditi. Proinde, ut oratio superborū nihil apud Deum ualet, neque enim superbi ab initio placuerunt ei: sed humilium et mansuetorum semper ei placuit deprecatio, ut ait Iudith: Sic nec ieiunium, nisi ab humili corde procedet, nihil ad orationem confert. Vnde et hypocritarum ieiunium condemnat Christus, quia à superbia magis et appetitu uanæ gloriæ, quàm ab humilitate proficiscitur. Cum autem ieiunatis, inquit, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes, qui exterminant facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes, Amen

Amen dico uobis, quia receperunt mercedem suam: Tu autē cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uideare hominibus ieiunare: Sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Similiter & eleemosyna, quæ ab hypocrisi & superbia procedit, nihil ad orationem conducit. Quod idem & Christi uerbis confirmatur, Attendite, inquit, ne iusticiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis: alioqui mercedem non habebitis apud patrem uestrum qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt, in synagogis & in uicis, ut honorificentur ab hominibus, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi. Sed nec oratio ualeat apud Deum, quantumlibet ieiunio & eleemosyna ad orandum preparato animo, nisi eadem ipsa ex corde procedat humili, Oratio humiliantis se (inquit Sapiens) nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur. Proinde & hypocrisim & superbiam, etiam in ipsa oratione, reprobatur Christus. Et cum oratis, inquit, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam: tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Aptē igitur tria hæc, ieiunium, eleemosynam, & orationem, coniunxit Dominus: Illa duo, ut animū orantis ad humilitatem præparent: Orationem autem ipsam, ut à mente humili procedens, accepta fiat in conspectu Dei. Quod & Esaias Propheta confirmat his uerbis. Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe: Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosque induc in domum tuam. Quando uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis et dicet, Ecce adsum, quia misericors sum Dominus Deus tuus. In ieiunio igitur sex spectantur: quid sit, quæ sit eius origo, moderatio cibi & potus, abstinentia, delectus ciborum, & tempus abstinentiæ. Ieiunium ergo ita diffinire possumus, ut sit abstinentia, qua à cibo & potu, refrenandi corporis, ac illicitarum uoluptatum cohibendarum gratia, temperamus: ut ad facienda opera Spiritus promptiores alacrioresque: ad declinanda uero opera carnis, fortiores constantioresque reddamur. Ieiunium siquidem ob id institutum est, ut hoc ipso carnis petulantia dometur. Nam subtracto ad tempus cibo et potu, non solum corporis uires, sed ipsæ etiam turpes uoluptates lasecunt, quo tum animus ad humilitatem & reliquas uirtutes, tum ad ea perficienda, quæ spiritus

Vide Ambr. in lib. de Helicis iunio. cap. 1.

Eleemosyna hypocritarum. Matth. 6

Oratio superborum inanis. Eccles. 35

Matth. 6

Esaiæ 58 Verum & Deo placitum Ieiunium.

Quid ieiunium.

In præfati- ritus sunt, promptior et alacrior reddatur. Vnde recte canit Ecclesia,
one Missæ Qui ieiunijs uitia comprimis, mentē eleuas, uirtutem largiris & præ
Quadrage mia, per Christum Dominum nostrum. Proinde abstinentia eo-
fimalis, rum, qui cum a cibo & potu temperant, interim auaritiæ student, ac
ieiuniū ex illicitis uoluptatibus operam dant, minime ieiunium dici debet. Qua
auaritia, ni hil ualet. lis est (exempli gratia) abstinentia diuitis.

Ambr. in lib.
de Nabut. c. 4
Hora. li. 1. Ser.
Saty. 1.

*Quem iuuat immensum argenti pondus & auri
Furtim defossa tumidum deponere terra,
Quod si comminuat uilem redigatur ad assem.
Aut cuius, Millia frumenti contriuerat area centum.*

Qui ne quid de ære, aut cōdito frumentorū aceruo, diminuāt, horū
ieiunium rea concludit: & ne pane quidē, qui ad pellendā famē sufficiat, uesciāt:
uenantium Quicq; adeo (Quod Amb. de quodā diuite auaro scribit) Si ouū ap-
Ambr. Ser. 33 ponatur, conqueritur, q̄ pullus sit occisus. Sic et inutile, et inane est ie-
iunium, Immo Ieiuniū ne id quidē dici debet eius, qui primo diluculo
lo non ad Ecclesiam uigilat, non beatorum martyrum loca sancta re-
quirat: sed surgēs congregat seruos, disponit retia, canes producit,
saltus syluasq; perlustrat, & tota die uenationibus immoratur: nunc
clamorem immoderatum effert, nunc silentium latenter indicit: læ-
Peruersum tus, si quid ceperit: Iratus, si id, quod non habebat, amiserit: Et tanto
& reprobū studio gerit, quasi ideo ieiunium indictum fuerit ut uenetur. His ex-
ieiunium. emplis, quorum alterum ad auaritiam, alterum ad luxuriam perti-
net, docemur: minime ieiunium esse aut uocari debere, eorum qui
ieiunant non ut Deo atq; orationibus uacent, sed ut tota die genio
& uoluntati suæ indulgeant, & ociosi ac liberi proprias exerceant
uoluptates: Et si qui huiusmodi est, uespere ac declināte iam sole, man-
ducat: & tardius, & modicis uescatur, non tamen Domino ieiunasse
uideri potest, Non enim uidetur, uoluntatem suam exercens, fecisse
Domini uoluntatem. Hæc enim uoluntas est Domini, ut ieiunemus
à cibis pariter & à peccatis: Qui autem ieiunant, & peccant, lucrum
quidē escharum uidentur fecisse, non salutis: & parcendo copijs re-
Esaiæ 58 plesse cellarium, non mentem saginasse uirtutibus. De quorum ieiunio
Propheta ex persona Domini: Vt quid mihi ieiunastis? non tale
ieiunium elegi, dicit Dominus. Recte igitur ieiunamus, si simul & à
cibo, & à peccato abstineamus. Si quid autem aliud præter manda-
tum Dei fecerimus, quamuis abstineamus, non ieiunamus. Origo iei-
Ambr. de He-
lia et ieiun. c. 4
ieiuniū ab
initio mun-
di.
di. iunij non noua est, sed cum ipso statim mundo coepit: Immo, primus
usus mundi, à ieiunio coepit, quando lux clara resplenduit. Secundus
dies in ieiunio, quando cæli factum est firmamentū. Tertio die, pabu-
lum terræ germinauit, natura obsequium præbuit: ieiunium tamen cæ-
lestis disciplina seruauit. Quarto die, luminaria facta sunt solis & lu-
næ, & adhuc ieiunium. Quinto die, produxerunt aquæ reptilia ani-
marum,

marum & uolatilia uolantia super terram, secundum firmamentum
 cæli: & uidit Deus quia bona sunt, & benedixit eis, dicens: Cresci-
 te & multiplicamini, & replete aquas, quæ sunt in mari: & uolatilia
 multiplicentur super terrā, & adhuc ieiunium: Deniq; benedixit ea.
 Scriptum est, Et dixit: Crescite: & non dixit, edite & manducate. Sex
 to die bestia sunt creatæ, & cum bestijs orta edendi potestas est, & die mundi
 usus escarum. Vbi cibus coepit, ibi finis factus est mudi: ubi coepit sua
 incrementa nescire, ibi coeperunt diuina circa eum opera feriri. Quo
 indicio declaratum est, quod per cibos mūdus haberet imminui, per
 quos desijt augeri. Nemo delictum sciebat, nemo poenā timebat, ne-
 mo nouerat timorem. Plantauit Dñs Paradisum, ad gratiam beato-
 rum, posuit ibi hominem operari, & custodire eum. Et ut sciamus nō
 esse nouum ieiuniū, primam illic legem constituit de ieiunio. Sciebat
 em̄, quod per escā culpa haberet intrare: intrauerat prima poena, de
 ieiunij præuaricatione, dicente mandato Dei: De ligno, quod est sci-
 entia boni & mali, non comedetis: qua die autem manducaueritis
 ex eo, morte moriemini. Eousq; autem nemo præuaricari nouerat,
 ut adhuc orta non esset, quæ prima est præuaricatio. Indictum ieiuni-
 um: abstinentia lex à Domino Deo, præuaricatio legis à diabolo:
 culpa per cibum, latebra post cibū. Cognitio infirmitatis in cibo, uir-
 tus firmitatis in ieiunio. Deniq; quandiu interdictis abstinuere, nesci-
 ebant esse se nudos: posteaq; manducauerunt de interdicta arbore nu-
 dados esse se cognouerunt. Merito ergo mulier, ubi culpæ agnouit
 autorem, interrogata respondit: Serpens persuasit mihi & manduca-
 ui. Serpens, gulæ persuadet: Dñs, ieiunare discernit. Deniq; ipse ait,
 +ieiunate & orate, ne intretis in tentationem. Itaq; gula de Paradiso
 regnantem expulit: abstinentia ad Paradisum reuocauit errantem.
 His omnibus consentit, quod de eadem re scribit Basilus, & alibi cō-
 firmat Augustinus. Vetustum quidem munus est, inquit, ieiunium,
 nunquam senescens seu tabescens, sed continuo uigens florensque. Pu-
 tas me uetustatē ieiunij, ex lege sumere? & lege antiquius est, idq; si
 me parumper audieris, scies. Noli existimare diem propiciationis a-
 pud Israel septimi mensis, die decima consecratum esse ieiunij princi-
 pium. Historias paululum percurre, uetustum ipsius uestigia initium.
 Patrum thesaurus est: quicquid uetustate excellit, uenerabile est.
 Ieiunij caniciem diligenter uenerare, homini primo coæuum est, in
 Paradiso prius institutum. Mandatum prius Adam accepit: De li-
 gno scientia boni & mali, ne comedatis. Hoc autem, Ne comedi-
 te, ieiunij simul et abstinentia lex est. Et paulo post. Sancti omnes, ue-
 luti hæreditatem quandam, ex patribus acceptum ieiunium ita serua-
 uerunt, ut pater filio per manus traderet: unde & ad nos usq; ista ie-
 iunij possessio conseruata est. Non erat in Paradiso terrestri uinum,
 non animalium sacrificia, non carniū usus: post diluuium & uinum

Esca sexta
die mundi
concessa ē.

Præuarica-
tio ieiunij
in paradiso

al. 4 Vigilate.
Matth. 26

Basil. in Serm.
de ieiunio.
August. lib. 1
contra Iulianū
Vetustas ie-
iunij ante
legem.
Leui. 23

Vsus uini
post dilu-
uiū coepit.

reperitū est, & dictum, ut olere, uescimini quibuslibet: posteaq̃ desit perfectio, tunc admissae sunt delitiae. Noe exemplum gerit sobrietatis, qui uini usum ignorauit, nondum enim uenerat in uitam mortaliū, nec in usu & consuetudine habebatur. Cum igitur neq; uidisset antea, neq; bibisset uinū Noe, ipsius nocumento laesus, imprudenter cecidit. Plantauit enim (inquit scriptura) Noe uineam, & bibit de fructu eius, & inebriatus est: non quod uini potator esset, sed quod experientiam uini non habens, ignorauerat bibendi illius mensuram. Sic itaq; uini usus post Paradisum inuentus est, ex quo sane apparet, ieiunij & abstinentiae decus antiquissimum esse. Hæc Basilii. In ieiunio igitur spectantur, moderatio cibi & potus, abstinentia, delectus ciborum, et tēpus abstinentiae. Abstinentia cibi moderata esse debet, ut

Ut abstinentia sit moderata.

c. nō mediocriter de cons. dist. 5

et corpus nō lasciuiat, et tñ ad opera spiritus nō reddatur inutile. Nō mediocriter errant (inquit Hiero.) qui bono magno preferunt mediocri bonū: nōne rationabiliter hō dignitatē amittit, q̃ uel ieiuniū charitati, uel uigilias præfert sensus integritati, ut propter abstinentiā immoderatā, atq; indiscretā Psalmorū uel officiorū decatationē, aut amentie aut tristitie notā incurrat. Et post pauca. Audiant itaq; qui ea quæ necessaria sunt corpori subtrahunt: illud q̃d per Prophetā Dñs loquitur. Ego Dñs odio habens rapinā holocaustorū. De rapina uero holocaustū offert, qui tēporalia bonorū siue ciborū nimia egestate, uel manducandi et somni penuria, corpus suū immoderate affligit.

Esaie 61

Rom. 13

Gal. 5

Ut sit cib9 sufficiens, non abundans neq; deficiens.

Videat itaq; q̃d Apostolus dicat, carnis curā ne feceritis in cōcupiscētijs. Debet igit talis esse resectio, quæ cibo bene digesto et cocto, salutē et acumen sensuū operetur. i. sufficiens, non abundās, neq; deficiēs. Sufficientia quippe cum nutrimento, et sospitatem simul procreat et uoluptatem: Abundātia uero morbum facit, & molestias ingerit, & agridudines generat, Vtrunq; ergo nocet, & nimia fames, & plenitudo ciborū: magis autē saturitas, fames quippe in paucis diebus auferit hominē, & liberat eū ab hac uita poenali: Excessus uero ciborū consumit & cōputrescere facit corpus humanū, & macerat agridudine diuturna. Et (q̃d Galenus de Athletis dicit) hoc nos in uniuersum

Heluonū uita breuis & inualida

de omnib. istis heluonibus & saginatis porcis dicere possumus. Quorū, inquit, uita et ars sagini est, nec uiuere possunt diu, nec sane esse: animasq; ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas habent, ut nihil tenue nihil cæleste cogitare possint, sed semper de carnib. eruētare, et uentris ingluuiē cogitare cogātur. Sint igit ieiunia pura, cōtinua, moderataq; ut ait Hierony. i. quotidie esurire, & quotidie prādere. Apostolus inqt, Noli adhuc bibere a quā, sed modico utere ui-

1. Timo. 5

Quale fuit sanctorum patrū ieiunium.

c. solent, de cōsecratio, dist. 1

no, pter stomachū tuū, & frequētes tuas infirmitates. Abstinentiā cibi & potus ita moderati sunt S. Patres, ut ieiunij imperatis siue indicatis, Semel tantū in die cibus sumat, nec ante tñ q̃ sacris peractis, & uespertinis officijs cōpletis, Sic em̃ in Concilio Cabilonensi, ea de re diffini-

diffinitū est. Solent plures, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonā, comedere, qui nullatenus ieiunare credēdi sunt, si ante manducauerint quam uespertinum celebraretur officium. Concurrentū est enim ad Missas, & auditis Missarum solennib. & uespertinis officijs & largitis eleemosynis, ad cibum accedendū est: si uero aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam uenire non ualeat, aestimata uespertina hora, completa oratione sua ieiunium soluat. Augustinus narrat suo tempore uulgatissimū fuisse, quotidie semel sub noctem reficere corpus, quā & multos fuisse affirmat, qui continuū triduū, & amplius, sine cibo & potu uixerint. *lib. de morib. Ecclēst. Cath. c. 33* Exempla delectus ciborum in uet. testam. I. II.

Iā et delectū quendā ciborum, ueteres in ieiunio seruauerūt. Primū enim, ut à primis humani generis parentib. ordiamur. Adam & Eua in ipsa Paradiso arborū fructibus aliti sunt: Eiecti quoq; non nisi pomis, olerē, & frugibus uescebantur, & aquæ frigidae potu. Carniū uero & uini usum, homines usq; ad diluuij tempora ignorarunt, id est, post duo milia et Ducentos Quadraginta duos annos, q̄ mundus cōditus est, iuxta Septuaginta duorū interpretū computationē. Posterioribus deinde temporib. alij quoq; multi hōes uilissimō cibo et potu aliti et sustentati fuerunt, Daniel, Ananias, Azarias, Mizaël, cū Baby Ionie captiui essent, contempta Regis mensa, habitiores et rubicundiores apparuerūt ceteris, qui uino, Regijsq; & delicatiorib. epulis nutriti erant: quib. a Deo scientiā datā legimus, & disciplinā in omni libro et sapientiā: Danieli aut, omniū uisionum et somniorū scientiam. Deniq; omne uerbū sapientiæ et intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplū super cūctos Ariolos & Magos, qui erāt in uniuerso regno eius: Alibi Daniel ipse inq̄t, Panē desiderabilē non comedi, & caro & uinū non introierunt in os meū: Sed hic interim uisiones uidet, cum angelo loquitur, futura discit. Filij Ionadab semper abstemiij fuerunt, patris præceptis obsequentes: propinantib. em calices et Scyphos uino plenos responderūt, Non bibemus uinū, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens, Non bibetis uinum uos & filij uestri in sempiternū. Quamobrē & à Dño audire merentur, Non deficiet uir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. Salomon sapientiore se fore credidit, si abstemijs uiueret. Et cogitauit, inquit, in corde meo, abstrahere a uino carnē meam, ut animū meū transferrem ad sapiētiā, deuotarēq; stultitiā, donec uiderē quid esset utile filijs hominū. Aaron et sacerdotibus in Leuitico dicit, Vinū, et omne quod inebriare potest, nō bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculū testimoni, ne moriamini, ut habeatis scientiā discernēdi inter sanctū et prophanū: inter pollutū et mundū, doceatisq; filios Israhel omīa legitima mea, quæ locutus sum ad eos per manū Moyſi. Illis etiā qui ex uoto Dño conſecrabantur, quos Nazaræos uocabant, præceptū erat, ne uinū gustarent, *Numero. 6* VIII.

Exempla *delectus ciborum in nouo testamento.* *Matth. 3.* *I.* *II.* *III.* *III.* *Anachoritis & Heremita.* *V.* *Hieron. in uita Pauli Heremita.* *VI.* *Idem in uita Hilari.* *In ieiunijs obseruandus ē mos antiquus in delectu ciborum.* *Contra Fau. Manich. lib. 3.*

rent: nec quicquam, quod ab uua expressum est, biberent. In nouo testamento, Ioanni baptiste in deserto locustę & mel Syluestre cibis fuit, uinum & siceram non gustauit. Iacobum fratrem domini, qui cognomento iustus appellatus est, tradūt, uinum & siceram non bibisse, carnem nullam comedisse. Similiter Petro, post Ascensionem domini, panem cum oliuis, raro cum olusculis cibum fuisse. Sic et Antonium, Eliā, Appolloniū, Theonem, Timotheum, aliosq; multos Anachoritas & Heremitas legimus, pane, olusculis, & arborum fructibus, & aqua sustentatos esse: et à coctis omnino abstinuisse, qui & cocto uesci luxuriam putauerūt esse, ut Hieronymus ad Eustochium scribens testatur. Idem, Pauli primi Heremita uitam describens, Iesum & angelos eius testatur, in ea Heremi parte, quę iuxta Syriam Saracenis iungitur, uidisse se monachos, quorum unus per annos XXX. clausus hordeaceo pane & lutulenta aqua uixit: alter in cisterna ueteri, quam gentili sermone Syri Cubam uocant, quinque caricis sustentabatur. Paulus autem (ut idem Hieronymus refert) à Sexto decimo etatis suę anno, usq; ad Sexagesimum, palmę fructibus uixit: deinde usq; ad Centesimum decimum tertium, quo terris relictis ad cælū migrauit, dimidium panis fragmentum, quotidie coruo alite deferente acceptauit. In aduentu autem Antonij integer allatus deo dante, quantum utriq; satis esset, qui cum comedissent, ad fontem accedentes, prono ore manibus concauis aquam hauriendo, sitim leuarunt. Idem, Hilarionem Abbatem tradit, Quintodecimo usque ad Vigésimum ætatis annū, Quindecim caricas post solis occasum comedisse: Triennio deinde, dimidium lentis aqua maceratae sextarium: ac deinde totidē annis, panem cum sale & aqua, & totidē alijs uirgultorū radices, herbasq; syluestres crudas: deinde annis Nouem hordeacei panis, uncias sex: & coctum modice olus absq; oleo, postea debilitate corporis compulsum, olei parū addidisse, usq; ad tertium & Sexagesimum uitę annum: Inde usque ad Octogesimum pane abstinuisse, sed sorbitiunculis usum, de farina et olerē cōminuto factis, potu ciboq; uix uncias sex appendentib. Caterū nunq; ante solis occasum quicq; gustasse. Possē huius generis multa alia exēpla perferre, sed satis est his indicasse tm̄, in nouo etiā testamēto multos hūc ritū seruasse, ut nō solū temperatissime uiuerent: sed per totius etiā uitę cursū, à uino, carnibus, pane, multisq; alijs cibis, etiā uulgaribus, ne dum delicatiorib. prorsus abstinerent: Quanto magis indictis ieiuniorū temporib. delectus in cibis seruandus est, & à carnib. alijsq; cibis, qui corpus ad libidinem inflammant, abstinentū. Qui ritus uniuersalis quoq; Catholicę Ecclesię cōsuetudine confirmatus est: Ac ideo de ieiunio Quadragesimę ita scribit Augu. Ieiuniū, inquit, Quadragesimę, per totū orbē terrarū, quotannis omni studio celebrat in conuentu Catholico. Hanc qui rite obseruāt, necesse est, ut abstineant à car

ant à carnibus. Et Gregorius. Par autē est, inquit, ut nos, qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quę Semetipsum trahunt originem carnis, ieiunemus: à lacte uidelicet & caseo, & ouis, Et post pauca. Ceterū, piscium esus ita Christiano relinquitur, ut hoc eius infirmitati solatiū, non luxurię pariat incēdiū. Denique qui à carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia præparent: Vinum quoque ita bibere permittatur, ut ebrietatem omnino fugiamus: alioqui restat, ut omnia quę corporibus libent, similiter faciamus. Nec me fugit, Apostolorum temporibus Christianos à carnibus non solum ad domandam corporis petulantiam: sed etiam alijs ex causis abstinuissē. Quod alias, cum de consuetudinibus Ecclesię ageremus, fusius explicauimus. Illud hic addimus, quod Vigilius Papa, Euthero Episcopo rescribit: Manichæos, quos & Priscillianistę sequuti sunt, ab esu carniū abstinuissē, sed execrationis potius quam deuotionis animo: quia carnem immundam esse crediderunt, & carniū contagione alios etiam cibos fieri pollutos. Quę errorem sancti patres cum suis autoribus anathematizarunt, quia de his omnibus, quę ad humanū uictum misericordia Dei contulit, nihil Catholicis esse iudicatur immundum. Sic enim Titus doctor Gentium, Paulus monet Apostolus, dicens: Omnia munda mundis, conuictis autem & infidelibus, nihil est mundum: sed polluta sunt eorum mens & conscientia: Deum confitentur se nosse, factis autem negant, abominabiles & increduli, & ad omne opus bonū reprobī. Similiter & alio in loco ad Timotheū: In nouissimis, inquit, temporibus, discedent quidā a fide, attendētes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendaciū, & cauteriatā suā habentiū conscientia: prohibentiū nubere, & abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendū cū gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatē: Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendū, quod cum gratiarum actione percipitur. Hęc igitur sequentiū patrum uenerabilium constituta, specialiter eos censuerunt esse damnandos, qui cū carnibus abstinerent, ea quoque credebant esse uitanda, quę carnibus fuisse uidebātur admixta. Nam & ipse Dñs noster Iesus Christus ita premonuit, dicēs: Nō qđ intrat in os coīquinat hominē, sed quę procedūt de ore: hęc sunt, quę coīquinant hominē. Quapropter nec abstinentiā Deo placitā reprobamus: nec eos, qui execrantur Dñi creaturam, recipimus in nostra societate. De eadē re ita diffinit Concil. Bracarañ. Primū. Placuit, ut quęcumq; in clero cibo carniū non utunt, pro amputanda suspiciōe Priscillianę heresis, uel olera cocta cū carnibus tñ pręgustare cogant. Quod si contēpserint, secundū qđ de talibus. S. Patres antiquitus statuerūt: Necesse ē suspectiōe heresis huius, hos excommunicatos ab officio omni modo remoueri. Item in capitulis Gręcarum Synodorum: Si quis non pro abstinentia, sed pro execratione

In epist. ad August. Anglorum Episcopū. c. de nig. 4. dist.

Cur Manichæi ab esu carniū abstinerunt.

Tit. 1

1. Tim. 4

Reprobatio abstinentię hereticorum a carnibus. Matth. 15

c. 32

c. 39

escarum abstinet, placuit sancto Concilio, ut prægustet: & sic, si uult abstinere, abstineat: si autem spernit, ita ut olera cocta cum carnibus non gustet, iste non obediens, nec suspicionem hæresis à se remouens, deponatur de ordine Clericatus. Ex his sanctis scripturis & Patrum decretis intelligimus, abstinentiam ab esu carniū eam tantum prohibitam esse, quæ fit execrationis animo: non eam, quæ fit

Error here refrenandæ concupiscentiæ carnalis causa. Hodie hæretici omnem titorū no- in uniuersum ciborum delectum, & abstinentiam tollere & scriptu- firi tempo ras, quibus illa (quam dixi) execratio ciborum damnatur, eo tor- ris, quere conantur, ut his ipsis etiam abstinentia, qua carnalis libido refrenatur, prohibeatur. Sunt & multa alia, quæ ad ritus ieiuniorum

Liberius Papa
in Epistola

Esaiæ. 58.

pertinent, cuius generis sunt, quæ Liberius Papa constituit. In diebus, inquit, ieiuniorum nullæ lites, nullæ contentiones debent esse: sed in Dei laudibus & opere necessario persistendum. Eos enim, qui contentiones & lites Quadragesimæ tempore faciunt, & qui debita à debitoribus exigunt, Dominus per Prophetam arguit, dicens: Ecce in diebus ieiunij uestri, inuenitur uoluntas uestra, & omnes debitores uestros repetitis: ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Item, abstinentum est in his sacratissimis Quadragesimæ diebus à coniugibus, & castè & piè uiuendum, ut sanctificato corde & corpore isti dies transigantur, donec perueniatur ad diem sanctum Paschæ: quia penè nihil ualet ieiunium, quod coniugali opere polluitur: & quod orationes, uigiliæ, & eleemosynæ non commendant.

De utilitatibus ieiunij & eleemosynæ. Cap. VII.

Basiliius in ser-
mone 2. de iei-
nio.

Ieiunium
Moyli ebri-
etas popu-
li.

Exodo. 32.

Vnt autem multæ & insignes, quæ a Sanctis patribus commemorantur, ieiuniorum utilitates: quarum aliquas hoc loco recensere libet. Ac primum quidem ieiunium ad Deum ducit. Quo gradu & Moses in montem ascendit. Neque enim aliter ausus esset, uerticem fumum emittentem adire atque in caligine uersari, nisi ieiunio munitus: Per ieiunium, mandata, Dei digito in tabulis conscripta, suscepit. Item, super montem ieiunium legis latæ Conciliator erat: inferius uero gula, ad Idolatriam populum deduxit, ac contaminauit: Sedit (inquit) populus, manducare & bibere, & surrexit ludere: Quadraginta dierum laborem ac perseuerantiam, Dei seruo continuo ieiunante ac orante, una tantum populi ebrietas, cassam irritamque reddidit. Quas enim tabulas, D E I digito conscriptas, ieiunium accepit, has ebrietas contudit: Propheta sanctissimo indignum existimante, uinolentum populum ex Deo legem accipere oportere. Vno enim temporis momento ob gulam populus ille, per maxima prodigia Dei cultum edocta, in Aegyptis

Ægyptiacā Idolatriā turpissime ruit. Ex quo si utrūq; simul conferas,
 uidere licet, quō ieiuniū ad Deū ducat, delitiæ uero salutē perdāt. Sic
 & Heliam ieiuniū magnæ uisionis spectatōrē reddidit, Quadraginta
 nanq; dierū ieiunio animā purgans, in spelunca Horeb, meruit (quā
 tū fas est hōi) Deū uidere. Deinde, per ieiunia curantur uulnera pec-
 catorum. Per abstinentiā siquidē uoluptas carnis extinguitur: & tunc
 ad Dominū, & eius futura promissa tota mens purior facienda festi-
 nat, cum nulla crapula, nulla cibi ac potus sacietate crassatur. Vnde
 & saluator in Euangelio dixit: Attendite itaq; uobis, ne grauentur
 corda uestra, in crapula & ebrietate, & cogitationibus secularibus,
 & superueniat in uos dies illa repentina: tanquā laqueus enim super-
 ueniet uniuerso mundo, & nemo effugiet. Per ieiunia igitur caro nos-
 tra, subiicitur animæ nostræ, & sicut ancilla famulatur dominæ suæ:
 Non igitur permittēdum est, ut ancilla increassetur, ne contemnat do-
 minam suam, sed omnibus iussis eius & obsequijs mancipetur. Sicut
 enim equis frena sunt imponenda, ita corpora nostra ieiunijs, uigilijs,
 & orationibus sunt infrenanda. Nam quemadmodum aurigæ, si fre-
 na laxauerint, per præcipitia ducuntur: Ita & anima nostra, cum ipso
 corpore, si ei frenum non imposuerimus, ad inferni præcipitia dela-
 bitur. Imponendum est igitur carni frenum ieiunij. Escæ enim nimix,
 non solum animas, sed etiam corpora nostra plurimū lædunt, & ad
 infirmitatem perducunt. Solet enim per nimiam ciborū auaritatem, &
 poculi intemperantiam frangi stomachi fortitudo: nec non & abun-
 dantia sanguinis per Choleram, & plurimæ ægritudines escarum lar-
 gitate contingunt. Sicut enim animæ & corpori sunt ista contraria,
 ita medela est utriusq; ieiunij temperantia. Habet & illam utilitatem
 ieiunium, quæ & ipsa ad euitationem peccatorum pertinet, ut dū etiā
 à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur, illicita uitare. Qui
 enim nos abstinemus à carnibus, quibus alijs dieb. uti licet: Qui nos
 abstinemus à uino, q̄ moderatī uti licet: Admonemur, ut à peccatis
 abstineamus, quæ nunq̄ licent: Vnde & ieiunium nullū utile est, nisi
 quo simul ut à cibo & potu, ita & a peccatis abstinemus. Quid enim
 prodest: pallidū esse ieiunij, si odio & inuidia liuescas? Quid prodest
 uinū nō bibere, & iracundiæ ueneno inebriari? Quid prodest castigare
 corpus inedia, et mentē exercere nequitia? Quid prodest à carnib. absti-
 nere ad edendū creatis, et malignis obtreccionibus fraterna mēbra
 lacerare? Quid prodest si abstineamus ab his, quæ aliquādo licēt, & fa-
 ciamus ea quæ nunq̄ licent? Tertio, per ieiunia, sancti Deo ita coniu-
 gūtur, et conciliant, ut in uirtute eius prodigiosa etiā miracula faciant.
 Sic sterilitatē matris Sampson, uini abstinentia fecundauit, & parien-
 tē facit sterilem: Qm̄, iuxta præceptum Domini, uinū non bibit. Sic
 Annam non manducantē exaudiuit Dominus, & infœcunditatem
 eius soluerunt ieiunia, quæ genuit Samuelem. Ex ore Helix ieiunij
 no uox

3. Reg. 19

August. Se. 64
de tempore.Fugienda
per ieiunia
um crapu-
la.

Lucæ 21.

August. in lib.
de salutarib.
document c.

35. & 36.

Caro subij-
citur ani-
mæ per iei-
unium &
frenatur.Ieiunij cor-
porib. quo-
que pro-
dest.Per ieiunij
um illicita
uitantur.Miracula
per ieiunijAmbr. in lib.
de Helia, & ie-
iunio. c. 6. &Basilii in ser-
mone 2. de iei-
unio.

Iudicum 13

1. Reg. 1

no uox 3. Reg. 17

no uox exiens, cælum populo peccanti tribus annis & sex mensibus clausit, ut eorum cor durum, duramq; ceruicem molliret, maluit se ipsum quoque tali calamitate condemnare. Quamobrem, inquit, uiuit Dñs, si aqua erit super terram, nisi per os meū, induxitq; per famem omni populo ieiuniū, ut deliciarum, ac remissæ uitæ uitium cor rigeretur. Helisæus Propheta, cum filios aleret Prophetarum agrestibus oleribus, ex modica farina, hospitalitatis beneficentiam adimpleuit, ita ut propter adiunctam oleribus Coloquintidam agrestem, de morte periclitaturi fuerint: Qui gustaturi erant, nisi abstinentiæ Prophetice munere, ueneni uires euacuatæ & extinctæ fuissent. Et in Euāgelio cū quidā demone plenus, Dño fuisset oblatus, quem Apostoli curare nequiuerāt, interrogantes audiūt à Domino: Istiusmodi genus non posse eijci nisi orationib. & ieiunijs. Magna sanè ieiuniorū uirtus, ut id facere ieiunia ualeant, quod Apostoli facere non potuerunt. Quarto, per ieiunia maxima pericula euitantur. Nam sepe ieiunios, gloriosas aduersus hostes suos uictorias obtinuisse: & à maximis periculis liberatos fuisse legimus. Bibebant uinū in ebrietate potētes, qui Holoferni Principi militie, Regis Assyriorū se tradere gestiebant: Sed non bibebat fœmina Iudith, ieiunās omnib. diebus uiduitatis sue, præter festorum dierum solennitates: his armis processit, & omnem Assyriorum circumuenit exercitū: Sobriū uigore consilij abstulit Holofernus caput, seruauit pudicitia, uictoriā reportauit. Hæc enim succincta ieiunio, in castris se protēdebat alienis, ille uino sepultus iacebat, ut ictum uulneris sentire non posset. Itaq; unius mulieris ieiuniū, innumeros strauit exercitus ebriorum. Hester quoq; pulchrior facta est ieiunio: Dominus enim gratiam sobriæ mentis augebat: omne genus suum, totum populum Iudæorum à persequutionis acerbitate liberauit, ita ut regem sibi faceret esse subiectum: non libidinis ardore flammatum, sed coelesti miseratione conuersum: ita ut & pœna retorqueretur in impium, & honor sacris redderetur altaribus. Itaq; illa quæ triduo ieiunauit continuo, & corpus suum aqua lauit, plus placuit, & uindictam retulit. Aman autem, dum se Regali iactat conuiuio, inter ipsa uina pœnam suæ ebrietatis exoluit. Sic patres nostri, cum mare transirent pedibus: aquam, non uinum bibebant. Tres pueri Hebræorum, cum iam furerent fornacis incendia, ut ultra quadraginta cubitos, flamma per circuitū funderetur, consumēs plurimos q̄s repererat Chaldeorū, quia Naphta, pice, et stuppa atq; sarmento, alimenta ignibus ministrabant. In hæc igitur incendia, & feruentissimam camini flammam ingressi ieiuni pueri, in medijs ignibus nō solum non sunt absorpti, sed etiā incolumes conseruati fuerunt: siquidem discusso ardore flammarum, in medio fornacis tepore, uelut aerē lenissimū roscidūq; calcātes, in tā uasto igni respirabāt, nec unum ex capillis quidē amiserunt: tantum eis præstitit, in ieiunijs

educatos

4. Reg. 4.
Dicebant
enim mors
est in olla
uir Dei.

Matth. 17
August. Serm.
65, de tempore

Vitata per
ieiuniū per
icula.
Ambr. in lib.
de Helia, & iei
iunio. c. 9
Iudith 8. 9. 10
et 11.

Hester. 4

Ambr. lib. 10
epistol. 83
Basilus in serm.
mo. 2. De ieiun.
Ambr. in li. de
Helia. & ieiunio.
c. 7

Dan. 3
Naphta bibe
tumē, quod
facile ignē
concepit.

educatos fuisse. Daniel uir desideriorum, panem tribus hebdomadis minime comedens, nec aquā bibens, etiam leones ieiunare docuit, in lacum descendēs: Velut enim ex lapide aut ferro, ut alia duriore materia factus esset, dentes in eum minime figere potuerunt leones. Ieiunium enim corpus illius, instar ferri candentis in aqua tincti obduratum, & leonibus inuictum reddidit, os enim contra sanctum non aperuerunt: ieiunium extinxit uim ignis, obdurauit ora leonum. Legimus & in Prophetis, cum Niniuæ ciuitati subuersio diuinitus immineret, & iuxta sententiam Dei destruendi illam tempus ingrueret: consistentes in ea, aliud non habuisse præsidium, nisi ut abiectis crapulosis epulis, ieiunia continuata susciperent, & diuitiarum ambitione seposita, humilitate se paupertatis induerent: scilicet, ut remedium exinde perciperent, unde his perditio continebat. Hoc est, ut iram diuinitatis, quā luxuriando prouocauerant, abstinendo lenirent: et offensam, quam in eos superbia contraxerat, humilitas mitigaret. Sed & in nouo testamento, hæc semper Christianorum consuetudo fuit, ut, res arduas acturi, aut in periculis constituti, non nisi ieiunijs præparati & muniti, à Deo foelices successus, & periculorum uel liberationem uel mitigationem postularent. Sic Petrum narrant Romæ, cum die Dominico, cū Simone esset certaturus, propter magnæ tentationis periculum, cum eiusdem urbis Ecclesia, pridie ieiunasse. Quamquam Augustinus, de ieiunio sabbati disputans, scribat, hanc sententiam plerisque Romanis dubiam uideri. Vnde et sancta mater Ecclesia Letanijs maioribus, tempore famis, pestilentie, bellorum, aliorumque periculorum instituendis, ieiunia præmittit, à toto populo celebranda: Sicut & tota ciuitas Niniuitarum, dominū oratura, prius ieiunauit. Non solum enim tum senes, iuuenes, infantes: sed etiam pecudes legimus ieiunasse. Sic & nos temporum angustias sustinentes, omnes pariter ieiunare debemus, et misericordiā Dei ciborum abstinentia implorare. Quinto ieiunium ipsis etiam conuiujs dat gratiam. Dulciores enim post famem epule sunt, quæ assiduitate fastidio sunt, & diurna continuatione uilescunt. Condimentum cibi ieiunium est: quanto auidior appetētia, tanto esca iucundior. Cōmendat sitis poculum, nescit uinum quærere: Venus quicquid hauserit transmittit ad facietatē, nō ad iudiciū nari suspendit. Vsu etiam preciosa degenerat: Quorū autem difficilis possessio, eorū grata perfunctio. Ipse sol post noctē gratior, ipsa lux post tenebras splendidiore: et post uigilias sopor dulcior: Ipsa salus post egritudinis tormenta iucundior. Ab ipso mundi conditore didicimus, sæpe diuersitatib. cumulari gratiam. Patrocinator ergo & conuiuium fames, ut gratior fiat mensa ieiunis. Sexto, ieiuniū orationem in cælum defert, uelut ala quædam ei coniuncta, & ad superiora tendens. Vnde iusti ac Prophete nostri, quando à Deo aliquid impetrare uolebant, ieiunio se humiliabant, dicente

David

Dan. 9. 14

Amb. Ser. 40
de ieiunijs Niniuitarum.

Contra imminentiā pericula Christiano rū ieiunia.

Augu. Ser. 40
et epistola 86

Ambr. in lib. de Helia et ieiunio c. 9.
Basil. in Ser. 2. de ieiunio.
lego 4. Verum licet exemplaria habeat Vnus.

Ieiunium preces nostras in cælum defert.

Pſalm. 34 Dauid: In ieiunio humiliabam animam meam. Sane hæc sunt præcipuæ ieiuniorum utilitates, præter quas, alia quedam ieiunij Encomia, passim apud sanctos patres reperiuntur. Quibus & ipsis quædã prædictarum, quædam etiam non dictæ utilitates exprimuntur. Cuiusmodi sunt illa Ambrosij: Quid est (inquit) ieiunium nisi substantia & imago cælestis, refectio animæ, cibus mentis: ieiunium uita est angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum castitatis. Et illa itē Basilij: Ieiunium, inquit, domorum augmentum, sanitatis mater, iuuentutis pedagogus, ornamentum senioribus, iter facientibus optimum uaticum, cohabitantibus securus cõtubernalis. In matrimonio insidias uir nō metuit, uxorem uidens ieiunantem: Vxor item, uirum idem facientem animaduertens, Zelotypa nunquā erit. Eleemosynæ autē ea utilitas est, ut per eam adiuuetur ieiunium. Tria enim hæc, oratio, ieiunium, & eleemosyna ita coniuncta sunt, ut raro inter se discreta prosint. Quod illud Tobij significat: Bona est, inquit, oratio cum ieiunio & eleemosyna. Vt accepta ergo possit esse oratio, consortium uult secum habere ieiunij. Et quia nihil horum sine pietate firmum est, adiecit. Et eleemosyna cum iustitia, ut eleemosyna, seruata iustitia, commendet orationem cum ieiunio. Sic & orationem, & ieiunium Cornelij misericordia commendauit. Ipse enim abundans opibus seu copijs ieiunabat: sed & non habentes ut illorum saturitas ieiunium eius faceret acceptabile. Proinde ieiunia nostra ut plena sint & suffarta, misericordie pinguedine saginentur, Demus esurientibus prandium nostrum. Nec sufficiunt sola ieiunia ad sananda uulnera peccatorum, nisi medicamento eleemosynæ recreentur. Ieiunium ergo nostrum nos castiget, sed lætificet alios, & ita fructuosæ erunt angustia nostræ, si alijs latitudinem præstent. Sic ieiunemus, ut in alijs prandisse nos gaudeamus: Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante paupere de bonis nostris, prandet Christus, qui se esurire in paupere testatur. Sed & ieiunio præfertur eleemosyna: siquidem eleemosyna sine ieiunio ualet, ieiunium autem sine eleemosyna nō ualet. Vnde qui ieiunare non potest, si pauperi eleemosynam largiatur, ualebit etiam sine ieiunio eleemosyna. At si quis ieiunet, sed eleemosynam tamen pauperi non præstet, inutiliter ieiunat: nec eius sine eleemosyna acceptum erit apud Deum ieiunium. Ac proinde excusatur, qui cum ieiunare nō possit, eleemosynam dat pauperi: Qui uero ieiunat, sed pauperi non dat eleemosynam, minime excusatur: nisi ita pauper sit, ut non habeat, unde largiatur. Quantū ægre huiusmodi excusatio recipiatur, cum etiam pro calice aquæ frigide, mercedē se Dominus redditurum promiserit. Et nemo ita pauper est, quin aliquando panem habeat quo uestatur, At de hoc etiam ipso pane eleemosynam dare iubetur. Hoc est ieiuniū, inquit Dñs per Prophetā, quod elegi: Frange esurien

Ambro. in lib. de Helia & ieiunio. c. 3
Præconia ieiunij.

Basil. in Ser. 2. de ieiunio.

Eleemosynarum utilitas.

Tobias 12
August. in q. ex utroq. mixtim q. 121.
Acto. 10

August. Ser. 66 de tempore.

1. Corinth. 9
Matth. 25

August. Ser. 62 de tempore.
Eleemosyna præfertur ieiunio

Matth. 10

Esaiæ 58

ge esurienti panem tuum, Non dixit ut integrum daret, cum forte pauper ille alium non haberet, sed frange, inquit, id est: etiamsi tanta paupertate pressus sis, ut non habeas nisi unum panem, tamen frange, & ex ipso pauperi tribue.

De abusibus Ieiuniorum & eleemosynarum,
Caput VIII.

Am uerò omnes quos diximus, & si qui sunt alij his similes, ieiuniorum & abstinentiæ ritus, his nostris temporibus à multis non solum negliguntur, sed etiam ceu superstitiosa quædam hominum commenta deridentur. Quidam aliquando (si Superis placet) religiosiores, pulchrè sibi ieiunare uidentur, si tantum indictis ieiuniorum diebus à carnibus abstineant, etiamsi interim toto die se multitudine, diuersitate, & uarietate aliorum ciborum ac saporum, uarijs odoribus fumantibus patinis, ita infartiant: & uentrem usque ad instomachationem onerant, ut quod comederunt retinere non possint, & quod turpiter ingesserunt, turpius ejciant. Xenophon in Pœdia Cyri scribit, legem apud Persas fuisse, nequè spuerè, neq; mukum facere: non quia parcerent corporum humori, sed quoniam uellent per labores ac sudorem reddere corpora solidiora: suo autem tempore non spuerè quidem, neq; emungi adhuc perdurasse, sed labori eos nunquam studuisse. Similiter antea Persis legitimum fuisse, comedere semel, quo toto die uterentur, & circa res gerendas & circa labores: sua uerò tempestate semel cibum capere, adhuc permansisse, sed uesci incipientes: quemadmodum qui summo manè prandent ad illorum usque tempus comedisse atque potasse, qui extremo uespere cubant. Præterea legitimum his fuisse, ne urcei importarentur in symposia, ut qui potarent, si moderatius potarent, minus corporibus ac mentibus prosternerentur: sua uerò tempestate, quod urcei non importentur adhuc permansisse: tantum autem eos bibisse, ut pro importandis urceis, ipsi exportarentur, quoniam nequirent amplius erecti egredi. Sic & hii nostri, in speciem quidem ieiunant, nam & à carnibus abstinent, nonnunquam etiam sacris peractis, circa meridiem comedunt, quod ex consuetudine & ex lege Ecclesiastica etiam hodie, sed apud paucos tamen, perdurat: Quod autè præcipuū in ieiunio est, id in totum negligunt: nimirum moderationem cibi & potus. Verè igitur ieiunant, non qui à carnibus tantum abstinent, sed qui alijs cibis etiam moderatè uescuntur: Immo nec prodest, biduo uel triduo transmissio, uacuum portare uentrem, si post pariter obstruatur: sed singulos etiam dies absq; ciborum luxuria eos transigere oportet. Sed audiamus iam abusum ieiuniorum, qui temporibus Augustini fuit, ei quem paulò ante notauimus haud dissimilem, qui & nostris temporibus, apud

Voracitas
in male ieiunantibus,

Lib. de pœdia
Cyri. 8.
Sobrietas
Persarum.

Nō importare urceos
ad symposia.

Ieiunare in speciem.

c. non dico.
c. sunt tibi. de
consecr. dist. 5.

Ieiunatores
delicati.

bus, apud eos etiam, qui boni Catholici uideri uolunt, perdurat, cui et alium de eleemosyna annectit. Porro huiusmodi abusum ad hunc modum narrat, & emendandum consulit Augustinus. Sunt quidam obseruatores Quadragesimæ, delitiosi potius quam religiosi, exquirentes nouas suauitates magis quam ueteres concupiscentias castigantes, qui preciosis copiosisq; apparatusibus fructuum diuersorum, quorumlibet uarietates & sapes superare contendunt. Vasa in quibus coctæ sunt carnes tanquam immunda formidant, & in carne sua, uentris & gutturis luxuriam non formidant. Ieiunant non ut solitam temperando minuunt edacitatem, sed ut immoderatam differendo augeant auiditatem. Nam ubi tempus reficiendi aduenerit, optimis mensis tanquam pecora præsepibus irruunt, uentresq; distendunt artificiosis & peregrinis condimentorum diuersitatibus: Tantum capiunt manducando, quantum digerere non sufficiunt ieiunando. Sunt

Qui ieiunã
do delitias
in cibo &
potu quæ-
runt.

etiam qui uinum ita non bibunt, ut aliorum expressionem pomorum, aliosq; sibi liquores non salutis causa, sed iucunditatis exquirant, tanquam non sit Quadragesima piæ humiliationis obseruatio, sed nouæ uoluptatis occasio. Quanto enim honestius esset, ut qui propter infirmitatem stomachi, aquam potare non poterat, uino usitato & modico sustentaretur? Quid autem absurdius, quam tempore quo caro arctius est castiganda, tantam suauitatem carni procurare, ut ipsa faucium concupiscentia nollet Quadragesimam præterire? Quid inconuenientius, quam diebus humilitatis, quando parum uictus omnibus imitandum est, ita uiuere, ut si toto tempore sic uiuatur, uix possint uictum patrimonium sustinere? Cauete ista, dilectissimi, cogitate, quod

Post con-
cupiscentias
tuas nō eas
Eccles. 18.

scriptum est, Post concupiscentias tuas non eas. Quod saluberrimum præceptum, si omni tempore obseruandum est, quanto amplius his diebus, quando ita turpe est, si cupiditas nostra ad inusitatas relaxetur illecebras, ut merito culpetur, qui non restrinxerit usitatas? Præcipue sanè pauperum mementote, ut quod uobis parcius uiuendo subtrahitis, in cœlesti thesauro reponatis. Accipiat esuriens Christus, quod ieiunans minus accepit Christianus: Castigatio uolentis, fiat sustentatio non habentis: Copiosæ uoluntatis inopia, fiat necessaria inopis: Copiosa sit etiam in animo placabili & humili, misericors ignoscendi facilitas: Petat ueniam qui fecit iniuriam: Det ueniam, qui accepit iniuriam, ut non possideamur à Sathana, cuius triumphus est dissensio Christianorum. Et hæc enim magni lucri eleemosyna est, debitum relaxare conseruo, ut tibi relaxetur à Domino. Vtrunq; opus bonum cœlestis magister, discipulis commendauit, dicens: Dimitte, & dimittetur uobis: Date, & dabitur uobis. Mementote serui illius, cui omne debitum dominus eius, quod donauerat, replicauit, quia conseruo sibi debenti centum denarios misericordiam non rependit, quam de talentorum decem milibus quæ debebat accepit,

Danda in
ieiunio
Eleemosy-
na.
Ignoscere
proximo
eleemosy-
na est.
Luc. 6.
Matth. 18.

accepit. In hoc genere operis boni, nulla est excusatio, ubi sola uoluntas tota facultas est. Potest quisque dicere: Ne stomachus doleat, ieiunare non possum. Potest etiam dicere: Volo dare pauperi, sed unde, non habeo: aut tantum habeo, ut timeam egere, si dederò. Quamquam & in his operibus excusationes plerique sibi homines falsas faciunt, quas ueras non inueniunt: Veruntamen quis equidem dicat, Ideo non ignoui ueniam petenti, quia me uoletudo impediuit, aut quia manus qua porrigerem non fuit: Dimitte ut dimittatur tibi: Cordis hoc opus est, nullum uel carnis suae membrum in adiutorium animae assumitur, ut hoc impleat, quod rogatur. Voluntate agitur, uoluntate perficitur. Fac securus, nihil in corpore dolabis, nihil in domo minus habebis.

Nulla est excusatio, si denegatur ueniam petenti sibi ignosci.

D. BRVNI DE CAEREMONIIS, LIBER SEXTVS.

DE CAEREMONIIS A TEMPORE DVCTIS,

Caput I.

*V*nt et certa tempora, quibus diuinus cultus peragitur: à quibus & ipsis, certi Ecclesiae ritus ducuntur: Cuiusmodi sunt, quod non in nocte sed in die, & à ieiuniis offertur & communicatur, una tantum sancta nocte Natiuitatis Domini excepta, in qua singuli Presbyteri tres Missas celebrant. De sacrificio igitur peragendo, ita constituit Aurelianense Tertium. De Missarum celebritate in praecipuis duntaxat solennitatibus, id obseruare debemus, ut hora tertia Missarum celebratio, in Dei nomine inchoetur, quò facilius inter horas competentes, ipso officio expedito, sacerdotes possint ad uespertina officia, id est, in uespertino tempore conuenire: quia sacerdotem uespertinis officiis ad Ecclesiam talibus praecipue diebus, nec decet deesse, nec conuenit. Item, Thelesphorus Papa ad omnes Episcopos scribens: Nocte, inquit, sancta Natiuitatis Domini Saluatoris, Missas celebrent Presbyteri, & hymnum angelicum in his solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab Angelo Pastoribus nunciatus est, Et subito facta est cum angelo multitudo militiae coelestis, laudantium Deum & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Reliquis enim temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam, minime sunt celebrandae: quia & eadem hora Dominus crucifixus est: & super Apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. De communione Concilium Carthaginense Tertium constituit, ut Sacramenta altaris, non nisi à ieiuniis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo coena Domini

Ut Missa hora tertia celebretur.

c. 14.

De tribus Missis in festo Natiuitatis Christi.

Luce. 2.

Marc. 15.

Act. 2.

De tempore communicandi.

c. 29.

O ij

celebratur.

Obiectio
de cœna
Domini.

Luce 22.

Marc. 14.

Psal. 49.

† enarras.

Responsio

Furari uer-

ba & facta

Domini.

Hier. 23.

Cyp. Episto. 3.

lib. 2.

Exod. 12.

Psal. 140.

1. Corinth. 11.

Aug. Epistola

113.

1. Corinth. 11.

celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, siue Episcoporum, siue cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur. Sed obiiciat fortasse quispiam, Dominum ipsum non manè nec ieiunum, sed post cœnam obtulisse, & discipulis Eucharistiam dedisse. Sic enim legi-
tur in Euangelio: Similiter & calicem accepit, postquàm cœnauit dicens: Hic calix &c. Item, Cum autem illi manducarent, accepit Iesus panem & benedixit. Item, Cum serò factum esset, recumbebat cum Duodecim, & manducantibus eis dixit: Quoniam unus ex uobis me tradet: & post tradidit Sacramentum &c. Ex quibus uerbis planè intelli-
gitur, Christum non manè sed serò obtulisse: & Eucharistiam discipulis non ieiunis, sed iam refectis dedisse. Seruandum est autem quod Do-
minus instituit, non mutandum, alioqui incurremus in obiurgatio-
nem Domini, in Psalmo dicentis: Ad quid † exponis iustificationes meas, & assumis testimonium meum per os tuum? tu autem odisti dis-
ciplinam, & abiiecisti sermones meos retrò, Exponere enim iustificatio-
nes & testamentum Domini, & non hoc idem facere, quod fecit Do-
minus, quid aliud est, quàm sermones eius abijcere, et disciplinam Do-
minicam contemnere? Equidem fateor eos, qui uerba Domini cap-
tantes, ea contra sensum, quem spiritus sanctus flagitat, exponunt: nō
solum abijcere sermones eius retrò, sed etiam uerba & facta Domini
furari: & præcepta Domini corrumpere atq; adulterare, iuxta illud,
quod apud Hieremiam Prophetam scriptum est: Quid est, inquit, pa-
leis ad triticum? propter hoc, Ecce ego ad Prophetas, dicit Dominus:
qui furantur uerba mea, unusquisque à proximo suo: & seducunt popu-
lum meum in mendacijs suis, & in erroribus suis. At nullum est hic
diuinum præceptum, quòd Ecclesia corrumpat aut adulteret. Nam
quod ad oblationem attinet, ita respondet beatissimus Cyprianus:
Christum, inquit, offerre oportebat circa uesperam diei, ut hora ipsa
Sacrificij ostenderet occasum & uesperam mundi, sicut in Exodo scrip-
tum est: Et occident illum omne uulgus Synagogæ filiorum Israhel
ad uesperam. Et iterum in Psalmis: Eleuatio manuum mearum sacri-
ficiu uespertinum. Nos autem resurrectionem Domini celebramus:
Et quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus (pas-
sio est enim Domini Sacrificiu, quod offerimus) nihil aliud quàm
quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunquè
enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem Domi-
ni annunciabitis, quòd ad usq; ueniat &c. De communione autem ita
respondet Augustinus, quòd Christus calicem discipulis dedit post
cœnam: Cœnam appellare potuit, quod iam corpus acceperant, ut
deinde calicem acciperent. Apostolus itaque dixit: Conuenientibus
ergo uobis in unum, non est Dominicam cœnam manducare &c.
Hanc ipsam acceptionem Eucharistiæ Dominicam uocans, sed nec
quia

quia Apostoli in cœna Domini Eucharistiam refectioni acceperunt, non iusta est Ecclesie traditio, ut iam non refectioni sed ieiunii accipiamus. Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani, prius Dominicum corpus intraret, quam exteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruatur: neque enim, quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi, aut cœnati, fratres ad illud sacramentum accipiendum, conuenire debent: aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Nantque saluator, quò uehementius commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat: Et ideo non præcepit, quò de incepto ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos dispositurus Ecclesias erat, seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quòd cum morem nemo uariaisset. Cum uero ait Apostolus, de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate: Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis: Statim subtexuit. Cætera autem, cum uenero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, ut in Epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate uariatur, Hæc Augustinus. Ad idem genus refertur, uaria de tempore Communionis corporis Christi Patrum sententia, & Ecclesie obseruatio: alijs Quotidianam, alijs eam quæ singulis diebus Dominicis fieret, alijs quæ certis mensibus: alijs, quæ singulis annis celebraretur, Communionem uel necessariam uel utilem esse existimantibus. Beatus Augustinus eam rem pro deuotione eorum qui communicant, moderatur. Ac primum quidem illud Quotidianæ orationis Dominicæ explicans, de Quotidiana Communione sic scribit. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Quemadmodum nunc Græci in Oriente facere consueuerunt. Accipe quotidie quod quotidie tibi prosit: sic uiue ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere: Quomodo sanctus Iob quotidie pro filijs suis offerebat sacrificium, ne forte aliquid uel in corde uel in sermone peccassent. Ergo tu audis, quod quotiescunq; offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, eleuatio Domini, significetur, & remissio peccatorum: & panem istum nostrum uitæ Quotidianum non assumis? Qui uulnus habet, medicinam requirit: uulnus est, quia sub peccato sumus: medicina, est cœleste & uenerabile Sacramentum &c. De ea autem quæ fit singulis mensibus ad hunc modum scribit: Quotidie, inquit, Eucharistiae Communionem percipere, nec laudo nec repræhendo: omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si mens tamē sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc uoluntatē

1. Corinth. 11.

Quotidianæ
Com-
munio.Aug. de uerbis
Domini in Euā-
gelium secun-
dum Lucā Ser-
mone. 28.
Iob. 1.De consecra-
tione. 2. c. Quo-
tidie.Aug. de Eccle-
siasticis dog-
matibus. c. 53.

O iij

peccandi,

peccandi, grauari magis dico Eucharistiae perceptione quam purifica-
 ri, Et ideo quamuis quis peccato mordeatur, si peccandi non habeat de
 cetero uoluntatem, & communicaturus satisfaciatur lachrymis & ora-
 tionibus: & confidens de Domini miseratione, qui peccata pie Con-
 fessionis donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & secu-
 rus. Sed hoc de illo dico, quem Capitalia & mortalia peccata non gra-
 uant. Nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa pre-
 munt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iu-
 dicio reconciliatum communioni sociari, si uult non ad Iudicium &
 condemnationem sui Eucharistiam percipere. Optimum sane hoc &
 saluberrimum consilium sancti Patris, quod & homines suo etiam tem-
 pore sequutos esse testatur. Quippe alios scribit, suo tempore quoti-
 die Eucharistiam accepisse: quosdam certos elegisse dies, eos uidelicet,
 quibus purius continentiusque uiuerent, quo ad tantum Sacramen-
 tum digni accederent, illius memores, quod Apostolus dicit: Qui enim
 manducauerit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Et utrorun-
 que sane studium probat Augustinus, Si pia & bona intentione fiat,
 & ita unusquisque faciat, ut secundum fidem suam pie credit esse fa-
 ciendum. Neutrum enim exhonore corpus & sanguinem Domi-
 ni, si saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt,
 exemplo Zachaei & Centurionis: quorum alter gaudens in domum
 suscepit Dominum: alter dixit, Non sum dignus ut intres sub tectum
 meum: ambo saluatorem honorantes, aduerso & quasi contrario mo-
 do: ambo peccatis miseris: ambo misericordiam consequuti. Affert
 et aliam similitudinem: Valet etiam, inquit, ad hanc similitudinem, quod
 in primo populo, unicuique Manna secundum propriam uoluntatem
 in ore sapiebat: Sic in ore cuiusque Christiani, Sacramentum illud quo-
 modo sumatur, aestimandum. Nam & ille honorando non audet
 quotidie sumere, & ille honorando non audet illo die praetermittere.
 Contemptum solum non uult cibus ille, sicut Manna fastidium: Inde
 enim Apostolus indignè dicit acceptum ab eis, qui non discernebat a
 cibus ceteris ueneratione singulari debita. Continuo quippe, cum
 dixisset: Iudicium sibi manducat & bibit: addidit, ut diceret, non diu-
 dicans corpus Domini, &c. quod satis toto illo loco in Epistola ad
 Corinthios prima, si diligenter attendatur, apparet. Haec sanctus ille
 Pater. Nec ad quotidianam Communionem cogit nos id, quod Do-
 mino iubente oramus. Panem nostrum Quotidianum da nobis ho-
 die. Nam & si ea pars precatōis Dominicae etiam ad Eucharistiam
 referatur, ut panem illum supersubstantialem in uenerabili sacrosanctae
 Eucharistiae sacramento, uelatum nobis dari petamus: tamen non
 ideo Quotidianus dicitur, quod quotidie a nobis accipiendus sit, sed
 quia ita nobis uiuendum est, ut eum quotidie accipere mereamur.
 Caeterum in hac Ecclesia hunc modum instituit, ut certis quibusdam
 temporibus

Epistola. 118.

1. Corinth. 11.

Vide de Confe-
 cra. dist. 2. c.
 Quotidie.
 Luc. 19.
 Matth. 8.

Exod. 16.

Cyprianus in
 Oratione Do-
 minica.
 Augustinus de
 Sermone Do-
 mini in monte.
 lib. 2.

temporibus, ad communionem omnes Christiani ex æquo obligentur: reliquis uero temporibus, unicuique liberum sit, secundum fidem & deuotionem suam, uel communicare, uel à communionem abstinere. De qua re ita Fabianus Papa: Et si non frequentius, saltem in Tria festa anno ter homines communicent, nisi forte quis in maioribus quibus Principalia libet criminibus impediatur: In Pascha uidelicet, & Pentecoste, & Natali Domini, Item Concilium Agathense. Sæculares, qui in Natali Domini, Pascha, & Pentecoste, non communicauerint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur. Hodie ex præcepto Ecclesiæ, semel in anno communicandum est. Canon sic habet: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti: & iniuncta sibi pœnitentia, proprijs uiribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi forte de proprij sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinentium: Alioqui & uiuens, ab ingressu Ecclesiæ arceatur: et moriens, Christiana careat sepultura. De his autem qui nunquam communicant ita diffiniuit Toleta, Conciliū, Hi qui intrant Ecclesiā Dei, et depræhenduntur nunquam communicare, admoneantur: quod si non communicant, ad pœnitentiam accedant: si communicant, non semper abstinant: si non fecerint, abstineant. Sed et grauioribus delictis obnoxij, propter quæ communionem fidelium uel priuati sunt uel priuari possunt, olim non prius ad cōmunionē admittēbātur, quā Ecclesiæ per pœnitentiam publicam fuissent reconciliati. In quam sententiam dicit Augustinus, Sit tanta est plaga peccati atque impetus morbi, ut medicamenta talia differenda sint, autoritate Antistitis debet quisque ab altario remoueri, ad agendam pœnitentiam, & eadem autoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo agere debet pœnitentiam, non ut arbitrio suo cum libet, uel auferat se communioni, uel reddat. Ad eundem modum Cyprianus arguit eos, qui ad communionem admittunt eos, qui necdum iusto tempore pœnitentiā egerūt, & secundum disciplinæ ordinē ad Exomologesim uenerūt, et per manus impositionē Episcopi et cleri ius cōmunicatiōis acceperūt: Cum scriptū sit, Qui ederit panē, aut biberit calicē Dñi indigne, reus erit corporis et sanguinis Dñi. De tēpore uero pœnitentię ita diffiniuit Innocentius Papa Primus. De pœnitentibus uero, qui, siue ex grauioribus cōmissis, siue ex leuioribus pœnitentiā egerūt, si nulla interueniat ægritudo, Quinta feria ante Pascha eis remittendū, Romanę Ecclesiæ cōsuetudo demonstrat. Ceterū, de pōdere estimādo delictorū, sacerdotis est iudicare, ut attēdat ad cōfessionē pœnitētis, et ad fletus atque lachrymas corrigētis, ac tū iubere dimitti, cū uiderit cōgruā satisfactionē. Sanè, si quis in ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem deuenit, ei est

c. 18.

Ad minus
semel in an
no commu
nicare
oportet.
c. omnis utri
usq; de pœn. et
remissio.

De abstinē
tibus à cō
munionē.
De con. dist. 2.
hi qui.

Epistola. 118.

Lib. 3. Epist.
Epistola. 14.

1. Corinth. 11.

In Epistola ad
Decentium Epif
copum Augu
stinum.

Antiqui-
tus Duo
erant tem-
pora ad
baptizan-
dum con-
stituta.
Epist. 4. c. 3.
Pascha.
Ro. 6.

Pentecoste

Act. 2.

c. 12.

Epist. 1. c. 2.
Antiqua
cōsuetudo
baptizandi
certis anni
diebus.

ante tempus Paschæ relaxandū, ne de sæculo absq; communione disce-
dat. Item Soter Papa. In cœna Domini à quibusdam perceptio Eu-
charistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus
(exceptis his quibus pro grauib; criminibus inhibitu est) percipiēda
sit, Ecclesiasticus usus demonstrat. Cum etiā pœnitentes eadem die, ad
percipiendū corporis et sanguinis Domini sacramentū, recōciliētur,
Baptismatis olim duo erant tempora legitima, Pascha et Pentecoste,
quibus ad fidem conuenientibus, baptismatis administrabantur sacra-
menta, ut Leo Papa testatur. Pascha, quia illo tempore in morte cru-
cifixi & in resurrectione ex mortuis, potentia baptismatis nouam crea-
turam condit ex ueteri, ut in renascentibus & mors Christi operetur
& uita, dicente beato Apostolo Paulo, An ignoratis, quia quicunq;
baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: conle-
pulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo
surrexit Christus à mortuis, per gloriam patris: ita & nos in nouitate
uitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis
eius, simul & Resurrectionis erimus &c. Ex qua doctrina apparet, re-
generandis spiritu filijs hominum, & in Dei filios adoptandis, illum
diem esse, & illud tempus electum: in quo per similitudinem formamq;
ministerij, ea quæ rantur membris, quæ in ipso capite sunt gesta, con-
gruere. Pentecoste, quia ea solennitas de Paschalis festi pendet arti-
culo, & cum ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum di-
em, qui Resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quo-
dammodo auxiliantis gratiæ manum: ut hij quos à die Paschæ aut
molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis diffi-
cultas interclusit: inuitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desi-
derij sui effectum dono spiritus sancti consequantur. Quod & exem-
plo beati Petri Apostoli comprobatur, qui in die Pentecostes, quo om-
nem credentium numerum promissus spiritus sancti repleuit aduen-
tus: trium milium populum sua prædicatione conuersum, Lauacro
baptismatis consecrauit. Idem in Concilio Romano sub Syluestro ce-
lebrato diffinitur his uerbis, Baptismum enim prædicantes, date om-
nibus infirmis: sanis autem, sicut ueritas commonet, in Pascha & Pen-
tecoste. Syricius Papa tanquam abusum arguit, quod suo tempore
alij Natalitijs Christi, Epiphaniæ, Apostolorum et Martyrum tempo-
ribus baptizabantur: simul etiam statuit, ut necessitate exigente, infan-
tibus & adultis desiderantibus, quolibet tempore baptisma confe-
ratur. Sequitur (inquit) de diuersis baptizandorum temporibus,
prout unicuiq; libitum fuerit, improbabilis & emendanda confusio,
quæ à nostris Consacerdotibus (quod commoti dicimus) nō ratione
authoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur ac liberè Natalitijs
Christi, seu Apparitionis: necnon & Apostolorum seu Martyrum
festiuitatibus, innumeræ (ut asseris) plebes baptismi mysterium conse-
quantur,

quantur. Cum hoc sibi priuilegium, et apud nos, & apud omnes Ecclesias, Dominicum specialiter cum Pentecoste sua Pascha defendat: quibus solis per annum diebus ad fidem confluentibus, generalia baptismatis conuenit tradi sacramenta, his duntaxat electis, qui ante Quadraginta (uel eo amplius) dies nomen dederint, & exorcismis, quotidianisq; orationibus, atq; ieiunijs fuerint expiati: quantum Apostolica illa expleatur praeceptio, ut expurgato fermento ueteri, noua incipiat esse cōspersio. Sicut sacrā ergo Paschalē reuerentiam in nullo dicimus esse minuendam: ita infantibus qui nondum loqui potuerint per aetatem, uel his, quibus in qualibet necessitate opus fuerit, sacri unda baptismati omni uolumus celeritate succurri: ne ad nostrarū tendat perniciem animarum, si negato desiderantibus fonte salutari, exiens unus quisq; de saeculo, & regnum perdat ad uitam. Quicumq; etiam discrimen naufragij, hostilitatis incursum, obsidionis ambiguū, uel cuiuslibet corporalis ægitudinis desperationem inciderunt, & sibi unico credulitatis auxilio poposcerint subueniri, eodem quo poscunt momento temporum, expetita regenerationis præmia consequantur. Idem confirmat Victor Papa. Eodem, inquit, tempore (de Paschate loquitur) baptismus celebrandus est Catholicis, sed tamen si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem uenientes, quocunq; loco uel momento, ubicunq; euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus: tantum Christianæ confessione credulitatis clarificata baptizentur. De tempore ordinationis sacerdotum & Leuitarum, ita Leo Papa primus. Quod ergo, inquit, à patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à uobis quoq; uolumus custodiri, ut nō passim diebus omnibus sacerdotalis uel Leuitica ordinatio celebretur, sed post diem Sabbati eiusq; noctis, quæ in prima Sabdati lucefcit, exordia delegantur: hoc est, sub lege diuini officij substituantur, in quibus his qui consecrandi sunt, ieiunis & à ieiunantibus benedictio cōferatur. Quod eiusdem obseruantia erit, si manē ipso Dominico die continuato Sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem Resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratur) pertinere non dubium est. Nam præter authoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus uenire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, Quòd cum Apostoli, Paulum & Barnabam, ex præcepto spiritus sancti, ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus: ut intelligamus quanta & dantium & accipiendum deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter uideatur impletum. Idem in alio loco. Non sibi constare status sui nouerit firmitatem, qui non die Sabbati uesperè quod lucefcit in primam Sabbati, uel ipso Dominico die fuerit ordinatus: Solum enim maiores nostri Resurrectionis Dominicæ diem honore

1. Corinth. 5.

In Epistola ad
Asta Episco-
pos.Quibus tē
poribus
Ordinis sa-
cramentū
conferri de-
beat.

Leo Epist. 79.

AA. 13.

Epistola. 27.

In Epistola ad
Episcopos per
Lucaniam &
Brutios & Si-
ciliam &c.
c. 13. dist. 17.
c. fi.
De tempo-
re Nuptia-
rum.

c. 52.
c. non licet
33. q. 4.

honore dignum iudicauere, ut sacerdotes qui sumuntur, hoc die potissimum tribuantur. Item Gelasius Papa, ordinationes etiam Presbyterorum et Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, Quarti mensis ieiunio, septimi & decimi: sed & quadragesimalis initij, ac mediana Quadragesimæ die Sabbati ieiunio, circa uesperam nouerint celebrandas. De tempore celebrandarum nuptiarum Laodicense constituit, non oportere in Quadragesima aut nuptias uel quælibet natalitia celebrare. Item, ex Concilio Martini Papæ, Non licet in Quadragesima natales martyrum celebrare, sed tantum in Sabbato & Dominica, pro commemoratiõe eorum, oblationes offerre: Sed nec natalitia nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

De Horis canonicis, alijsq; temporibus orationum,
Caput II.

Adorare
in spiritu et
ueritate.
Ioh. 4.

Orare mû-
do corde.
Psal. 50.

1. Corinth. 10.
Col. 3.

Orare sine
intermissio-
ne.

Luce. 18.

In sermone in
Martyrem Iu-
littam.

Vo sunt genera orationum, Quædam intra cordis latebras fit in spiritu & ueritate, iuxta illud quod Dominus ad mulierem Samaritanam dicit. Mulier crede mihi, quia ueniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem: uos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum: Spiritus est Deus, & eos qui adorant, oportet eum in spiritu & ueritate adorare. Nimirum his uerbis innuens, ueram orationem non in solis uerbis consistere: sed à puro corde proficisci, & Deum ab orantibus nobis cor requirere. Quod & orans Dauid, precatur, ut oratio sua apud Deum efficax fiat, Cor mundum (inquit) crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Sic orant, qui pia cordis excitatione in fide, spe & charitate Deum pulsant: Immo qui, quicquid faciunt, ad gloriam Dei faciunt: memores eius quod Apostolus Paulus monet, dicens. Siue ergo manducatis, siue bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Item omnia quæcunq; facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum. Et ad hunc sensum accipiendum est, quod Paulus alibi dicit, Sine intermissione orate. Nam sine intermissione orare dicitur, qui omnia quæ facit, in gloriam Dei facit. Item, Quod Dominus dicit, Oportet semper orare, & nunquam deficere. Audiamus de hac re pulchrè Basilium Magnum. Quemadmodum, inquit, sine intermissione orare oporteat, si audire parati estis, pro uirili parte mea sermonem faciam. Oratio, est boni petitio à pijs mentibus ad Deum facta: Petitionem autem non uerbis tantum diffinimus, non enim Deum putamus uerborum admonitione indigere, sed

gere, sed ea quę utilia sunt satis uel nobis non petentibus uidere. Quid igitur est quod dicimus, Oportet nos orationem non syllabis perficere, sed in animę magis electione ac uoluntate: tum actione secundum uirtutem in omni uita perseverante, uim orationis implere? Siue enim editis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sedens ad mensam, ora: panem accipiens, danti gratias habet: uino corporis debilitatem sustentans, reminiscere eius, qui donum hoc dedit, ad cordis leticiam, & infirmitatis humanę consolationem: Pręterijt usus ciborum, memoria prębentis tibi cibos non prętereat: induens tunicam, gratias age illi qui dedit: pallium tibi obuoluis, auge in te dilectionem Dei, qui per brumam & æstatem necessaria nobis opera parit, uitamq; nobis conseruat, simulq; nostram obtegıt fœditatem: Desinit dies, gratias ei habet, qui solem nobis tribuit operum ministrum, ignem quoq; & lunam per noctem, & multa alia uitę necessaria suppeditat. Nox uerò adueniens alias tibi occasiones ac materias orandi administrabit: quando in cœlum respexeris, quando astrorum pulchritudines contemplaberis, uisibilia Domino supplica: Deum omnium conditorem & artificem adora, qui in sapientiā cuncta creauit: Quando item uideris omnium animalium naturam somno occupatam, rursus eum adora, qui nos inuitos etiā per somnum, à laboribus continuis liberat, & parua requie rursus ad agendi uirtutem reducit. Nox igitur non sit, quasi fors quędam propria & peculiaris, toto somno dedita: neq; cōmittas, ut per somni insensibilitatem uitę tibi medium sit inutile: Sed noctis diducas tempus, in somnum & orationem. Ipsi tibi somni quoq; pietatis meditationes, exercitationesq; fiant. Solent enim imaginationes illę, quę dormientibus accidunt, plerunq; curas nostras quotidianas referre: qualia autem uitę nostrę sunt studia, talia nobis necesse est et somnia fieri. Sic itaq; sine intermissione orabis, non uerbis tantum preces effundens: sed per omnem uitam & actionem te Deo coniungens, & uita tua non sit aliud, quàm continua quędam oratio. Hęc Basilius. Sunt tamen qui hunc locum Apostoli, Sine intermissione orate: & alium Christi, Oportet semper orare, etiā de oratione uocali intelligant, ut sine intermissione orare dicantur, qui nullam diem sine oratione intermittant: Quod Augustinus dixit. Beda hunc locum, qui est apud Lucam dupliciter interpretat: de horis Canonicis, & quolibet opere iusti. Quis autem (inquit) potest semper orare, & sine defectu, & sine intermissione precibus insistere, ut ne alimentum sumendi aut dormiendi tempus habeat? Aut igitur dicendum est, eum semper orare, & sine defectu uel intermissione, qui horis Canonicis iuxta ritū Ecclesiasticę traditionis, psalmodijs, precibus continuis, dominum rogare & laudare nō desistit. Et hoc est quod Psalmista dicebat, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Aut certe omnia quę iustus

Coloss. 3.

Diuerse occasiões orandi.

Orandum etiā nocte.

Nox in somnum et orationem diducenda

1. Thess. 5.

Lucæ. 18.

Aug. in lib. de heres. c. 57.

Beda super Lucam.

Semper orare quis dicitur.

Psalm. 33.

iustus secundum Deum gerit & dicit, id orationem esse reputandum.
 Hyperbole. Hæc Beda. Alij ^{ὑπερβολικῶς} dictum esse putant. Oportet semper orare,
 ad exaggerandam rem, & significandum orationis studium assidu-
 um esse debere, si perpetuum esse non possit. Qui tropi & figuræ &
 Quædam orationes sub certa uerborum forma. alias scripturæ sunt familiares, ut Augustinus docet. Quædam
 orationes certa uerborum forma peraguntur. Qualis est oratio Do-
 minica, psalmi, sanctorum cantica, hymni, & similes, quæ & ipsæ in
 spiritu fiunt & ueritate: sed non solum cordis meditatione, sed etiam
 exterioreritu. Et hæc quidem non semper & sine intermissione fiunt
 (nisi dicamus semper & sine intermissione fieri, quod quotidie fit, et cer-
 tis diei horis, ut paulò antè dictum est) sed statis horis & per certa inter-
 ualla perficiuntur. Hic ritus certis horis orandi, in ueteri & nouo testa-
 mento obseruatus fuit. Daniel ingressus est domum suam, & fenestris
 apertis in cœnaculo contra Hierusalem tribus temporibus in die flecte-
 bat genua sua, & adorabat, confitebaturq; coram Deo suo, sicut & an-
 tè facere consueuerat. Et in Actis Apostolorum legitur, Petrus &
 Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. Item,
 Petrus ascendit in superiora, ut oraret circa horam sextam. Hic uide-
 mus certas horas, orationi in ueteri & nouo testamento fuisse destina-
 tas. Videlicet tertiam, sextam, & nonam. De quo ritu ita scribit Cy-
 prianus. In orationibus, inquit, inuenimus obseruasse cum Daniele
 tres pueros, in fide fortes, & in captiuitate uictores: horam tertiam, sex-
 tam, nonam: sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis tempo-
 ribus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam ueniens,
 consummatum numerum Trinitatis ostendit: Itemq; ad sextam quarta
 procedens, declarat alteram Trinitatem, & quando à septima nona
 completur, per ternas horas perfecta Trinitas numeratur. Quæ ho-
 rarum spacia iam pridem spiritaliter determinantes, adoratores Dei,
 statutis & legitimis temporibus seruebant: & manifesta postmodum
 res est, sacramentum olim fuisse, quod ante sic iusti precabantur. Nam
 super discipulos hora Tertia descendit spiritus sanctus, qui gratiam
 Dominicæ repromissionis impleuit. Item, Petrus hora Sexta in tectum
 superius ascendens, signo pariter & uoce Dei monentis instructus
 est, ut omnes ad gratiam salutis admitteret, cum de emundandis gen-
 tilibus antè dubitaret. Et Dominus hora Sexta crucifixus, ad Nonam
 peccata nostra sanguine suo abluuit: & ut redimere & uiuificare nos
 posset, tunc uictoriam suam passione perfecit. Hæc Cyprianus. His
 horis alias quoq; adiunxit Ecclesia, Matutinas, Primam, Vesperas, &
 Completorium: quas & ipsas à sanctis hominibus ueteris & noui te-
 stamenti obseruatas, & ab Apostolis ipsis ad nos traductas esse, nega-
 re non possumus. De qua re iterum audiamus Cyprianum, ita dicen-
 tem. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus obserua-
 tas, orandi nunc & spacium & sacramenta creuerunt. Nam & mane
 orandum

Exempla
scripturæ
de horis
Canonicis.

I.

Dani. 6.

II.

Act. 3.

III.

Act. 10.

Cyp. in Sermo-
ne de oratione
dominica.

Mysterium
Trinitatis
in Tertia,
Sexta et
Nona.

Act. 2.

Act. 10.

Aliæ horæ
Cāonicæ,
ab Ecclesia
institutæ.

orandum est, ut Resurrectio Domini matutina oratione celebretur. Orandum
 Quod olim spiritus sanctus designabat in Psalmis, dicens, Rex meus mane in
 & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine manè, & exaudies vo- matutinis.
 cem meam, manè assistam tibi & contemplabor te. Et iterum per Pro Psal. 5.
 phetam loquitur dominus. Diluculo uigilabunt ad me dicentes, Ea- Thren. 3.
 mus & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item Orandum
 sole, ac die cessante, necessario rursum orandum est. Nam quia Chri- et uespere.
 stus, sol uerus & Deus uerus est: sole ac die sæculi recedente, quando
 oramus & petimus, ut super nos lux denuo ueniat Christi, precamur
 aduentum lucis æternæ, gratiam præbiturum. Christum autem diem Psal. 117.
 dictum, in Psalmis declarat spiritus sanctus. Lapis (inquit) quem re- Christus di
 probauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, à Domino fa- es dicitur et
 ctus est, & est admirabilis in oculis nostris, Hic est dies quem fecit Do sol.
 minus, ambulemus & iucundemur in eo. Item, quod sol appellatus sit, Malach. 4.
 Malachias Propheta testatur, dicēs. Vobis autem qui timetis nomen
 Domini, orietur sol iustitiæ, & in alis eius curatio est. Quod si in scrip-
 turis sanctis, sol uerus & dies uerus est Christus, hora nulla à Christia-
 nis excipitur, quò minus frequenter & semper Deus debeat adorari:
 ut qui in Christo, hoc est, in sole, & in die uero sumus, insistamus per
 totum diem precibus & oremus, Et quando mundi legibus decurrens
 uicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris
 esse orantibus damnum potest, quia filijs lucis & nocte dies est: Quo-
 modo enim sine lumine est, cui lumen in corde est: aut quomodo sol
 ei & dies non est, cui sol & dies Christus est: Qui autem in Christo,
 id est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus.
 Haftenus Cyprianus. Ac de nocturnis orationibus quod dictum Orationes
 est, illo quoq; Psalmi confirmatur, Media nocte surgebam ad confi- nocturnæ.
 tendum tibi. Et iterum, Memor fui nocte nominis tui domine. Item, Psal. 118.
 Lauabo per singulas noctes lectū meū, lachrymis meis stratū meū ri- Psal. 6.
 gabo. Quem locum de oratione nocturna intelligendum esse, Hilari- Hilarius.
 us testatur, exponens illud Psalmi, Memor fui nocte nominis tui Do- Psal. 118.
 mine: Sic enim scribit, Scit præcipue nocturno tempore diuini esse à Noctē præ
 nobis nominis recordandū. Scit tamen maxime custodiam Dei legis cipe De
 à nobis esse retinendam, cum subrepunt animo impuræ cupiditates, recordari
 cum stimuli uitiorum per recens assumptum cibum, corpus exagitant: oportet.
 tum Dei nomen recordandum, tum custodienda eius lex est: pudiciti-
 am, continentiam, Dei timorem statuens: nouit hoc præcipue tempo-
 re Dominum esse orandum, deprecandum, promerendum, dicens in
 alio loco, Lauabo per singulas noctes lectū meū, lachrymis meis stra- Psal. 6.
 tū meū rigabo. Nō est periculose nocturnarum uigiliarū ocio animus
 relaxandus, sed in omnibus deprecationibus, in confessionibus pec-
 catorum occupandus est: ut cum maxime corporis uitijs datur oportu-
 nitas, tum præcipue eadem uitia diuinæ legis recordatione frangan-
 tur, Hæc

tur, Hæc Hilarius. Omnibus his consentit, quod ad eundem fere modum, de statis horis orandi scribit Basilii Magnus. Non sunt (inquit) statæ inter fratres precandi tempora contemnenda: quæ necessario eligimus, quod singula nos singulorum beneficio Dei admoncant. Diluculum, ut primi animæ ac mentis nostræ motus, Deo offerantur, & nihil prius in nostram curam recipiatur, quàm animus noster de Deo cogitando, exhilaretur, sicut scriptum est. Memor fui Dei & exhilaratus sum. Neq; corpus ad operandum moueatur antequam fiat quod dictum est. Quoniam ad te precabor Domine, mane exaudies uocem meam, mane astabo tibi. Rursus, ut circa tertiam horam diei ad precandum excitentur & congregentur fratres, etiamsi alius ad alia opera à se sint inuicem separati, ut admoniti doni spiritus, quod circa tertiam diei horam Apostolis est datum, omnes unanimiter adorent Dominum: ut & ipsi digni reddantur ad suscipiendam sanctificationem, & petant ipsius ductum & doctrinam, ad ea quæ sunt salutaria, Iuxta eum qui dixit: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in intimis meis. Ne proijcias me à facie tua, & spiritum tuum sanctum ne auferas à me. Redde mihi lætitiā salutis tuæ, & spiritu principali confirma me. Et alibi. Spiritus tuus bonus ducat me in terram rectam. Deinde iterum operandi studio incumbat: Et si longius alicubi propter operū uel locorum naturam ac situm agentes distineantur, necesse est, ut eo loci singula quæ fratribus in communi decreta sunt, absq; ulla hæsitatione adimpleant: ubi namq; duo uel tres, inquit Christus, in nomine meo congregati fuerint, ibi sum ego in medio illorum. Sexta uero hora precationem duximus esse necessariam, ad imitationem Sanctorum, qui dicunt: Vespere et mane et meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet uocē meam. Et ut liberemur ab incurfu et demonio meridiano, simul dicatur Psalmus nonagesimus. Nona autē, ab ipsis Apostolis in Actis, necessaria nobis ad precandum tradita est. In quibus scribitur, Quod Petrus & Ioannes ad templum ascenderint, ad horam precationis nonam. Circa finem uero diei necessaria est, ut de ijs quæ illo nobis die data sunt, aut acquisita, gratias agamus, & si quid sit actum remissius, siue delictum aliquod uel uoluntarium, uel contra animi sententiam: aut etiam ab imprudentibus, aut in uerbis uel factis uel etiam in corde sit commissum, pro omnium remissione precantes Deum placeamus. Plurimum enim prodest præterita considerare, ne talia de nouo committamus. Quapropter & dicit. Quæ dicitis in cordibus uestris, eorum gratia & in cubilibus uestris compungimini. Ad hæc sub noctis initium precandum est, ut inoffense, sine phantasijs quiescere detur: dicto iterum necessario etiam hac hora Psalmo nonagesimo. Noctis autem medium ad precandum nobis tradiderunt Paulus et Silas, quemadmodum Actorum historia indicat, dicens. Circa medium

Basilii Magni
in Asce-
tis. c. 36.

Diluculum.

Psal. 118.

Psal. 5.

Hora Ter-
tia.

Psal. 50.

Psal. 142.

Matth. 18.

Hora Sex-
ta.

Psal. 54.

Hora No-
na.

Act. 3.

Hora Ves-
pertina.

Psal. 4.

Hora Com-
pletorii.

Medium
Noctis.

diū autem noctis, Paulus & Silas laudabant Deum. Et Psaltes, cum dicit: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, propter iudicia iustitiæ tuæ. Præterea & ipsum diluculum surgendo ad precandum præuenire, ne in somno & cubili ab ingruente die depræhendamur. Iuxta eum, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, ut meditarer in eloquijs tuis. Horum temporum nullum est negligendum ab illis, qui diligenti custodia uitam suam ad gloriam Dei & Christi ipsius, instituere proposuerunt. Arbitror autem profuturum, ut in horarum istarum obseruantia, differentia & uarietas precum & Psalmorum sit, propterea quod plerunque in æqualitate animus torpet, & uagando fluctuat: in alteratione uero & uarietate Psalmodiæ & sermonis, qui singulis horis habendus est: & desiderium illius & uigilantia excitatur & renouatur. Idem in sermone Ascetico, cuius initium est. Homo ad Imaginem Dei factus. Orandi (inquit) tempus sit tota uita, quoniam uero psallendi & genu flectendi alsiduitas, quibusdam interstitijs quietis gratia dirimenda est: sequendæ potissimum sunt illæ horæ ad precandum, quas usus Sanctorum præfixit. Dicit itaq; magnus ille Dauid. Media nocte surgebam ad cōfitēdum tibi super iudicijs iustificationis tuæ. Quem & Paulus & Silas cōtestati circa noctis medium, Deum in carcere laudasse inueniunt. Deinde alius Propheta dicit: Spiritus sanctus circa tertiam horam aduenit, sicut in Actis didicimus. Cum enim discipulos Pharisei uarijs linguis loquentes irriderent, dixit Petrus: non esse ebrios ista loquentes. Hora enim (inquiens) tertia est. Nona uero Dominicæ passionis memoriam habet, quam ille nostri gratia subiit. Quoniam autem Dauid dixit: Septies in die laudem dixi tibi super iudicijs iustificationis tuæ, commemorati temporis articuli non adimplent septenarium orandi numerum: Meridionalis oratio diuidenda est, ut pars ante, pars post refectionem impleatur: ut iuxta hunc typum & nos Deum septies per diem, hoc est, totam diei periodum laudemus. Hæc Basilius. Quamuis autem ad omnia membra Christi, hoc est, ad omnes, qui in eum credunt, & eius corpori sociantur, pertineat orare: Specialiter tamen & diligentior cura orationum in scriptura, sacerdotibus, & his qui specialiter diuinis officijs deputati sunt, iniuncta inuenitur: Sacerdotis est enim non solum pro se, sed etiam pro populo orare. Nam Moyses imitari debent & Aaron, ut inquit Hieronymus in Leuitico, Moysen ad bella non uadit, non pugnat contra inimicos: sed quid facit? orat: & donec orat, uincit populus eius. Orat ergo sacerdos Ecclesiæ indefinenter, ut uincat populus, qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas, qui sunt demones, impugnantes eos, qui uolunt pie uiuere in Christo. Vnde & peccata populi comedere dicuntur, quia suis precibus ea delent, atq; consumunt. Qui quanto digniores fuerint, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Augustinus uiduis quoq;

Act. 16.

Psal. 118.

Hora Dilu

culi seu Ma

tutina.

Psal. 118.

Veritas pre

cum in ho-

ris Canoni

cis.

Basilius.

Orandi tē

pus tota ui

ta est.

Psal. 118.

Act. 16.

Ioel. 2.

Act. 2.

Septies in

Die.

Psal. 118.

Cura orādī

præcipue

sacerdoti-

bus iniun-

cta est.

36. dist. c. si

quis uult.

Exodi. 17.

P ij

diligentiorē

In epistola ad
 Probam. de or-
 rando Deo,
 que est 121
 Duce An-
 na.
 1. Reg. 1.
 Luc. 2.

Decreta
 Concilio
 rum de ho-
 ris Canoni-
 cis.

I.
 c. 18.
 II.
 c. 7.
 Obserua-
 re septima-
 nas.

III.
 c. 30.

III.
 c. 19.
 Psalmorū
 in Matuti-
 nis partitio
 antiqua.

diligentiorē orandi curam iniunctam esse affirmat, exemplo dua-
 rum uiduarum. Dux Annę (inquit) fuerunt honorabiliter nominatę:
 una coniugata, quę sanctū Samuelem peperit: alia uidua, quę Sanctū
 sanctorū cū adhuc infans esset, agnouit. Orauit et cōiugata in dolore
 animi et afflictione cordis, quia filios non habebat: tunc ipsū Samuelem im-
 petrauit, & acceptū Deo reddidit. Altera nō discedebat de tēplo, ieiun-
 ijs & obsecrationibus seruans nocte & die. Sed redeo ad sacerdo-
 tes: Hī sunt, qui die & nocte orare debent, pro se & sibi subdito popu-
 lo. Recte igitur institutum est, ut hī non solum offerant, sed etiam
 alia diuina officia, diurna et nocturna peragant. Hęc sunt horę Cano-
 nicę, de quibus hęc ferē Conciliorum, sanctorumq; patrum decreta
 extant. Laodicense Concilium. Officium precum, & nona, & uespera
 semper debet exhiberi. Item Tarraconense. De diocesanis Ecclesijs,
 uel clero id placuit diffinire, ut Presbyteri uel Diaconi, qui inibi con-
 stituti sunt, cum clericis septimanas obseruent, Id est, ut Presbyter unā
 faciat hebdomadam, qua expleta, succedat diaconus ei similiter: Ea sci-
 licet conditione seruata, ut omnis clerus die Sabbati ad uesperam sit
 paratus, quo facilius die Dominico solennitas cum omnium presentia
 celebretur: ita tamen, ut omnibus diebus, uesperas & matutinas cele-
 brent, quia desistente clero (quod est pessimum) comperimus in Ba-
 silicis nec luminaria ministrari. Si qui sanē negligentia uitio hęc im-
 plere noluerint, nouerint se secundum statuta Canonum, pro modo
 personarum, Canonica disciplinā subdendos. Agathense. Et quia
 conuenit ordinem Ecclesię ab omnibus æqualiter custodiri, studen-
 dum est ubiq; (sicut fit) & post antiphonas, collectiones per ordinem
 ab Episcopis uel Presbyteris dici: & hymnos matutinos uel uesperti-
 nos decantari diebus omnibus: & in conclusione matutarum, uel
 uespertinarum, & Missarum, post hymnos capitella de Psalmis dici,
 & plebem collecta oratione ad uesperam ab Episcopo cum benedictio-
 ne dimitti. Turonicum secundum. Statuimus ut tam in ipsa Basilica
 sancta, quam in Ecclesijs nostris iste psallendi ordo seruetur: ut in die-
 bus festiuis ad matutinum sex antiphonę binis Psalmis explicentur:
 toto Augusto manicationes fiant, quia festiuitates sunt & Missę: Sep-
 tembri, septem antiphonę explicentur, binis Psalmis: Octobri, octo,
 ternis Psalmis: Nouembri, nouem, ternis Psalmis: Decembri, decem,
 ternis Psalmis: Ianuario & Febuario itidem, usq; ad Pascha. Sed ut
 possibilitas habet qui facit amplius pro se, & qui minus ut potuerit, su-
 per est, ut uel duodecim Psalmi expediantur ad matutinum: quia patrū
 statuta præceperunt, ut ad Sextam, sex Psalmi dicantur cum Alleluia:
 & ad Duodecimam duodecim, Itemq; cum alleluia: quod etiam ange-
 lo ostendente didicerunt, Si ad Duodecimam duodecim Psalmi, cur
 ad matutinum non? Itemq; uel duodecim explicentur, quicunq; mi-
 nus quam duodecim Psalmos ad matutinum dixerit, ieiunet usq; ad
 uesperam,

uesperam, panem cum aqua manducet, & non illi sit altera in illa die ulla refectio: & qui hoc facere contempserit, una hebdomada, panem cum aqua manducet, & ieiunet omni die usque ad uesperam. Aliter V. Alia perti-
 psallenditum & ordinem explicat Gregorius Papa Septimus. Ca- tio psalmo
 non sic habet. In die Resurrectionis usque in Sabbatum in albis, & in rû per Gre
 die Pentecostes usque in Sabbatum eiusdem, tres Psalmos tantum ad go. Septi-
 nocturnos, tresque lectiones antiquo more canimus & legimus: Om- mum.
 nibus diebus alijs per totum annum, si festum est, nouem Psalmos, & De consecra.
 nouem lectiones dicimus: Alijs uero diebus Duodecim Psalmos & dist. 5.
 tres lectiones recitamus. In Dominicis uero diebus 17. Psalmos (ex- c. In die resur-
 ceptis diebus Paschæ & Pentecostes) & nouem lectiones celebramus. Illi rectionis.
 autem qui in quotidianis diebus tres tantummodo Psalmos, & tres
 lectiones celebrare uolunt, non ex regula sanctorum patrum, sed ex
 fastidio et negligentia comprobantur hoc facere. Romani uero diuer-
 so modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Theutonici con-
 cessum est regimen nostræ Ecclesiæ: nos autem & ordinem Roma-
 num inuestigantes, & antiquum morem nostræ Ecclesiæ: imitantes
 antiquos patres, statuimus fieri, sicut superius prænotauimus. Item,
 Gerundense Concilium: Id semper placuit obseruare, ut omnibus die- VI.
 bus, & post matutinas & uesperas, Oratio Dominica à sacerdote pro c. 10.
 feratur. Illud etiam de Oratione Dominica (quam & quotidianam
 uocarunt ueteres) Conciliū Tolet. Quartum statuit, ut quotidie à cle- VII.
 ricis uel in publico uel in priuato officio dicatur, Nonnulli, inquit, sa- Oratio
 cerdotes in Hispanijs reperiuntur, qui Dominicam Orationem (quā Quotidia-
 saluator noster docuit & præcepit) non quotidie, sed tantum die Do- na, Pater
 minica dicunt: & quia sine intermissione, ut oremus, Apostolus do- noster.
 cuit. Qualiter autem oremus, Christus præcepit dicens, Cum autem c. 9
 oratis, dicite, Pater noster qui es in cœlis: Quomodo ergo quotidie 1. Theff. 5.
 non dicitur, quod sine intermissione dici iubetur? Nam in tantum Matth. 6.
 quotidie hæc Oratio dicenda est, ut etiam ipso titulo utatur, nam uo-
 catur Oratio quotidiana: sic eam sancti patres nuncupauerunt, quod
 etiam apud Doctores, quorum illustris doctrina est, inuenitur. San- Cyprianus
 ctus quoque Cyprianus dicit. Itaque in oratione Dominica, panem no-
 strum, id est, Christum, dari nobis quotidie petimus: ut qui in Christo
 manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non receda-
 mus. Sanctus Hilarius dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis Hilarius.
 hodie. Quid enim tam uult Deus, quam ut quotidie Christus habitet
 in nobis, qui est panis uitæ, & panis è cœlo: Et quia quotidiana Ora-
 tio est, quotidie quoque ut detur oratur. Sanctus Augustinus dicit, De Augusti-
 quotidianis autem, breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus uita hæc nus.
 non ducitur, quotidiana Oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dice-
 re, Pater noster qui es in cœlis, qui iam patri tali regenerati sunt, ex
 aqua & spiritu sancto. Delet ergo hæc quotidiana Oratio, minima &
 quotidiana

quotidiana peccata: delet & illa, a quibus uita fidelium etiam scelera-
re gesta, pœnitendo in melius discedit, mutata. Ergo sicut Christus
præcepit, sicut Apostolus monuit, & quemadmodum doctores Ecce-
lesiastici instituerunt: quia quotidie uel cogitatione, uel uerbo, delinqui-
mus, quotidie hanc orationem effundere in conspectu Dei debemus:
Quisquis ergo sacerdotum uel subiacentium clericorum, hanc Orationem
Dominicam quotidie, aut in publico, aut in priuato officio præ-
terierit, propter superbiam iudicatus, ordinis sui honore priuetur.

Modestia Debet autem modestia seruari in uocalibus orationibus, siue soluta uo-
in oratione ce dicantur, siue certis modulis compositæ decantentur. Et in primis
seruanda. opera clari, ut quod uoce pronuntiatur, ex pio corde proficiscat: nam

Esaiæ. 29.

Matth. 15.

In sermone
de oratio-
ne domini
ca.

qui sola uoce, non etiam mente orant, inaniter orant. De quibus Pro-
pheta dicit, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est
à me. Sed audiamus de hac re beatissimum Martyrem Cyprianum,

Placendum est, inquit, diuinis oculis, & habitu corporis, & modo uo-
cis. Nam ut impudentis est, clamoribus strepere: ita contrà congruit
uerecundo, modestis precibus orare, Et paulò post. Et quando in unū

cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote cele-
bramus, uerecundiæ et disciplinæ memores esse debemus, non passim

uentilare preces nostras inconditis uocibus: nec petitionem commen-
dandam modeste Deo, tumultuosa loquacitate iactare: quia Deus

non uocis sed cordis auditor est: Nec admonendus est clamoribus,
qui cogitationes uidet, prouocante Domino & dicente. Quid cogita-

tis nequam in cordibus uestris? Et alio loco. Et scient omnes Ecclesiæ,
quia ego sum scrutator renis & cordis. Quod Anna in primo Reg-

norum libro, Ecclesiæ typum portans, custodit & seruat, quæ Domi-
num non clamosa petitione, sed tacite & modeste intra ipsas pectoris

latebras precabatur: loquebatur prece occulta, sed manifesta fide:
loquebatur non uoce, sed corde, quia sic sciebat Deum audire: et im-

petrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter postulauit. Declarat scrip-
tura diuina quæ dicit. Loquebatur in corde suo, & labia eius moue-

bantur, & uox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Deus. Item le-
gimus in Psalmis, Dicite in cordibus uestris & in stratis uestris trans-

pungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem spiritus sanctus sugge-
rit & docet, dicens: In sensu autem tibi debet adorari Deus. De can-

tu sic ait Augustinus, De hymnis & Psalmis canendis, ipsius Domini
& Apostolorum documenta, & exempla & præcepta habemus, utilia

ad monendum pie animum, & accendendū diuinæ lectionis affectū.
Varia consuetudo est, & pleraq; in Africa Ecclesiæ membra pigno-

ra sunt, ita ut Donatistæ nos repræhendunt, quòd sobriè psallimus in
Ecclesia diuina, cantica Prophetarum: cum ipsi ebrietates suas ad can-

ticum Psalmorum, humano ingenio compositorum, quasi tubas ex-
hortationis, inflamment.

De Qua-

De Quadragesima & alijs temporibus Ieiuniorum,
Caput III.

Quadragesima ieiuniorum (inquit Augustinus) habet ^{Epistola. 119.} authoritatem, & in ueteribus libris ex ieiunio Moyfi & Heliae, & ex Euangelio: Siquidem Moyses in monte ^{Exo. 24. et 34.} Quadraginta dies, et totidem noctes nihil gustans, facie ad faciem cum Deo loquitur, & legē digiro eius in tabulis lapideis conscriptam accepit. Helias autem ^{3. Reg. 19.} Propheta, post subcinericij panis esum, & aque potū, cū dies Quadrage-
ginta ieiunjs ambulasset, peruenit usq; ad montē Dei Oreb: atq; idē
igneo curru sublatus, transuectus est in paradysum. Post hos Saluator ^{4. Reg. 2.}
noster, Quadraginta dies ieiunauit. Idem, Cū in monte transforma-
tus, totus diuinitatis suae luce resplendisset, Moysen & Heliam iuxta se ^{Matth. 4.}
apparere fecit: Igitur totidē diebus ieiunans Dominus, quot Moyses ^{Luce. 9.}
& Helias: demonstrauit Euangelij non dissentire à lege et Prophetis. ^{Aug. ubi supra}
In persona quippe Moyse lex, in persona Heliae Propheta accipiun-
tur, inter quos & in monte gloriosus apparuit: ut euidentius emine-
ret, quod de illo dicit Apostolus, Testimoniū habens à lege & à Pro- ^{Ro. 3.}
phetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio Quadra- ^{Pars anni}
simae constitueretur, nisi confini & contigua Dominicae passioni: ^{Quadrage}
quia in ea significatur haec uita laboriosa, cui opus est cōtinentia, ut ab ^{simae con-}
ipsius mundi amicitia ieiunetur: quae utiq; fallaciter blandiri, & illece- ^{gruens.}
brarum fucos circumspargere atq; iactare non cessat. Numero autem ^{Numeri}
Quadragenario uitam istam propterea figurari arbitror inquit idem ^{Quadrage}
sanctus pater) quia Denarius, in quo est perfectio beatitudinis no- ^{narij myste-}
strae, sicut in Octonario, quia redit ad primum, ita in hoc mihi uidetur ^{rium.}
exprimi: Quia creatura quae septenario figuratur, adhæret creatori,
in quo declaratur unitas, Trinitas per uniuersum mundum tempora-
liter annunciāda: quia mundus et à quatuor uentis deliniatur, & Qua-
tuor Elementis erigitur, & Quatuor anni temporum uicibus uaria-
tur: Decem autem quater in Quadraginta consumuntur. Quadra- ^{Mysteriū}
genarius autem partibus suis computatus, addit ipsum Denarium, & fi- ^{Quinquage-}
unt Quinquaginta, tanquā merces laboris & cōtinentiae. Neq;
enim frustra ipse Dominus & Quadraginta dies post Resurrectio-
nem, in hac uita & terra, cum discipulis conuersatus est: & postquā
ascendit in cœlum, Decem diebus interpositis, misit spiritum sanctum,
completo die Pentecostes, qui dies Quinquagenarius habet alterum
sacramentum: quod Septies Septem Quadraginta nouem fiunt, &
cum reditur ad initium est Octauus, qui & Primus dies, Quinqua-
ginta complentur: qui celebrantur post domini Resurrectionem,
Iam in figura non laboris, sed quietis & letitiae. Propter hoc & ieiunia
relaxantur, & stantes oramus, quod est signum Resurrectionis.
Hæc Augustinus. Hæc igitur ratione Ecclesiae consensus roborauit,

Quadragesima à no-
uis sectis
uiolata.

De cons. dist. 5.
quadragesima.

Quadragesima dat

Deo deci-

mas, de die
bus anni.

Exod. 22.

c. 9.

Voracium
ingluuies.

Pœna esus
carnium in
Quadragesima.

De magna
Quinta fe-
ria.

c. 50.

ut ante Pascha Quadraginta illi ieiuniorum dies obseruentur, quos ut integrè etiam ieiunent Christiani, nec ante Pascha ieiunium soluant, multorū etiam Conciliorū, & sanctorū patrū decretis declaratur. Quæ quoniā istorū temporū malignitate, & hæreticorū perfidia atq; uiolentia, suppressa sunt: ea quantū temporum & personarū qualitas permittit, in Concilio restaurari denuò oportebit. Quadragesima (inquit Gregorius Papa, in quadam Homilia) summa obseruatione est obseruanda, ut ieiuniū in ea præter dies Dominicos (qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impedierit, nullatenus soluatur, quia ipsi dies Decimæ sunt anni: A prima ergo Dominica Quadragesimæ, usq; in Pascha Domini Sex hebdomadæ computant, quarū uidelicet Quadraginta dies & duo sunt: ex quibus dū sex dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm Triginta sex dies remanēt, uerbi gratia, Si per CCCLXV. dies annus uoluitur, deinde per Triginta & sex dies affligimur, quasi anni Deo Decimas damus: Sed ut facer numerus XL. dierum adimpleatur, quē Saluator noster sacro ieiunio suo cōsecrauerat, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementū XL. dierū tollant, id est, Quarta feria, quæ caput ieiunij subnotat, & quinta feria sequens, sexta feria, & Sabbatū, nisi istos dies quatuor superioribus Triginta sex adiūxerimus, XL. dies in abstinentia nō haberemus. Iubemur autē et omnipotēti Deo omnium bonorum Decimas persolvere. Toletanū Octauū, Nouæ intentiōis admonitu, detecta est ingluuies horrēda uoraciū, quæ dum freno parsimoniæ nō astringit, religiōi cōtraire mōstratur. Et post pauca. Etenim cū Quadragesimæ dies anni totius Decimæ deputentur, quæ & in oblatione ieiunij Domino consecrantur, quibus etiam saluberrimè conditio humani generis expiatur: dum à quatuor mundi partibus, ad hanc homo religionē crediturus adducitur: et ex quatuor elementis formatus, propter transgressionem Decalogi, quater decies conuenienter affligitur: illis qui ausu temerario hæc omnia contemnunt, nec uoracitatis ingluuiem frenant: & (quod peius est) paschalia festa illicitorū esuum perceptione prophanant: Ex hoc adeo accerrimè interdicatur, ut quisquis sine inuitabili necessitate atq; fragilitate, & euidenti languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carniū præsumpserit attentare, non solum reus erit Resurrectionis Dominicæ, uerū etiā alienus ab eiusdem diei sancta cōmunionē. Et hoc illi cumuletur ad pœnā, ut ipsius anni tēpore, ab omni esu carniū abstineat gulā, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinā: Illi uerò quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non antè prohibita uiolare præsumant, quàm à sacerdote, permissum percipiant. Laodicēse, Non oportet in Quadragesimæ Quinta feria ultimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totā Quadragesimā inhonorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus,

uenientibus, id est, aridioribus uti. Item in decretis græcarum Synodorum. Non liceat Quinta feria nouissimæ septimanæ ieiunium soluere, & omnē exhonore Quadragessimā, sed sincere abstinentes, totam Quadragessimā peragere. Aurelianense Quartū. Hoc etiā decernimus obseruandū, ut Quadragesima ab omnibus Ecclesijs æqualiter teneat: Neq; Quinquagesimā aut Sexagesimā ante Pascha, quilibet sacerdos præsumat indicare: sed neq; per Sabbata absq; infirmitate quisq; soluat Quadragesimo ieiunium, nisi tantū die dominico prædeat: quod fieri specialiter patrum statuta sanxerūt, Si quis hanc regulā irruperit, tanq; transgressor disciplinæ, a sacerdotib. cenfeatur. Item Toletanū Quartū. Quidā in die Sextæ feriæ passionis Domini ab hora nona ieiuniū soluunt, conuiuijs adhibentur: & dum sol ipse eadem die tenebris palliatus lumē subduxerit, ipsaq; Elementa turbata mœstitiā totius mundi ostenderint, illi ieiunium tanti diei polluunt, epulisq; inseruiunt. Et quia totū eundem diē uniuersalis Ecclesiæ propter passionem Domini, in mœrore & abstinentiā peragit: quicunq; in eo ieiunium præter paruulos, senes, & languidos, ante peractas indulgentiæ preces soluerit, a Paschali gaudio depellatur: nec in eo sacramentū corporis et sanguinis Domini percipiat, qui diem passionis eius, per abstinentiā non honorauit. Clericis ad Quadragesimam una hebdomoda additur, quā & ipsam ieiunare tenentur, ut Thelesphorus Papa constituit. Statuimus (inquit) ut Septem hebdomadas plenas, ante sanctum Pascha omnes clerici, id est, in sortem Domini uocati, a carne ieiunēt: quia sicut discreta debet esse uita clericorū a laicorū conuersatione, ita & in ieiunio debet esse discretio. Has ergo Septem hebdomadas, omnes clerici a carne & delitijs ieiunent, & hymnis & uigilijs, atq; orationib. inhærere die noctuq; studeant. Huius constitutionis Ambrosius quoq; mentiōem facit. Quadragesima, inquit, Sex septimanas habet, cui addidit Thelesphorus Pontifex Septimā hebdomadam: et uocatū est hoc tempus Quinquagesima. Idem confirmat Gregorius Papa, sic enim ad Augustinū Anglorū Episcopū scribit. Deniq; & Diaconi & reliqui omnes, quos dignitas Ecclesiastici gradus exornat, a Quinquagesima propositū ieiunādī suscipiant, quo et aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciant, & eorū qui in laicali ordine consistunt obseruantiam, sicut loco ita & religione præcellant. Temporibus Augustini, magna fuit de Ieiunio Sabbati contentio, quibusdam dicentibus, in Sabbato non esse ieiunandum, quem morem omnes prope Orientales Ecclesiæ obseruarunt: Alijs contra Sabbatum ieiunantibus, Quod Romana, et quæ illi in Occidente adiacent, quædam propinquæ, quædā etiā longinquæ Ecclesiæ, fecerunt. Augustinus ipse in hac rituū & consuetudinum diuersitate, tutius pacatiusq; seruandū esse dicebat, quod Apostolus inquit, Qui manducat, nō manducantē nō spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet: quia neq; si manduca-

c. 50.

In Quadra
gesima præ
dere non li
cet, nisi die
Dominica.

c. 7.

In Epistola ad
omnes Episco
pos in princi.c. quadragesima
ma. 4. dist.c. deniq; 4.
dist.Discordia
de ieiunio
Sabbati.Epistola. 86.
quæ est ad Ca
sulanum.
Ro. 14.

Seruanda
Ecclesiarū
cōsuetudo
in ieiunan-
do.
Matth. 21.

Ro. 14.

Epistola. 118.

Sabbato ie-
iunandum
esse.
In Epistola ad
Decētium Eu-
gub. Episcopū
c. 4.

manducauerimus, abundabimus, neque si non manducauerimus ege-
bimus: custodita scilicet eorū inter quos uiuimus, in his rebus inoffen-
sa societate. Sicut enim (quod Apostolus ait) uerum est, malū esse ho-
mini qui per offensionem manducat: ita malum est homini, qui per of-
fensionem ieiunat. Itaque idem sanctus pater consulit, ut non simus eis
similes, qui uidentes Ioannem non manducantem nec bibentem, dixe-
runt, Dæmonium habet: Sed nec rursus eis, qui uidentes Christum
manducantem & bibentem, dixerunt, Ecce homo uorax, & uinosus,
amicus publicanorum et peccatorum. Rem quippe ualde necessariam
his dictis Dominus ipse subiecit, atque ait: Et iustificata est sapientia in
filijs suis. Hijs autem sunt de quibus scriptum est, qui quando mandu-
cant, non manducantem non spernunt: & quando non manducant,
manducantem non iudicant. Actale quidem consilium beatus Au-
gustinus, prius à beato Ambrosio acceperat, ut ipse ad Ianuariū scri-
bens testatur. Mater mea, inquit, Mediolanum me consequuta, inue-
nit Ecclesiam Sabbato non ieiunantem, cōperat perturbari, & fluctua-
re quid ageret: tunc ego talia non curabam, sed propter ipsam con-
sului de hac re beatissimæ memoriæ uirum Ambrosium: Respondit se
nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id po-
tius obseruaret. Cunctis ego putassem nulla reddita ratione, authorita-
te sola sua nos uoluisse admonere, ne Sabbato ieiunaremus, subsequi-
tus est, & ait mihi. Cum Romam uenio, ieiuno Sabbato: cum hic sum,
non ieiuno: Scit etiam tu, ad quam forte Ecclesiam ueneris, eius morem
serua, si cuiquā non uis esse scandalo, nec quenquam tibi. Hoc cum
matri renunciaissem, libenter amplexa est. Ego uero de hac sententia
etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tanquā eam cœlesti ora-
culo susceperim. Postea autem Ro. Ecclesiæ consuetudo ab omni-
bus alijs Ecclesijs recepta est, ut iam per uniuersum Christianum or-
bem in Sabbato ieiunetur, quæ et ab Innocentio Papa confirmata est.
Sabbato (inquit) ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat.
nam si diem Dominicam ob uenerabilem Resurrectionem Domini
nostri Iesu Christi, non solum in Pascha celebramus, uerum etiam per
singulas hebdomodas ipsius diei imaginem frequentamus: ac sicut
Sextam feriam, propter passionem Domini ieiunamus, sic Sabbatum
prætermittere non debemus, quoniam intra tristitiam temporis illius
uidetur inclusum: nam utique constat, Apostolos biduo isto, & in mœ-
rore fuisse, & propter metum Iudæorū se occultasse: Quod utique non
dubium est, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, ut traditio Eccle-
siæ habeat, isto biduo sacramēta penitus nō celebrari. Quæ forma eti-
am tenenda est per singulas hebdomodas, propter id, quod comme-
moratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant semel atque
uno Sabbato ieiunandum, ergo & Dominica & Sexta feria semel in
Pascha erit utique celebranda: si autem Dominicæ diei & Sextæ feriæ,
per

per singulas hebdomadas reparanda imago est, dementis est, bídui agere consuetudinem, Sabbato prætermisso, cum non disparem habeat causam à Sexta uidelicet feria, in qua Dominus passus est. Hodie igitur Sabbato, æquè ut cæteris diebus, ieiunium celebrari potest.

Sola autem dominica dies à ieiunio exempta est, Idq; religionis causa, quia cum diem sine luctu celebrari conuenit, nimirum Dominicæ Resurrectioni consecratum: Quod & Apostoli sanxerunt, quorum constitutio inter cætera illud quoq; habet. Qui affligit animam suam in Dominica, maledictus est Deo, testis Epiphanius. Olim etiam ad uitandum scandalum, in die Dominica non ieiunabant Catholici, ne scilicet Manichæorum hæresim, & ritum amplecti uiderentur, qui suis auditoribus ad ieiunandum istum, tanquam legitimum diem constituerunt. Per quod factum est, ut ieiunium diei Dominicæ horribilius haberetur. Quamobrem contra Manichæos in Canonibus Græcarum synodorum ita constitutum reperitur, Si quis Presbyter publica pœnitentia à sacerdote accepta, aut aliqua necessitate, die Dominica pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit. Item in decretis Melchiadis Papæ, Ieiunium Dominicæ diei, & Quintæ ferriæ nemo celebrare debet, ut inter ieiunium Christianorum & gentilium, uel ueraciter credentium, fidelium, atq; hæreticorum, uera et non falsa discretio habeatur. Nihil tamen prohibet, quin si quis idoneus sit, ut nulla refectione interposita, ultra hebdomadam perpetuare ieiunium possit, ut ieiunio XL. dierum quantum poterit appropinquet, etiam Dominica die ieiunare possit: Quod Augustinus suo etiam tempore aliquos fecisse, ac quendam ad Quadragenarium numerum peruenisse, affirmat. Quemadmodum enim ueterum patrum temporibus, Moyse & Helias, nihil contra prandia Sabbatorum fecerunt, cum diebus XL. ieiunauerunt: Ita qui potuerit Septem dies ieiunando transire, non sibi ad ieiunandum elegit Dominicum diem, sed in his eum inuenit, quos se ieiunaturum uouit plurimos dies. Ieiunium tamen etiam continuatum, si in hebdomada soluendum est, nullo congruentius quàm Dominico die soluitur, Si autem post hebdomadam corpus reficitur, non utiq; ad ieiunandum dies Dominicus eligitur, sed in numero, quem uoueri placuit, inuenitur. Nec ita religiosa est huius diei à ieiunio exemptio: nec si in eo ieiunetur, Ecclesiæ tanta offensio, quin si aliqua necessitas exigat, tota die Dominica usq; ad medium noctis, uel etiam usq; ad alterum diem ieiunare, & corpus non curare liceat. Quemadmodum in Troade Paulus diem Dominicam disputatione sine cibo consumpsit: Et in nauigatione sua Quatuordecim dies ieiunauit, in quo temporis spacio Dominicus quoq; dies numeratur. Iam etiam feriam Quartam & Sextam præcipuè Ecclesiæ ieiunare consuevit. Cuius rei hanc rationem reddit Augustinus, Cur autem, inquit, Quarta et Sexta maxime ieiunet Ecclesiæ, illa ratio reddi uidetur,

Cur Domi-
nica die ie-
iunare non
licet.

Lib. 3. to. 1.
contra hæres.

c. 57.

Epistola. 96.
que est ad Ca-
sulanum.

Act. 20.
Act. 27.

Ieiuniū in
Quarta &
in sexta fe-
ria.

Epistola. 96.

uidetur, quod considerato Euangelio, ipsa Quarta Sabbati, quam uulgo Quartam feriam uocant, consilium reperiuntur ad occidendū Dominum fecisse Iudæi, intermisso autem uno die, cuius uespera Dominus Pascha cum discipulis manducauit, qui finis fuit eius dici quem uocamus Quintam Sabbati: deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad Sextam Sabbati, qui dies passionis eius manifestatus est, pertinebat: hic dies primus azymorum fuit à uespera incipiens. Sed Matthæus Euangelista Quintam Sabbati, dicit fuisse primam diem azymorum, quia eius uespera sequente, futura erat cœna Paschalis, qua cœna incipiebat azymum & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, Quartam Sabbati fuisse, quando ait Dominus, Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Ac per hoc dies ipse, ieiunio deputatus est, quia sicut in Euangelista sequitur, & dicit. Tunc congregati sunt Principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Cayphas: & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Intermisso autem uno die, de quo dicit Euangelium, Prima autem azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Vbi uis paremus comedere tibi pascha? hoc ergo die intermisso, passus est Dominus (quod nullus ambigit) Sexta Sabbati: Qua propter & ipsa Sexta, recte ieiunio deputatur.

c. 2. Solennitate soluitur, ut Aurelianense primum diffiniuit. Item, expleta solennitate Pentecostes, in sequenti septimana, à Quinta feria in Sabbatum per hoc triduum abstinentia celebratur, ut in Concilio Gerundensi determinatum est. Similiter, ex eiusdem Concilij decreto, secunda Litanía faciendá est, Kalen. Nouembris: ea tamen conditione seruata, ut si ipsdem diebus Dominica intercesserit, in alia hebdomada secundum prioris abstinentiæ obseruantiam, à Quinta feria incipiat: & in Sabbati uespere Missa facta finiatur, quibus tamen diebus à carnibus & uino abstinaendum erit.

De Ieiunio Quatuor temporum
Epistola. 1. De Ieiunio Quatuor temporum ad hunc modum constituit Calixtus papa Primus, Ieiunium, inquit, quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, conuenientius nunc per Quatuor tempora fieri decernimus: ut sicut annus per Quatuor uoluitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus Ieiunium, per anni Quatuor tempora: Et sicut replemur frumento, uino, et oleo, ad alenda corpora: sic repleamur ieiunio ad alendas animas, Iuxta Prophetæ Zachariæ uocem, qui ait. Factum est uerbum Domini ad me dicens. Hæc dicit Dominus exercituum, Sicut cogitauí, ut affligerem uos, cum ad iracundiam prouocassent me patres uestri, & non sum misertus: sic conuersus cogitauí in diebus istis, ut beneficiam Hierusalem & domui Iuda: Nolite timere, hæc sunt uerba quæ facietis, Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, ueritatem & iudicium pacis: iudicate in portis uestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odiui, dicit Dominus exercituum, Et factum

Zacha. 8.

Et factum est uerbum Domini exercituum, ad me dicens, Hæc dicit Dominus exercituum. Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi, erit domui Iudæ in gaudium, & in lætiti-
am, & in solennitates præclaras: ueritatem tantum & pacem diligite, dicit Dominus exercituum. His uerbis sanctissimus Papa innuit, Ieiunium Quatuor temporum, ut à Propheta præscriptum est, sic & ab Ecclesia fuisse receptum. Beatus Hieronymus hæc uerba Prophe-
tæ interpretatur, ut Quartus mēsis sit, qui apud latinos uocatur Iulius, Mensis Quartus: Iulius.
quando descendens Moyses de monte Synai, tabulas legis abiiecit atq; confregit: Et iuxta Hieremiam muri primum rupti sunt ciuitatis. Hier. 52.
Quintum autem interpretatur Augustum, cum per exploratores ter-
ræ sanctæ, seditio orta esset in populo, iussi sunt montem non ascen- Num. 14.
dere, sed per Quadraginta annos, longius à terra sancta circumire Mensis Quintus: Augustus.
dispendijs: ut exceptis duobus, Caleph & Iosue, omnes in solitudine 4. Reg. 14.
caderent: Et in hoc mense à Nabuchodonosor, & multa post sæcula à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atq; destru-
ctum, capta urbe Bethel, ad quam multa millia confugerant Iudæo-
rum. Septimum, mensem Octobrem intelligit, in quo occisus est Go-
doliās & Iudæ tribus, ac Hierusalem reliquæ dissipatæ sunt. Mensis Septimus: October.
Decimum, mensem Ianuariū accipit, eo quod ianua sit anni atq; princi- Hier. 41.
pium. In quo Ezechiel in captiuitate positus, audiuit, & cunctus popu- Mensis Decimus: Ianuarius.
lus captiuorum, Quinto mense templum esse subuersum, & hīj dies fue-
runt planctus & ieiuniorum. Alij primum mensem apud nos Mar- Ezech. 39.
tium intelligunt, qui apud Hebræos uocatur Nisan. Secundum Iar- D. Eucherius. lib. 2. Instru- tionum. c. 7.
Aprilē. Tertium Siuan Maium. Quartum Thamū Iunium. Quin-
tum Alo Iulium. Sextum Tisri Augustum, qui Elul in libris Macha-
bæorum uocatur. Septimum Mareson Septembrem. Nonum, qui in Zacharia Casleu uocatur, Nouembrem. Decimum qui in libro He-
ster Thebeth uocatur, Decembrem. Undecimum, qui Sabath in Za-
charia appellatur, Ianuariū. Duodecimum, quem Adar Hebræi uo-
cant, eum qui apud nos est Februarius, interpretantur. Proinde &
apud Zachariam Prophetam, Quartum mensem Iunium, Quintum
Iulium, Septimum Septembrem, & Decimum Decembrem interpre-
tantur. Verum Ecclesia non solum Quatuor hæc, sed alia etiam Ieiunia Ec-
clesiæ. Ieiunia Ec- clesiæ.
nihil de ratione & computatione Hebræorum sollicita. De qua re ita
Leo Papa, Huius, inquit, obseruantia utilitas, fratres dilectissimi, c. huius obser- uantie. 76. dist.
in Ecclesiasticis præcipue est constituta ieiunijs. Quæ ex doctrina san-
cti Spiritus, ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex absti-
nentiæ omnibus sit ascripta temporibus. Siquidem Ieiunium uernum
in Quadragesima, Æstium in Pentecoste, Autumnale in mense Sep-
timo, Hyemale in hoc, qui est decimus, celebremus. Item Concilium
Moguntiacum, ad hunc modum diffiniuit. Constituimus, ut Qua-
tuor tem-

Q

tuor tem-

6. 34.

c. statui-
mus
76. dist.

tuor tempora anni, ab omnibus cum ieiunio obseruentur, id est, men-
se Martio hebdomada prima, & feria Quarta, & sexta, & Sabbato, ue-
niant omnes ad Ecclesiam hora nona cum Litanis, ad Missarum so-
lennia. Similiter in mense Iunio hebdomada secunda, feria Quarta, et
sexta, & Sabbato, ieiunetur usque ad horam nonam, & à carne ab om-
nibus abstineatur. Similiter in mense Septembrio hebdomada tertia:
Et in mense Decembrio, quæ fuerit plena, ante uigiliam Natalis Do-
mini, sicut est in Romana Ecclesia traditum. Hodie ita distributa
sunt Quatuor temporum ieiunia, ut Primum in initio Quadragesi-
mæ, Secundum in hebdomada Pentecostes, Tertium in septembri,
Quartum in decembri, more solito fiant.

De Ritu & tempore celebrandi paschatis,
Caput IIII.

Diuerfa
ratio festiui-
tatum.

Epistola. 4.
c. 2.

Diuisio
Temporū
secundum
gesta Chri-
sti.

Matth. 2.

Varietas
gestorum
Christi se-
cundū æta-
tem.

Luce. 2.

Diximus de temporibus orationum & ieiuniorum, su-
per est, ut de celebratione festiuitatum dicamus, quæ
et ipsæ ad ritus temporum spectant. Festiuitatum, que-
dam ad cultum & honorem Dei, quædam ad uenera-
tionem sanctorum pertinent. Solennia, Deo partim
ad adorandam eius diuinitatem, partim ad comme-
moranda & colenda uaria Christi in terris gesta, & in humanum ge-
nus collata beneficia, celebramus. Quemadmodum enim diuersis tem-
poribus diuersa fuit rerum, quas Christus pro salute nostra in car-
ne gessit, dispensatio: ita dignum est, ut diuersæ quoque festiuitates sint,
quibus hæc ipsa, & ordine & temporibus, quibus gesta sunt, cum de-
bito cultu & ueneratione commemorantur. De qua re pulchrè Leo
Papa. Semper, inquit, in æterno consilio Dei mansit; humani generis
incommutabiliter præparata reparatio: sed ordo rerum, per Iesum
Christum Dominum nostrum, temporaliter gerendarum, in in-
carnatione uerbi sumpsit exordium. Vnde aliud tempus est, quo an-
nunciante Angelo, Beata Maria se fecundandam per Spiritum san-
ctum credidit, & concepit: aliud quo (salua integritate uirginea) puer
æditus, exultante gaudio cœlestium ministeriorum pastoribus indica-
torum: aliud quo infans circumciditur: aliud quo hostia pro eo lega-
lis offertur: aliud quo tres Magi claritate noui sideris incitati, in Beth-
lehem ab Oriente perueniunt, & adoratum paruulum, mystica mu-
nerum oblatione uenerantur: nec idem sunt dies, quibus impio Hero-
di ordinata diuinitus in Ægyptum translatione subtrahitur: uel
quibus ab Ægypto in Galileam, persequutore mortuo, reuocatus est.

Inter has autem dispensationum uarietates accedunt augmenta cor-
porea, Crescit dominus (Sicut Euangelista testatur) profectibus æta-
tis & gratiæ: per dies Paschæ, in templum Hierusalem, cum parenti-
bus uenit: & cum abesset societati redeuntium, sedens cum senioribus,
& inter

& inter admirantes magistros disputans inuenitur, rationemq; remansio-
 nis suæ addens. Quid est, inquit, quod me quærebatis? nescie-
 batis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Significans,
 eius se esse filium, cuius esset & templum. Iam uero cum in annis maio-
 ribus esset, apertius declaraturus, Baptismum præcursoris sui Ioan-
 nis expetiit, Quid deitatis eius remansit ambiguum? quando baptiza-
 to Domino Iesu, Spiritus sanctus in columbæ specie super eum descen-
 dit, & mansit, audita de cœlis patris uoce dicentis. Tu es filius meus
 dilectus, in te benè complacui. Quæ omnia ideo quanta potuimus bre-
 uitate perstrinximus, ut notum sit dilectioni uestræ, uniuersos dies in actibus
 Christi, in numeris fuisse consecratos uirtutibus, et in cunctis eius actio-
 nibus sacramentorum mysteria coruscasse: sed aliter quæq; signis de-
 nunciare, aliter rebus impleri, nec quæcunq; numerantur in operibus
 Saluatoris, ad tempus pertinere baptismatis. Nam etiam ista, quæ
 post Beati Ioannis lauacrum à Domino gesta cognouimus, sub in-
 discreto honore colamus: omnia tempora continuata erunt deputan-
 da festis, quia omnia sunt plena miraculis: uerum quia Spiritus sapien-
 tiæ & intellectus ita Apostolos & totius Ecclesiæ erudiuit magistros,
 ut in Christiana obseruantia nihil inordinatum, nihil patereur esse
 confusum: discernendæ erant causæ solennitatum, & in omnibus in-
 stitutis patrum, principumq; nostrorum, rationibus seruanda discre-
 tio: quia non aliter unus grex & unus pastor sumus, nisi quemadmo-
 dum Apostolus docet, id ipsum dicamus omnes, Simus autem perfecti
 in eodem sensu, & in eadem sententiâ. Hæc sanctissimus ille Leo.
 Sunt igitur festiuitates Domini, Natiuitas, Epiphania, Pascha, & Pen-
 tecoste: Concilium Toletanum Decimum, in his connumerat festiui-
 tatem Annunciationis Beatæ uirginis. Inter has aut præcipua est ea,
 qua passionem & Resurrectionem Domini recolimus, quam ex no-
 mine & more Iudæorum Pascha appellamus. Neq; enim ita Pascha
 agimus, ut quod est, in memoriam tantum reuocemus, id est, quod
 mortuus est Christus & resurrexit: sed etiam ut cætera, quæ ad signifi-
 cationem sacramenti pertinent, non omittamus. In hac igitur festi-
 uitate duo spectantur, Ritus, & sacramentum: Ritus, rem & actionem
 ipsius, & tempus complectitur. Res ipsa, apud Iudæos immolatio erat
 Paschalis, id est, agni Paschalis: Pascha transitus erat, propter quem
 immolabatur agnus. Sic enim in Exodo legitur. Dixit quoq; Domi-
 nus ad Moysen & Aaron, in Terra Ægypti. Mensis iste, uobis prin-
 cipium mensium: primus erit in mensibus anni, Loquimini ad uniuer-
 sum cœtum filiorum Israel, et dicite eis, Decima die mensis huius, tollat
 quisq; agnum per familias & Domos suas. Sin autem minor est nu-
 merus, ut sufficere possit ad uescendum agnum, assumet uicinum su-
 um, qui coniunctus est domui eius, iuxta numerum animarum, quæ
 sufficere possent ad esum agni. Erit aut agnus absq; macula, masculus,
 anniculus:

Matth. 3.

Mysteria
in actibus
Christi.

1. Corinth. 1.

Festa Chri-
sti.Festum Pa-
schæ.

Exod. 12.

anniculus: iuxta quem ritum tolletis & Hædum, & seruabitis eum usque ad Quartam decimam diem mensis huius: Immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad uesperam, & fument de sanguine eius, ac ponent super utrumque postem: & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum, Et edent carnes nocte illa assas igni, & azy-mos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid: nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Caput cum pedibus eius & intestinis uorabitis: Nec remanebit quicquam ex eo usque mane, Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illum, Renes uestros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculum in manibus, & comedetis festinanter. Est enim Phæse, id est, transitus Domini. Et transibo per terram Ægypti, nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis dijs Ægypti faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem sanguis uobis in signum, in ædibus in quibus eritis, & uidebo sanguinem, & transibo uos: nec erit uobis plaga disperdens, quando percussero terram Ægypti. Habebitis autem hunc diem in monimentum, & celebrabitis eum solennem Domino in generationibus uestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis: in die primo, non erit fermentatum in domibus uestris. Quicumque comederit fermentatum, peribit illa anima de Israel: à primo die, usque ad diem septimum. Dies prima erit sancta atque solennis, & dies septima eadem festiuitate uenerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad uescendum pertinent, & obseruabitis azyma. In eadem enim ipsa die educam exercitum uestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes uestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis, ad uesperam comedetis azyma, usque ad diem uicesimam primam eiusdem mensis ad uesperam, septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus uestris: Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis quam de indigenis terræ. Omne fermentatum non comedetis, In cunctis habitaculis uestris edetis azyma. Et paulò post. Et cū dixerint uobis filij uestri, Quæ est ista religio? Dicetis eis, Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Ex quo loco simul etiam intelligimus, quod tempus Paschati celebrando à lege destinatum fuerit. Nempe à Quartadecima usque ad uicesimam primam mensis primi. Item, Anniversaria eiusdem, et solennis, eodem mense et die, celebratio. Quod et in Leuitico confirmatur. Sic enim in eo legitur, Mense primo, Quartadecima die ad uesperam, Phæse Domini est, & Quartadecima die mensis huius, solennitas azymorum Domini est, septem diebus azyma comedetis, &c. Est autem primus mensis apud Iudæos, qui Nisan appellatur, qui propter multiuagum lunæ discursum, nunc in Martium menssem

Tempus
celebrandi
Paschatis.

Leuit. c. 23

Nisan,
Mensis.

mensem incidit, nunc in Aprilem, nunc aliquot dies Maij mensis oc-
 cupat: sed rectius Aprili deputatur, quia semper in ipso uel incipit uel
 definit, uel totus includitur: ea duntaxat regula obseruata, ut quæ de-
 cima quinta post æquinoctium extiterit, primum sequentis anni men-
 sem faciat: quæ uero antea, nouissimum præcedentis, ut Beda docet:
 Vnde, licet lex æquinoctium nominatim non exprimat: tamen in hoc
 ipso, quod à plenilunio primi mensis Pascha faciendum præcipit,
 æquinoctium transcendisse plena ratione depromit: quoniam absq[ue]
 ulla dubitatione constat, eam quæ prima transito æquinoctio plenum
 suum globum ostendit, primi mensis existere lunam: Hunc mensem
 Hebræi nouorum appellant, qui Paschæ Cæremonijs sacratus est, &
 hæc quidem legalis obseruatio Paschæ fuit. In nouo autem testamen-
 to, res huius festiuitatis est immolatio Christi, agni illius immaculati,
 qui tollit peccata mundi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Chri-
 stus. Tempus uero Paschatis ita computat Christiani, Euangelij Chri-
 sti hæredes, ut à lege non recedant: & tamen in celebratione Pascha-
 tis cum Iudæis non participant, Quamq[ue] in primitiua Ecclesia, de tem-
 pore huius festiuitatis, magnæ contentiones inter Ecclesias fuerunt,
 quarum aliquæ etiam usq[ue] ad tempora Constantini Magni perdura-
 runt. Nam alij quartum decimum diem primi obseruarunt, non respi-
 cientes sublatum diem, hñ Thesleradecatitæ siue Quartodecimani
 appellati sunt: Alij sublatum quidem custodiebant, dissonabant au-
 tem circa mensem: Alij lunæ cursum nil attendentes, solares tantum
 circulos requirendos esse putarunt, quod Montani senserunt, ut tradit
 Sozomenus in Tripartita: Hñ menses quidem singulos, Triginta
 dierum esse dixerunt, & primum inchoare ab æquinoctio Vernali,
 quod est secundum Romanos VIII. Kalen. Aprilis. Tum, inquit, duo
 luminaria facta sunt, quibus tempora & anni manifestantur, &
 hoc indicari, eò quod luna per octo annos cum sole concurrat: & am-
 bo idem nouum habeant mensem, eò quod octo annorum cursus lu-
 næ compleatur: & tanq[ue] principium sit primi mensis, repetunt prædi-
 ctum diem in scripturis Quartum decimum: & hunc esse dicunt Octa-
 uo Idus Aprilis, secundum quam semper celebrant Pascha: Si contin-
 gat etiam concurrere Resurrectionis, id est, Dominicū diem: Alioqui
 Dominica superueniente celebrant. Scriptū est enim, Quartadecima
 usq[ue] ad Vicesimam primam esse celebrandam. Hæc Sozomenus. Alij
 nec ad solis nec ad lunæ cursum celebrationem Paschatis constituerūt,
 sed regulam protulerunt, qua singulis liceret quum uellent celebrare
 Pascha, quod de Nouatianis scribit Socrates in Tripartita, quæ sen-
 tentia multarum in Ecclesia discordiarum occasionem præbuit. Quam
 hodie Martinus Lutherus, ut aliorum multorū dissidiorum author,
 reuocare conatur, affirmans, nihil referre, siue Dominico, siue alio
 quocunq[ue] die, Pascha celebretur: Immo eam festiuitatem, ut plæræq[ue]

Primus
 mensis Ni-
 san in Apri-
 li.

Lib. de natura
 rerum. c. 11.

Ioh. 1.
 1. Corinth. 5.

De tempo-
 re Paschæ
 olim mag-
 na diuersi-
 tas inter
 Christia-
 nos.
 Montano-
 rum Pascha.
 Trip. c. 39.
 lib. 9.

Nouatiani
 norum Pa-
 scha.

Lib. 9. c. 38.

Error Lu-
 theri de Pa-
 schate.

*Trip. lib. 9.
c. 38.*

*Paschæ fe-
stū ex cur-
su solis &
Lunæ.*

c. 8.

*In Ep̃stola ad
Ep̃iscopos in
Alexandria cō-
stitutos.*

*Gravis
olim & an-
tiqua dis-
cordia de
Paschate ce-
lebrando.*

Fratres.

alias, ad Nundinas magis, aliaq; cōmercia humana, certo tempore ex-
ercenda, utilem esse, quam ad religionem & diuinum cultum peragen-
dum. Sub Valente Imperatore, in uico Phrygiæ Pazo, constitu-
tum est, ut Pascha secundum Iudæorum obseruationem celebraretur,
quem ritum Andiani hæretici custodierunt, Et Epiphanius scribit, id
est, quo tempore Iudæi sua azyma faciunt: Romana autem & catho-
lica Ecclesia, ex cursu solis simul et lunæ, diem celebrandi Paschatis sem-
per computauit. Solis quidem propter diem Dominicam & mensem:
Lunæ, propter legem, qua à decima quarta luna usq; ad Vicesimam
primam Pascha immolandum, & azyma faciendum esse præcipitur.
Ita nimirum subducta calculi ratione, ut post æquinoctium Vernale
à Quartadecima luna usq; ad Vicesimam primam, id est, in tertia heb-
domada primi mensis, die Dominico solennitas Paschæ celebretur.
Quem ritum Romana Ecclesia à tempore Apostolorum custodiuit:
quem & sancti patres certis constitutionib; confirmarunt. Si quis
Episcopus, aut Presbyter; aut Diaconus (inquit Canon Apostolo-
rum) sanctum diem Paschæ ante Vernal æquinoctium, cum Iudæis
celebrauerit, deponatur. Et Victor in Epistola, quam ad omnes Eccle-
sias scribit, Cæterū, inquit, nosse uos uolumus, quod Pascha Domini,
die Dominica annuis solennitatibus sit celebrandum. Idem Victor
Papa, Celebritatem sancti Paschæ, die Dominica agi debere, & præ-
decessores nostri iam statuerunt, & nos illud uobis eadem die celebra-
ri solenniter mandamus: quia non decet, ut membra à capite discre-
pent, nec contraria gerant. A Quartadecima uerò luna primi mensis,
(inquit idem Victor) usq; ad uicesimum primum eiusdem mensis, diei
Paschæ celebretur festiuitas. Item Syluester Papa, in Concilio Roma-
no (quod præsentē Constantino Imperatore intra thermas Domi-
tianas celebrauit) omnibus Episcopis & Presbyteris præceptum est,
Paschæ obseruantiam custodire à luna decima quarta, usq; ad uicesi-
mam primam, ita ut Dominicus dies coruscet, Et dixerunt Episcopi,
placet. Hunc ritū & si Asiaticæ & plæræq; aliæ Orientis Ecclesiæ mul-
to tempore neglexerint, ac cum Romana Ecclesia dissenserint, Quarta
decima luna primi mensis, in quemcunq; ea diem incidisset, Pascha cele-
brantes. Quæ sanè discordia Apostolorum temporibus cõpisse uide-
tur: et in tantū postea inualuisse, ut nullam pacificationem, usq; ad tem-
pora Constantini Magni, admiserit. Sed et Apostoli ipsi, ad compo-
nendam huiusmodi discordiā, & reducendum omnes Ecclesias ad ue-
rum Ro. Ecclesiæ ritum, laborasse uidentur. Quod eorum constitutio
docet, quæ sic habet. Vos ne supputetis, sed facite, cū fratres uestri, qui
ex circumcisione sunt, faciunt, cum ipsis simul facite. Erant autē fratres
ex circumcisione, qui à circumcisione in Ecclesiam transgressi fuerant,
quam curam ob unionem unam eò direxerunt, ut ne essent sectæ neq;
diuisiones, uerum tamen eam concordia suadebant, nō ut dissentirent
cum

cum his, quæ ad ueram & propriam huius festiuitatis rationem pertinerent: neq; enim uolebant ut cum Iudæis concordarent Ecclesiæ, nec ut alio, quàm Dominico die, ea solennitas celebraretur, ut hæc & alia multa, quæ ad idem propositum pertinent, ab Epiphaniō disputantur. Tandem autem operante Spiritu sancto, hac discordia temporibus *Epiphanius li. 2. de heres. 50.* Constātinī Magni penitus sublata, à patribus Ecclesiæ Romanæ consuetudo confirmata est, ut sic membra cum capite (ut sæpe ante admonuerant sancti patres) concordarent. Sanè hæc Romanæ Ecclesiæ *Quomodo nos Christiani obseruamus legem in Pascha.* obseruatio ita consentit cū lege, ut tamen cū Iudæorum ritu nihil participet, quin et cum immolatione Paschatis à Christo facta concordet. Siquidē Iudæi, XIII. primi mensis, in quamcūq; ea diem inciderit, celebrant. Nos uero à Quarta decima luna, usq; ad uicesimū primum diem, quicūq; inter septem dies Dominicus interciderit, cū festiuitati Paschali consecramus: sed ita tamē, ut siquidem Decimaquarta luna in Sabbatum aut alium diem sequentis hebdomadæ inciderit (nam eadem lunæ dies in diuersas septimanæ deciditur ferias) Dominica sequenti Pascha celebremus. Sin uero in ipsum Dominicū inciderit, Dominicū diem in septimanā sequentē differamus. Qua ratione et legem seruamus. Nam semper nra solennitas, aliquē legalium Paschæ dierū, sepe aut omnes intra se cōplectitur. Et à Iudæis in hoc discordamus, quod *Recta obseruatio Paschæ.* diē Dominicū, quē Christus Resurrectione sua sanctificauit, huic festiuitati deputamus: tum etiā in hoc Christi exemplū imitamur. Quippe Christus Quartadecima luna est traditus, hoc est, quinta post Sabbatū, Decimaquinta aut crucifixus, diē tertia resurrexit, hoc est, Decima septima luna, quæ tunc in Dominica diē fuit inuenta, ut Theophilus Episcopus Alexandriæ scribit, quod et Beda in libro de natura rerum *c. 60.* confirmat: Facta itaq; in Nicæna Synodo de celebratione Paschatis inter Ecclesias concordia, aliquandiu obseruatum est, ut singulis annis diē Paschatis, iuxta ritū Romanæ Ecclesiæ celebrandi eligeretur, ac Ecclesijs per Romanum pontificem indiceretur, ut ex eo intelligi potest, quod Conciliū Arelatense primum diffiniuit, et ad Syluestrū Papam rescripsit, his uerbis. De obseruatione Paschæ Domini, ut uno die & tempore per omnem orbē obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas. Et Innocentius Papa primus, ad Aureliū Episcopum scribens, Cur ergo (inquit) indignum est, unitatē Ecclesiæ custodiri. Idemq; omnes pariter et sentiamus et pronunciemus frater charissime: Has ergo literas de ratione Paschali, alterius dico futuri anni, præscripsi. Nam cū ante undecimū diē Kalen. Aprilium, penē luna decimasexta colligatur (nam quippiam minus est) Itemq; cū in ante diē quartū Kalen. earundem ueniat XXIII., existimaui undecimo Kalen. memoratarū diē, festa Paschalia celebranda: Quoniā in uigesima tertia luna nullum Pascha unq; ante hoc Pascha factū esse cognoscimus. Sententiæ meæ exposui atq; indixi tenorē: Iam prudentiæ tuæ

Miraculū
tēpore Zo
zymi circa
Baptisteriū

Libro de ratio
ne temporum.

Difficilis
de Pascha
te supputa
tio.

Epistola 63.

Verba Leo
nis Papæ I.
ad Martia
num Imp.

erit, confors mihi frater, cū unānimis & consacerdotibus nostris hāc ipsam rē in Synodo religiosissime tractare, ut si nihil dispositioni nr̄ae resultet, nobis plenissime apertēq; rescribas, quo deliberatā Paschalē diem, iam literis, antē (ut moris est) seruandam suo tempore, præscribamus. Interea autē in hac annua Paschatis computatione sæpe accidit, ut multorū calculis inter se collatis, uel diuersitas & dissensio in computatione, uel error depræhenderetur. Qualem tēpore Zozyimi Papæ etiam miraculo proditum fuisse, Paschasinus Archiepiscopus Constantinopolitanus testatur: Beda, Lylibitanum Antistitem fuisse tradit, Narrat autem idem Paschasinus miraculū eius mysterij tale. Quædam uilissima possessio, inquit, Melitimas appellatur, in montibus arduis ac syluis densissimis constituta, illicq; per parua ac uili opere constructa est Ecclesia, in cuius Baptisterio nocte sacrosancta Paschali, baptizandi hora, cum nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omnino uicina, fons ex se repletur, paucisq; qui fuerūt consecratis, cū deducto riū nullū habeat, ut aqua uenerat, ex se se descendit. Tunc ergo cū tempore Zozyimi Papæ, apud Occidentales error ortus fuisset, consuetis lectionibus nocte sacra discussit, cū Presbyter secundū morem, baptizandi horā requireret, usq; ad lucē aqua nō ueniente, nō consecrati qui baptizandi fuerāt recesserūt: ut ergo breuiter narrem illa nocte, quæ lucebat in diē Dominicā, decimo die Kalen. May, fons sacer hora cōpetēti repletus est. Euidēti ergo miraculo clauit, Occidentalīū partiū fuisse errorē, hæc Paschasinus. Postea uerō cū huiusmodi annua computatio et electio diei festiuitatis Paschalis, plurimū negocij et molestie habere uideretur: Cōperūt patres de computatione, si nō perpetua, tamen ad longū tempus ualitura deliberare, et negocium supputationis eius rei peritis delegare, sed quæ res & ipsa omnino a peritis tentata, nec errorem tamen omnem, nec difficultatem sustulit, ut epistola Leonis Papæ ea dere, ad Martianum Imperatorem scripta, testat. In qua et Theophili Episcopi Alexandrini errorē demonstrat, Simul atq; principē horrat, ut ipse negociū eius rei peritis exacti9 absoluēdū demādet. Quoniam autē in ea Epistola alia quædā, ad computationē Ecclesiasticam, & Sacramentum huius festiuitatis pertinētia, disserit, libet eā hoc loco inferere. Paschale (inquit) festū, quo sacramentū salutis humanæ maxime cōtinetur, quamuis in primo semper mense celebrandū sit: ita tamen est lunaris cursus conditione mutabilis, ut plæruncq; sacratissimi diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plæruncq; quod non licet, ut non simul omnis Ecclesia, quod non nisi unū esse oportet, obseruet: studuereq; sancti patres occasionē huius erroris auferre, omnē hanc curā Alexandrino Episcopo delegātes: quoniā apud Ægyptios huius supputationis antiquitus tradita esse uidebat peritia, per quā, qui annis singulis dies prædictę solennitatis eueniret, sedi Apostolicæ indicaret, ut huius scripti ad longinquiores Ecclesias, indicium generaliter percurreret.

curreret. Sed sanctæ memorię Theophilus, Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus, cum huius obseruationis annos centum numero collegisset, Septuagesimo sexto Paschale festum, longè aliter quàm alij decreuerāt, tenendū esse constituit, à primo Augustę memoriæ Theodosij senioris consulatu, succedentes sibi sacrę obseruantię ordines ponens, ut longioris temporis ratio eius literis teneretur ascripta. Cuius complexionis Septuagesimus et quartus est annus, in qua pridie Idus Aprilis sanctum Pascha celebramus: Sequenti uerò anno, pridie nonas Aprilis, eadem (propitio Deo) erit habenda festiuitas. Sicut regulariter centenarię annorū rationis ordo declarat. Sed in anno, qui erit Septuagesimus sextus, Paschæ dies inuenietur ascriptus, quem à passionis Domini nullius exempli, nullius constitutionis admittit autoritas. Nam diem octauum Kalen. Maiarum ab eo cognoscimus præfinitū, qui anni limitem antiquitus constitutum excedit, cum alij Quinto decimo Kalen. Maiarum huic festiuitati deputauerint diem. Siquidem ab undecimo Kalen. Aprilium, usq; in Vndecimum Kalen. Maiarum, legitimum spacium sit præfinitum, intra quod omnium uarietatum necessitas concludatur, ut Pascha Dominicū, nec prius possimus habere, nec tardius. Quod enim in decimum & nonum Kalen. Maiarum uidetur nonnunq; peruenisse festiuitas, quadam ratione defenditur. Quia & si dies Resurrectionis ultra terminum uidetur exisse, dies tamen passionis limitem positum non inuenietur egressus. Ad octauum autem Kalen. Maiarum Paschalem obseruantiam perducere, nimis insolens & aperta transgressio est. Quia ergo in illa (ut dixi) Centenaria supputatione Theophili, Septuagesimus tertius annus, Diem Paschæ, contra morem Ecclesiasticum statuisse monstratur, & non leuiter delinquitur, si in principio sacramenti, ueritas & unitas ab uniuersali Ecclesia non tenetur. Obsecro clementiā uestram, ut studiū ueltrū præstare dignemini, quatenus Aegyptij, uel si qui sunt alij, qui certam huius supputationis uidentur habere notitiā, scrupulum huius solitudinis absoluant, ut eum diē generalis obseruantia dirigat, qui nec paternarū constitutionum normam relinquat, nec ultra præfixos terminos euagetur. Quicquid autem pietas uestra de hac consultatiōe cognouerit, ad meā iubeat mox notitiā peruenire, ut in diuinis mysterijs nulla dissonantię culpa nascatur. Hęc Leo. Fuerunt autē multi, qui de ratione cōputādi, inueniēdiq; Paschatis scripserūt: Eusebius, Cæsariæ Palestinæ Episcopus, decemnouennalis Circuli ordinē, ad quartas decimas lunas festi Paschatis, ipsumq; diem Paschæ inueniendum composuit, eo quod luna cuiuslibet grātis post tantū temporis, ad eundē redeat anni solarem diem, ut hoc modo facilius præfixa semel regula circulari, quæ ad inuentionem Paschatis diei pertinent, cognosci et edisci possent. Est autem circulus decem nouennalis, qui & magnus circulus Paschæ uocatur (ut Beda diffinit) Qui multiplicato per inuicem solari

Error
Theophili
in supputa
tione.

Verba Epi
stolæ Leo
nis ad Mar
tianum.

Ordo Dec
cemnouen
nalis Circu
li.

Libro de natu
ra rerum.

c. 43.

solari ac lunari Circulo. D. XXXII. conficitur annis: Siue enim decies nouies uiceni & octoni, seu uicies & octies deni ac noueni multiplicentur, D. XXXII. numerum complent, unde fit (inquit idem Beda) ut idem Circulus. XXXVIII. Solis autem, qui uicenis octonisque consummari solent annis, Decem & nouem habeat circulos, Bissex-tus, decies nouies septenos, id est, centum & triginta tres menses solares, uicies octies CCXXVIII. id est, CCCLXXXIII. Menses autem lunares uicies octies. CCXXV. id est, VI. D. LXXX. dies, exceptis Bisextis uicies octies. VI. D. CCCCXXXV. id est, CXCIII. CLXXX. appositis aut Bisextis. CXC. III. CCCXIII. Qui ubi memoratam ex ordine mensum dierumque summam compleuerit, mox in se ipsum reuolutus, cuncta quæ ad solis uel lunæ cursum pertinent, eodem, quo præterierunt, semper tenore restaurant. Hic circulus annos Embolismos & communes complectitur, octoadem et Hendecadæ annos Dominicæ incarnationis, indictiones, Epactas, lunares & solares Cyclos, lunares Decimam quartam lunam Paschæ diem Dominicum, lunam dominici diei. Quorum omnium supputandorum inueniendorumque rationem, explicant, Eusebius prædicti magni circuli primus inuentor: Theophilus & Protherius, ambo Episcopi Alexandrini: Victorinus Episcopus Capuanus, Dionysius Romanus cognomento Exiguus. Et post omnes hos, Beda Presbyter, de hac re omnium certissimas regulas tradidit, in eo libro, quem de natura rerum conscripsit. In quo & magnum circulum Paschæ, annorum D. XXXII. ab anno uidelicet incarnationis Dñi. D. XXXII. usque in annum M. LXIII. singulorum annorum indictiones, Epactas, concurrentes, Cyclos lunares, Decimam quartam lunam, diem Dominicum Paschæ, et lunam eiusdem explicando, diligentissima simul atque exactissima ratione absoluit. Atque huius artis tum difficultas tum ignorantia apud ueteres, tot in computando Paschate dissensionum & errorum occasio fuit. Epiphanius eius rei aliam quoque causam assignat. Cum annus, inquit, iuxta solarem cursum compleatur, in Trecentis Sexaginta quinque diebus, & horis tribus, contingit propterea, quod luna facit annum in Trecentis Quinquaginta Quatuor diebus, ut deficient cursui secundum lunam dies undecim, et horæ tres: Et primo quidem anno sunt Epactæ appellatæ, hoc est, dies + Adactitij undecim & horæ tres: Secundo anno dies Triginta tres, horæ nouem, et secatur unus mensis intercalaris appellatus: Intercalantur enim Triginta dies, relinquuntur autem dies tres, horæ nouem, quæ appositæ undecim diebus, & tribus horis: de quarto anno fiunt dies quatuordecim & horæ duodecim: Quinto autem anno, alijs appositis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt Epactæ uiginti quinque & horæ quindecim, Et sexto anno, appositis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiunt dies Triginta sex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalare mensem

Autores
de inueniē-
do circulo
Paschali.

Beda dili-
gentia.

Libro 3. Tom.
1. contra he-
reses.

Epactæ.
+ adiecticij
seu dies ad-
diti,

menſem unum. Et intercalati ſunt per annos ſex, menſes duo: primis tribus annis menſis unus, & alijs tribus annis menſis alter, & reſtant de Epactis dies ſex horæ octodecim, appoſitis autem his ad ſeptimum annum ad duodecim, de eodem anno dies & horas tres, ſunt Epactæ decem & ſeptem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno ruſus appoſitis alijs undecim diebus ac horis tribus, ſunt dies uiginti octo, & horæ uiginti quatuor, quæ faciunt dies duos: & his horis appoſitis, ad uiginti octo dies, ſunt ſimul dies Triginta, & contingit in octauo anno intercalari Triginta dies, unum menſem in duos annos, atq; ſic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui ſunt pleniffimi menſes intercalares tres, & ſit in tribus primis annis, menſis unus, & ſequentibus tribus, menſis alter: & in poſterioribus duobus, menſis unus. In his trium intercalarium menſium conſtitutionibus diſcordantia eſt circa Paſcha, inter Iudæos & Chriſtianos, atq; alios. Hæc Epiphanius. Sed nec hodie omnis difficultas in computatione Paſchæ ſublata eſt, ut Ioannis Stoſleri nuper in indyta Tubingenſi Academia, publici Mathematicæ diſciplinæ profeſſoris, Kalendarium Romanum: & quorundam aliorum, huius noſtræ ætatis, doctiſſimorum Mathematicorum, ea de re ædita ſcripta declarant. Stoſlerus.

De Myſterijs Rituum feſtiuitatis Paſchalis,
Caput V.

Equitur iam, ut de ſacramento huius feſtiuitatis dicamus: ſunt autem uaria eius myſteria, Quorum quædam à re, quædam à tempore ſumuntur. Res, ut diximus, Paſcha eſt, id eſt, tranſitus, ut nomen ipſum Paſcha ſignificat, Paſcha autem noſtrum Chriſtus eſt pro peccatis noſtris immolatus, tranſitus uidelicet de morte ad uitam. Nam Chriſtus mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Item ſignificat illud Saluatoris. Qui credit in me, tranſiet de morte ad uitam. Item, Cum uiſſet Ieſus, quia uenit eius hora, ut tranſiret de mundo ad patrem. Hunc tranſitum nos modo agimus per fidem, ſpem, & charitatem: per fidem ſiquidem & charitatem conſequimur remiſſionem peccatorum, unde in certam et firmam ſpem uocamur, poſt hanc uitam adipiſcendæ uitæ æternæ. Fides enim per dilectionem operatur, Et iuſtus ex fide uiuit: Spes autem, quæ uidetur, non eſt ſpes, quod enim uidet quis, quid ſperat? Si autem quod non uidemus ſperamus, per patientiam expectamus. Ac ſecundum hanc triplicem uirtutem fidei, ſpei, & charitatis, qua cœpiſimus eſſe ſub gratia, de morte ad uitam tranſibimus, id eſt, cum iam mortui ſumus cum Chriſto, & conſepulti illi per Baptiſmum in mortē, ſicut dicit Apoſtolus, Sicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gratiā patris, Ita & nos in nouitate uitæ ambulabimus. Si enim

Myſteria
Duplicia, à
re & à tem-
pore.

1. Corinth. 5.

Ro. 4.

Ioh. 5.

Ioh. 13.

Transire
de morte
ad uitam.

Gal. 5.

Abacuc. 2.

Ro. 8.

Ro. 6.

Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & Resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati. Item, Si mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul uiuemus cum illo. Eodem per-

Col. 3. Declaratio tinet exhortatio eiusdem Apostoli. Si consurrexistis cum Christo, que trāsitus de sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt super terram, Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo: cum autem Christus apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Quibus sanè uerbis innuit, transitum illum nostrum de morte ad uitam, qui per fidem fit, rectè peragi per spem futuræ in fine resurrectionis & gloriæ, Cum corruptibile hoc, id est, caro ista, in qua gemimus modo, induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Nunc enim primitias quidem spiritus per fidem habemus: sed adhuc tamen in nobis ipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri: Spe enim salui facti sumus. In hac spe quamdiu sumus, corpus quidem mortuum est propter peccatum: Spiritus autem uita est propter iustitiam. De quo audi quid idem dicat Apostolus. Si autem spiritus eius, inquit, qui suscitauit Christum, habitat in uobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, per inhabitationem spiritus eius in uobis. Hæc igitur in-

Ro. 8. Renouari nouatio, est transitus ille de morte ad uitam, qui primo fit per fidem, de d.e in di em. ut in spe gaudeamus, & in tribulatione patientes simus, dum adhuc exterior noster homo corrumpitur: sed interior renouatur de die in diem, propter initium nouæ uitæ, propter nouum hominem, quem iubemur induere, & exuere ueterem: expurgantes uetus fermentum, ut simus noua conspersio, quoniam Pascha nostrum immolatus est Christus. Quod ex cursu solis & lunæ, dies solennitatis Paschæ stum: luna computatur, in ipsis etiam uocabulis sacramenti significatio est, Siqui-

2. Corinth. 4. Adam my dem sol Christum, luna Adam & omnes qui ex eo descenderunt, stice signi- significat: Sol perpetuum splendorem suum retinet, luna autem conti- ficat, nuæ mutationi subiecta est, nunc augmentum, nunc decrementum recipiens. Vnde rectè sapiens solī: stultus uero lunæ comparatur, lux-

Eccle. 27. ta illud, Sapiens sicut sol permanet, stultus autem ut luna mutatur. Sa- *Malach. 4.* piens Christus est, sol ille iustitiæ, de quo dicitur, Ortus est mihi sol iustitiæ. Stultus autem, primus noster parens, & protoplastus ille Adam: in quo omnes peccant, & in quo omnes moriuntur. Ac

Luna Ec- propter eandem rationem, Ecclesiam quoq; luna significat, quia & *clesiam de* ipsa, in hac mortalitate constituta, mutationi perpetuæ obnoxia est, *signat.* & ab illa Hierusalem, cuius ciues Angeli sunt, in æumnis & laboribus peregrinatur. De Ecclesia nanq; dictum est, Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscura luna rectos corde. Ecclesia enim illa luna obscura est, in qua quamdiu in hac mortalitatis nocte peregrinatur,

peregrinatur, mali bonis insidiantur. Est & in tempore huius festiuitatis sacramenti significatio, ac primū quidē in cōputatione Paschatis, cursus solis & lunæ hanc significationem habent, Nam æquinoctium Vernale, in celebratione Paschatis transcensum, significat Christi uictoriam aduersus potestatem tenebrarum, & lucis æternæ uitæ promissionem, quarum tunc maximè memoriam agere debemus, cum solis lumen annuo proficiens incremento, primam sumit de noctis umbra uictoriam. Lunæ autem cursum ideo attendimus, quia in transitu illo de morte ad uitam continua mutatio est: Siquidem in hac mortalitate constituti, ut luna uel accedentes ad solem iustitiæ, fide illuminamur, ac internè renouamur: uel recedentes, ad terram, id est, ad deteriora nos conuertimus: Propter quod & à terrenis hominibus & peccatoribus in desiderijs animæ nostræ laudamur, & cum iniquè egerimus, benedicimur. Tunc igitur uerè de morte ad uitam transimus, cum ut luna mutabilis ad solem, id est, Christum, incommutabilem sapientiam nos conuertimus. Nam quanto magis ei appropinquamus affectu pietatis, tanto magis exterior homo in nobis corrumpitur, sed interior renouatur, de die in diem: omnisq; lux illa ingenij, quæ ad inferiora uergebat, ad superiora conuertitur, & à terrenis quodammodo aufertur: ut magis magisq; huic moriatur, & uita eius abscondatur cum Christo in Deo, ut tandem de morte illa ad ueram et æternam uitam perueniamus: mutato uidelicet eo, quod in nobis corruptibile est, in incorruptionem: & quod mortale est, in immortalitatem: & ut oriatur in nobis iustitia & abundantia pacis, donec interficiatur luna: id est, abundantia pacis in tantum crescat, donec omnem mutabilitatem mortalitatis absumat. Tum enim nouissima destruitur inimica mors, & quicquid nobis resistit ex infirmitate carnis, unde nobis perfecta pax nondum est: consumetur omnino, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Sed & propter hanc uitæ nouitatem, primus mensis in mensibus anni, celebrationi huius festiuitatis attribuitur: Nam & ipse dicitur mensis nouorum. Quod autem in tertia hebdomada mensis, id est, à Quarta decima luna, usq; ad uicesimam primam Pascha celebratur: postremum illud tempus sæculi, in quo nunc uersamur significat. Duo enim tempora præterierunt, & quod ante legem fuit, & quod sub lege fuit, & iam tertium apparuit, quod est gratiæ: æ triplici hoc tempore, triduana Resurrectio Domini designatur, quam & lunaris numerus repræsentat: Nam & hebdomada septem diebus constat, qui numerus perfectionem significat, & tertiam hebdomadam, in qua Pascha celebratur, duæ præcedunt, quæ & ipsæ ternarium nostrum constituunt, tribus uidelicet septenarijs dierum absolutum. Præterea in celebratione Paschatis nostri, Sabbatum occurrit, sed inter passionem et resurrectionem Christi mediū,

Mysteriū
um in tem-
pore Pa-
schali.

Psal. 90.

In renoua-
tione no-
stri fit spiri-
tualis ad so-
lem con-
uersio.

2. Corinth. 4.

Col. 3.

Psal. 71.

1. Corinth. 15.

Mysteriū
Numeri
Trium heb-
domada-
rum.

Mysteriū
Sabbati Pa-
schalis.

R

quod

quod quietem significat, Est enim requies quædam in fine, qua priusquam ad aliam uitam peruenimus, ab operibus quiescimus: Tranquillitas uidelicet ab omni labore omnium molestiarum, non desidiosa segnitia: Sic enim ab huius uitæ operibus in fine requiescitur, ut in alterius uitæ actione gaudeatur, & in hac fit transitus ex hac uita, quem Dominus noster Iesus Christus sua passione consecrauit, quæ Resur-

rectionem Dominicam præcedit. Rursus ab hac requie peruenitur ad primam uitam, unde anima lapsa est in peccatum, quæ quidem uita ab actione non uacat: sed ita tamen actiuosa est, ut omnis actio eius sine labore membrorum fiat, sine angore curarum. Ad hanc igitur uitam à requie Sabbati sic transimus, ut actio quidem succedat, requies autem non desinat: neque enim reditur ad labores et curas, sed ad actionem qua requies confirmatur magis, & perpetuatur quam euacuatur.

Requies
animarum,
1. Corinth. 15.

Hæc requies ab omnibus quidem animabus, tam pijs quam impijs appetitur, nec tamen ab omnibus, nec in omnibus inuenitur: non ab omnibus, quia omnes quidem resurgemus, non tamen omnes immutabimur: non in omnibus, quia in his quæ ad corpus pertinent delectamur quidem, sed non est in eis perpetua requies: immo ne diuturna quidem, ut quæ animam magis aggrauant, & quò minus ad superna

Requies ue
ra non in
ipsa anima;
sed in solo
Deo.
Iacobi. 4.
Psalm. 36.

perueniat impediunt, quam quietem ei tribuant. Sed nec in se ipsa ita delectatur anima, ut in se ipsa perpetuò quiescat: immo sibi ipsi nimium placens, & se plus iusto extollens, Deum sibi resistentem facit: Quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. In solo ergo Deo inuenitur hæc requies æterna, ut rectè admonet Psalmus. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Et hæc

Prima uita,
seu Requies
æterna,
per unam
Sabbati, id
est, diē Do
minicā de
signatur.

prima uita, quæ de peregrinatione redeuntibus, et primam stolam accipientibus, redditur, & quæ in ea confirmatur æterna requies, per unam Sabbati, quem diē Dominicum appellamus: in quo Dominus à mortuis resurrexit, figuratur, & hic Dies Dominicus, qui & octauus & primus appellatur, non Iudæis, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo cepit habere festiuitatem suam. Animæ quippe omnium sanctorum ante resurrectionem corporis, sunt quidem in requie, sed in ea non sunt actione, qua corpora recepta uegetantur. Talem quidem actionem significat dies octauus, qui & primus, quia non aufert illam requiem, sed glorificat. Non enim redit cum corpore difficultas ex corpore, sicut nec corruptio: Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem, & mortale hoc indui immortalitatem. Ac de sacramento octauæ, quo Resurrectio Dominica

Mysteri-
um Octa-
uæ.
Eccle. 11.
Psalm. 6.
Genes. 17.

significatur, intelligendum est illud Ecclesiastæ, quod ad duorum testamentorum significationem dicitur. Illis septem & illis octo reseruatum est: Item, quod pro octaua Psalmus inscribitur: Item, quod octaua die circumcidebantur infantes. Quod & si patres spiritu Prophetico pleni, non ignorauerunt, tamen istis solum celebrandum

Sabbatum

Sabbatum traditum est, quia antea sola erat, requies mortuorum, Nullus autem ad primam uitam resurgere potuit, donec ueniret Christus, qui resurgens ex mortuis iam non moreretur, & mors illi ultra non dominaretur. Sed postquam facta est talis Resurrectio in corpore Dominico, ac præcessit in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ sperauit in fine, Consequens fuit, ut dies etiam Dominicus, id est, octauus, qui & primus, inciperet celebrari. Hanc eandem uitam & requiem Quinquaginta dies significant, qui à Pascha ad Pentecosten numerantur, quorum Quadraginta Dominus post Resurrectionem, in hac uita & terra cum discipulis conuersatus est: & postquam ascendit in cælum, Decem diebus interpositis, misit spiritum sanctum. Nam septies septem, fiunt Quadraginta nouem, & cum reditur ad initium, quod est octauus, qui & primus dies, Quinquaginta complentur, qui celebrantur post Domini Resurrectionem, iam in figura non laboris sed quietis & lætitiæ. Propter quod & ieiunia relaxantur, & stantes oramus, quod est signum Resurrectionis, unde & omnibus diebus Dominicis, id ad altare obseruatur: & Alleluia canitur, quod significat, actionem nostram futuram non esse nisi laudare Deum, Sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tuo Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Sed in ueteri testamento Iubilæus est, hoc est, remissionis hebdomada, quæ septem hebdomadibus annorum, hoc est, XLIX. annis completur, qua expleta ad Quinquagesimum annum, id est, primum, reuertebatur. Quo incipiente, tubæ clarius resonabant, quo & ipso uita illa prima & requies omni lætitia plena præfigurata est. Similiter à die Decimaquarta primi mensis, usque ad Tertium diem Tertij mensis, quo lex data est Moyse in monte Synai, digito Dei scripta, numerantur dies Quinquaginta. Sic enim loquitur Deus ad Moysen, in monte Synai. Descende, inquit, testare populo, & purifica illos hodie & cras, & lauent uestimenta sua, & sint parati in diem Tertium. Tertia enim die descendit Dominus in Monte Synai, coram omni populo, Tunc data est lex, tertio scilicet die tertij mensis. Numera itaque à Decimaquarta primi mensis, quo factum est Pascha, usque ad diem tertium, tertij mensis: & inuenies decem & septem dies primi mensis, Triginta secundi, & tres tertij, qui fiunt Quinquaginta.

Et hæc fuit figura Quinquaginta dierum, quos in nouo Testamento, post Pascha usque ad Pentecosten celebramus: qui requiem illam significant, quæ nobis datur per spiritum sanctum. Lex siquidem, quæ digito Dei scripta, Quinquagesimo die post celebrationem Paschatis, data est, in Arca sanctificationis in corpore Domini, per cuius resurrectionem, nobis requies futura promittitur: ad quam percipiendam spiritu sancto charitas inspiratur. Spiritus sanctus digito Dei significatur: Cum enim unus Euangelista dicat, In digito dei eicio Dæmonia: Alius hoc idem ita dicit; In spiritu Dei eicio Dæmonia.

R ij Spiritus

Mysteri-
um Pente-
costes.

Cur Alle-
luia canitur
diebus Do-
minicis.
Psal. 83.
Iubilæus,
Leuit. 25.

Lex data
Tertio die,
Tertij men-
sis.
Exod. 19.

Lex Digito
Dei scripta
id est, per
spiritum san-
ctum data,
Exod. 34.
Psal. 131.
Ro. 5.
Lucæ. 11.
Matth. 12.

Spiritus autem nondum erat datus, cum Iesus nondum erat glorificatus. Vnde Prophetia illa cantata est, Exurge Domine in requiem tuam, tu & Arca sanctificationis tuæ. Vbi enim requies, ibi sanctificatio: Vbi sanctificatio, ibi Spiritus sanctus. Tunc ergo homo, cum ad hanc requiem resurget, perfectus & quietus, purificatus in anima et in corpore, per eloquia Domini casta, argentum igne examinatum, terræ purgatum septuplum, accipiet mercedem Denarium, ut sint decem & septem. In quo numero & ipso mirabile sacramentum reperitur, quia Denarius perfectionem beatitudinis nostræ significat, Septenarius quietem, quam accipiemus illo tempore, quando corpus nostrum eruetur de manu omnium inimicorum nostrorum, Id est, cum illa nouissima inimica destruetur mors, Quod & Psalmus Decimus-septimus figurat, qui integer in libro Regnorum legitur: qui inscriptus est, in die qua eruit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul: significat enim regnum illud, in quo aduersarium non habebimus. Ad idem tempus pertinet numerus ille Centum Quinquaginta trium piscium, quos iam Dominus, nouam uitam demonstrans, a dextera parte leuari imperauit, nec retia dirupta sunt. Nam & ipse numerus Decimus-septimus, surgens in Trigonum, Centum Quinquaginta trium summam complet, ab uno quoque usque ad decem & septem surgens, omnes medios adde, & inuenies numerum præsignatum, Hoc modo, Ad unum adde duo fiunt tria, ad tria adde tria fiunt sex, & sic deinceps, ut in hac figura.

Mysteriū
Numeri
CLIII. piz
seium,
Ioh. 21,

Mysteriū
Paschatis,
id est, transi-
tius.

1. Corinth. 15.

Luce. 20.

2. Corinth. 5.
Ambulare
hic in re la-
boris, & in
spe quietis.
Ro. 6.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

Est et aliud mysterium, quod in hoc numero, centum quin-

quaginta trium continetur: Nam in eo sacramentum Trinitatis bis continetur. Primo, quod numerus Quinquaginta ter multiplicatus efficit Centum Quinquaginta: Deinde quod numero Centum Quinquaginta tria adduntur, quo nimirum significatur, ad requiem alterius uitæ, quo ab hac uita transitur, quod Pascha significat, omnes uocari, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hæc sunt igitur mysteria Paschatis, quod in Ecclesia celebratur, id est, transitus, de uetustate carnis & mortis ad nouitatem uitæ, quam in fide inchoamus: in spe gerimus, dilectione satagimus, ut ad ipsam perueniamus, Quæ tunc perfecta erit, cum absorbebitur mortale à uita, cum absorbebitur mors in uitætoriam: cum illa nouissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, & æquales angelis facti: non enim in hac uita

perfecta esse potest. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur à Domino, sed tamen quia ipsa spes, ex promissione ueritatis, certa nobis erit: in alia uita perfecta erit. Nam qui dixit, Consepulti igitur sumus illi per Baptismum in mortem, idem subiunxit, Vt quemadmodum

modum surrexit Christus ex mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Ambulamur ergo in re laboris, sed in spe quietis: In carne uetustatis, sed in fide nouitatis. Dicit enim: Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem uiuit propter iustitiam. Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, per in habitationem spiritus eius in uobis.

Atq; ex his omnibus etiam mysteria festiuitatis Pentecostes intelligimus. Nam hæc duæ solennitates connexæ, & sibi inuicem cognatæ sunt, & uelut una festiuitas celebrantur: Ita ut hoc omni tempore, neq; ad obseruandum indicantur ieiunia, neq; ad exorandum Dominum genibus flexis oretur, Ad instar ergo Dominicæ resurrectionis, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies uelut Dominici deputantur. Vnde propter talem coniunctionem, utrunq; etiam tempus Baptismo suscipiendo destinatum erat, Vt Leo Papa testatur. Atq; hæc omnia, quæ de mysterijs harum festiuitatum diximus, ex Augustini Epistola ad Ianuarium, fuscè illic et obscurè scripta, in hanc claram (ut puto) breuitatem contraximus. Qui plenius huius sacramenti significationem cognoscere cupit, legat Bedam, in libro de natura rerum, quibus & hæc ipsa, quæ nos modo attulimus, illustriora reddentur: Illud postremo addimus, festiuitatibus superioribus Domini, id est, celebrationi Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, non solum Episcopum & clerum: sed etiam ciues & Laicos interesse debere, De qua re in hunc modum constituit Agathense Concilium. Ciues qui superiorum solennitatum, id est, Paschæ, ac Natalis Domini, uel Pentecostes, festiuitatibus, cum Episcopis interesse neglexerint (cum in ciuitatibus communionis uel benedictionis accipiendæ, compositos se nosse debeant) triennio à communione priuentur Ecclesiæ. Item, Si quis in clero constitutus, ab Ecclesia sua diebus solennibus defuerit, id est, Natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, uel Pentecoste: dum potius singulari lucro studeat, quam seruitio suo parere, conuenit ut triennio à communione suspendatur. Similiter Diaconus uel presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat. Item, in die Parasceues, passio Domini prædicanda est, quemadmodum Toletanum Quartum diffiniuit. Comperimus, inquit, quod per nonnullas Ecclesias, in die Sextæ feriæ passionis Domini, clausis Basilicarum foribus, non celebratur officium, nec passio Domini populis prædicatur: Dum idem saluator noster, Apostolis suis præcepit, dicens. Passionem & mortem, & Resurrectionem meam omnibus prædicate. Ideoq; oportet eodem die mysterium crucis, quod ipse Dominus cunctis annunciandum uoluit, prædicari, atq; indulgentiam criminum clara uoce omnem populum præstolari, ut pœnitentiæ compunctione mundati, uenerabile

Omnes dies à Pascha usque ad Pentecosten, uelut dies Domini habentur.

Episto. 4. c. 3.

Au. Epist. 119.

Beda c. 63.

Principalia festa quibus omnes interesse debent.

c. 63.

c. 64.

c. 6.

Dies Parasceues.

Marc. 16.

Acto. 1.

festum Dominicae Resurrectionis, remissis iniquitatibus suscipere mereamur: Corporisq; & sanguinis eius sacramentum, mundi à peccato, sumamus.

*De Ritu diei Dominicae singularum hebdomadarum
totius anni, Caput VI.*

Non solum autem in Resurrectione Domini, dies celebratur Dominica: sed etiam per totius anni circulum, Dominica in qualibet septimana suam habet festiuitatem, quum in memoriam Resurrectionis Dominicae festum peragimus. Hebdomada siquidem septem diebus peragitur, Vnde & nomē accepit, quae

Vetera nomina septem dierum hebdomadae.

Septem dierum nomina à dijs apud gentiles.

Dies Dominicus.

Apoc. 1.

Cur dies septimane feriae dicuntur.

Psal. 45.

2. Tim. 2.

Aug. in. Psal. 93.

à populo Dei antiquitus ita computabatur. Prima Sabbati, uel una Sabbati siue Sabbatorum, secunda Sabbati, tertia Sabbati, quarta Sabbati, quinta Sabbati, sexta Sabbati, septima Sabbati, uel Sabbatum: non quod omnes Sabbatorum, hoc est, requietionum dies esse potuerint, sed quod à requietionū die, quae suo nomine & cultu singularis excelebat: Prima, uel secunda, uel tertia, uel ceterae suo quaeq; censerentur ordine. Gentiles hanc obseruationem in laudē Deorū suorū conuerterunt. Primam diem, Soli: Secundā, Lunae: Tertiam, Marti: Quartam, Mercurio: Quintam, Ioui: Sextam, Veneri: Septimam, Saturno dicantes. Et iisdem fere monstris suos dies, quibus et errantia sydera consecrantes: Aestimabant enim se habere, à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte feruorem, à Mercurio sapientiam & uerbum, à Ioue temperantiam, à Venere uoluptatem, à Saturno tarditatem. Nostra autem religio, primum quidem diem, quo & lux in principio facta, & Christi Resurrectio celebrata est, Dominicum appellat, quod illi nomen primis Ecclesiae temporibus inditum fuisse, Ioannes in Apocalypsi testatur, qui dicit: Fui in spiritu in die Dominico. Syluester autem Papa primus, refutatis tam Iudaeorum quam Gentilium nominibus, ceteros hebdomadae dies feriarum nomine insigniuit, quod soli Deo uacanti nuncq; liceat uel militiam, uel negotiationem exercere mundanam, dicente Psalmographo, Vacate & uidete, quoniam ego sum Deus. Item Apostolus, Nemo militans Deo implicat se negocijs saecularibus. Ac secundam Sabbati, siue diem lunae secundam: tertiam diem Sabbati siue diem Martis, Tertiam: quartam diem Sabbati siue diem Mercurij, Quartam: quintam diem Sabbati siue diem Iouis, Quintam: sextam diem Sabbati siue diem Veneris, Sextam feriam appellans: tantum Sabbatum ex ueteri scriptura retinuit. Quem ritum & Augustinus in Ecclesia seruandum esse docet, eos reprahendens, qui etiamnum gentilium morem seruantes, dies hebdomadae non ferias, sed à planetis, Solis, Lunae, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni, appellant. In commendationem Dominici diei

minici diei ita scribit Leo Papa primus: Dies, inquit, Dominicus, tan- Leo Epist. 79.
 tis diuinarum dispositionum mysterijs consecratus est, ut quicquid à Multiplex
 Domino insigne constitutum est, in huius diei dignitate sit gestum. laus diei
 In hac mundus sumpsit exordium: in hac per Resurrectionem Chri- Dominicæ
 sti, & mors interitum, & uita accepit initium: In hac Apostoli, à Do- Matth. ult.
 mino prædicandi omnibus gentibus Euangelij tubam sumunt, & in-
 ferendum uniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt:
 In hac (sicut Beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in Ioan. 10.
 unum discipulis ianuis clausis, cū ad eos Dominus introisset, insuffla-
 uit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,
 remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt: In hac deniq; Act. 2.
 promissus Apostolis Spiritus sanctus aduenit. Quæ ratione sancti
 patres instituerunt, ut cœlesti quadam regula in die Paschatis, id est, Dominica
 Dominico, cui à uespera Sabbati initium adscribitur, Baptisma conse- Paschæ &
 ratur: cui obseruationi etiam Pentecostes solennitas additur, quæ de Baptismo Pentecostes
 Paschatis festi pendet articulo, ut ait idem Leo Papa: Et in eundem Baptismo
 semper diem, qui Resurrectione Paschali insignis est, occurrit, in qua cōsecratur.
 & ipse olim Baptismus conferrebat. Similiter in eodem die Myste- Epist. 4. c. 3.
 ria sacerdotalium benedictionum celebrantur, & ieiunis & ieiunanti-
 bus sacra benedictio confertur, ut idem Leo tradit. Et rectè ieiunis &
 ieiunantibus, id enim præter autoritatē consuetudinis, quæ ex Apo- Epistola. 79.
 stolica uenit doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, cō quod Apo- Act. 13.
 stoli cum Paulum & Barnabam, ex præcepto spiritus sancti, ad Euan-
 gelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes im-
 posuerunt eis manus. Porro Dominica ita celebranda est, ut in ea Quomo-
 ab omni opere exteriori uacantes, ijs tantum, quæ tum ad cultum, lau- do uacan-
 dem, & gloriam Dei: tum ad salutem nostram pertinent, inuigile- dum est die
 mus, ut paternè nos admonet Canon Matifconiensis Concilij. Om- Domineo
 nes, inquit, Christiani, qui non incassum hoc nomine fruimini, nostræ à labori-
 admonitioni aurem accommodate, scientes, quoniam nostræ est au- bus.
 thoritatis, utilitati uestræ prospicere, & à malis operibus coercere. Cu- c. 1.
 stodite diem Dominicam, quæ nos denuo peperit, & à peccatis om-
 nibus liberauit: nullus uestrum litium fomitibus uacet, nullus causa-
 rum actiones exerceat: nemo sibi talem necessitatē exhibeat, quæ iugū
 ceruicibus iumentorum imponere cogat. Estote omnes, in hymnis Vacandū
 & laudibus Dei, animo corporeq; intenti: Si quis uestrum proximā hymnis &
 habet Ecclesiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die semetip- laudibus
 sum precibus lachrymisq; afficiat: Sint oculi manusq; uestre, toto illo Dei.
 die, ad Deum expansæ. Ipse est enim dies requiectionis perpetuus: ipse
 nobis per septimi diei umbram insinuatus, noscitur in lege & Prophe-
 tis. Iustum est igitur ut hanc diem unanimiter celebremus, per quam
 facti sumus, quod non fuimus: Fuimus enim antea serui peccati, sed Ro. 6.
 per eam facti sumus filij iustitiæ. Exhibeamus Domino liberam serui-
 tutem,

tutem, cuius nos nouimus pietatem, de ergastulis liberatos erroris: non quia hoc Dominus noster à nobis expetit, ut corporali abstinentia diem Dominicum celebremus: sed quærit obedientiam, per quam nos, calcatis terrenis actibus, ad cælum usq; misericorditer prouehat.

Pœna in
uioladores
Dominicę
Dei.

Quidagen-
dum nocte
Dominica.

c. 18.

c. 4.

c. 2. 15. q. 4.

c. 47.

c. 28.

Si quis igitur uestrum, hanc salubrem exhortationem paruipenderit, aut contemptui tradiderit, sciat se pro qualitatē merito principaliter à Deo puniri: & deinceps sacerdotali quoq; iræ implacabiliter subiacere. Si causidicus fuerit, irreperabiliter causam amittet: si rusticus aut seruus, grauioribus fustium ictibus uerberabitur: si Clericus aut monachus, mensibus sex à consortio suspendetur fratrum. Hæc nanq; omnia, & placabilem erga nos Dei animum reddunt, & plagas morborum uel sterilitatem amouent, atq; repellunt. Noctem quoq; ipsam, quæ nos supernæ & luci inaccessibili reddit, spiritualibus exigamus excubijs: nec dormiamus in ea, quemadmodum dormitant, qui nomine duntaxat Christiani esse noscuntur, sed oremus & uigilemus operibus sacris: ut digni habeamur in regno coheredes fieri saluatoris. Item Cabilonensis synodus, Licet generaliter ab omnibus Catholicis & Deum timentibus, de die Dominico, quæ est prima Sabbati, conuenit obseruare: & sicut superius in Canonibus est statutum, non aliquid noui condentes, sed uetera renouantes, Instituiumus, ut in ipso die Dominico ruralia opera, id est, arare, messes metere, exactus facere, uel quicquid ad ruris culturam pertinet, nullus penitus præsumat: quod qui inuentus fuerit faciens, sub disciplina distractionis omnimodis corrigatur. Item Matisconense Secundum, Decernimus, ut in omnibus Dominicis diebus, altaris oblatio ab omnibus uiris & mulieribus offeratur, tam panis quàm uini, ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant: ut cum Abel, uel cæteris iustè offerentibus, promereantur esse consortes. Omnes aut qui diffinitiones nostras per inobedientiam euacuare contendunt, anathemate percellantur. Item Terraconense Concilium, Nullus Episcoporum uel Clericorum die Dominico, propositum cuiuscunq; causæ negotium audeat uentilare: nisi hoc tantum, ut Deo statuta solennia peragant. Cæteris uerò diebus conuenientibus personis, illa quæ iusta sunt, habent licentiam iudicandi, excepto criminali. Item Agathense, Missas die Dominico, secularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat: quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur. Consentit huic Canon alius, Aurelianensis Concilij primi: Cum ad celebrandas Missas in Dei nomine conuenitur, populus non ante discedat, quàm Missæ solennitas compleatur: & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

De festiui-

De Festiuitatibus sanctorum,
Caput VII.

Vnt & aliæ festiuitates, quas in honorem sanctorum, sancta Dei celebrat Ecclesia: nam et sanctos Dei homines in Christo defunctos honoramus, etiam templa eis ædificando, & certas eorum solennitates celebrando, non quidem ut eos tanquam Deos colamus: sed ut eorum debito cultu & ueneratione memoriam agamus. Nam ritus colendi sanctos ad Duliam, nō ad Latriam pertinet: neq; enim sanctis, quia eorum memoriam agimus, honorem Deo debitum, exhibemus. De qua re ita scribit Augustinus. *Lib. 21 de ciuitate Dei, c. 10.* Deniq; (inquit) illi talibus dijs suis (de cultu Dæmonum loquitur) & templa ædificauerunt, & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem Martyribus nostris, non templa sicut dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum uiuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed uni Deo & Martyrum & nostro, sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione uicerunt, suo loco et ordine nominantur: non tamen a sacerdote, qui sacrificat inuocantur. Deo quippe non ipsis est, sacrificat, quamuis in memoriam sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, non illorum. Ipsum uero sacrificium, corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi. Hæc Augustinus. In cultu igitur sanctorum, duo spectantur, Inuocatio siue Rogatio, & honor. Rogamus sanctos, ut pro nobis apud Deum intercedant. Nam & orantes pro nobis, & audiuntur a Deo & exaudiuntur, ut in Psalmo, Pro hoc orabit ad te omnis sanctus, in tēpore oportuno: Itē, Si steterint Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Item, Itē ad seruum meum Iob, & offeret holocaustum pro uobis: faciem eius suscipiam, ut non imputetur uobis stultitia, Qui & orans Dominū pro eis, exauditus est. Sed quo magis hoc uerum esse appareat, Angelorū quoq; exempla adducamus. Et enim si Angeli pro nobis apud Deum orant, Nihil uetat, quin & sancti pro nobis intercedant, ut qui iuxta saluatoris uerbum, in gloria æquales sunt Angelis. Angelus Raphael ad Tobiam dicit, Manifesto ergo uobis ueritatem, et nō abscondam a uobis occultum sermonem: Quando orabas cū lachrymis, et sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuā Domino. Itē, Beatus Iohannes in Apoc. uidit quatuor animalia, et uiginti quatuor seniores, qui ceciderūt corā agno, habētes singuli citharas et phialas aureas plenas adoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Et iterum uidit Angelum stantem ante altare, habentem Thuribulum aureum, et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium de manu

Quomodo colendi sunt sancti, in Christo defuncti.

Lib. 21 de ciuitate Dei, c. 10.

Non martyribus sed Deo soli sacrificandū

Sancti pro nobis intercedunt.

Psalm. 31.

Hier. 15.

Iob. 42.

Luc. 20.

Thob. 12.

Apoc. 5.

Apoc. 8.

- Zach. 1.* de manu Angeli coram Deo. Item apud Zachariam Prophetam, Angelus Dei orat Deum, pro populo Iudaico, in captiuitate posito, dicens, Domine exercituum, usque quo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Iuda quibus iratus es? Iste iam Septuagesimus annus est. Quibus uerbis Angelus orat Deum pro redemptione populi Iudaici:
- Hiere. 29.* simul Hieremiæ Prophetæ oraculum reuocans, prædicentis post septuaginta annos, in suam patriam & libertatem populum Iudaicum fore reducendum: Et respondit Dominus Angelo bona uerba consolatoria. Sic & Onias, summus sacerdos Iudæorum, post mortem suam apparuit Iudæ Machabæo, manus suas extendens & orans pro omni populo Iudæorum. In qua uisione alius similiter apparuit eidem Oniæ socius, de quo ad Iudam Machabæum Onias ait, Hic est frater tuus amator & populi Israel: Hic est, qui multum orat pro populo, et uniuersa sancta ciuitate, Hieremias Propheta Domini. His & multis similibus alijs scripturæ authoritatibus plane ostenditur, Sanctos & orare pro populo, & orantes exaudiri: & ut pro nobis apud Deum intercedant, ab hominibus posse rogari, etiam mortuos. Sed audiamus iam de eadem re sanctos patres. Sanctissimus & gloriosus Martyr Cyprianus, ad Cornelium Papam, Memores, inquit, nostri inuicem simus, concordēs atque unanimes utrobique pro nobis semper oremus: Pressuras & angustias mutua Charitate reuelamus. Et si quis hinc nostrum prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio: pro fratribus & sororibus nostris, apud misericordiam patris non cesset oratio. Et Hieronymus aduersus Vigilantium scribens. Dicis, inquit, in libello tuo, quod dum uiuimus mutuo orare possumus: postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio: præsertim, cum Martyres ultionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare nequuerint. Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quanto magis post uictorias, coronas, & triumphos? Vnus homo Moyses, Sexcentis millibus armatorum impetrat à Domino ueniam. Et Stephanus imitator Domini sui, & primus Martyr in Christo, persecutoribus ueniam deprecatur: & postquam cum Christo esse coeperint minus ualebunt. Paulus Apostolus Ducentas septuaginta sex, sibi dicit in naui animas cōdonatas, et postquam resolutus esse coeperit cum Christo, tunc ora clausurus est: et pro his, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis uiuens, quam ille Leo mortuus? Recte hoc de Ecclesiaste proponeres, si Paulum in spiritu mortuum confiterer. Neque uero ita à nobis rogandi sunt sancti, ut omnem in eos spem nostram collocemus: hæc enim adoratio potius est, & Latriæ cultus, quam oratio: sed ita rogabimus, ut quod oramus, non quidem ab ipsis impetremus, sed ut à Deo impetremus, ipsi pro nobis

nobis intercedant. Est igitur mens orantium sanctos, principaliter in Deum dirigenda: in sanctos autem, ut contemplatione eorum à Deo exaudiantur: Atque hoc est, quod diuinus Psalter dicit, Leuaui oculos *Psalm. 120.* meos in montes, unde ueniet auxilium mihi: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram. Montes quippe sancti sunt, qui ad impetrandum auxilium à Domino ipsi quidem orant: Dominus autem, intercedentibus & orantibus pro nobis sanctis, quod petimus præstat. Proinde patres ueteris Testamenti, orationes suas principaliter quidem ad Deum direxerunt, sed nihilominus sanctos quoque inuocauerunt. Interdum & merita eorum Deo obtulerunt, quod et eorum meritum sanctorum contemplatione, quos & amicos Dei uocat *Psalmus*, facilius exaudirentur. Sic Iacob propinquus morti, cum benediceret filium suum Ioseph, ait, Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abraam & Isaac: Deus qui pascit me ab adolescentia mea, usque in presentem diem: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraam & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Item, Moyses pro peccato populi Deum orans, *Oratio Moyfi.* sic ait. Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraam & Isaac, & Israel, seruatorum tuorum &c. & sequitur. *Exod. 32.* Placatusque est Dominus ne faceret malum, quod loquutus fuerat aduersus populum suum. Eodem modo orabat Azarias, positus in *Daniel. 3.* forniace igni accensa, Ne quæsumus (inquit) tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum: neque auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraam dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum: quibus loquutus es, pollicens, quod multiplicares semen eorum sicut stellas cœli: & sicut arenam, quæ est in littore maris. Ac sic quidem orans exauditus est: quoniam liberatus est una cum socijs suis de fornace ardenti. Sed & eundem morem seruat Ecclesia, siquidem sanctorum memoriâ agens: *Oratio Ecclesiæ in festis sanctorum.* principaliter quidem Deum orat, nihilominus illi sanctorum merita offert, & ut intercessionem eorum nos exaudiat, precatur. Id quod uetustissimæ orationes Ecclesiæ, de sanctis planissime ostendunt. Cuiusmodi est illa: Famulorum tuorum quæsumus Domine delictis ignosce, ut qui tibi placere de actibus nostris non ualemus, genitricis filij tui Domini nostri Iesu Christi intercessionem saluemur. Item illa: Omnipotens sempiternæ Deus, qui primitias Martyrum, in Beati Leuitæ Stephani sanguine dedicasti, tribue quæsumus, ut pro nobis intercessor existat, qui pro suis etiam persecutoribus exorauit Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c. Item illa: Deus qui conspicias, quia nos undique mala nostra perturbant, præsta quæsumus, ut Beati Ioannis Apostoli tui & Euangelistæ intercessio gloriosa nos protegat: & his similes aliæ innumeræ. Sanctos honoramus, quia & Deus

Preces nostras intuitu & meritis sanctorum à Deo exaudiri. *Psalm. 38. Gene. 48.*

Oratio Moyfi.

Exod. 32.

Daniel. 3.

Oratio

Azariæ

+ opprobrium.

Oratio Ecclesiæ in festis sanctorum.

Honore Deum eos honorat. Si quis mihi ministraverit (ait Christus apud Ioan-
 sanctorum nem) honorificabit eum pater meus qui in cœlis est. Et David in psalmo,
 honoratur Mihi autem, inquit, nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis con-
 & Deus ipse. fortatus est principatus eorum: Nimirum æquum esse ostendens, ut
 Ioan. 12. sancti, qui & amici Dei sunt, & à Deo honorati, ab hominibus etiam
 Psal. 138. honorentur. Immo uerò hoc ipso, quod à nobis honoratur, etiã Deus
 in ipsis à nobis honorari uidetur. Nam qui Martyrem colit, Deum ip-
 sum colit: qui Martyrem illius honorat, ipsi honorem assignat: Qui
 Apostolum honore prosequitur, ipsum qui Apostolum misit glorifi-

cat. Recta san- Tum autem rectè ueneramur sanctos, cum primo in ipsis Deū,
 ctorum ue- quã tantam eis gratiam uirtutum in hac uita donauit, laudamus: tum
 neratio. etiam precamur, ut eos ueluti exemplum nobis propositum imitari
 possimus. Deinde cum ipsos quoque laudamus, tanquã amicos Dei, &
 quos Deus diligit, sicut et Christum dilexit: Cum quo & sunt & uiuunt,
 Ioh. 17. ut uideant claritatem eius, quam dedit ei pater, & ob id quoque cor-
 Quibus ri- memoriam peragimus. Memoriam Sanctorum his ferè rebus cele-
 tibus uene- bramus, ædificatione templorum & altarium, ueneratione reliquiarum
 ramur san- & imaginum ipsorum, celebratione anniuersariarum solennitatum.
 ctos. Ecclesias etiam Apostolorum temporibus ædificatas esse crediderim,

Quales fue- publice conuenirent, ædificare. Vnde et domos, quas ad usum oratio-
 runt olim nis & diuini cultus utcunque extruebant, atque consecrabant *σεμνείων* uel
 sub Apo- *Μοναστήριον* appellabant, ut apud Eusebium inquit Philo. *σεμνείων* autem
 stolis Do- in nostra lingua significare potest, honestorum cōuenticulum, quod
 mus oratio nomen & à gentilibus eis dabatur: Sicut Maximinus Imperator in-
 nis. dulgens Christianis, ut rursus Christiani esse possent, illud etiam per-
 Lib. 2. c. 18. misit ut domos, in quibus orare consueuerant, extruere et reædificare
 Euseb. lib. 9. possent: Quas & ipse Dominica uocat. Sancimus, inquit, ut cunctis in
 c. 9. notescat, licere his, qui christianam sectam religionemque uenerantur,
 hac nostra indulgentiæ largitate, ut unusquisque, quemadmodum
 uult, & prout animo libet, religioni huic, solennitati que deseruiat, sed &
 orationum domos, id est, Dominica sua, ut instaurent pro uoluntate
 sua, permittimus. Eas itaque orationum domos uocabant grece *κυριακὰ*,
 latine Dominica, quæ nos Germani *Domkirchen* adhuc hodie uoci-
 tamus, uoce ex græco & latino simul mutuata. Atque in huiusmodi
 Ecclesijs fideles, maxime ubi inter gentiles uersati sunt, usque ad tempo-
 ra Constantini Magni usi sunt, quæ interea, sæpe etiam in Christianos
 grassante Gentilium Tyrannide & seditione, cuersæ, & solo æquaræ:
 & eadem cessante rursus ædificatæ fuerunt, ut Ecclesiasticæ hystoriæ
 tradunt.

tradunt. Sanè non fuisse ijs temporibus magna templa, argumen-
to esse potest. Quod patres Concilij Nicæni, nō in templo aliquo, sed
in loco, quē Constantinus in Regia præparari fecerat, sessions publi-
cas celebrarūt: Sicut nec Romæ in templo aliquo, sed in Thermis Do-
mitiani, præsentē Constantino & Helena matre, à Syluestro Con-
cilium celebratum fuit: Quod inscriptio eiusdem Concilij, quod post
Nicænam synodum Romæ celebratum fuit, indicat, Quæ sic habet.
Concilium, quod sanctus Papa Syluester celebrauit præsentē Con-
stantino Augusto, in urbe Roma, intra thermas Domitianas, cum
Ducentis septuaginta quinq; Episcopis &c. Igitur peracto primum
Concilio Nicæno, ac festiuitate publica Vicenaliū suorum finita,
Constantinus ipse iam totus Christi nomini et religioni deditus, mox
aderigendas Ecclesias in honorem Christi & sanctorum eius, festi-
nus accessit, ut Socrates in Tripartita scribit, Ac primum quidem Bi-
zanti, quam ciuitatem ex nomine suo Constantinopolim appellauit,
duas Ecclesias ædificauit: quarum unam Irenen, alteram Apostolo-
rum appellauit. Similiter quasdam in honorem sanctæ crucis ex-
truxit: Romæ quoq; Basilicas fecit, unam Petro, alteram Paulo, Apo-
stolis: quibus ingentia dona, ex auro & argento & gemmis pulcher-
rimè fabrefacta, obtulit: Vnam in honorem sanctæ crucis, de cuius
ligno et partem auro gemmisq; inclusam in eam locauit, quam et Hie-
rusalem appellauit: Vnam sanctæ martyri Agneti: Vnam Beato Lau-
rentio, multasq; alias in alijs locis, in honorem sanctorum Ecclesias
ædificauit, In quas & magnificentissima dona, auri, argenti, & omnis
generis gemmarum contulit. Post hunc, alij quoq; principes & fi-
deles homines, eodem religionis zelo, sanctos extructis in honorem
eorum, maximis templis honorauerunt: Vt innumera Christiani or-
bis templa in honorem sanctorum dedicata, & ex ipsis etiam nomina
sortita, templa testantur. Confirmat hoc Canon, quem Gratianus
Melchiadi Papæ ascribit, his uerbis. At uero, cum inter turbines &
aduersa mundi succresceret Ecclesia, ad hoc usq; peruenit, ut non solu-
gentes, sed etiam Romani principes, qui totius orbis Monarchiam
tenebant, ad fidem Christi & Baptismi sacramentum concurrerent.
E quibus uir religiosissimus Constantinus, primus fidem ueritatis pa-
terter adeptus, dedit licentiam per uniuersum orbem, suo de gentibus
imperio: non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandi Ecclesias, et
prædia constituit tribuenda. Deniq; idem præfatus princeps, donaria
immensa contulit, & fabricā templi primæ sedis, Beati Petri instituit,
adeo ut sedem Imperialem relinqueret, & beato Petro, successoribusq;
suis profuturam concederet. Et post pauca: Ab illo etenim tempore, et
deinceps, uiri religiosi, non solum possessiones & prædia quæ possi-
debant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt: ædificantes Ba-
silicas in suis fundis, in honorem sanctorum Martyrum per ciuitates,
S & Mo-

Theod. lib. 1.

c. 7.

Concilia
Nicænum
& Roma-
num sub
Syluestro
& Constā-
tino.

Lib. 2. c. 18.

Templa
Romæ à
Constanti-
no edificas-
ta.12. q. 1. c. futu-
ram.Laus Con-
stantini.Basilicæ
sanctorum

Multa Basilicæ saluatoris. & Monasteria innumera, in quibus cœtus Domino seruientium conueniret. Scio & multas Ecclesias in honorem saluatoris nostri, passim in orbe consecratas esse, quod Beatus Athanasius occasione miraculi, quod Deus in Berytho ciuitate, in imagine saluatoris edidit, faciū esse testatur. Dicitur enim, quod conuersis ex tam stupendo ad fidem nostram ludæis, ac Antistitem rogantibus, ut Synagogam eorum, Ecclesiam consecraret in honorem saluatoris mundi, Metropolitanus petitionem eorū minimè aspernatus, Synagogam eorum, quæ maior esse uidebatur, in nomine unigeniti filij Dei redemptoris mundi, consecrauerit, & extunc per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuerit: ut Basilicas plurimas, uel oratoria, Pontifices Christianæ legis, in honorem sancti saluatoris mundi conderent & dedicarent. Reliquias & imagines sanctorum, ita ueneramur, non ut eis cultum diuinum præstemus: sed ut in ipsis colamus eos, quos repræsentant. Nam & honor, qui ossibus aut imagini exhibetur, non quidē ossibus mortuis, aut inanimatæ tabulæ, ligno, lapidi, aut coloribus, sed ei, qui apud Deum beata uita fruitur, & pro nobis apud Deum intercedit, præstari intelligitur.

Veneratio Reliquiarum & imaginum.

Martyrū gesta à Notarijs descripta.
c. 13.

Anniversarias autem festiuitates sanctorum ita celebramus, ut eorū passionē legamus atq; recolamus, ut in Concilio Aphricano constitutum est: Vnde quo certior esset huiusmodi lectio, Fabianus Papa primus, id muneris septem Diaconis mandauit, qui septem notarijs imminerent, ut et gesta Martyrū ueraciter ex integro colligerent, & Apostolicæ sedi rimanda manifestarent, aliosq; Ecclesiæ ministros, ut idem agerent admonuit, ne in posterum ex his aliqua dubitatio fieret, quæstioq; oriretur: rectè existimans, quæ hoc modo scriberentur, ad futurorum doctrinam & usum pertinere.

Probata de sanctis historia.

Libro. 4. c. 15.

Memoria sanctorum in Missa.

Multi etiam sponte sua, uitas Martyrum aliorumq; sanctorū describerunt, quorum scripta aliqua etiam hodie extant. Qualia sunt, quæ Eusebius, Hieronymus, Cassiodorus, Theoderitus, Victor, Nicephorus, Marcus Marulus, & quidam diligentes Monachi, ædiderunt: Nec dubito quin multa etiā de eadem re sanctorum patrum scripta, iniuria temporum perierint, qualis est liber de Antiquis martyribus, ab Eusebio scriptus, cuius ipse in Ecclesiastica sua historia mentionem facit, & similes. Præterea constitutum est, ut Martyrum memoria fiat in celebratione Missarum, qui ritus uetustissimus est, ut non solum ex Augustino discimus: sed idem longè ante Augustinum, Felix Papa primus, Vicesimus septimus à Petro Pontifex, testatur. Is enim in Epistola ad Galliæ Episcopos, inter cætera de his, qui Martyrum memorias perturbabant, in hunc modum scribit. Quod uerò, inquit, Apostolus dicit, Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius, cur insequimur fratres, cur perturbamus statum Ecclesiæ Dei, et eos qui ei seruire debent affligimus? Martyres enim passi sunt, non tamen animæ eorum occisæ sunt in corporis passione, ore ueritatis

Verba sœclicis l. Pape & Martyris.
Ro. 5.

ueritatis attestante, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam Matth. 10.
autem non possunt occidere: Vbi agnosci oportet, quod si animæ
Martyrum corpore perempto, supplicij extingui non possunt, nec
animæ prædicatorum, & doctorum, persequi debuissent, aut pertur-
bari: & à Dei famulatu auerti, quia cum corporibus non deficiunt. Ta-
les autem perturbatores Ecclesiæ, non solū prædicta agunt mala, sed
etiam memorias Martyrum execrantur. Quapropter in præfata con-
stituimus synodo, uobiscq; & omnibus Ecclesijs tenendum & agendū
mandamus, ut super memorias martyrum Missæ celebrentur, ne me-
morix eorum à talibus extingui, aut ueneratio possit prohiberi. Sed Verba Vigili Papæ.
& in cæteris precibus, sanctorum memoriam celebramus, qui ritus & g. 5.
ipse antiquissimus est, ut ex eo cognosci potest. Quod Vigilius Papa,
ad Eucherium Episcopum scribit. Ordinem quoq; precum, inquit, in
celebratione Missæ, nullo nos tempore, nulla festiuitate, significamus
habere diuersum, sed semper esse eodē tenore, oblata Deo munera con-
secrari, Quoties uerò Paschalis aut Ascensionis Dñi, uel Pentecostes et
Epiphaniæ, sanctorumq; Dei fuerit agenda festiuitas, singula capitu-
la diebus apta subiungimus, quibus commemorationem sanctæ solen-
nitatis aut eorū facimus, quorū natalitia celebramus: cætera uerò ordi-
ne consueto persequimur. Quapropter & ipsius Canonice precis tex-
tum direximus subter adiectū, quē Deo propitio, ex Apostolica tradi-
tione suscepimus, & ut charitas tua cognoscat, quibus locis aliqua festi-
uitatibus apta connectes, Paschalis diei preces simul adiecimus. Est Canon
et in Aphrico Concilio constitutū, ut passiones Martyrum legantur, Missæ.
cū Anniuersarij dies eorū celebrant. Deniq; & anathema in eos pro-
nunciat, qui memorias martyrum perturbāt. Si quis (inquit Gangren-
se Concilium) superbix usus affectu, conuentus abominatur, qui per
loca et Basilicas sanctorum martyrum celebrantur: & ministeria, quæ Antiqua
in eis sunt, memoriasq; sanctorū contemnit, Anathema sit. Item Car- Concilio-
rum Decre-
ta, de passio-
nibus Mar-
tyrum reci-
tandis.
thaginense primū, Martyrū dignitatē nemo prophanus infamet, neq;
ad falsiua corpora, quæ sepulturæ tantū propter misericordiā Eccle-
siasticā cōmendari mandatū est, redigat: ut aut in infaniā precipitatos,
aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati disiunctos, nō ratione uel
tēpore cōpetenti, quo martyria celebrētur, martyrum nomine appellet.
At siquid ad iniuriā Martyrū, claritati eorū adiungat infamiā, placet
eos, si Laici sint, ad penitentiam redigi: si autē sunt Clerici, post cōmoni-
tionē, et post cognitionē honore priuari. Habet aut cōsuetudo Eccle-
siæ, ut festiuitates Laicis per singulas hebdomadas indicant: Atq; harū Festiuitates
sanctorum
quædā uni-
uersales,
quædā par-
ticulares.
quædā sūt uniuersales, quædā particulares. Vniuersales sunt, quas per De cons. dist. 3.
c. 1.
uniuersū orbē celebrat Ecclesia. Particulares, quas singuli Episcopi, sin-
gulariter in suis dioecibus peragūt: Ac de utrisq; ita statuit Lugdunē-
se Conciliū. Pronūciandū est, inquit, ut Laici sciant tēpora feriadi per
annū, id est, omnē Dominicū à uespera usq; ad uesperā, ne à Iudaismo

capiantur. Feriandi uerò per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis Euangelistæ, Innocenti, Syluestri, octaua Domini, Theophaniæ, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cū tota hebdomada: Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis Baptistæ, Duodecim Apostolorū: et maximè sanctorū Petri et Pauli, qui mundū sua prædicatione illuminauerūt: sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas sanctæ Mariæ, Ecclesiæ dedicatio, sancti Michaelis Archangeli, dedicatio cuiuscunq; oratorij, & omnium sanctorū, & sancti Martini: & illæ festiuitates, quas singuli Episcopi, in suis Episcopatibus cū populo collaudauerint, Quæ uicinis tantū circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas uerò festiuitates, per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. De dedicatione Ecclesiæ ita diffiniunt Felix Papa Quartus, Solennitates uerò dedicationū Ecclesiæ & sacerdotū per singulos annos solenniter sunt celebrandæ, ipso Domino exemplū dante, qui ad festū dedicationis templi, omnibus id faciendi dans formam, cū reliquis populis eandē festiuitatem celebraturus uenit, sicut scriptū est, Facta sunt Encæniam in Hierosolymis, & Hyems erat: & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Quod autem octo dierū sunt Encæniam celebranda, in libro Regū, peracta dedicatione templi, reperies.

In Epistola ad
Episcopos per
diuersas pro-
uincias consti-
tutos.

c. 1.

Ioan. 10.

3. Reg. 8.

*An reuelato nouo testamento, Cæremoniæ ueteris testamenti
ita sublata sint, ut earum usus in nouo Testamento
interdictus esse censeatur, Caput VIII.*

Quæstio.

Responsio

Bonæ sig-
nificatiōes
Cæremo-
niarum ue-
testamenti.

Egesippo, lib. 5.

c. 9.

Diximus de cæremoniis noui Testamenti, inter quas quoniā multæ sunt, Cæremoniis & ritibus ueteris testamenti ita affines, ut ab his ueluti in nouo testamento translata uideantur: nō incongruè queritur, An reuelato nouo testamento, Cæremoniæ legales ita euacuatæ sint, ut earū nullus usus in nouo testamento esse possit? Quo sane loco repetendū mihi uidetur, quod suprā dictū est, Cæremonias oēs sacri alicuius mysterij significationē habere. Quod et in Cæremoniis ueteris testamenti locū habet, nā & ipsæ latentium rerū sacramenta designāt. Et earū aliæ quidē futurā gratiā pronunciant, ut sacerdos & sacrificia, quæ summū sacerdotē, eundemq; unicū illud & sanctissimū sacrificiū, pro peccatis uiuorū & mortuorū offerendū, Christum significarunt: aliæ præsentia mysteria annunciant, futuris etiam temporibus duratura, ut sacra uasa, uestes sacre, unctio sacra, luminaria, thus incensum, & quæ sunt eiusdem generis: quæ sacrificantium & orantium fidem & deuotionem, aliasq; uirtutes & diuina dona designarunt. Quod quo planius fiat, unum tantum exemplum de Cæremoniis templi, ex Egesippo afferamus. Salomon itaq; (inquit) templum

templum fundauit, reliqui quoque Reges ad ornatum urbis addidere plurima, inuidia ex magnificentia orta. Inter omnia tamen opera, templum præcellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore: in quo erat deambulatorium, peripetasma preciosum & maximum, Cocco & Hyacintho, Bylloque intextum & purpura. Non ociosa materia tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam rerum latentium significaret, eò quod eius esset templum, qui cælo & aeri, terræ & mari, quasi creator elementorum dominaretur, atque omnia solus regeret & gubernaret. Cocco enim, igneum cælum figuratur: Hyacintho, aer: Byllo, terra, quod in ea nascitur: purpura, mare, quæ conchilijs maritimis inficitur, ut duo ex colore, duo ex generatione colligas. Denique Princeps sacerdotum, hæc quatuor, indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas erat festorum dierum, quasi totum mundum indueret pro populo supplicaturus: In eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotum IESVS, qui tolleretur peccatum mundi. Fœmora Princeps sacerdotum linteo interius operimento tegebat, eò quod præ cæteris in sacerdote fides mentis quæritur, et corporis castimonia, quæ succingere debeat carnis intemperantiam.

Significatio Quatuor Elementorum in Cocco Hyacintho Byllo & Purpura.

Fœmorale Aaron.

Duo erant tabernacula sacra, Vnum interius, Alterum exterius: In hoc semper introibant sacerdotes: in illud interius (quod secundum appellabatur) semel introibat tantummodo Princeps sacerdotum, non sine sanguine, quem offerret pro se, & pro populi delicto: Hoc significante Spiritu sancto, uenturum Iesum, qui uerè solus intraret interiora diuinorum penetralia sacramentorum, & arcana substantiæ cœlestis, quæ nosset omnia: Solus quoque patri, sanguine suo totum mundum reconciliaret, & ut cœlestium & terrestrium miseretur: Denique posteaquam uenit, pacificauit omnia per sanguinem crucis suæ, quæ uel in cælo, uel in terra sunt. Intus thymiamaterium, intus mensa, intus lucerna. Thymiamaterium, quod ita ad Deum patrem, sicut incensum, dirigatur maximi sacerdotis oratio. Mensa, quod in ea passio Christi fit, & mysteria sacramentorum: unde & Dauid dicit, Paraasti in conspectu meo mensam: Cuius uelut duodecim panes, Duodecim Apostoli sint testes passionis eius ac Resurrectionis eius. Lucerna, quæ super candelabrum ponitur, ante sub modio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratiæ plenitudine: heptamycho frequens lumen effundens, eò quod Spiritus sanctus septem maximarum gratiarum uirtutibus Deo templum illuminaret. Trinitatis igitur cognitio in interioribus erat templi, quæ dicebantur sancta sanctorum, ubi reposita quondam uirga Aaron floruit, quod sacerdotalis gratia in Christo amplius esset operatura post mortem, qua mundum redemit.

Hebr. 9. Mysterium Duplicis Tabernaculi.

Col. 1.

Quid Thymiamaterium, Mensa et Lucerna Psal. 140. Psal. 22. Matth. 5.

Id est, Septem distinctis calamis ut habetur Exo. 25.

Fusius hæc & alia mysteria Cæremoniæ templi Salomonis, describit Eucherius libro tertio Regnorum. Idem in singulis quoque alijs Cæremonijs ueteris testamenti demonstrare possemus: Sed malo hæc

Eucherius.

Vfus Cæ- ipsa lectorem ex commentarijs sanctorum patrum, ijs maximè, qui in
remoniarū igitur, ut iam ad propositam quæstionem reuertamur, dicendum est,
ue. test. nō omnes in uniuersum ueteris testamenti Cæremonias ita sublatas esse,
est ad salu- ut earum usus, reuelato iam nouo testamento, non sit necessarius ad sa-
tem necessa- lutem. Ad quem sensum accipiendum est, quod Paulus dicit, uidisse se
rius. Petrum non rectè ingredientem ad ueritatem Euangelij, eiq; propte-
Aug. Epist. 19. rea in faciem restituisse, quod Gentes cogeret Iudaizare. Nam contra
idem in libro Euangelij ueritatem erat, ut putarent qui credebant in Christum, sine
contra menda- illis ueteribus sacramentis saluos se esse nō posse. Et ad eundem sensum
cium. c. 12. dictum est, Lex & Prophetę usq; ad Ioannem Baptistam. Item, Iudei
Gal. 2. persequabantur Iesum, quia soluerat Sabbatum, & patrem suum dice-
Matth. 11. bat Deum. Item, Lex per Moysen data est, gratia autem & ueritas
Ioan. 5. per Iesum Christum facta est. Item, per Hieremiam Prophetam pro-
Ioan. 7. missum est, daturum Deum testamentum nouum Domui Iuda, non
Hiere. 31. secundum testamentum quod disposuit patribus eorum. Item illud
Gal. 5. Pauli, Ecce ego Paulus dico uobis, quia si circumcidamini, Christus
 uobis nihil proderit, & si qua sunt similia. Hæc nimirum significant,
 post Ioannem Baptistam, Sabbatum, aliasq; Cæremonias ueteris te-
 stamenti ita abrogatas esse, ut in eis nulla sit spes salutis ponenda.

Quo præ- Quin & lex ipsa, & ea quæ in lege ita præcepta sunt, ut ualeant ad in-
cepta mo- formandos mores fidelium, id est, ut abnegantes impietatem, & sæcu-
ralia legis lares cupiditates, temperanter, & iuste & piè uiuamus in hoc sæculo;
conferunt qualis est lex, quā maximè commendandam elegit Apostolus, Non
ad salutem concupisces: & quæcunq; de Deo & de proximo diligendo, sine ullis
per gratiā figuris sacramentorum præcipiuntur in lege: In quibus duobus præ-
Christi. ceptis etiam Dominus ipse Christus dicit, totam legem Prophetasq;
Tit. 2. pendere: Ita accipitur et obseruatur, non ut spem aliquā salutis in ip-
Epistola. 200. sa ponamus, Nam si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus
Matth. 22. est. Item, Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia ex-
Gal. 2. cidistis: sed ut quicquid in eis proficimus, non nobis tribuamus, sed
Gal. 5. gratiæ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Deinde
 magna differentia est inter Cæremonias, quibus futura prænuncian-
 tur, & quibus præsentia annunciantur. Nam quæ fuerunt rerum futu-
 rarum figuræ: postquam uenerunt ea, quæ per illas significabantur es-
 se futura, procul dubio esse necessaria destiterunt. At eorum usus pau-
 latim ita abolendus fuit, ut non solum subito & irreligiosè, sed cum
 quadam ueneratione extinguerentur. Quemadmodum enim defun-
 ctorum corpora necessariorum officijs religiosè deducenda sunt ad se-
 pulchram, non continuo deferenda, uel obtrektorum obtrektioni-
 bus ueluti canum morsibus obijcienda: Ita & legalia sacramenta, &
 Cæremoniæ, etiam adueniente & reuelata iam gratia, quam prænun-
 ciauerant,

ciauerant, aliquandiu (ijs maxime quibus data fuerant) permittenda, ac paulatim deinde deferenda: Et sic Synagoga cum honore sepelien-
da fuit, ut scilicet hoc modo ostenderetur, ipsam quidem, tanquam
quæ ad salutem Christianam non essent necessaria, deferendam, sed
nectamen, ut Idolatriam gentilium, irreligiosius esse abijciendam.

Nam & Christus à parentibus circumcissus est: Idem, ad diem festum Christi &
ascendit: Idem, ad leprosum quem mundauerat dixit, uade & offer Pauli exem-
pro te sacrificium quod præcepit Moyses in testimonium illis: Et Pau pla de legis
lus Timotheum circumcidit. Similiter Iudæi quidam, qui & ipsi in Caremo-
Christum crediderant: sed ita legalia obseruabant, tanquam sine his nijs.
in Euangelio credentibus salus esse non posset, in Paulo repræhende- Luce. 2.
bant, quod discessionem à Moysæ doceret, propter quod Iacobus & Matth. 8.
alii fratres eidem suadebant, ut conuocata multitudine, ipse legalibus Act. 16.
quibusdam Caremonijs uteretur, eoque modo suspicionem, quam de
eo conceperant, ex eorum animis eximeret. Sic enim ait Iacobus, Act. 21.
Vides frater, quot milia sunt in Iudæa, qui crediderunt in Christum, Verba Ia-
& hii omnes æmulatores sunt legis: Audierunt de te, quia discessio- cobi ad
nem doces à Moysæ, eorum qui per gentes sunt Iudæorum, dicens: Paulum de
eos non debere circumcidere filios suos, neque secundum consuetudi- lege uet.
nem ingredi. Quid ergo est? Vtique oportet conuenire multitudi-
nem: audierunt enim te superuenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus,
sunt nobis uiri Quatuor, uorum habentes super se: His assumptis, san-
ctifica te cum ipsis, & impende in eos ut radant capita, & scient om-
nes, quia quæ de te audierunt falsa sunt, sed sequeris & ipse custodiens
legem. De gentibus autem qui crediderunt nos mandauimus, indi-
cantes, nihil huiusmodi seruare illos, nisi ut se obseruent ab Idolis im-
molato, & à sanguine, & à fornicatione &c. Quod ideo Iacobus ad-
monuit, non quod circumcisionem, aliaque ueteris testamenti legiti-
ma, tanquam ad salutem necessaria, custodienda esse putaret: sed ut
Iudæi, qui in Christum credebant, sed adhuc legis obseruatores erant,
uidentes Paulum ea celebrare, quorum ipse condemnator ab aduer-
sarijs esse insimulabatur, simul etiam uiderent, ipsum Paulum (uehe-
mentissimum illum gratiæ prædicatorem) non omnino legalia asper-
nari: nec ea quæ per Moysen patribus tradita fuerant, tanquam sa-
cilega, nec Deo mandante conscripta, damnare. Sepulta autem Legis Car-
(ut dictum est) cum honore Synagoga, ac uera iam & Evangelica remonijs
fide, & gratia in Iudæis & Gentibus reuelata & confirmata, sacrifi- nunc uti non
cia, sacramenta, & Caremoniae ueteris testamenti (quæ futura my- licet.
steria designarunt) ita abolita sunt, ut earum nullus deinceps in
Christiana religione legitimus usus esse possit. Nam quæ in ue-
teri testamento, gratiam & remissionem peccatorum significa-
bant, non efficiebant: Vt cinis uaccæ, & aspersio sanguinis, &
cruentorum multiplicatio uictimarum, &c. Ea omnia (reuelata Num. 19.
Leui. 5.

S iij iam gratia

vide S. Tho-
mam in prima
secūda. q. 103.
articulo. 4.

Aug. Epist. 5.

Psal. 49.

Psal. 15.

Hiere. 31.

Non muta
ta est Dei
uoluntas
per muta-
tas Cære-
monias le-
gis, quas ip-
se præcepe-
rat.

Psal. 101.

Mutatio fa-
cta est, non
Dei neque
religionis,
sed sacrifi-
ciorum &
sacramen-
torum.

Non muta-
tur fides in
no. test. per
diuersita-
tem Cære-
moniarum

iam gratia noui testamenti, traditisq; salutiferis Euangelicæ legis sacramentis, quæ remissionem peccatorum non tantum significant, sed etiam efficiunt) tanq; umbra & figuræ prorsus euacuata sunt: Vt iam Iudæorum sacrificia & Cæremoniæ, non solum nihil prosint, sed etiam perniciosæ & mortifere sint Christianis: & qui eas obseruauerint, siue ex Iudæis, siue ex gentibus, in Baratrum Diaboli deuoluantur.

Quod & Prophetæ ita futurum prænunciarunt. Non accipiam (inquit diuinus Psalter) de manu tua uitulos, Neq; de gregibus tuis Hircos. Item, Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, hoc est pecorum uictimis, quibus prius congregabantur conuenticula Iudæorum. Et alius Prophetæ, Ecce, inquit, dies uenient, dicit Dominus, & confirmabo super domum Iacob testamentum nouum, non sicut testamentum quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti &c. Sunt & alia multa de hac re testimonia, quibus hoc

Deum facturum esse prædictum est. Neq; uerò putandum est, ideo sacrificia & sacramenta ueteris testamenti temporibus ijs, quibus præcepta fuerunt, mala fuisse, quia postea ijs abrogatis, alia à Deo substituta sunt: Nec Deum mutabilem esse, quasi quæ ei aliquando placuerūt, eidem postea displicere cœperint. Nam hæc, ut ita fierent, in ratione diuina semper fuerunt, ideoq; dici non potest, cū hæc noua à Deo cōstituerentur, subito priora eidem displicuisse, uelut mutabili uoluntate,

cui de maioribus etiam rerum mutationibus dicitur, Mutabis ea & mutabuntur, Tu autem idem ipse es. Sed satis est, hanc fuisse Dei in æterna sapientia dispositionem & uoluntatem, eamq; non solū Euangelicis sed etiam Prophetis scripturis demonstrari, ut scilicet dispersita essent pro temporum congruentia sacrificia: ut alia fierent ante manifestationem noui testamenti, et aliud nunc, quod huic manifestationi est congruum, quod scilicet ex ipsa uera & unius sacerdotis uictima,

hoc est, effuso Christi sanguine ministratur. Quæ quidem mutatio non Dei est, non religionis: sed sacrificiorum & sacramentorum. Quemadmodum enim unus idemq; homo, si Deo manè aliud offert, aliud uespere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem: sicut nec salutem, qui alio modo manè, alio uespere salutatur: Ita in uniuerso tractu sæculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis, qui nunc sunt, offertur, non humana presumptione sed autoritate diuina, temporibus congrua sacra mysteria celebrantur, non Deus aut religio commutatur. Sed & in nouo

testamento, Cæremoniæ non solum diuersis temporibus uariantur, sed etiam uno eodemq; tempore in diuersis Ecclesijs, diuersæ particulares Cæremoniæ obseruantur. Quod non est indecens, modo una sit fides uniuersæ quæ ubiq; dilatatur Ecclesiæ. Nihil enim prohibet, quin ipsa fidei unitas, quibusdam diuersis obseruationibus celebretur, quibus nullo modo, quod in uera fide uerum est, impeditur. Est enim

Ecclesia

Ecclesia illa filia Regis, cuius gloria & pulchritudo est intus in fimbrijs aureis, circumamicta uarietatibus. Etenim uarietates in ueste, intelliguntur obseruationes illæ, quæ uariè in membris Ecclesiæ celebrantur, ab una proficiscens iustitia, omnia in Ecclesia iusto & decenti ordine disponente. Ac proinde Augustinus eos reprehendit, qui omnes iniquos esse iudicant, etiam maiores nostros, cum ritibus illis & moribus suis, præsentibus non consentientes: Quo errore se quoque olim irretitum fuisse fatetur. Non noueram, inquit, iustitiam ueram interiore, non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege rectissima Dei omnipotentis, qua mores formarentur regionum & dierum pro regionibus & diebus, cum ipsa ubique ac semper esset, non alibi alia, nec aliàs aliter, secundum quam iusti essent Abraham, & Isaac, & Iacob, & Moyse, & David, & illi omnes laudati ore Dei: sed eos ab imperitiis iudicari iniquos, iudicantibus ex humano die, & uniuersos mores humani generis ex parte moris sui metientibus. Tanquam si quis nescius in armamentis, quid cuique membro accommodatum sit, ocrea uelit caput tegi, & galea calceari, & murmuret quod non apte conueniat: aut in uno die indicto à pomeridianis horis iustitio, quisquam stomachetur, non sibi concedi quid uenale proponere, quia mane concessum est: aut in una domo uideat aliquid tractari manibus, à quoquam seruo, quod facere non sinatur, qui pocula ministrat: aut aliquid post præsepia fieri, quod ante mensam prohibetur, & indignetur, cum sit unum habitaculum & una familia, non ubique atque omnibus idem tribui. Sic sunt isti qui indignantur, cum audierint illo sæculo licuisse iustis aliquid, quod isto non licet iustis: & quia illis aliud precepit Deus, istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem iustitiæ utrique seruerint: cum in uno homine, & in uno die, & in unis ædibus uideant aliud alij membro congruere, & aliud iamdudum licuisse, & post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti aut iuberi, quod in isto iuste uetetur & uindicetur. Nunquid iustitia uaria est & mutabilis? Sed tempora quibus præsidet non pariter eunt, tempora enim sunt: Homines autem, quorum uita super terram breuis est, quia sensu non ualent causas contexere sæculorum priorum, aliarumque gentium quas experti non sunt, cum his quas experti sunt: In uno autem corpore uel die uel domo, facile possunt uidere, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus personis ue congruat: in illis offenduntur, his seruiunt. Hæc Augustinus. Verum illud interim curandum est, ne ea, quam dixi, uestis, ita diuersis celebrationibus uarietur, ut aduersis contentioneibus dissipetur. Nam ubi id accidit, ut ex diuersitate Cæremoniæ contentiones oriantur, mox laborandum est, ut ea diuersitas & contentio ad concordiam redigatur, ut de obseruatione Pascharis, & alijs quibusdam Cæremonijs supra monstratum est. Illud præterea hoc loco, ex sententia beati Augustini, addendum uidetur, Cære-

Psal. 44.

Lib. 3. Confessionum. c. 7.

Idem li. 6. c. 2. contra Faustum Manichæum.

Diuersitas rituum pro diuersitate temporum et regionum.

Declaratio per similitudines.

Non iustitia, sed tempora uariantur.

Ad quid tur. Cæremonias ueteris testamenti, quæ sacramentorum uelata fue-
 utiles ho- runt mysterijs, nō ideo omnino superuacaneas esse hodie & inutiles,
 die sunt Cæ quia nunc impleta sunt, quæ prius futura per eas significabantur my-
 remoniae steria. Nam & si nullus hodie earum usus esse possit populo Christia-
 uet. testa. no, tamen ad hoc utiles sunt, ut huiusmodi mysteria iam impleta esse à
 Aug. in præfa- nobis intelligamus, sicut est Sabbatum ad uisibilem uacationem, sicut
 tione in specu- azyma in pane sine fermento, Pascha in ouis occisione, sicut tot gene-
 lum. ra sacrificiorum ciborumq; uitandorum, & neomeniæ, & annuæ so-
 lennitates, quas obseruant nunc usq; Iudæi, et similes. Quod ex uerbis
 Lib. 6. contra Apostoli pulchre confirmat idem sanè Augustinus: Ex hac, inquit,
 Faustum Ma- imperitia Manichæi & omnes, quibus displicent literæ ueteris Testa-
 nichæum, c. 1. menti, quicquid Deus mandauit priori populo ad celebrandum, um-
 bram futurorum non intelligentes, et ea modo nō obseruari animad-
 uertentes, ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ utiq; illi
 1. Corinth. 10. tempori cōgruebant, quo ista quæ manifesta nunc sunt, uentura signi-
 Hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos, in
 ra contin- quos finis sæculorum obuēnit: Ecce ipse aperuit, cur illæ literæ acci-
 gebāt illis: piantur à nobis, & cur illa rerum signa iam necesse non sit ut obseruen-
 scripta sunt tur à nobis. Cum enim dicit: Scripta sunt propter nos, proculdubio
 autem pro demonstrat, quanta nobis cura legenda & intelligenda, & in quanta
 pter nos. autoritate habenda sint: Quia propter nos utiq; scripta sunt. Cum
 uero dicit, figuræ nostri fuerunt, & in figura contingebant illis: ostē-
 dit iam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarū
 prænunciantium celebrationi seruiamus. Vnde dicit alio loco. Nemo
 Col. 2. ergo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neome-
 niæ, aut Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. Hinc etiam cum
 dicit. Nemo uos in eis iudicet: declarat, quā non sit necesse ut iam hæc
 obseruentur, Cum autem dicit, Quæ sunt umbra futurorum: ostēdit,
 quam oportuerit ut illo tempore obseruarentur, quo ista quæ nobis
 iam manifestata eluxerunt, per tales umbras figurarum futura prædi-
 cebantur. Ac proinde cessationem Sabbatorum iam quidem superua-
 caneam ducimus ad obseruandum, ex quo spes reuelata est nostræ
 Sabbati cessatio. quietis æternæ: non tamen ad legendum & intelligendum: Quia Pro-
 pheticis temporibus, cū essent ista quæ nobis hoc tēpore patefacta sunt,
 nō tantū sermonibus, sed etiā actib; præfigurāda et prænuncianda, illo
 signo quod legimus, res ista prænotata est, quam tenemus. Sic sa-
 Sacrificia. crificia iam in operibus nostris non sunt, at nihilominus tamen ea in
 mysterijs diuinarum scripturarū, ad intelligenda quæ his prænuncia-
 ta sunt, amplectimur, quia & ipsa figuræ nostræ fuerunt. Et omnia ta-
 lia multis & uarijs modis unum sacrificium, cuius nunc memoriam ce-
 lebramus, significauerunt: Vnde isto reuelato et suo tempore oblato,
 illa de agendi celebritate sublata sunt, sed significandi autoritate
 manserunt.

manferunt. Sic Azymum panem & ceteras prænunciatiuas obser-
 uationes, in quibus scilicet fuisse umbram futurorum dicit Apostolus,
 hodie quidem nihil prodesse nobis putamus, sed ad hoc tamen pro-
 sunt, ut earum mysterium à nobis intelligatur: & quod in manifesta-
 tione reuelatum est, populis prædicetur. Sic & Cæremoniæ ad uitam
 pertinentes (quæ Augustinus præcepta uitæ significandæ appellat) *Lib. 6. contra*
 quod ad usum earum pertinet, hodie quidem sublatae sunt: sed quoni- *Faustum. c. 2.*
 am his ipsis mores prænunciati sunt, uel sequendi boni, uel mali fugien-
 di: Ideirco nunc etiam utiles sunt, ut quæ nunc reuelata sunt, prænun-
 ciata fuisse intelligamus, & quod eorum bonum est, sequamur: quod
 malum, deuitemus. Sic lincis uestibus miscere purpuram & linosti- *Moralia,*
 na ueste indui, aliquando peccatum fuit, nunc non est peccatum: sed *per Cære-*
 ea transgredi, quæ per huiusmodi Cæremonias significantur, ut inor- *monias ue-*
 dinate uiuere, diuersi generis professions uelle miscere: ut uel monia- *teres signi-*
 lis habeat ornamenta nuptiarum, uel ea quæ se non continens nupsit, *ficata, serua-*
 speciem uirginis gerat, Et si quid aliud inconuenienter ex diuerso ge- *re oportet.*
 nere in uita cuiusq; contextitur, omnimodo peccatum est. Nam illud
 tunc figurabatur in uestibus, quod nunc declaratur in moribus. Illud
 enim erat tempus significandi: hoc manifestandi. Ergo ipsa scriptura,
 quæ tunc fuit exactrix operum significantium, nunc testis est rerum
 significatarum: & quæ tunc obseruabatur ad prænunciationem, nunc
 recitatur ad confirmationem. Sic bouem & asinum ad operandum *Deut. 22.*
 tunc iungere non licebat, hodie autem bouem et asinum, unusquisq; si *Quid signi-*
 necesse sit, sine detrimento operis iungit. At negligere quod hac Cæ- *ficat bouē*
 remonia prænunciatum est, ut sapientem & stultum coniungere, non *& asinum*
 ut ille præcipiat, hic obtemperet, sed ut pariter ex æquali potestate uer- *non con-*
 bum Dei annuncient: illud certe peccatum est, quod ne fiat dudum Cæ- *iungere.*
 remonia præfiguratum & nobis nunc reuelatum est. Non sunt igitur *Non sunt*
 tanquam superuacanea abijcienda, quæ de Cæremonijs, quarum *superuaca-*
 hodie nulla obseruatio est, scripta sunt, propter nos enim scripta sunt: *nea scripta*
 & impium est, ut non legamus nos, quod scriptum est propter nos. *uer. testa.*
 Immo ut mandatorum Dei præuicinatores essent, quibus illis tempo-
 ribus hæc mandata fuerunt, si obseruare contemnerent, quando sic il-
 la fieri, & ista quæ nunc reuelata sunt, tunc sic prænunciari oportebat:
 Ita nos desipientes essemus, si nunc iam manifestato nouo testamen-
 to, illas prænunciatiuas obseruationes aliquid nobis prodesse putare-
 mus. Sicut sacrilegi & impij essemus, si eosdem libros, qui propter
 nos scripti sunt, ut ea quæ iam nobis reuelata, & in manifestationem
 annunciata sunt, tamen ante illis figuris prænunciata cognoscentes, si-
 deliter & firmiter teneremus, ideo putaremus abijciendos, quia ea
 quæ ibi scripta sunt, iam non obseruare corporaliter, sed intelligere et
 facere spiritualiter nos Dominus iubet. Scripta sunt enim propter
 nos, in quos finis sæculorum obuenit, sicut idem dicit Apostolus:
 Omnia

Azyna.
Col. 2.

Lib. 6. contra
Faustum. c. 2.

Moralia,
per Cære-
monias ue-
teres signi-
ficata, serua-
re oportet.

Deut. 22.
Quid signi-
ficat bouē
& asinum
non con-
iungere.

Non sunt
superuaca-
nea scripta
uer. testa.

Sacrilegi-
um esset, li-
bros legis
abijcere.

1. Corinth. 10. omnia enim quæ ante scripta sunt, ut nos doceremur scripta sunt.

Cæremo- Cæremonia autem ueteris testamenti, quæ non futura sed præsentia
nia quædã annunciarunt, eaq; quæ etiam futuris temporibus durare potuerunt,
in utroque etiam in nouo testamento retineri possunt: non quidem quatenus in
testamento ueteri testamento obseruata fuerunt, sed quia mysteria ad cultũ Euan-
proficua. gelicæ Religionis pertinentia designant: Quales sunt orationes, ieiunia,
sacra uasa, uestes, unctio, thus incensum, luminaria, & quæ sunt
eiusdem generis. Quibus ea etiam addo quæ ad præcepta uitæ mo-
rumq; pertinent, quæ ab utriusq; ueteris & noui testamenti homini-

Aug. li. 6. c. 2.
cõtra Faustum
Manichæum,

bus semper & æque custodienda fuerunt, quæ Augustinus præcepta
uitæ agendæ appellat, Cuiusmodi sunt: Honora patrem & matrem,
& non mœchaberis. Nam quæ ita sunt posita in literis sacris uel iubendo
uel uetando, uel etiam sinendo, ut etiam nunc, id est, tempore noui
Testamenti, ad uitam piam exercendam moresq; pertineant, Hæc ut
olim, ita nunc etiam facienda sunt, si facienda præcepta sunt: nec facien-
da, si prohibita. Nec ideo Iudaizare censentur Christiani, quia ipsdẽ

Alia est no-
stra quàm
Iudæorum
intentio, si
eisdem uti-
mur Cære-
monijs.

Cæremonijs in nouo testamento utimur, quibus olim Iudæi in ueteri
testamento usi fuerunt: uel etiam hodie, sicubi degunt, utuntur. Nam
& si res eadem sint, quibus Cæremonia perficiuntur: tamen usus ea-
rum diuersus est, & non una utentium intentio: Ideoq; & Cæremo-
nia ipse, quantumlibet rebus ipsis pares, tamen usu et intentione diuer-
sæ sunt, & ab usu uel bono uel malo: Ecclesiasticæ uel Iudaicæ appellan-
tur, Veluti si Iudæus flexis genibus, aut manibus in cœlum leuatis, oret,
Cæremonia hæc Iudaica est: Si ad eundem modum oret Christianus,
eadem Cæremonia Ecclesiastica dicetur. Nec damnanda erit Christia-
ni oratio, quia ritu ipso orationi Iudæi similis esse uidetur: Non enim
ritus ipse, sed intentio orantis spectanda est: quæ non solum oratio-
nem, sed etiam Cæremoniam eius, uel bonam efficit uel malam.

2. Corinth. 5.

In quibus
differunt no-
stræ Cære-
monia à Iu-
daicis.

Quin etiam illud iam addimus, Et si uetera omnia transierunt,
& in Christo facta sunt noua omnia: tamen omnes prope Cæ-
remonias nostras, Cæremoniarum ueteris testamenti, etiam quæ à
nostris maxime differre uidentur, et rem et nomen tenere: usu tamen,
significatione, & intentione differre, Vt sacerdos, sacrificium, templũ,
altare, ignis, panis, sanguis, & quæ sunt similia, ut elegantissimè dispu-

Epist. 86.

tat Augustinus in Epistola ad Casulanum. Sed & multas Cæremo-

Cæremo-
nia quædã
à Gentili-
bus olim
usurpatæ.

nias cum gentilibus communes habemus: Quemadmodum in Baby-
lone Israelitæ & Babilonij, organa & Citharam & alia huius generis
habuerunt: & Gentiles ex auro & argento Idola fecerunt, sacra uasa,
uestes sacras habuerunt: immo & templa ædificauerunt, sacerdotes con-
stituerunt, & sacrificia fecerunt &c. Item, qui apud Hebræos Idola-
træ fuerunt, è farina Panes militares militiæ cœli obtulerunt: Quas qui-
dem Cæremonias non res ipsa, sed usus & intentio, bonas facit uel ma-
las: & illas ueluti pias amplectimur, has uerò ut supersticiosas repu-
diamus,

4. Reg. 17.

dianus. Proinde quod Christianas literas utriusque testamenti sciunt (ut alibi docet Augustinus) non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum, quod construant templa, & instituunt sacerdotia, & faciant sacrificia: sed quod hæc Idolis & dæmonijs exhibeant tanquam dijs. Nam omnes dii gentium dæmonia, ut inquit Psalmus. Vnde & Paulus Apostolus gentilium sacrificia condemnat, non quia sacrificat, sed quia dæmonijs sacrificant. Quid ergo? inquit, dico quod Idolis immolatum sit aliquid, aut quod Idolum sit aliquid: sed quod immolant gentes, dæmonijs immolant & non Deo, Nolo autem uos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participare & mensæ dæmoniorum. Simili modo, gentilium templa, non quatenus templa sunt: item simulacra, sacra uasa, uestes sacras, non quatenus talia sunt, reprobamus: sed quia adulteris quibusdam hominibus, impuris & seclis, & ipsis dæmonijs eum honorem, qui Deo aut sanctis debetur, impenderunt: nec res ipsas, sed usum rerum condemnamus. Præterea multas Iudæorum & Gentilium Cæremonias, quas propter inueteratam consuetudinem, Ecclesia in totum abolere non potuit: quando aliud non potuit, saltem in uerum & pium usum transtulit. Qualis est (ut inter multa unum exempli causa referam) ritus cereorum in festo Purificationis Beatæ Virginis Dei Genitricis Mariæ. Nam consuetudo Romanis fuit, ut Februario mense (qui erat Februus, id est Plutoni consecratus, qui lustrationum potens credebatur) ut accensis facibus totam urbem lustrarent, atque solennes hostias offerentes iura dijs manibus soluerent: Hanc superstitionem & lustrandi consuetudinem, quando in totum euelli non potuit, Christiana religio in meliorem usum commutauit, statuens, ut in festiuitate Purificationis Mariæ, quæ in eundem mensem incidit, Letaniæ fierent, & uniuersa plebs cum sacerdotibus & ministris, hymnis modulatæ uocis, per Ecclesias perque congrua urbis loca procederet: Cunctique datos à Pontifice cereos, in manibus gestarent ardentes. Quod deinde augescente bona consuetudine, in cæteris quoque eiusdem Beatæ matris & perpetuæ uirginis festiuitatibus agendum instituit: non utique in lustratione terrestris Imperij quinquennem, sed in perennē cælestis Regni memoriā, quando (iuxta parabolā prudentium uirginum) omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus, obuiam sponso ac Regi suo uenientes, mox cum eo ad nuptias supernæ ciuitatis intrabunt. Eos autem gentilium ritus, qui contra bonos mores sunt, utcunque inueteratos, Ecclesia summis semper uiribus extirpare studuit. Qualis tempore Aphricani concilij fuit, quem & patres eiusdem Concilij ab Imperatoribus extirpari petendum decreuerunt. Illud etiam petendum, inquit, ut quæ contra præcepta diuina, conuiuia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentilium attracta sunt, Ita ut nunc à Paganis Christiani ad hæc ce-

Quid re-
prehendi-
tur in Gen-
tilium riti-
bus.

Aug. epist. 49

Psalm. 95.

1. Cor. 10

Cur Genti-
lium tem-
pla et simu-
lakra repro-
bamus.

Quædam
cæremo-
niæ in piū
usum trans-
latæ.

Vsus cere-
orum in fe-
sto purifi-
cationis
Mariæ.

Matth. 25

Qui genti-
lium ritus
sunt prohi-
bēdi, licet
inueterati
sint.

c. 27

T

lebran-

lebranda cogantur: ex quare temporibus Christianorum Imperatorum persequutio altera occultè fieri uideatur: uetari talia iubeant, et de ciuitatibus & possessionibus, imposita pœna prohiberi: maxime, cum etiam in Natalibus beatissimorum martyrum, per nonnullas ciuitates & in ipsis locis sacris talia committere non reformident: Quibus diebus etiam (quod pudoris est dicere) saltationes sceleratissimas, per uicos atq; plateas exercent, ut matronalis honor & innumerabilium foeminarum pudor, deuote uenientium ad sacratissimum diem, iniurijs lasciuiantibus appetatur, ut etiam ipsius sanctæ religionis pene fugiatur accessus.

*Cæremoniarum aliarumque traditionum Ecclesiasticarum usum in
in Ecclesia uetustissimum esse, autoritate Epiphanijs,
traditiones & Cæremonias sui temporis
enarrantis, probatur.*

Cap. IX.

Præfatio
contra te-
meritatem
hæretico-
rum de cæ-
remonijs.

Scitis, ut opinor, de his quæ ad legitimum usum Ecclesiasticarum Cæremoniarum pertinent, ac de mysteriorum ueraque significatione earundem, disseruimus: ut mirandum iam sit, nostra tempestate omnia hæc ab hæreticis turbari, qui non alia ratione omnia hæc Ecclesiæ instituta impugnant, quam quod hæc ipsa nec

sanctis & Authenticis scripturis probata, nec unquam in ueteri Ecclesia cognita, aut obseruata fuisse contendunt. Nos autem, tametsi

utrumque hoc à nobis satis confutatum esse, ex his quæ in hoc libro cõgelsimus, intelligatur: Nempe hæc omnia & firmissimis scripturarum testimonijs, & sanctorum patrum traditionibus, multis modis confirmata, & iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, usq; ad hæc nostra tempora, & pulcherrimo semper ordine custodita & obseruata fuisse: Tamen non alienum ab instituto nostro esse putamus, si de uetustate tam Cæremoniarum, quam aliarum traditionum Ecclesiasticarum, uel unius Epiphanijs Episcopi Salaminæ, seu Constantiæ Cypri, testimonium proferamus. Quo nimirum apertissime demonstratur, quas traditiones Ecclesia ante annos Mille ducentos, nempe Valentis & Gratiani temporibus, quibus hic Epiphanius uixit, obseruauerit: & quam pulchre in his uetus Ecclesia cum nostra conueniat. Sed audia-

mus iam Epiphanius. At uero, inquit, de statutis ipsius Ecclesiæ, ac traditionibus eiusdem, rursus necessariū est, me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quæcunque ex natura seruatur in ipsa, & seruata sunt, partim ex præcepto, partim per suscepiōis & ordinem uoluntariæ promptitudinis seruantur, Deo gaudente ob uirtutes Ecclesiæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, & (ut ita dicam) fundamentum in ipsa est Virginitas, quæ exercetur & seruatur à multis,

Epipha. cōtra
hæreses lib. 3.
Tom. 2. circa
finem.
Diuersti sta-
tus & ordi-
nes Eccle-
siæ.
Virginitas

tis & glorificatur. Sequitur autem ad eandem uirginitatem solitudo: apud plerosque utriusque sexus solitariam uitam degentes. Post hanc continentia super eundem cursum fundata. Postea uiduitas, cum omni attentione, & impolluta conuersatione: Post hos uero ordines consequuntur nuptiæ, uenerandæ in magno honore, præsertim in unis nuptiis permanentes & obseruatione mandatorum. Si uero quis, mortua ipsius uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit secundæ aut secundo copulari, post mortem prioris. 4 Vertex autem horum omnium aut mater (ut ita dicam) genitrix est sanctum sacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens: Si uero non ex uirginibus, at ex solitariam uitam degentibus: Si uero non suffecerint ad ministerium ad solitariam uitam degentibus, de his qui continent a propriis uxoribus, aut ab unis nuptiis uiduitatem seruantibus. Nam eum, qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsis ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens uiduus fuerit, possit habere locum Episcopi & presbyteri, & diaconi, et subdiaconi. Post hoc sacerdotium deinceps est lectorum ordo, ex omnibus ordinibus constans, hoc est, uirginibus & solitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui adhuc sunt in uenerando coniugio. Si uero fuerit opus, etiam ex his, qui post obitum primæ uxoris secundam duxerunt. Non enim est sacerdos ipse lector, sed uelut scriba sermonis. Sed et Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solū, propter reuerentiam si opus fuerit, balnei gratia, aut uisitationis, & inspectionis corporum: & ipsæ sint etiam quæ in unis nuptiis continenter se habuerunt, aut ab unis nuptiis uiduitatem seruauerint, aut semper uirgines sint. Deinde consequenter ab his sunt Exorcistæ, siue Eiuatores & interpretes linguæ in linguam, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Deinde laboratores, qui corpora eorum, qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt: et lanitores, & tota boni ordinis disciplina. Communiones autem siue synaxes fieri, ordinatæ sunt ab Apostolis, Quarta & profabbato et Dominica. Quarta uero et profabbato Ieiunium statutum est, usque ad horam nonam. Nam illi scilicet Quarta assumptus est Dominus, & profabbato crucifixus est: Et tradiderunt Apostoli, ut in his diebus Ieiunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc, Cum ablatus fuerit ab ipsis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus: Et non ut gratiam aut beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus, ieiunium nobis constitutum est: sed ut confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & ut pro peccatis nostris, ieiunia apud Deum suppulentur. Et per totum quidem annum Ieiunium hoc feratur, in eadem sancta Catholica Ecclesia, Quarta, inquam, & profabbato, usque ad horam nonam. Excepta sola Pentecoste, per totos Quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus, quæ Quarta &

Secundæ
nuptiæ.

addo 4 in po-
stemis licitum
habetur.

Dignitas
sacerdotæ
lis uertex
est statuum
Ecclesiæ.

Ordo le-
ctorum.

Alij ordi-
nes mino-
res.

Ieiunia in
Quarta &
sexta feria
per totum
annum ex-
cepta Pen-
tecoste.
Causa ieiunij.

In Penteco-
ste ieiunare
non oportet.

T ij profab-

Dominica
die ieiuna-
re non licet

Rigidum
olim ieiuni-
um

Orationes
pro defun-
ctis.
Hymni ma-
tutini.
Diuerſe cō-
uerſatio-
nes Mona-
chorum.

1. Corin. 11.
Diuerſa ab-
ſciſ abſti-
nentia.

1. Corinth. 3.

pro ſabbato ad horam nonam fiunt: in die Dominica, matutinis ho-
ris communionem fiunt. Insuper uero in Quinquaginta diebus Pente-
coſtes, de quibus dixi, non eſt ieiunium: Neq; in die Epiphaniarū, hoc
eſt, apparitionis, et aduentus, quando natus eſt in carne dominus, iei-
nare licet, etiamſi contingat ut ſit Quarta proſabbatorū. Verum ex bo-
no propoſito, pietatis exercitatores in ipſa Eccleſia ſemper ieiunāt, ex-
cepta Dominica & pentecoſte, ſemper item uigilias agunt. At uero
Dominicas omnes delicatas ducit ſancta hæc Catholica Eccleſia, &
communionem mane perficit, & non ieiunat. In conſentaneum enim
eſt in Dominica ieiunare. Porro Quadrageſimam ante ſeptem dies
ſancti Paſchatis, ſimiliter ſeruare ſolet eadem Eccleſia in ieiunijs
perſeuerans: Dominicis uero omnino non, neq; in ipſa Quadrageſi-
ma. Cæterū per ſex dies ipſius paſchatis, omnes populi in ſiccorū eſu
perſeuerāt: pane (inquam) et ſale, et aqua tunc utentes ad ueſperā. Sed
& pietatis ſtudioſi duplas & triplas, ac quadruplas transmittunt, et ali-
qui totam hebdomodam, uſq; ad gallicinium Dominicæ illuſcenti-
tis. Vigilijs autem agunt per ſex. Rurſus uero communionem per-
ficiunt per eaſdem ſex dies, & totam Quadrageſimam a nona uſq;
ad ueſperam. In quibuſdā uero locis quintam ſolum illuſcentem uigi-
lant in proſabbatū ac dominicam. In alijs autē locis cultus diuinus diſ-
penſationis myſterij in quinta fit, hora nona, & ſic ceſſat, permanētib.
ipſis in eodē ſiccorū eſu. In alijs rurſus locis, non fit cultus diuinus diſ-
penſationis myſterij, niſi ſolum illuſcente Dominica, quando ipſos
dimittit circa galliciniū in Reſurrectionis die ac feſtiuitate, magna illa
Paſchatis dies, uelut ſtatutū eſt. At uero alia myſteria, de lauacro et in-
ternis myſterijs, uelut habet traditio et Euangelij et Apoſtolorū, ita p̄fi-
ciuntur. In his autem qui uita defuncti ſunt, ex nomine memorias faci-
unt orationes ad Deū perficientes, ac cultus diuinos, & myſteriorum
diſpenſationes. Matutini etiā hymni in ipſa ſancta Eccleſia perpetuo fi-
unt, et orationes matutine, lucernaleſq; ſimul Pſalmi ac orationes. Qui-
dam uero ex ſolitariam uitam degentibus in ipſa Eccleſia, habitant in
ciuitatibus: Aliqui uero in monaſterijs deſident, & procul ſecedunt.
Placuit autem quibuſdam etiam capillos nutrire, honeſtæ uidelicet ui-
tæ gratia, ex propriæ mentis inuento, non ex Euangelij præcepto,
neq; ex Apoſtolorum traditione: Nam ſanctus Apoſtolus Paulus
hunc habitum amputauit. Sunt præterea aliæ præeminentes uitæ con-
uerſationes, quæ in eadem ſancta Catholica Eccleſia ſeruātur: Eorum,
inquam, qui ab omnibus carnibus abſtinent, quadrupedibusque &
uolatilibus ac piſcibus, ouo item ac caſeo, & alia diuerſa uitæ inſtituta:
Nam unusquiſque ſecundum proprium laborem accipiet mercedem.
Et quidā ſanè abſtinent ab omnibus his, aliqui uero a quadrupedibus
ſolū, uolatilibus uero & reliquis uelſcuntur, Alij uero a uolucris abſ-
tinent, utuntur autem ouis & piſcibus ſolis: Alij neq; ouis uelſcuntur,
alij

alij piscibus solis: Alij etiam a piscibus abstinent, caseo uero uescuntur: Alij autem neq; caseum sumunt: Iam uero adhuc alij etiam a pane abstinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & a coctis. Diuerſitas
in uestibus

Multi uero etiam humi dormiunt, Alij neq; calciamenta induunt, Alij saccum gestant occultum, qui uidelicet recte gestant propter uirtutem & poenitentiam: Indecorum enim est, in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt: Indecorum est item (uelut dixi) in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Pleriq; autem a balneo abstinent, Et quidam uitæ renunciarunt, artesq; tenues & nullius negocij sibiſſis excogitauerunt, ut ne ociosam uitam degant, neq; panem grauati comedant. Pleriq; uero in psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusq; sacrarum scripturarum, & secessibus exercentur: Ceterum de hospitalitate, & benignitate erga homines, elemosynaq; in omnes, huius Sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prædicatus est. At uero lauacrum habet pro inueterata circum

cisione in Christo, quiescit in magno sabbato, Abstinet a societate omnium hæreseon: Reprobat omnes scortationes & adulteria, & petulantiam, atq; Idolatriam, & cædem, & omnem iniquitatem, & Magiam, et ueneficium, & astronomiam, uaticinationes, tremorum obseruationes, incantationes, Amuleta quæ appenduntur aut alligantur, & Phylacteria quoq; appellantur, prohibet theatra, & ludos equestres, & uenationem: muscos item, & omnem maledicentiam, ac detracti-

nem, et omnem pugnam, et blasphemiam, iniustitiamq; ac auaritiam, et usurā. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit, oblationes accipit a non iniustis, neq; inique agentibus, sed a iuste uiuentibus. Preces autem assidue imperat cum omni sedulitate ac prolixitate Abstinere
ab illicitis
artibus &
uitijs.
+ Astrologia

& geniculatione in ordinatis diebus, noctu atq; interdiu ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis communionem faciunt, non ubiq; autem, sed apud Acremonas seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neque conuiuietur, neque detestetur, ex præcepto ipsius Saluatoris: & ut neq; quis mentiatur quantum eius fieri potest. Pleriq; uero uendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Assiduitas
in precib.

Hic enim est Character & forma huius sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, cum ea, quam antea declarauimus, fide. Et hæc statuta ritusque ac traditiones in ipsa habentur. Hic enim est Character Ecclesiæ, a lege & prophetis, Apostolisq; & Euangelistis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis Antidotus bona, ad salutem uitæ præparata, ex uoluntate patris, & filij, & spiritus sancti: Hi sunt Characteres reuerendæ ac castæ huius sponsæ Christi: Hæc est dos et testamentum hæreditatis, & uoluntas sponsi ipsius, & cælestis Iesu

Christi Domini nostri: per quem & cum quo gloria patri,
honor & imperium, cum sancto spiritu in sæcula
sæculorum Amen.

De corrigendis abusibus festiuitatum & dedicationum.

Caput X.

Ne saltationes, conuiuia et spectacula secularia fiat in diebus festis.

N celebrandis festiuitatibus, maximus olim abusus fuit, qui & hodie durat, quod ijs diebus, non solum diuinus cultus, & memoria sanctorum non peraguntur: sed etiam (quod alio tempore forte per negocia non licet) saltationibus, comestationibus turpibus, obscenis ludis & spectaculis, alijsque rebus illicitis,

opera datur: nec alio tempore magis, quam festis diebus omnis luxus & turpitudine exercetur. Hos abusus ueteres quoque emendasse eorum Canones testantur. Nam in his solennibus diebus turpia conuiuia & spectacula ne fiant, Conciliorum decretis sancitum est: Vt Antissiodorensi, Non licet in uigilia Paschæ, ante horam secundam noctis, uigiliam expedire: quia in illa nocte non licet post mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis solennitatibus. Item Toletanum Tertium. Irreligiosa consuetudo est (inquit canon) quam uulgius per sanctorum solennitates agere consueuit: Populi, qui debent diuina officia attendere, saltationibus turpibus inuigilant, cantica non solum mala canentes, sed & religiosorum officijs perstrepen-tes. Hoc etenim ut ab omni Hispania depellatur, Sacerdotum & Iudicum curæ à Concilio sancto committitur. Item Cabilonense. Valde

Ne turpia omnibus noscitur, esse indecorum, quod per dedicationes Basilicarum, et obscena aut festiuitates Martyrum, ad ipsa solennia confluentes, chorus fecantica in mineus turpia quædem & obscena cantica decantare uidentur: dum Ecclesijs aut orare debeant, aut Clericos psallentes audire. Qui quidem abusus à gentilibus introductus fuit, ut Aphricanum Concilium testatur. Sequitur in Cabilonensi. Vnde conuenit ut Sacerdotes loci, talia à septis Basilicarum, uel porticibus ipsarum, ac etiam ab ipsis atrijs uetare debeant: ac arcere, & si uoluntariè noluerint emendare, aut excom-

municare debeant, aut disciplinæ aculeum sustinere. Fuit & olim abusus, ut spectacula Theatrorum aliorumque ludorum die Dominica exhiberentur. Ad quem abusum olim Christiani à gentilibus coacti fuerunt, quem & emendari patres Aphricani Concilij, Carthagine celebra-

brati, ab Imperatoribus petunt. Nec non & illud petendum, inquit, ut spectacula Theatrorum, cæterorumque ludorum Dominicis, uel cæteris religionis Christianæ diebus celeberrimis amoueantur, maxime quia sancti Paschæ octauarum die, populi ad Circum magis quam ad Ecclesiam conueniunt: & debere transferri deuotionis eorum dies, si quando occurrerint, nec oportere etiam quendam Christianorum cogi ad hæc spectacula, maxime quia in his exercendis, quæ contra præcepta Dei sunt, nulla persequutionis necessitas à quoquam adhibenda est, sed ut oportet homo in libera

libera uoluntate subsistat, sibi diuinitus concessa: Corporatorum enim maxime periculum considerandum est, qui contra præcepta Dei, magno errore coguntur ad spectacula conuenire. Emendan- c. 1. & ult. de fer. l. omnes l. dies C. eodem tit. dum quoque erit, quod hodie in plerisque locis, in diebus Deo & sanctis solennibus, iudicia agitantur, & nundinæ habentur: et ob id in usum reuocandæ leges tam Ecclesiasticæ quam ciuiles. Quidam, ut An festa quædā ab olenda sint c. licet c. conquestus de ferijs. c. pronuncian- dum, de cons. dist. 3. ab usum, in Ecclesia reprehendunt pluralitatem festiuitatum, ut quæ ne- cessitati hominum aliquid detrahant, & occasionem torum fere hunc ritum contemnendi præstent. Equidem scio ex causa, quasdam festiuitates institui, quasdam tolli, quasdam mutari: uniuersales quidem ab uni- uersali Ecclesia: particulares etiam à locorum Episcopis posse. Verum eius rei discussio, an uidelicet & in quibus expediat, ad concilium mihi referenda uidetur. Nec facile uel audiuntur uel admittuntur emenda- Abusus non facile tolluntur, nisi extirpa- tiones in his ritibus: nisi quæ grauiora sunt, ut quæ ad confessionem fidei nostræ, & extirpationem hæresum pertinent, & alia his similia prius corrigantur: Vt nostra quoque ætate uidimus, qua Episcoporum quorundam & principum decreta, ad abusus quosdam corri- gendos ædita, quia non uidebatur morbo, quo nunc la- borat Ecclesia, mederi, ludibrio magis habita sunt, quam cum aliqua ueneratione recepta.

Anno domini

1524.

Ratisponæ.

FINIS LIBRI SEXTI ET VLTIMI De Cæremonijs.

C O R E C T O R I V M.

Fol. 12. linia 1. uellent. lege, nollent. fol. 16. lin. 3. Subdiaconos. fol. 24. lin. 8. Gelastus. fol. 19. lin. 39 non Deo fol. 33. lin. ult. tribue. fol. 48. lin. 8. cultum. fol. 61. lin. 15. XL. ibi. lin. 36. decreuerunt. fol. 66. lin. 14. tantum. fol. 75. lin. 30. dextra. fol. 78. lin. 1. regeneramur. ibi. lin. 9. Victoriæ. fol. 81. lin. 1. nosse. fol. 82. lin. 17. sepulturarum. fol. 100. lin. 22. eius. fol. 118. lin. 3. ex affectu. fol. 142. lin. 14. Holoferne. fol. 148. lin. 34. sani. fol. 153. lin. 30. moderate. fol. 163. lin. 29. ullo. ibi. lin. 31. discernabant. fol. 165. lin. 11. baptismatis. ibi. lin. 39. accipientium. fol. 171. lin. 35. Moysen. ibi. 36. Moyses. fol. 183. lin. 27. autem. fol. 202. lin. 21. releuamus.

*Stulte quid est mundus, mortis nisi causa futurae?
En ruit in uitijis en perit ille suis.*

1. Ioan. 2.

*Mundus transit & concupiscentia eius. Qui
autē facit uoluntatem Dei manet in eternum.*

